

Proces REKOM

Konzultacijski proces
o mehanizmih vzpostavitve in
pripovedovanje dejstev o vojnih zločinih
in drugih težkih kršitvah človekovih
pravic v postjugoslovanskih državah

Koalicija za REKOM

I Konzultacijski proces o mehanizmi vzpostavitve in pripovedovanje dejstev o vojnih zločinih in drugih težkih kršitvah človekovih pravic v postjugoslovanskih državah

Poročilo

maj 2006 – junij 2009

Uvod

Še po štirinajstih letih po oboroženih spopadih na Hrvaškem in v Bosni in Hercegovini in deset let od konca spopadov na Kosovu, žrtve še vedno niso imenovane in priznane in samo manjše število odgovornih je bilo pripeljanih pred roko pravice.

Razpravo o mehanizmi za ugotavljanje in prikaz dejstev o neposredni preteklosti so začele tri organizacije za človekove pravice, Fond za humanitarno pravo (Srbija), Documenta (Hrvatska) in Preiskovalno-dokumentacijski center (Istraživačko-dokumentacioni centar, Bosna i Hercegovina) v septembru leta 2005 s sodelovanjem strokovnjakov Mednarodnega centra za tranzicijsko pravičnost. Udeleženci, predstavniki desetih vodilnih organizacij za človekove pravice iz regije, so skupaj podprli sojenja za vojne zločine kot najbolj pomemben pravni mehanizem za ugotavljanje posamezne odgovornosti, posebej so poudarili, da je sodelovanje med tožilstvi in sodišči v regiji vplivalo na to, da se sliši glas žrtev vojnih zločinov iz drugih etničnih skupnosti. Upoštevajoč, da so kazenska sojenja osredotočena na obtožene, so tri organizacije začele z regionalno debato o instrumentih

za ugotavljanje in prikaz dejstev o vojnih zločinih, v središču katere so žrtve, ki bi lahko prispevala k bolj popolni sliki o vsem, kar se je zgodilo v preteklosti. Debata (posvetovalni proces o mehanizmi za ugotavljanje in prikaz dejstev o vojnih zločinih) je mišljena kot niz regionalnih, nacionalnih in lokalnih debat (posvetov) v manjših skupinah (približno 30 udeležencev) s predstavniki različnih skupin civilne družbe. Del procesa so postali tudi forumi za tranzicijsko pravičnost, zbori z večjim številom udeležencev (približno 250), na katere se kot gostje povabijo tudi predstavniki držav in mednarodnih organizacij. Cilj posvetovalnega procesa je od začetka ustvarjanje javne platforme, na kateri bodo žrtve in predstavniki civilne družbe predstavili svoje potrebe v zvezi s kršitvami človekovih pravic in krivicami, ki so se zgodile v preteklosti. Drugi, enako pomemben, cilj je krepitev podpore za sprejemanje iniciative o regionalnem pristopu pri ugotavljanju dejstev o vojnih zločinih, da bi imela podporo v vseh državah v regiji, tako od državljanov kot od oblasti. Maja leta 2008 je iniciativa zrastle v predlog za ustanovitev regionalne komisije za ugotavljanje in prikaz dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic.

1. 5. – 6. maj 2006, Sarajevo, BiH.

2. IDC je po Četrtem forumu izstopil iz Koordinacijskega sveta in odstopil od nadaljnje angažiranosti in sodelovanja pri iniciativi o ustanovitvi Regionalne komisije. Več o tem, Uradna izjava IDC, 14. januar 2009 ter Odgovor FHP, 19. februar 2009.

3. Statut Koalicije za REKOM, ki regulira delovanje Koalicije, Skupščine in Koordinacijskega sveta, je dostopen na www.zarekom.org.

Od takrat posvetovalni proces dobiva še tretji cilj: izgradnja modela Regionalne komisije (REKOM).

1. Razvoj posvetovalnega procesa

Posvetovalni proces ima dve fazi. Za prvo fazo procesa je značilna debata o tem, kakšni mehanizmi za ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih s regiji potrebni. Ta faza se začne s Prvim regionalnim forumom za tranzicijsko pravičnost¹ in traja do prvega regionalnega posveta s predstavniki združenj žrtev, žrtvami in veterani v Podgorici, v Črni Gori, 9. maja 2008. V obravnavanem obdobju je bilo skupaj devet posvetov (pet regionalnih in štirje nacionalni) in trije forumi. Na tretjem regionalnem forumu za tranzicijsko pravičnost v Beogradu je bila dotakratna debata o izvensodnih mehanizmi konkretizirana – začne se govoriti o potrebi ustanovitve regionalnega organa za ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih. Udeleženci foruma so podprli iniciativo FHP, Documente in IDC o ustanovitvi *regionalnega organa* (regionalne komisije) in tudi predlog, da se v posvetih s civilno družbo oblikuje mandate, aktivnosti in cilji tega organa. Na tem forumu je prvič organizirano javno zaslišanje žrtev, kar so udeleženci ocenili kot pomembno aktivnost bodoče Regionalne komisije, ki lahko spodbudi sočutje z žrtvami iz drugih etničnih skupnosti.

Omenjeni regionalni posveti s predstavniki združenj žrtev, žrtvami in veterani v Podgorici so prelomni: FHP, Documenta in IDC so predstavili predlog za ustanovitev *Regionalne komisije za ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic v nekdanji SFRJ* - REKOM. Takoj zatem, 10. maja 2008, so pobudniki iniciative formirali koordinacijski svet, s člani na povabilo, ki je imel nalogo, da formira koalicijo za ustanovitev REKOM in pripravi pogoje za prenos pooblastil upravljanja s posvetovalnim procesom na koalicijo. Do 28. oktobra 2008, ko je v Prištini začel z delom Četrty regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, je iniciativa za ustanovitev REKOM podprlo preko 100 organizacij in združenj, katerih predstavniki so sodelovali na posvetih na Hrvaškem, v Črni Gori, Srbiji in na Kosovu. Na omenjenem forumu je bila formalno ustanovljena *Koalicija za REKOM*, s čimer je iniciativa za ustanovitev Regionalne komisije postala last *Koalicije za REKOM*, FHP in Documenta² pa sta prevzela vlogo servisa za tehnično-administrativno podporo posvetovalnemu procesu.

1.1. Organizacija posvetovalnega procesa

Od maja 2008, ko se je začela druga faza posvetovalnega procesa, značilna po intenzivnih debatah, do konca junija 2009 je bilo 31 zborov: 10 lokalnih, 18 nacionalnih in eden regionalni posvet ter dva foruma za tranzicijsko pravičnost.

Januarja, februarja in marca 2009 je Koordinacijski svet izpeljal pripravljalne sestanke s predstavniki organizacij za človekove pravice in združenja žrtev v državah v regiji, na katerih so se formirale skupine za koordinacijo posvetov na lokalnem in nacionalnem nivoju. Marca 2009 je Koordinacijski svet imenoval nacionalne koordinatorje v vseh državah, ki imajo nalogo, da pomagajo članom Koalicije pri organizaciji posvetov, da jih redno obveščajo o poteku posvetovalnega procesa in da skrbijo, da bo celoten proces zabeležen in dokumentiran. V obdobju od aprila do junija 2009 so skupine za koordinacijo posvetov organizirale 20 lokalnih in nacionalnih posvetov v BiH, na Hrvaškem, v Srbiji, na Kosovu in v Črni Gori.

V okviru Petega foruma za tranzicijsko pravičnost v Podgorici, 29. – 30. maj 2009, je bila prva seja skupščine *Koalicije za REKOM*, na kateri so sprejeli statut Koalicije in izbrali člane Koordinacijskega sveta.³ S tem se je zaključil proces vzpostavljanja formalne pristojnosti Koalicije za REKOM.

Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Crna Gora, 29.-30. maj 2009.

Posvetovalni proces bo potekal do junija 2010, ko se bo začelo zbiranje milijona podpisov državljanov v vseh državah na območju nekdanje SFRJ, ki podpirajo ustanovitev REKOM. Milijon podpisov, kot tudi predlog mandata REKOM, ki bo oblikovan tekom posvetovalnega procesa, bo predan nacionalnim parlamentom, da ga bodo sprejeli. Kaže, da so posveti bistvenega pomena, da se zagotovi kredibilnost iniciative in podpora različnih skupin civilne družbe.

Kateri je stvarni značaj posvetovalnega procesa? Mislim, da obstajata dva pomembna dela. Najprej je to podpora javnosti. Takšna institucija [komisija] se ne more obdržati, če nima podpore javnosti, ker se hrani ravno z izjavami, ki jih prejema od državljanov.

Izjava: Stefan Priesner, namestnik rezidentne predstavnice UNDP-a za Bosno in Hercegovino, Prvi Regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Sarajevo, BiH, 5. – 6. maj 2006.

Mi potrebujemo razpravo na nivoju družbe o potrebi formiranja komisije, potem pa razpravo o modalitetah, o različnih modelih.

Izjava: Refik Hodžić, Mednarodni kazenski tribunal za bivšo Jugoslavijo - MKTJ, Outreach program, pisarna v Sarajevu, Prvi Regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Sarajevo, BiH, 5. – 6. maj 2006.

V obdobju od Prvega foruma za tranzicijsko pravičnost⁴ do 1. julija 2009. je bilo v okviru posvetovalnega procesa 42 zborov: 22 nacionalnih, devet lokalnih in šest regionalnih posvetov ter pet forumov za tranzicijsko pravičnost.⁵ Na teh posvetih je sodelovalo 2.185 posameznikov – predstavnikov organizacij za človekove pravice, združenj žrtev, taboriščnikov, vojnih vojaških invalidov, veteranov, organizacij mladih, ženskih skupin, zgodovinarjev, novinarjev in umetnikov. Velika večina udeležencev je podprla regionalni pristop pri ugotavljanju dejstev in v tem kontekstu ustanovitve regionalnega organa za ugotavljanje in prikaz dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic - REKOM.

Koalicija za REKOM ima, na datum 1. julij 2009, 376 članov, od tega: 165 nevladnih organizacij za človekove pravice, organizacij mladih in drugih organizacij; 36 združenj žrtev in družin žrtev, taboriščnikov, veteranov, družin pogrešanih, vojnih invalidov in drugih združenj; 167 posameznikov in osem medijev.⁶

2 Regionalni pristop k ugotavljanju dejstev o vojnih zločinih

Od začetka posvetovalnega procesa so udeleženci predstavljali konkretne primere, zakaj je pomemben regionalni pristop k ugotavljanju dejstev o vojnih zločinih.

Mi na Hrvaškem enostavno ne moremo vedeti in videti vsega, kar se je zgodilo tistim, ki so pobegnili po vojaški akciji Nevihta avgusta 1995, če danes oni [Srbi] več ne živijo na hrvaškem, mnogi pa živijo v BiH in Srbiji.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Hrvaška, Nacionalni posveti s civilno družbo, Priština/Priştinë, Kosovo, 4. oktober 2008.

Kaj bi brez regionalnega pristopa lahko vedeli o deportaciji bosanskih beguncev, ki so prišli v Črno Goro? Kaj bi brez regionalnega pristopa lahko vedeli o poboju približno 30 ljudi, kosovskih beguncev, ki jih je vojska pobila v Črni Gori? Kaj bi lahko vedeli o celi drami etničnega čiščenja enega kraja v Črni Gori, o Bukovici?

Izjava: Esad Kočan, tednik Monitor, Črna Gora, Prvi Regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Sarajevo, BiH, 5. – 6. maj 2006.

Tožilci so podprli regionalni pristop in poudarili, da regionalno sodelovanje med tožilci odločujoče vpliva na to, da se na sojenjih za vojne zločine sliši glas žrtev.

Z vzpostavljanjem medsebojnih kontaktov, s podpisovanjem memoranduma o sodelovanju, izmenjavo podatkov, s tem, da omogočijo, da priče iz ene države pridejo v drugo, s tem, da omogočijo, da se pridobijo izjave, ki se uporabljajo med postopkom, smo naredili korak naprej pri ugotavljanju storilcev, pri ugotavljanju resnice.

Izjava: Mladen Bajić, Državno pravobranilstvo Republike Hrvaške, Drugi Regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 8. – 9. februar 2007.

Aktivisti za človekove pravice ocenjujejo, da regionalni pristop oži prostor za laži in manipulacijo,⁷ prispeva k objektivnosti,⁸ omogoča ugotovitev dejstev, ki jim nihče ne more oporekati.⁹ Zgodovinarji kažejo na možnost izmenjave podatkov o človeških izgubah,¹⁰ medtem ko vsi udeleženci, ki podpirajo regionalni pristop, pričakujejo, da bo regionalni organ prispeval k bolj uspešnemu reševanju usode pogrešanih oseb.¹¹

4. 5. – 6. maj 2006, Sarajevo, BiH.

5. Film Inicijativa REKOM, ki govori o poteku dogodkov posvetovalnega procesa, je dostopen na <http://www.zarekom.org/news/read/17>.

6. Na strani www.zarekom.org so dostopni tabelarni pregledi posvetovalnega procesa <http://www.zarekom.org/webpage/108> in članov Koalicije <http://www.zarekom.org/webpage/52>.

7. Marko Veličković, Centar za razvoj civilnih virov, Srbija, Nacionalni posveti z organizacijami za človekove pravice, Fruška Gora, Srbija, 10. oktober 2008.

8. Aleksandar Zeković, preiskovalec kršitev človekovih pravic, Črna Gora, Regionalni posveti z znanstveniki, Zagreb, Hrvaška, 10. januar 2009.

9. Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, Nacionalni posveti z novinarji, Fruška Gora, Srbija, 11. oktober 2008.

10. Igor Graovac, Hrvaški inštitut za zgodovino, Hrvaška, Regionalni posveti z znanstveniki, Zagreb, Hrvaška, 10. januar 2009.

11. Mato Ežegović, povratnik v Pelagićevo, BiH, Lokalni posveti z združenji žrtev, Bijeljina, BiH, 11. april 2009.

12. Ante Nazor, Hrvaški spominsko-dokumentacijski center Domovinske vojne, Hrvaška, Regionalni posveti z znanstveniki, Zagreb, Hrvaška, 10. januar 2009.

13. Tretji regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Beograd, Srbija, 11. - 12. februar 2008.

Neki udeleženci se bojijo ene resnice za vse,¹² medtem ko so drugi prepričani, da regionalni pristop ni za nalaganje skupnih pogledov, ampak edini način, da se natančno ugotovi, kaj se je zgodilo. *Regionalno sodelovanje ni neko nalaganje skupnih pogledov, ampak je ravno edini način, da se v tem našem kompleksnem primeru zadeve kompleksno ugotovijo in to je edina stvar, kjer celo nacionalisti pravzaprav ne morejo kaj reči, ker se pri delu demonstrira, kar pravzaprav pomeni, da sprejemamo odgovornost, pa čeprav nismo nič krivi, da sprejemamo odgovornost, da bodo zločini, ki so bili storjeni v imenu naših narodov, ugotovljeni.*

Izjava: Srđan Dvornik, Hrvaški helsinški odbor za človekove pravice, Hrvaška, Regionalni posveti z organizacijami za človekove pravice, Beograd, Srbija, 29. oktober 2007.

Na Tretjem forumu za tranzicijsko pravičnost¹³ so udeleženci konkretizirali svojo podporo regionalnemu pristopu, s tem da so izpostavili, da bi bil regionalni organ oziroma regionalna komisija, najbolj zanesljiv instrument za ugotavljanje in sporočanje dejstev o vsem, kar se je zgodilo v oboroženih spopadih v nekdanji SFRJ.

Jaz sem za regionalni pristop in formiranje nekega regionalnega organa iz enega preprostega razloga. To, kar se je dogajalo na območjih bivše Jugoslavije, je temeljilo na principu povezanih posod. Ker imamo dovolj tistih, ki so prišli ... Imamo dovolj tistih, ki so prišli v Bosno ali v Srebrenico z različnih strani in storili zločine. Oni so sedaj geografsko ločeni in težko je priti do podatkov o tem, kdo je kaj storil in kje je storil.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Tretji regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Beograd, Srbija, 11. - 12. februar 2008.

Aktivisti organizacij mladih energično podpirajo regionalni pristop kot metodo proti manipulacijam in zlorabi žrtev.

In če žrtve, združenja žrtev (...) izstopijo iz tega etničnega, da vstopijo v ta regionalni okvir in da žrtve iščejo resnico, svojo pravico, da se ve, kaj se jim je zgodilo, se absolutno oži ta prostor za manipulacijo.

Izjava: Marko Veličković, Center za razvoj civilnih virov, Srbija, Nacionalni posveti z organizacijami za človekove pravice, Fruška Gora, Srbija, 10. oktober 2008.

2.1. Podpora predstavnikov oblasti in institucij

Na otvoritvah regionalnih forumov za tranzicijsko pravico v Bosni in Hercegovini, na Hrvaškem, v Srbiji, na Kosovu in v Črni Gori so govorili najvišji predstavniki oblasti omenjenih držav. Vsi so podprli regionalni pristop o ugotavljanju dejstev o vojnih zločinih.

Mi resnico moramo poznati, resnico je treba ugotavljati in ugotoviti, z resnico se je treba soočiti in se hoteti soočiti, kakršna že je in ne glede na to, ali bo komu všeč ali ne bo. Ampak resnica je res samo ena. Seveda, obstajajo različni načini doživljanja te resnice. Obstajajo različni koti pogledov na to resnico, obstajajo tudi različne razlage te resnice. Ampak resnica ostaja to, kar je, to so dejstva, to je tisto, kar se je zgodilo in tu ni nobenih ugibanj, nobenih pogajanj, nobene relativizacije, ni jih in ne sme jih biti.

Izjava: Stjepan Mesić, predsednik Republike Hrvaške, Drugi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 8. - 9. februar 2007.

S tem, ko žrtve dobijo priložnost, da govorijo in mi, da jih poslušamo, vi prispevate k zdravljenju naše družbe in mislim, da vse naše družbe, postkonfliktne družbe vstopajo oziroma so še vedno v enem procesu zdravljenja in jaz upam, zaradi prihodnosti, zaradi naše skupne prihodnosti, regionalne prihodnosti, da bo ta ozdravitev hitra.

Izjava: Oliver Dulić, predsednik Skupščine Republike Srbije, Tretji regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Beograd, Srbija, 11. - 12. februar 2008.

Regionalni pristop k temu problemu, mislim, da je še posebej pomemben in zaradi dejstva, ker vsi skupaj lahko uspemo, da ugotovimo vsa ta dejstva, ki do sedaj niso bila raziskana. Po mojem mnenju je eno najbolj pomembnih dejstev dejstvo, da se ve ali razišče usoda pogrešanih katere koli nacionalnosti. Ne zanikam, da so pogrešani tudi iz vrst drugih skupnosti na Kosovu, ampak ne želim negirati dejstva, da je največje število pogrešanih iz vrst večinske skupnosti.

Izjava: Nekibe Kelmendi, ministrica za pravosodje na Kosovu, Četrti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Priština/Priştinë, Kosovo, 28. - 29. oktober 2008.

Dominantni cilj je, da to [dejstva o storjenih zločinih] pride v naše učbenike, da to pride v naše izobraževanje, da to vstopi v našo kulturo. Prišel je čas, da se učimo o naših porazih in o naših napakah, nič manj kot o naših zmagah. Ko nam bo

to uspelo, mislim, da bomo uspeli kot družba, da razumemo, da bo učenje o teh napakah in porazih z začetka devetdesetih najboljša ovira v človeškem duhu, da se to nikdar več ne ponovi.

Izjava: Ranko Krivokapić, predsednik Skupščine Črne Gore, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Crna Gora, 29. – 30. maj 2009.

2.2. Dileme o spravi¹⁴

Med posvetovalnim procesom so udeleženci občasno odpirali vprašanje, ali mora biti sprava cilj Regionalne komisije, ampak še vedno se ne more govoriti o izkristaliziranem stališču. Opaziti je, da imajo žrtve potrebo po sočutju in solidarnosti ljudi iz drugih etničnih skupnosti. Nekateri aktivisti nevladnih organizacij vidijo spravo kot dolgoročni cilj, nekateri pa so odločno proti, da bi bila sprava v mandatu regionalne komisije.

To gibanje bomo okrepili, če odmrzujemo to bolečino, da je nimamo samo za svojo žrtev, ampak tudi splošno bolečino za vse žrtve.

Izjava: Ana Kvesić, Evropski dom v Vukovaru, Hrvaška, Četrti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Priština/Prištinë, Kosovo, 28. – 29. oktober 2008.

Francozi in Nemci so čakali trideset let, morda se bomo tudi mi eventualno spravili po določenem časovnem obdobju.

Izjava: Atthe Berisha, Kalaja, Kosovo, Lokalni posveti s civilno družbo, Peć/Pejë, Kosovo, 26. juni 2009.

Lepo, če pride do sprave, ampak mislim, da sprava ne bi smela biti mandat te regionalne komisije.

Izjava: Tea Gorjanc-Prelević, Akcija za človekove pravice, Črna Gora, Četrti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Priština/Prištinë, Kosovo, 28. – 29. oktober 2008.

Poleg tega nekateri udeleženci kažejo, da je dozor čas za samokritično preiskovanje lastne odgovornosti.¹⁵

2.2.1. Podpora nacionalnim komisijam za resnico

Med dosedanjimi posvetovalnimi procesi se je štirikrat, v ločenih debatah, pojavilo vprašanje nacionalnih komisij kot možnega modela za ugotavljanje resnice o tem, kaj se je godilo v nekdanji SFRJ. Na Prvem regionalnem forumu za tranzicijsko pravičnost so tožilci in sodniki Sodišča BiH opozorili, da sojenja za vojne zločine niso dovolj za ugotavljanje popolne resnice o vsem, kar se je dogajalo

v preteklosti in da, kar se tiče Bosne in Hercegovine, pomanjkljivosti sojenj lahko popravi in bolj popolno resnico o preteklosti lahko da komisija za resnico v BiH. V tem kontekstu, na omenjenem forumu, je glavni tožilec BiH dejal:

Izredno pomembno je prikazati, da ima sodna resnica določene omejitve. Glede na to, da bo samo eno omejeno število žrtev sodelovalo pri sojenjih za vojne zločine, bi lahko tudi takšen mehanizem [komisija za BiH] predstavljal glavni forum za žrtve, kjer bi lahko govorili o tem, kako so nastradali. Komisija za resnico in kazenski postopki se lahko medsebojno dopolnjujejo.

Mnenje tožilca Jurčevića so podprli člani takratne delovne skupine za izdelavo načrta zakona o ustanovitvi Komisije za resnico in spravo v Bosni in Hercegovini.¹⁶

Resnico o tem, kar se je dogajalo v Bosni in Hercegovini v obdobju od leta 1992 do 1995 piše Haško sodišče, piše Mednarodno sodišče v Haagu, piše Sodišče Bosne in Hercegovine, pišejo sodišča po celi Bosni in Hercegovini, ampak povsem zagotovo to ne bo zajelo vseh dogodkov, ne bo zajelo vseh dejstev in povsem zagotovo je, da je treba v BiH pristopiti k še enemu procesu, da bi se ugotovila popolna resnica o vsem, kar se je dogajalo v BiH in da bi prišlo do soočenja s popolno in vso resnico.

Izjava: Šefik Džaferović, prvi namestnik predsedujočega predstavniškega doma parlamentarne skupščine Bosne in Hercegovine, Prvi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Sarajevo, BiH, 5. – 6. maj 2006.

Omenjena delovna skupina je z delom prenehala 17. maja 2006, ko so prenehale vse aktivnosti, ki bi pripeljale do sprejetja zakona in ustanovitvi komisije. Znano je, da je delovna skupina zamenjala nekaj členov načrta podedovanega zakona. Ni bilo nobenega uradnega pojasnila, zakaj je skupina prenehala z delom.¹⁷

Tri leta pozneje so predstavniki združenja albanških žrtev v kljub mladim in aktivistom nevladnih organizacij na Kosovu ponovno sprožili vprašanje nacionalnih komisij. Zavzeli so se za ustanovitev kosovske komisije, ki bi predstavljala državo Kosovo v regionalni komisiji.

Predlog združenja je, da se iniciativa začne na lokalnem nivoju, šele potem pa se povežejo države v regiji ... REKOM se ne more skrivati za tem, kar

14. Mark Freeman, Mednarodni center za tranzicijsko pravičnost, seminar o komisijah za resnico, Beograd, 26. maj 2008, transkripcija dostopna na www.korekom.org: Sprava v smislu, kot jo uporablja večina komisij za resnico, ima vezo s tem pojmom, z idejo, da je potrebno zgraditi, ponovno zgraditi zaupanje državljanov, ustvariti določeno stopnjo sočutja med skupinami ...

15. Aleksandar Stojanović, Center za razvoj civilne družbe, Kosovo, Nacionalni posveti s civilno družbo, Mitrovica/Mitrovicë, Kosovo, 26. junij 2008.

16. Tranzicijska pravičnost v postjugoslovanskih državah, Poročilo za 2006, avtorji: FHP, Documenta in IDC: Konec leta 2005 je USIP ponudil svojo ekspertizo trojici predsedujočih predstavniškega doma parlamentarne skupščine BiH, Šefiku Džaferoviću, Nikoli Špiriću in Martinu Ragužu. Predsedujoči so se pisno obrnili na parlamentarne skupine s predlogom, da imenujejo predstavnike v delovno skupino za izdelavo načrta zakona. Z odlokom trojice predsedujočih je bila novembra 2005 formirana delovna skupina, brez posebnega obvestila javnosti.

17. V javnosti se je ugebalo, da je to zato, ker so njeni člani spoznali, zahvaljujoč razpravi na Prvem regionalnem forumu za tranzicijsko pravičnost, da brez javne podpore in vključenosti združenj žrtev v oblikovanje mandata, nobena komisija nima dobrih obetov za uspeh.

18. Aida Bagić, Documenta, Hrvatska, Nacionalni posveti z ženskim skupinami, Zagreb, Hrvatska, 21. maj 2009.

19. Na primer Adisa Tihic iz Skelana, BiH, Prvi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Sarajevo, BiH. 5. – 6. maj 2006.

20. Največ posvetov je bilo z združenji žrtev in družin žrtev, 12. Poleg tega so sodelovali tudi v velikem številu posvetov z drugimi skupinami in organizacijami. zadnji trije regionalni forumi so imeli posebne seje/delavnice, ki so bile posvečene potrebam žrtev.

21. Kada Hotić, Združenje Gibanje mater enklav Srebrenica in Žepa, BiH, Lokalni posveti z združenji žrtev in drugimi organizacijami civilne družbe, BiH, 26. april 2009.

smo nekdanje imenovali bratstvo in enotnost. Komisija je neizogibna, ampak najprej na nivoju držav, pozneje pa na regionalnem nivoju.

Izjava: Bajram Qerkini, Združenje Kujtimi, Kosovo, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

Na posvetih civilne družbe v Črni Gori sta bila dva udeleženca za ustanovitev nacionalne komisije, ki bi potem sodelovala z regionalno komisijo.

Četrtič, na posvetih z ženskimi skupinami v Zagrebu, 21. maja 2009, je ena udeleženka izrazila svoje stališče, da bi paralelno z ustanovitvijo REKOM bilo koristno spodbuditi tudi ustanovitev nacionalne komisije.¹⁸

2.3. Podpora mednarodne skupnosti

Udeleženci posvetovalnega procesa pričakujejo, da bo podpora Evropske skupnosti [iniciativi REKOM] vplivala na nacionalne vlade v regiji, da se odločijo za ustanovitev regionalne komisije. O potrebi podpore mednarodne skupnosti je govoril tudi Petrit Çarkaxhiu maja 2009 v Prištini:

Evropska skupnost, pisarna Združenih držav Amerike [na Kosovu], oni morajo vršiti pritisk na naše vlade, da bi se ustanovila ena takšna komisija. (...) To so stvari, o katerih se odločijo vlade in za te odločitve je treba, če moremo, izvršiti pritisk na Evropejce in Američane, da jih prisilijo, da nekaj naredijo. Na primer da se reče Tadiću 'res, ne dam ti denarja' ali 'ne boste dobili vize za Evropo, dokler ne naredite tega', kar bodo oni morali narediti. Tako se to dela.

Izjava: Petrit Çarkaxhiu, Oxygen, Kosovo, Nacionalni posveti z umetniki, Priština/Priştinë, Kosovo, 10. maj 2009.

Več udeležencev je imelo potrebo, da izpostavi, da je soočanje s storjenimi zločini pomembno zaradi odgovornosti svojim družbam, ne pa zaradi Evropske skupnosti.

To moramo rešiti pred vstopom v Evropsko unijo, ker po tem ne bomo imeli več kaj reševati. Takšne rešitve moramo reševati sami in moramo končno biti, vsaj enkrat od petega, šestega, sedmega stoletja ali pred Kristusom, sami odgovorni za svoje družbe.

Izjava: Ivan Novosel, Mladinska skupina hrvaškega Helsinškega odbora za človekove pravice, Hrvatska, Regionalni posveti z mladimi, Beograd, Srbija, 21. oktober 2007.

Več udeležencev je ocenilo, da je moč iniciative v regionalnem značaju.

Mislim, da je tukaj pomemben aspekt dejstev, da je to regionalna komisija, da bo ta njena regionalnost morda bila temelj, da preseže te naše lokalne notranje bariere.

Izjava: Koča Pavlović, poslanec v Skupščini Črne Gore, Nacionalni posveti s civilno družbo v Črni Gori, 25. oktober 2008.

3 Potrebe in pričakovanja žrtev

Na Prvem regionalnem forumu za tranzicijsko pravičnost so predstavniki združenj žrtev predstavili stališče, da je potreba družin, da najdejo posmrtno ostanke svojih najbližjih in da jih pokopljejo po svojih običajih.¹⁹

Ivan Pšenica, iz Zveze združenj družin ujetih in pogrešanih hrvaških branilcev, meni, da bi morala Evropska skupnost upoštevati, kako je reševanje vprašanj pogrešanih oseb pomembno za družine:

Ker mi smo prišli do enega dognanja, da poskušamo preko mednarodne skupnosti, to pa je, da se odkloni pristop k evroatlantskim integracijam vsaki državi, ki ni rešila vprašanja ujetih in pogrešanih oseb.

Izjava: Ivan Pšenica, Zveza združenj družin ujetih in pogrešanih hrvaških branilcev, Hrvatska, Tretji regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Beograd, Srbija, 11. – 12. februar 2008.

Reševanje usode pogrešanih je bilo do danes, na preko 40-ih zbora v okviru posvetovalnega procesa, ena od obveznih zahtev udeležencev.²⁰

3.1. Definicija žrtve

Udeleženci menijo, da je predpogoj dela REKOM-a natančna definicija pojma žrtve. Predstavniki posameznih združenj žrtev menijo, da žrtev nikakor ne more biti oseba, ki je nosila orožje.²¹

Uničenje civilnega prebivalstva se ne more primerjati s tistimi, ki so nastradali, ki so nosili puške in pripadali vojaški formaciji, kar se danes poskuša izenačiti v samih številkah, ampak ker se že ne more balansirati iz te vojne, se poskuša nekaj poravnati s predhodno vojno. (...) Torej, kdor je civilist, civilist, kdor je v vojski, mu ni treba vojske niti omenjati, to je kljub temu pripadnik vojske, torej so to neka druga vprašanja. Toda tukaj govorimo izključno o civilistih, o ljudeh, ki so bili

Nacionalne konsultacije s udruženjima žrtava, i nevladinim organizacijama, Srebrenica, BiH, 26. april 2009.

odpeljani in pobiti pred svojim pragom ali malo dlje, odvisno, kako, kje, kdo je bil ubit.

Izjava: Hakija Smajlović, Združenje družin ujetih in pogrešanih oseb občine Zvornik, BiH, Lokalni posveti z združenji žrtev in drugimi organizacijami civilne družbe, BiH, 26. april 2009.

Mislim, da je zelo pomembno, da se ne pozabi na begunce, ki so jih lovili po Makedoniji in jih vračali na bojišča na Hrvaškem in v Bosni. In mislim, da bi morda morali biti pozorni tudi na tiste ljudi, ki niso hoteli iti na bojišče, ampak so jih na razne načine prisilili ali pa so končali v zaporih.

Izjava: Ljiljana Stojanović, Center za demokracijo in razvoj juga Srbije, Srbija, Lokalni posveti s civilno družbo, Leskovac, Srbija, 11. junij 2009.

Pravniki opozarjajo na standarde mednarodnega prava (Ženevske konvencije) in pravijo, da se za žrtev lahko šteje zavarovana oseba, proti kateri je bil storjen vojni zločin ali hude kršitve človekovih pravic, vključno z vojnim zločinom proti vojnim ujetnikom.²²

3.2. Problemi družin pogrešanih oseb

Vprašanje pogrešanih oseb²³ se tiče predvsem iskanja tajnih množičnih grobišč in posameznih grobov.

To, kar je zelo pomembno, je to, da družina v tem trenutku dobi posmrtno ostanko svojih najdražjih, ravno tako pa je težko razumeti, tudi po 16-ih letih, na območju občine Zvornik še iščemo približno 500 posmrtnih ostankov.

Izjava: Mevludin Lupić, Združenje družin ujetih in pogrešanih oseb občine Zvornik, BiH, Tretji regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Beograd, Srbija, 11. – 12. februar 2008.

To vprašanje spremljajo tudi številni drugi problemi, ki jih žrtve in člani družin izpostavljajo kot svoje zahteve za mandat regionalne komisije. Žrtve pričakujejo, da se zberejo podatki o mestih pobojev in da se, razen najdb množičnih grobnic, raziščejo tudi okoliščine, v katerih so bila trupla premeščena iz primarnih v sekundarna in terciarna množična grobišča.²⁴ Številni problemi nastanejo tudi potem, ko so posmrtni ostanki najdeni in predani družinam, kot je na primer zahteva, da se družina opredeli o datumu smrti, tudi če je bila oseba ugrabljena, ne morejo razrešiti vprašanja dedovanja lastnine in prejemanja pomoči. Drugi primer je zahteva, da se za ugrabljeno, ubito in naknadno najdeno osebo v smrtovnico napiše, da gre za naravno smrt.²⁵

Mene sprašujejo, torej otroka sprašujejo, kateri datum smrti naj vpišejo. In jaz skomignem z rameni, jaz ne vem ... Vpisali so datum, ko je bil ugrabljen. Čemu pa sedem let iskanja? (...) Vzrok smrti, ni ujemanja, vzrok smrti v dokumentaciji, ki jo izda UNMIK in v dokumentaciji, ki jo izda Inštitut za sodno medicino v Kosovski Mitrovici. Torej obstaja razlika, razlika je v datumu. Torej izginil [oče] leta 2000, datum, ko je bil najden, pred 2004, torej je to zelo dolgo obdobje, jaz pa sem izvedela, da je mrtev 8. februarja 2007. Morda sem podzavestno vedela, da ni živ, ampak nisem imela dokumentirano, nisem imela dejstva.

Izjava: Snežana Zdravković, Združenje družin ugrabljenih in ubitih na Kosovu in Metohiji, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev, 25. april 2009, Beograd, Srbija.

Zahteve družin žrtev so povsod v regiji identične – REKOM bi moral pomagati družinam pogrešanih pri reševanju številnih problemov, s katerimi se soočajo med iskanjem in potem, ko najdejo posmrtno ostanko.

3.3. Materialne in simbolične odškodnine

Žrtve pričakujejo, da bodo priporočila o denarnih kompenzacijah, spominskih obeležjih, označevanju dneva in mesta zločina, ki jih bo REKOM predlagal vladam v regiji, uresničena.

Upam, da bomo od ustanovitve te komisije vsi imeli korist. Prvič, da se najdejo pravi povzročitelji te

22. Ibro Bulić, Tožilstvo BiH, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Crna Gora, 29. – 30. maj 2009.

23. V regiji bivše SFRJ je še vedno pogrešanih med 17.000 in 18.000.

24. Dževad Bektašević, Združenje Porodice žrtava rata Vlasenica '92.-'95, BiH, Lokalni posveti z združenji žrtev in drugimi organizacijami civilne družbe, Srebrenica, BiH, 26. april 2009.

25. Nataša Šćepanović, Združenje družin ugrabljenih in ubitih na Kosovu in Metohiji, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev, 25. april 2009, Beograd, Srbija

naše tragedije, da se odkrije prava resnica o tem, kako so bili ubiti naši najdražji. In drugič, naše družine, ki so doživele to, kar so doživele, da vsaj delno izkoristijo ta materialni namen odškodnine.

Izjava: Saša Ristanović, Združenje družin ugrabljenih in ubitih na Kosovu in Metohiji, Srbija, pisarna v Štrpcih/Shtërpce, Kosovo, Nacionalni posveti z združenji žrtev, 25. april 2009, Beograd, Srbija.

Udeleženci po izpostavitvi tudi zahtevo, da bi morale denarno odškodnino dobiti tudi ženske, žrtve spolnega nasilja, ki jih je treba moralno podpreti in tretirati enako kot vse druge civilne žrtve.

3.4. Priznanje vseh žrtev

Predstavniki združenja srbskih žrtev iz BiH, s Hrvaške in Kosova zahtevajo, da REKOM zagotovi, da bodo vse žrtve priznane in enakopravne.

Mislim, da morajo biti tudi pri nas na Hrvaškem priznane vse žrtve, ker vse žrtve, če so na srbski strani, večina ljudi gleda na njih, kot da so to potencialni zločinci, ki so si pravzaprav zaslužili, kar jih je doletelo.

Izjava: Ružica Spasić, Združenje družin pogrešanih in nasilno odpeljanih Srbov, Hrvaška, Tretji Regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Beograd, Srbija, 11. – 12. februar 2008.

Ne bo resnice, dokler se ne bodo vse žrtve spoštovale in bile enakopravne na tem prostoru Bosne in Hercegovine.

Izjava: Smilja Mitrović, Združenje pogrešanih borcev Vojske Republike Srbije/Občinska organizacija družin pogrešanih občin Bijeljina, BiH, Lokalni konsultacije z združenji žrtev, Bijeljina, BiH, 11. april 2009.

4. Mandat REKOM

O mandatu Regionalne komisije se je začelo razpravljati na Regionalnem posvetu s predstavniki združenj pogrešanih in veteranov 9. maja 2008 v Podgorici. Izrečeni predlogi, mnenja in priporočila kažejo na to, da velika večina udeležencev meni, da bi moral biti mandat Regionalne komisije (REKOM) ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic (kaj se je zgodilo). So tudi ugledni zgodovinarji, ki menijo, da bi se morala komisija ukvarjati, poleg dokumentiranja zločinov, s pojasnjevanjem vzrokov in dokončevanjem seznamov žrtev. Ravno tako predstavniki nekaterih organizacij za človekove pravice in združenja družin žrtev vztrajajo, da REKOM najprej odgovori na vprašanje zakaj se je to zgo-

dilo (vzroki za vojno). Vsi se strinjajo, da se mora REKOM ukvarjati tudi z vojnimi dogodki v Sloveniji in Makedoniji.

Če govorimo o tem, zakaj potrebujemo REKOM, med ostalimi razlogi, je to zato, ker mislim, da potrebujemo skupno, skupno isto knjigo, skupni dokument o tem, kar se je godilo, glede česar se bomo vsi več ali manj strinjali.

Izjava: Lidija Zeković, aktivistka za človekove pravice, Črna Gora, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 28. – 29. maj 2009.

Mi malo govorimo o vzroku tega zločina, ki se je zgodil tukaj. Za vzrok za zločin ni bil do sedaj še nihče obtožen, niti obsojen, kar pomeni, da je žrtev ostala žrtev, brez zadoščenja pravici (...) Vedno se ukvarjamo s posledicami in govorimo o posledicah.

Izjava: Kada Hotić, Združenje Gibanje mater enklav Srebrenica in Žepa, BiH, Tretji regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Beograd, Srbija, 11. – 12. februar 2008.

Tukaj je pomemben, ker se je govorilo o žrtvah, ta nivo, na katerem nekatere organizacije delajo že leta. Drugi nivo so dejstva, ampak ne samo povezana z vojno, ampak tudi s tistim, kar je bilo prej. Biljana je govorila o političnem kontekstu, torej o politikah, ki so pripeljale do vojne. Tukaj mislim predvsem na Srbijo, zato ker je to najbolj kompleksno in, rekla bi, najbolj pomembno. In tretjič je ta interpretacija, ki bo zagotovo imela razne oblike iz raznih kotov in to je nekaj, kar bo tudi predmet razprav v naslednjih desetletjih. Mislim, da smo ravno pred takšno razpravo.

Izjava: Sonja Biserko, Helsinški odbor za človekove pravice v Srbiji, Regionalni posveti z organizacijami za človekove pravice, Beograd, Srbija, 29. oktober 2007.

Stvarno delo [se] mora razviti na tri nivoje: prvič vidim kot vzroke in pojasnila, torej ena pripoved o tem, kar se je godilo; drugič seznam zločinov oziroma dokumentiranje zločinov; tretjič, seznam žrtev. Jaz bi torej to delo razumel kot nekakšen način regionalnega sodelovanja.

Izjava: Ivo Goldstein, Filozofska fakulteta v Zagrebu, Hrvaška, Regionalni posveti z znanstveniki, Zagreb, Hrvaška, 10. januar 2009.

4.1. Vzpostavljanje mandata

Skoraj vsi udeleženci posvetov se strinjajo, da bi morali imeti parlamenti držav naslednic nekdanje SFRJ pomembno vlogo pri ustanovitvi REKOM. V tem primeru bi bil mandat komisije definiran z zakonom.

4.2. Predmet preiskav in analiz REKOM

Na posvetih o mandatu komisije je bilo izpostavljeno mnenje, da mora REKOM uporabiti dejstva, ki jih je Haaško sodišče ugotovilo in na podlagi njih osnovalo sodbe, ampak je postavljeno vprašanje, kaj z različnimi pravnimi zaključki nacionalnih sodišč o značaju oboroženih spopadov. Ravni tako je bilo izpostavljeno mnenje, da mora REKOM ugotoviti dejstva, ki do sedaj še niso bila ugotovljena – ki se tičejo konfliktov v regiji, potem pa bi sledila dejstva, ki se nanašajo na posamezno izvršena dejanja, posamezno odgovornost.²⁶

Vsi sodelujoči na posvetih podpirajo predlog združenja družin pogrešanih, da bi bilo v pristojnosti REKOM pojasnjevanje usode prisilno izginulih, neodvisno od nacionalnosti:

Daj mi samo informacijo da najdem, da pokopljem, da zaprem del življenja ... Da lahko grem na pokopališče in da lahko otrokom povem, kdo je bil njihov dedek ... Želel bi, da se izve resnica in da se najdejo vsi ti pogrešani, ni pomembno, Srbi, Hrvatje ali Bošnjaki, vsi, ki so bili ubiti, da se najdejo, da se pokopljejo in da se končno naredi pika ... in da se naredi ena prava resnica, da se pove, kdo je kje in kaj in kdaj in kako delal.

Izjava: Slavoljub Pejić, iz Vozuće, BiH, Prvi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Sarajevo, BiH, 5. – 6. maj 2006.

Udeleženci predlagajo, da se naj REKOM ukvarja z uboji, posilstvi, taborišči in etničnimi pregoni večjih razsežnosti.

Od dejanj bi jaz vsekakor izločil množična grobišča, torej to so najhujša dejanja ... Potem sledijo prisilna ali nasilna izginotja ... Mislim, da je to tisto, kar zasluži poln mandat REKOM-a, uso-da teh ljudi, možni kraji njihovih trupel, načini izginotja. Naslednji so uboji, torej uboji v drugih oblikah, nevezano na množična grobišča, potem sledijo taborišča ... Etnični pregon, seveda večjih razsežnosti.

Izjava: Salem Čorbo, Združenje Povratek in trajni obstanek, BiH, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

Posilstvo kot vojni zločin [bi moral] biti v mandatu komisije. Verjamem, da je to pomembno in da brez tega komisija ne bo verodostojna in da še kako obstaja spolna dimenzija vojne.

Izjava: Suzana Kunac, B.a.b.e. Hrvaška, Nacionalni posveti z ženskimi skupinami, Priština/Priština, Kosovo, 25. junij 2009.

Te komisije bi se morale ukvarjati z zločini, ki so bili storjeni v bližnji preteklosti, ker središče teh komisij so izjave prič, žrtev in storilcev zločinov. Da bi hitrejša, bolj točno in bolj kakovostno delovala, mora komisija točno vedeti, kaj mora delati, kaj bo njihov fokus in da ima jasno definirani časovni in regionalni prostor, kjer bodo navedene komisije delale. Komisija se mora ukvarjati s hudimi zločini, točneje z zločini, kjer je nastradalo večje število ljudi, ker ni cilj komisije, da se ukvarja z individualnimi zločini.

Izjava: Avni Melenica, Združenje 22 maji, Kosovo, Nacionalni posveti z združenji žrtev in civilno družbo Kosova, Priština/Priština, Kosovo, 9. maj 2009.

Udeleženci posvetov iz Slovenije so predlagali, da se REKOM ukvarja z izbrisanimi iz državljanstva Slovenije²⁷, udeleženci iz vrst združenje srbskih žrtev pa predlagajo, da bi bili v pristojnosti REKOM tudi žrtve NATO bombardiranja²⁸. So predlogi, da bi se moral REKOM ukvarjati z odgovornostjo institucij, posebej še medijev in policije.

Jaz bi dal REKOM-u mandat, da se ukvarja ne samo s postopki posameznikov, ampak da se ukvarja tudi z delovanjem institucij, organov. Zakaj se REKOM ne bi ukvarjal z zločini, ki so jih spodbujale medijske hiše ... oziroma njihovi glavni uredniki, novinarji in podobno; potem, zakaj se REKOM ne bi ukvarjal s tem, da so bili posamezni policijski organi in celotne policije držav v regiji na nek način izvršitelji oziroma naročniki zločinov, ki so se izvrševali v taboriščih, zaporih in tako naprej.

Izjava: Ibro Bulić, Tožilstvo BiH, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

4.3. Seznam človeških izgub

Predstavniki združenj žrtev, aktivisti za človekove pravice, mladi, zgodovinarji in ostali udeleženci posvetov menijo, da bi moral biti v pristojnosti REKOMA tudi register vseh ubitih, prizadetih in pogrešanih. Glede na to, da nekaj organizacij za človekove pravice delajo na poimenskem seznamu človeških izgub, so udeleženci posvetov mnenja, da bo to prispevalo k bolj uspešnemu delu komisije, ampak je pomembno, da REKOM verificira rezultate teh seznamov.

Vsaka žrtev ima svoje ime in priimek, vsaka žrtev ima svoje dostojanstvo in vsaka žrtev, pa čeprav je samo številka, ima svojo osebnost. In ne more se govoriti sto ali dvesto tisoč, ne more se govoriti sto ali

26. Ibro Bulić, Tožilstvo BiH, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

27. Aleksandar Todorović, Civilna iniciativa izbrisanih, Slovenija, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

28. Olivera Budimir, Združenje družin ugrabljenih, pogrešanih in ubitih na Kosovu in Metohiji, Srbija, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

29. Nenad Popović, Odbor za državljansko iniciativo, Srbija, Lokalni posveti s civilno družbo, Niš, Srbija, 25. april 2009.

dvesto ljudi, ne more se govoriti sto ali sto in en človek. Enostavno morajo vse žrtve dobiti svoje ime in priimek. Morajo biti tukaj, torej morajo biti prepoznane.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Hrvaška, Nacionalni posveti s študenti, Priština/Priştinë, Kosovo, 15. april 2009.

4.4. Imenovanje storilcev

V dosedANJI razpravi se vprašanje, ali bi moral REKOM objaviti imena oseb, za katere meni, da so odgovorne za zločine in hude kršitve človekovih pravic, obdela v kontekstu izkušenj drugih družb in zahtev žrtev, da se identificirajo odgovorni.

Ali imenovati, to je tudi dilema, ali imenovati storilce ali ne, jaz mislim, da v javnem poročanju, v javnem pričanju ne, ampak ker ne bodo vsa pričanja javna, mislim, da bi komisija te podatke enostavno morala imeti.

Izjava: Ljupka Kovačević, Anima, Črna Gora, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

Torej, če bi ta REKOM iz gradiva o dejstvih pridobil dovolj ostalih dokazov v tej situaciji, bi lahko v bistvu mirne duše imenoval te storilce in mislim, da bi se v takšnih primerih to moralo storiti.

Izjava: Tea Gorjanc-Prelević, Akcija za človekove pravice, Črna Gora, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

Nekateri udeleženci menijo, da bi moral REKOM narediti seznam krivcev (storilcev).²⁹

4.5. Amnestija

O amnestiji se načelno še vedno govori, ampak je opaziti, da družine pogrešanih niso prepričane, ali je moralno, da podprejo amnestijo krivcev zaradi iskanja posmrtnih ostankov svojih najbližjih.

Znižanje kazni ljudem, ki bi iskreno povedali, kje so ti ljudje zakopani in tako naprej. To je tema za pogovor. Če večina nas reče, da nočemo nikakršne ublažitve kazni, OK, ampak to je tema za razpravo.

Izjava: Tea Gorjanc-Prelević, Akcija za človekove pravice, Črna Gora, Četrty regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Priština/Priştinë, Kosovo, 28. – 29. oktober 2008.

Amnestirani bi morali biti vsi, ki delajo dobro, tiste je treba nagraditi. Mislim, da se morajo naše družine same odločiti o amnestiji. Bog bo kaznoval vse tiste, ki so delali zlo in vsak zločinec ima ime in priimek.

Izjava: Verica Tomanović, Združenje družin ugrabljenih in pogrešanih oseb na Kosovu in Metohiji, Srbija, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

4.6. Časovno obdobje

Obstajajo različna mnenja o časovnem obdobju, ki bi ga moral REKOM zajeti. Člani Koordinacijskega sveta Koalicije za REKOM so naklonjeni stališču, da bi mandat moral zajeti obdobje 1991 – 2001. Toda albanski udeleženci predlagajo, da bi to bilo od leta 1981, medtem ko kosovski Srbi menijo, da je treba zajeti obdobje po letu 2001.

Na Kosovu bi bilo treba zajeti čas od 11. marca 1981, ko je študent v študentski menzi v Prištini vrgel pladenj točno v času, ko je v center Prištine prispela Titova štafeta in se je zahtevalo, da Kosovo dobi status republike, po drugi strani pa je ta študent vzklikal »Dol Tito!«. ...Tako da se je v bistvu spopad na Kosovu začel 11. marca 1981 in se je po mojem mnenju končal 9. junija 1999, ko je bil podpisan Kumanovski sporazum.

Izjava: Teki Bokshi, odvetnik s Kosova, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

Za Kosovo in Metohijo velja pravilo, da zadeva še vedno ni definirana in zaključena in da se tam zločini dogajajo še naprej. Nič se ne more zaključiti niti z letom 2001, če pa imamo še leta 2006 nekoga, ki je bil ugrabljen in se o njem še danes ne ve ničesar.

Izjava: Olivera Budimir, Združenje družin ugrabljenih, pogrešanih in ubitih na Kosovu in Metohiji, Srbija, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

4.7. Izbiranje članov komisije

Udeleženci predlagajo, da naj bo REKOM reprezentativna komisija in da naj bodo vse države v regiji vključene v določanje komisije: da ima vsaka država svoje predstavnike, da bodo zastopali žrtve, ženske in borce za človekove pravice, da so člani komisije ugledne in priznane osebnosti v vseh postjugoslovanskih družbah.

Kar se tiče samih kriterijev, mislim, da je treba v vsakem primeru vzeti tiste temeljne, da nekdo ni kazensko obsojen in da je treba po tem pri strukturi samih komisarjev misliti na to, da bodo adekvatno zastopane, rekel bi, vse zainteresirane skupine, to pa pomeni od borcev za človekove pravice, organizacij civilnih družb, žrtev in torej vse ostale skupine, ki lahko prispevajo k tej kredibilnosti.

Izjava: Andrej Nosov, Inicijativa mladih za človekove pravice, Srbija, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

4.8. Potreba po solidarnosti in sočutju

Udeleženci posvetovalnega procesa menijo, da bi moral biti eden od ciljev REKOM-a spodbujanje solidarnosti in sočutja do žrtev iz drugih etničnih skupnosti.

Rečem hvala [Koaliciji za] REKOM, ker nas je naučil, da poslušamo eni druge in da potočimo solzo tudi za tuje trpljenje.

Izjava: Gordana Đikanović, Združenje družin ugrabljenih in pogrešanih na Kosovu in Metohiji, Srbija, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

Okrepili bomo to gibanje, če odmrzujemo to bolečino, da je nimamo samo za svojo žrtev, ampak tudi splošno bolečino za vse žrtve.

Izjava: Ana Kvesić, Združenje Vukovarske matere, Hrvaška, Četrti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Priština/Priština, Kosovo, 28. – 29. oktober 2008.

4.9. Pooblastila komisije

Stališče glede vrste pooblastila, ki ga mora REKOM zahtevati od državnih organov, ni izkristalizirano. Neki udeleženci izpostavljajo, da pooblastilo na papirju ne zagotavlja, da bo imel REKOM moč, da to uresniči. Obstajajo predlogi, da bi moral REKOM imeti pravico da poziva po svoji izbiri, vključno z možnimi storilci in predstavniki institucij, da pridejo pred komisijo, ne glede na to, da jih ne more prisiliti, da govorijo resnico.

Komisija bi enostavno morala biti tudi svojevrsten preiskovalni organ, ki ima pooblastila, da zasliši vsakega, ki lahko na nek način poda relevantne informacije, ki lahko tudi zbere dokaze o institucijah in posameznikih in njihov vlogi v vojnah in vsem, kar se je dogajalo.

Izjava: Eugen Jakovčić, Documenta, Hrvapka, Lokalni posveti s civilno družbo, Livno, BiH, 9. maj 2009,

5. Struktura REKOM

Iniciativa REKOM je edinstvena po tem, ker zajema pet držav, v Načrtu pa je vključen še dve državi.³⁰ Najbolj pogost predlog je, da bi imel REKOM podkomisije³¹ ali pisarne v vseh postjugoslovanskih državah, ki bi mele nalogo, da opravljajo aktivnosti, ki jih odredi regionalna komisija.³²

Na Petem regionalnem forumu za tranzicijsko pravičnost v okviru delavnice o strukturi REKOM je bilo predlagano, da se poleg ene centralne in več

nacionalnih pisarn, ustanovijo tudi predstavništva komisije v tistih mestih, kjer je bilo storjenih največ zločinov.

Mislim, da je neizogibno, da obstaja ena centralna pisarna, katere namen bi bil, da zbira podatke od regionalnih oziroma teritorialnih pisarn. Predvideno je, da vsaka država financira delo svojih pisarn, mislim, da je to pozitivna stran, zato ker obstaja možnost, da se v vsaki državi razširi mreža teritorialnih pisarn v manjšem ali večjem obsegu, odvisno od potrebe.

Izjava: Žarko Radić, Republiška organizacija družin ujetih borcev in pogrešanih civilistov Republike Srbske, BiH, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

6. Javna zaslišanja žrtev

Javno zaslihanje žrtev je naletelo na veliko podporo udeležencev v posvetovalnem procesu³³ in ogromno število zahtev je za to, da bi bila javna pričanja posebna komponenta REKOM. V javnem pričanju žrtve vidijo priložnost, da povedo svoje zgodbe v enem uradnem okolju in pred uradnim organom, pred javnostjo države, iz katere so storilci. Tudi ostali udeleženci posvetov menijo, da javno pričanje spodbuja javnost k solidarnosti in sočutju, ne samo do žrtev, do katerih že čuti solidarnost, ampak tudi do žrtev, na katere so v preteklosti gledali kot na sovražnike. Združenje žrtev in družin žrtev predlagajo, da pomagajo komisiji pri delu tako, da spodbujajo žrtve, da javno pričajo.³⁴

Velika razlika je med javnim zaslihanjem [poslušanje na forumih] in zasliševanjem žrtev (...) Velika razlika je med tistim na sodišču in javno [na forumih], ker tam javno ni bil samo Srb kot priča ali Albanec kot priča, ampak in Albanci in Srbi in Hrvati in muslimani in vsi. Če so žrtve oziroma mi kot priče, če smo pripravljeni na takšno javno pričanje, morda se niti ne zavedamo, če smo v tem trenutku varni ali ne, izpolnjujemo svoj cilj.

Izjava: Snežana Zdravković, Združenje družin ugrabljenih in pogrešanih na Kosovu in Metohiji, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev, Nacionalni posveti z združenji družin žrtev, Beograd, Srbija, 25. april 2009.

Na posvetih se je govorilo tudi o tem, kaj se zgodi, če žrtve med javnim pričanjem imenujejo storilce. Aktivisti za človekove pravice menijo, da se mora obtoženim dati priložnost, da odgovorijo, drugače to lahko predstavlja kršitev človekovih pravic. Zahtevano je, da REKOM ne izenačuje pričanja z dejstvi.³⁵

30. Zajete so Srbija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Črna Gora i Kosovo, v Načrtu pa je vključen Slovenije in Makedonije.

31. Nataša Ščepanović, Združenje družin ugrabljenih in pogrešanih na Kosovu in Metohiji, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev, Nacionalni posveti z združenji družin žrtev, Beograd, Srbija, 25. april 2009.

32. Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, Nacionalni posveti z združenji družin pogrešanih in branilskih organizacijami, Vukovar, Hrvaška, 24. oktober 2008.

33. Javna zaslihanja žrtev so ena od najpomembnejših komponent foruma za tranzicijsko pravičnost. prvič so organizirana v sklopu Tretjega regionalnega foruma za tranzicijsko pravičnost v Beogradu, 11. – 12. februar 2008. Na www.zarekom.org je možno videti vsa pričanja.

34. Gordana Đikanović, Združenje družin ugrabljenih in pogrešanih na Kosovu in Metohiji, časopis Kosmitske žrtve, Srbija, Nacionalni posveti z združenji družin žrtev, Beograd, Srbija, 25. april 2009.

35. Nenad Popović, Odbor za državljansko iniciativo, Srbija, Lokalni posveti s civilno družbo, Niš, Srbija, 25. april 2009.

Dejstvo je, da se v zadnjem času veliko ljudi obtožuje na osnovi nekih izrečenih stvari, za katere se pozneje, po dveh ali treh letih, ugotovi, da so bile izrečene zaradi določenega interesa in da niso imele resnične osnove. Kako preprečiti takšne stvari? Jaz osebno poznam nekaj oseb iz enega ali drugega naroda, ki so dve ali tri leta preživele v zaporu, bile zaslišane in na koncu izpuščene zaradi ugotovljenega dejstva, da določene stvari, ki so bile izrečene proti njim, niso bile resnične, istočasno pa te osebe nimajo za to nobenega zadovoljstva. Mislim, da so to zelo občutljive stvari in da ta javna zaslišanja lahko prinesejo nasprotni učinek.

Izjava: Nedeljko Simić, Svet mladih Srebrenice, BiH, Lokalni posveti s predstavniki civilne družbe in združenji žrtev, Srebrenica, BiH, 26. april 2009.

Na posvetih v Trebinju je bilo izpostavljeno, da REKOM omogoča, da so izpovedi žrtev uradno zabeležene in da se javno slišijo.

Nisem srečal niti ene žrtve, ki ne bi imela potrebe po tem, da se njena zgodba sliši. (...) Formiranje te komisije za vojne zločine, kršitev človekovih pravic je za žrtve vojne darilo z neba. Zadnja priložnost, da se sliši njihova zgodba, da ostane zapisana, ker ko se bodo vse naše nacionalne oligarhije, ki so na oblasti, medsebojno dogovorile, ne bomo mi nikomur več potrebni.

Izjava: Izo Rokolj, povratnik v Trebinje, BiH, Lokalni posveti z združenji žrtev in taborišniki, Trebinje, BiH, 27. junij 2009.

7. Odnos do sojenja za vojne zločine in REKOM

Brez izjeme udeleženci posvetovalnega procesa menijo, da mora komisija (REKOM) dati podporo sojenjem za vojne zločine. Komisija ni zamenjava za sodišče in niti ni podrejena tožilstvu in nikomur ne more soditi. Oba instrumenta, po mnenju večine udeležencev, morata imeti komplementarni vlogi. Da opozorijo na omejitve in pomanjkljivosti sojenja, so tožilci in sodniki najbolj merodajni. Oni v komisiji za resnico vidijo platformo za glas žrtev, za izgradnjo sočutja med etničnimi skupinami, kar ni naloga sodišč.

Izredno pomembno je pokazati, da ima sodna resnica določene omejitve. Glede na to, da bo samo eno omejeno število žrtev sodelovalo na sojenjih za vojne zločine, bi takšen mehanizem [regionalna komisija] lahko predstavljal glavni forum za žrtve, kjer bi lahko govo-

rili o tem, kako so nastradali. Komisija za resnico in kazenski postopki se lahko medsebojno dopolnjujejo.

Izjava: Marinko Jurčević, Tožilstvo BiH, Prvi forum za tranzicijsko pravičnost, Sarajevo, BiH, 5. – 6. maj 2006.

Dejstvo je, da je sodniška resnica morda usmerjena preveč faktografsko, brez čustev, brez občutka, ko se pristopi k žrtvi. To so neke pomanjkljivosti takšne sodne resnice. Po drugi strani pa so bila ta pričanja, ki smo jih slišali pred komisijami za spravo, veliko bolj iskrena. Jaz sem prepričan, da je veliko manj tistih prič, ki so pred temi komisijami ... ki niso govorili resnice, kot tistih pred sodiščem.

Izjava: Miroslav Alimpić, Okrožno sodišče v Novem Sadu, Srbija, Tretji regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Beograd, Srbija, 11. – 12. februar 2008.

Sodišča v naših državah, na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini, Srbiji, na Kosovu, v posameznih državah vodijo letno med 25 in 30 sojenj. Kaj je to v primerjavi s prevelikim številom vseh ubitih, pogrešanih, mučenih, ujetih in nasilno pregnanih? (...) Potrebujemo torej mehanizem, ki bo komplementaren temu, kar delajo sodišča.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Hrvaška, Regionalni posveti z združenji žrtev in veterani, 9. maj 2008, Podgorica, Črna Gora.

Udeleženci, v glavnem iz vrst tožilcev in sodnikov, pravijo, da regionalni organ lahko zbere nove relevantne dokaze, da izvede preiskave o karakterističnih zločinih, da organizira dosjeje storilcev in s tem pospeši sojenja, ki so v teku in inicira nove postopke:

Potreba po formiranju enega regionalnega organa, ki bo ustvaril ambient sprave, klime, v kateri bo možno najti več dokazov, več prič, bo zagotovo pospešila tudi sojenja, ki potekajo. Če se to ne bo zgodilo, bodo sojenja upočasnjena in zelo malo zločincev bo obsojenih, čeprav gre tu za osebe na najvišjih položajih državljanskih in političnih dolžnosti. Zagotovo pa bi ta regionalni organ ponudil veliko število dokazov, ki bi bili v pomoč sodiščem, rednim sodiščem, ki sodijo oziroma tožilec.

Izjava: Ibko Bulić, Tožilstvo BiH, Tretji regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Beograd, Srbija, 11. – 12. februar 2008.

8. Haaški arhiv

Haaško sodišče ima najbolj relevanten arhiv, ki se nanaša na vojne zločine, ki so bili storjeni v nekdanji SFRJ, naredbodajalce in izvršitelje. Večina dokazov, na podlagi katerih se delajo sodbe, so javno dostopni na spletni strani Sodišča, medtem

ko je arhiv, s katerim razpolaga tožilstvo, zaprt za javnost in delno odprt za nacionalna tožilstva in sodišča, ko gre za dokumente, ki se tičejo aktualnih zadev. O tem, kje bo arhiv in o postopku njegove uporabe, bo odločil Svet za varnost ZN. Udeleženci posvetov menijo, da je haaški arhiv najbolj zanesljiva podpora REKOM-u.

Arhiv, ki obstaja na Haaškem sodišču, o tem je pisala tudi Carla del Ponte, da bi bilo zelo pomembno, da imajo tudi novinarji, preiskovalci, celo običajni državljani, dostop do tega materiala in da to spoznajo, da razumejo bistvo dogajanja na naših območjih. Mislim, da bi bil ta material zelo dobrodošel in prav tako bi podatki, ki se v njem nahajajo, pomagali tej komisiji.

Izjava: Sonja Radošević, svobodna novinarka, Črna Gora, Nacionalni posveti s civilno družbo, Podgorica, Črna Gora, 25. oktober 2008.

Poleg tega udeleženci posvetovalnega procesa menijo, da regionalna komisija do dokumentov lahko pride tudi iz drugih virov, ki še niso javno dostopni.

Menim, da edino ta regionalna komisija lahko pride do velikega števila dokumentov, o katerih danes mi vsi veliko govorimo in zahtevamo, nismo pa imeli možnosti, da pridemo do teh informacij in do te dokumentacije.

Izjava: Negovan Mavrić, Združenje družin ugrabljenih in pogrešanih oseb na Kosovu in Metohiji, Srbija, pisarna v Velikij Hoči/Hoče e Madhe, Kosovo, Nacionalni posveti z združenji družin žrtev in žrtvami, Beograd, Srbija, 15. julij 2008.

9. Mediji

Mediji so prepoznani kot zelo pomembni partnerji za pridobivanje podpore javnosti za ustanovitev REKOM. Po drugi strani pa udeleženci posvetov postavljajo vprašanje o odgovornosti medijev za razpihovanje sovraštva med narodi nekdanje SFRJ, in za instrumentalizacijo javnosti v službi politike, ki je proizvajala in opravičevala vojne zločine. Novinarji, ki so sodelovali na posvetih, so podprli iniciativo.³⁶ Osem medijskih hiš iz regije je do sedaj pristopilo h Koaliciji za REKOM.³⁷

9.1. Pridobivanje podpore javnosti za ustanovitev REKOM

Javnost je treba pripraviti na aktivnost komisije in ji pojasniti, kateri so njeni cilji³⁸, da bi bila pod-

pora javnosti, predvsem pa žrtev in članov družin žrtev, tako močna, da je oblasti nobene države ne bi moglo ignorirati in obstruirati.

Kakor koli obrnete, mislim, da je pogoj, da to uspe, da se nekako počaka, če je možno malo, da se javnost postopoma pripravi, če je to sploh mogoče (...) in da se potem to, kar je najbolj pomembno, da se to medijsko pravilno predstavi, pa da se šele potem formira neka komisija... Torej, ne neka, ampak ta komisija.

Izjava: Dragan Vesić, Al Kanal, Srbija, Lokalni posveti s civilno družbo, Niš, Srbija, 25. april 2009.

Eden od predlogov za spremembo klime oporekanja zločinom v Srbiji je sprememba zakona, s katerim bo dovoljeno, da mediji prenašajo sliko iz sodne dvorane.³⁹ Novinarji se soglasno strinjajo, da so javne službe dolžne poročati o iniciativi REKOM, ampak da je podpora lokalnih in vseh drugih medijev zelo pomembna, kot je neizogibno zagotoviti tudi podporo urednikov.⁴⁰ Udeleženci posvetov, kot tudi novinarji, ocenjujejo, da je način poročanja javnosti o vojnih zločinih enostranski in da ne prispeva k spravi v regiji.

Mediji v enem delu države poročajo samo o zločinih iz tistega drugega dela in vedno so zločinci in morilci na drugi strani, zato menim, da je zelo pomembno, da premagamo te ovire in ne glede na to, če so državne ali so torej entitetne, regionalne, občinske in tako naprej.

Izjava: Borka Rudić, Združenje BH novinarji, BiH, Tretji regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Beograd, Srbija, 11. – 12. februar 2008.

9.2. Informiranje o delu REKOM

Informiranje javnosti o delu regionalne komisije je odločilno za njen uspeh. Udeleženci vidimo pomembno vlogo medijev pri opogumljanju žrtev, da javno pričajo in pomagajo komisiji pri zbiranju podatkov o pričah in storilcih.

Dejstva in argumenti obstajajo, ampak v neki obliki še naprej ostajajo v tišini, ker nikakor ne morejo na plano. Družine žrtev vojne so glavna determinanta v zvezi z zbiranjem teh dejstev, toda oni ne vedo, da se ta proces nadaljuje, da teče naprej. Na en način, [možnost] da govorimo odprto in da imamo prostor za takšne debate, je en korak naprej, ampak sodelovanje z mediji je eden od glavnih faktorjev, ker družine menijo, da je njihov glas ostal samo odmev.

36. Do sedaj so bili eni nacionalni in eni regionalni posveti z novinarji, ampak so predstavniki medijev redno prisotni na vseh posvetih kot udeleženci in poročevalci v enem.

37. Dnevnik Magyar Szó, list Republika, Neodvisno društvo novinarjev Vojvodine, TV Kragujevac, Časopisno-založniška hiša Libertatea in Kikindske novine iz Srbije, Radio Fontana-Istok/Istok s Kosova in ZaMirNet s Hrvaške.

38. Naim Maxhuni, študent Fakultete za politične vede, Kosovo, Nacionalni posveti s študenti, Priština/Pristinë, Kosovo, 15. april 2009.

39. Gordana Petrović, Radio-televizija Srbije-RTS, Nacionalni posveti z novinarji, Fruška Gora, Srbija, 11. oktober 2008.

40. Nadira Avdić Vllasi, Radio televizija Kosova, Regionalni posveti z novinarji, Sarajevo, BiH, 29. september 2007.

41. 29. september 2007, Sarajevo, BiH.

42. Borka Rudić, Združenje BH novinarji, BiH, Regionalni posveti z novinarji, Sarajevo, BiH, 29. september 2007,

43. Srđan Vezmar, Program za dialog mladih, Srbija, Lokalni posveti z mladimi, Novi Sad, Srbija, 12. junij 2009.

Izjava: Florentina Hajdari, študentka Fakultete za politične vede, Kosovo, Nacionalni posveti s študenti, Priština/Priştinë, Kosovo, 15. april 2009.

Mediji morajo plasirati tudi pozitivne zgodbe iz vojne, ker to prispeva k izboljšanju odnosov v regiji. Da bi bilo to možno, je neizogibno, da postanejo dostopne medijem. Eden od načinov, da se pozitivne zgodbe bolj slišijo, je tudi ta, da bodo uvrščene v javna zaslišanja žrtev, ki jih je treba predvajati na televiziji.

9.3. REKOM in preiskovanje kazenske in moralne odgovornosti novinarjev

Na regionalnih posvetih z novinarji⁴¹ je veliko število udeležencev izrazilo velik dvom v to, da bo možno procesuiranje novinarjev, ki so se ukvarjali z vojno-hujskaškim novinarstvom, čeprav za to obstaja velika potreba.

Kar se tiče kaznovanja novinarjev zaradi vojno-hujskaške propagande je iluzorno pričakovati, da se bo to zgodilo. Če se ni zgodilo v zadnjih 15-ih letih, potem bo verjetno prej Veljko Kadijević odgovarjal za Vukovar kot novinar.

Izjava: Hrvoje Zovko, Hrvatska radio televizija-HRT, Regionalni posveti z novinarji, Sarajevo, BiH, 29. september 2007.

Predstavljeno je bilo tudi stališče, da bi novinarska združenja morala "obračunati s svojimi člani, ki so širili vojno-hujskaško propagando".⁴² Dve leti pozneje se na posvetih slišijo drugačna mnenja in eno od predstavljenih mnenj je, da se mora tudi REKOM ukvarjati z novinarji, ki so sodelovali v vojni propagandi,⁴³ in da imajo danes prav zaradi vloge, na katero so pristali v devetdesetih, odgovornost v procesu zdravljenja družbe.

Televizija nosi posebno odgovornost. Zelo je vplivala na to, ko je nekdo s fašizacijo imenoval črnogorsko družbo devetdesetih let in sedaj mora nositi posebno breme v procesu defašizacije oziroma vzpostavljanju nekih evropskih vrednot.

Izjava: Daliborka Uljarević, Center za državljansko izobraževanje, Črna Gora, Nacionalni posveti s civilno družbo, Podgorica, Črna Gora, 18. maj 2009.

10. Zaključno opažanje

Dosedanji potek posvetovalnega procesa kaže na to, da pomembna večina udeležencev podpira regionalni pristop k ugotavljanju dejstev in ustanovitev REKOM. Od maja 2008, ko se je na posvetih začelo

govoriti o REKOM, je bil dosežen kvalitativni napredek v debati: udeleženci svobodno in zelo zainteresirano predstavljajo svoja mnenja, predloge in priporočila o mandatu in aktivnostih komisije. V primerih različnih mnenj se razprava odvija v mirnem duhu s pozornim poslušanjem mnenja ostalih. Udeleženci pravijo, da so se zahvaljujoč regionalni debati naučili poslušati eni druge in da so se prepričali, da so bili tudi ti drugi izpostavljeni velikemu trpljenju.

Združenja žrtev so zelo aktivna v posvetovalnem procesu, vključno s tistimi, ki še niso člani/članice Koalicije za REKOM, a redno sodelujejo v debatah. Vsi udeleženci se strinjajo, da je prioriteta, da se najdejo posmrtni ostanki pogrešanih.

Veliko presenečenje predstavljajo mladi. Mladi, ki so do sedaj sodelovali na posvetih, neodvisno iz katere države prihajajo, so zagovarjali ustanovitev regionalne komisije in ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih. Jasno je, da menijo, da so odgovorni za zapuščino preteklosti.

Ali je mir stabilen ali trajen je odvisno predvsem od odnosa do resnice in v tem smislu je za mlade zelo pomembno, da sprejmejo to odgovornost, ker jo hočeš nočeš imajo. Morda je nimajo za to, kar je bilo storjeno, imajo pa odnos do tega, kar je narejeno. Mi sedaj nismo več mladoletni, ampak živimo v okolju, ki se še vedno ni soočilo s preteklostjo in v tem smislu imamo odgovornost.

Izjava: Marko Veličković, Center za razvoj civilnih virov, Srbija, Regionalni posveti z mladimi, Beograd, Srbija, 21. oktober 2007.

Mladi niso odgovorni za vojno trpljenje, ki ga je doživelo stotine tisoče ljudi v devetdesetih v sedaj postjugoslovanskih državah in na nek način potrebujemo odprt pogovor o tem, kateri bi bili realni motivi, realni, resnični motivi mladih, da prevzamejo, da izberejo odgovornost za soočanje s preteklostjo, za katero niso odgovorni.

Izjava: Marina Škrabalo, Center za mirovne študije, Hrvatska, Nacionalni posveti z mladimi, Zagreb, Hrvatska, 20. julij 2007.

Kaže se potreba, da se v posvetovalni proces vključijo verske skupnosti in politične stranke. Kar se tiče veteranov, več udeležencev meni, da je njihovo sodelovanje pomembno, so pa tudi takšni, ki menijo, da jih je treba vključiti v debato, ne pa tudi v delo REKOM.

II Konzultacijski proces o Pobudi za REKOM

Poročilo

julij – december 2009

1. Uvod

Od zaključka vojne na Hrvaškem in v Bosni in Hercegovini je minilo 15 let, od vojne na Kosovu skoraj 11 let; majhno število vojnih zločincev je bilo pripeljanih pred roko pravice; tisoče in tisoče žrtev živi v revščini brez upanja na boljše življenje; malo je sočutja in solidarnosti do žrtev iz drugih etničnih skupnosti, ni družbenega dialoga o preteklosti in lastni odgovornosti. Evropske integracije služijo za izgovor, politične elite zagovarjajo obračanje prihodnosti in pozabo, družine najmanj 16.000 pogrešanih pa še naprej iščejo tajna grobišča svojih najbližjih.

V iskanju rešitve v korist žrtev in prihodnjih generacij so oktobra 2008 v Prištini na Kosovu na Četrtem regionalnem forumu za tranzicijsko pravičnost udeleženci tega zbora ustanovili Koalicijo za ustanovitev Regionalne komisije za ugotavljanje in prikaz dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic, imenovano REKOM, ki danes šteje 695 nevladnih organizacij, združenj žrtev, združenj družin žrtev in posameznikov. Naloga te regionalne koalicije je, da izpelje debato o Inicijativi za ustanovitev REKOM, poveže različne skupine in organizacije civilne družbe za izgradnjo ambience za sočustvovanje, solidarnost in spoštovanje vseh žrtev, da pridobi tudi prebival-

ce in oblast za ustanovitev REKOM, naredi model REKOM, organizira zbiranje 1.000.000 podpisov za REKOM in 1. junija 2011 državnim parlamentom postjugoslovanskih držav prenese iniciativo za ustanovitev REKOM.

Od maja 2006, ko je bila na zboru Črni Gori s predstavniki združenja žrtev in družin, ki so izginile iz postjugoslovanskih držav, predstavljena Inicijativa REKOM do konca decembra 2009, je bilo izvedenih 79 debat na nivoju lokalnih skupnosti, državnem in regionalnem nivoju, med katerimi je pet regionalnih forumov za tranzicijsko pravičnost. V debatah (posvetih) je sodelovalo 3471 posameznikov iz združenja žrtev in družin žrtev, organizacij za človekove pravice, organizacij mladih, ženskih skupin, združenj novinarjev, združenj veteranov, akademskih zvez, pravniških zvez, lokalnih samouprav in drugih skupin in organizacij. V obdobju od maja do konca leta 2009 je bilo 43 debat, pri katerih je sodelovalo 1706 posameznikov. Ocenjuje se, da bo do konca leta 2010 v debatah sodelovalo približno 5500 ljudi, ki bodo s svojimi predlogi in priporočili doprinesli h kreiranju modela REKOM kot odgovor na dozorelo družbeno potrebo z ugotavljanjem dejstev o žrtvah in kritičnim preizkušanjem lastne odgovornosti.

2. Kredibilnost in legitimnost Iniciative za ustanovitev REKOM

Iniciativa za REKOM ni alternativa sojenjem za vojne zločine, ki se odvijajo pred Mednarodnim kazenskim sodiščem za bivšo Jugoslavijo (MKTJ) in nacionalnimi sodišči na Balkanu, ampak predstavlja odgovor na omejitve pristopa resnici v konfliktni preteklosti, ki je usmerjen na storilca. Sojenja niso premaknila javnih debat o vojnih zločinih znotraj ali med državami v regiji, niti niso bila sprejeta kot mehanizem tranzicijske pravice, ki lahko da popoln odgovor na vprašanja, kaj se je zgodilo in zakaj so se zločini zgodili.

REKOM iniciativa je lokalni odgovor, „od spodaj navzgor“, na dozorelo družbeno potrebo za soočanje s preteklostjo. Njena legitimnost izhaja iz močnega občutka lastništva znotraj raznih organizacij civilne družbe širom bivše SFRJ, ki so ugotovile, da je njihov skupni interes ugotavljanje dejstev o žrtvah, vojnih zločinih in ostalih težkih kršitev človekovih pravic. Žrtve in njihove družine imajo pravico do te resnice. Ta je prav tako nujna zaščita pred bodočimi zlorabami žrtev v politične namene, ki bi lahko celo regijo potisnili v nove spopade. Iniciativa za REKOM je regionalnega značaja, kar jo naredi edino primerno in uspešno pri odgovorih na nasledstvo spopadov v bivši Jugoslaviji, ki so bili transnacionalnega značaja. To je prva regionalna postkonfliktna iniciativa za ugotavljanje resnice, ki je bila kdaj koli ustanovljena, in nudi model za strategije ukvarjanja z nasledstvom masovnih zločinov po vsem planetu. Dodatno legitimnost daje iniciativi 1.000.000 podpisov za REKOM, ki jih bo Koalicija za REKOM zbrala v kampanji v šestih tednih aprila in maja 2011.

3. Podpora regionalnemu pristopu

- Legitimnost iniciative je v regionalnem značaju, milijon podpisov in v tem, ker je iniciativa od spodaj naša za nas.
- Dejstva, ki so ugotovljena na nacionalni ravni, bi bila težko sprejemljiva v celi regiji.
- Regionalni pristop omogoča oddaljevanje od interpretacij, ki utrjujejo obstoječe poli-

tične rešitve, s katerimi so ljudje nezadovoljni.

- Ključnega pomena je, da se dejstva vključijo v dokumente, učne programe, učbenike in vzgojo otrok. Samo na ta način se lahko preprečijo različne interpretacije.
- Regionalni pristop ni samo potreben, ampak je tudi neizogiben. Ta pristop odpira pot za soočenje z zločini in lastno odgovornostjo.
- REKOM je bistvenega pomena, da bi se v Srbiji govorilo o albanskih žrtvah in na Kosovu o srbskih.
- Regionalna komisija bo zavarovala dejstva o preteklosti na temeljih dogodkov, ki so se zgodili, kar je v korist cele regije.
- Največja vrednost REKOM-a je v tem, da bo omogočeno mladim in prihodnjim generacijam, da preko pričanj ljudi s prostora celotne bivše Jugoslavije izvedo vse, kar se je zgodilo.
- Za generacije iz časa vojne tuje žrtve niso žrtve. Podporo REKOM-u lahko dajo samo povojne generacije.
- Veterani iz Kikinde podpirajo REKOM in želijo pomagati pri dokazovanju dejstev iz preteklosti.

Legitimnost celotni iniciativi daje ta regionalna dimenzija, regionalni značaj iniciative, regionalna debata in milijon podpisov dajejo istočasno legitimnost in kredibilnost.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z nevladnimi organizacijami, Beograd, Srbija, 17. december 2009.

Tretji segment, ki daje REKOM-u legitimnost, ker je to iniciativa od spodaj, naša za nas in meni se zdi, da je ta fokus to, kar jo razlikuje in kar je resen argument, da rečemo, da bi bila lahko uspešna.

Izjava: Nataša Govedarica, Mestne iniciative, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z nevladnimi organizacijami, Beograd, Srbija, 17. december 2009.

Pozdravljam vas in čestitam vam za neko takšno iniciativo, dobro delo ste naredili, ker ste začeli s tem. Sem član družine pogrešanih. Kar se tiče sestankov s člani družin pogrešanih, lahko povem,

da se sestajamo vsak dan (...) Mi, ki smo tu na Kosovu.

Izjava: Fatime Melenica, član družine žrtev, Vučitrn/Vushtrri, Kosovo, Lokalni posveti z združenjem žrtev, Mitrovica/Mitrovicë, Kosovo, 5. september 2009.

Kar se tiče ugotavljanja dejstev, če se dokazujejo samo na nacionalni ravni, mislim, da je zelo težko, da bodo sprejeta v celotni regiji, to pa je zelo pomemben del. Bistveno je, da se vojnah spregovori in da se dejstva ugotovijo na način, ki bo verodostojen v različnih državah. In da je to potem lahko temelj za izgradnjo zaupanja in morda celo neki doprinos k spravi.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Hrvaška, Nacionalni posveti z intelektualci, Podgorica, Črna Gora, 17. december 2009.

Glede tega našega famoznega in trajnega problema regionalnega pristopa mislim, da bi v tem procesu morali biti vsi dovolj pogumni in dovolj modri (...), da bi bilo dobro, da se izognemo, da se to delo sploh približuje interpretaciji, da je to utrjevanje nekakšnih obstoječih političnih rešitev. To bo najprej diskvalificiralo nas, drugič pa bo odbilo zelo veliko ljudi, ker zelo veliko ljudi ni zadovoljnih z obstoječo politično rešitvijo (...) Veliko ljudi je, ki so s tem nezadovoljni.

Izjava: Fra Mijo Džolan, Frančiškanski inštitut za kulturo miru, Split, Hrvaška, Nacionalni posveti z verniki in verskimi skupnostmi, 16. oktober 2009.

Če bi to morala biti naša primarna naloga, da se najprej soočimo z zločini, ki so bili storjeni neposredno ali morda posredno, je popolnoma vseeno, če govorimo o splošni odgovornosti, to je primarna naloga. Vendar pa, če, kako bi rekel, jaz ne dobim spodbude od ljudi, ki jim verjamem, naj bodo iz Beograda, Zagreba, Prištine, Podgorice, potem je ta naloga v splošni interpretaciji videti izdajalska ali veleizdajalska. Pa vam reče – kaj pa oni. Ne, oni govorijo o svojih zločinih, kajne, pa dajmo tudi mi o svojih. Regionalni pristop ni samo potreben, temveč neizogiben.

Izjava: Zdravko Grebo, profesor, Pravna fakulteta v Sarajevu, BiH, Nacionalni posveti z intelektualci, Sarajevo, BiH, 7. november 2009.

Vzela sem si učbenik za zgodovino iz Republike Srbije v BiH, iz Federacije BiH, našega iz Hrvaške, iz Srbije in zanimala me je prav interpretacija teh dogodkov, razpada Jugoslavije. Seveda, vsak interpretira na svoj način. In to je problem, to je ta problem, ki obremenjuje ugotavljanje resnice in zato je lahko edino ta regionalni pristop edina prava pot.

Izjava: Lidija Lešić, profesorica filozofije in zgodovine iz Poreča, Hrvaška, Posveti z lokalno skupnostjo, Pula, Hrvatska, 1. julij 2009.

(...) mi podpiramo regionalni pristop, ker mislimo, da bi imel regionalni pristop učinek, kjer bodo sodelujoči dali mandat komisiji, ki bi interpretirala zgodovino na izviren način, ki bi temeljila na dogodkih, ki so se zgodili in ne bi dovolila teženj glede na interes določene družbe, ampak bi bila v korist vseh v regiji.

Izjava: Ylber Mahxuni, Youth Step, Vučitrn/Vushtrri, Kosovo, Nacionalni posveti z nevladnimi organizacijami, Priština, Kosovo, 19. december 2009.

(...) ciljna skupina, na katero se morate usmeriti, so pravzaprav mladi ljudje. Generacije, ki so prišle iz vojne, so enostavno zaslepljene. (...) Vsi imajo svoje rane in svoje trpljenje, svoje žrtve. Za njih tuje žrtve niso žrtve, o katerih bi razmišljali. Enostavno želijo najti mir, ampak na nekem svojem območju, svojega nacionalnega okolja. Tako da se bodo oni borili celo, da zaščitijo osebe, ki so povzročila smrt drugih ljudi ali genocid na drugih straneh. Tako se enostavno usmerite na zavest mladih ljudi. (...) mlad človek (...) lahko razume žrtve (...) enako svojega naroda kot tudi tujega naroda, ker je človeško življenje – življenje.

Izjava: Rade Mrden, Stranka demokratičnega napredka, Svet mladih, Banja Luka, BiH, Nacionalni posveti z mladimi, Banja Luka, BiH, 17. oktober 2009.

Zame osebno je nesprejemljivo, da gremo tako, da imamo nacionalne komisije, nacionalne komisije pa imajo predstavnike. Mi smo to imeli sedaj. Črna Gora je imela Komisijo za pogrešane osebe. Ta komisija ima svoje predstavnike na regionalnem nivoju. Vendar oni sploh ne sodelujejo in na ta način se ne sliši glasu Črne Gore oz. glasu družin pogrešanih oseb. Torej, to enostavno mora biti na regionalnem nivoju.

Izjava: Radan Nikolić, Združenje borcev vojn 1990-ih, Črna Gora, Nacionalni posveti s civilno družbo, Podgorica, Črna Gora, 18. maj 2009.

4. Cilji REKOM

4.1. Sprava

- Sprava kot družbeni proces je neizogiben v Bosni in Hercegovini.
- REKOM nudi celjenje ran in odpravljanje bolečin, kar je neizogiben korak k spravi.

- Med običajnimi ljudmi obstaja kapaciteta za spravo.
- Za vzpostavitev zaupanja in sprave, mora vsakdo obsoditi grozodejstva, ki so jih zagrešili člani njegove skupnosti.
- V procesu sprave morajo žrtve odpustiti, agresor pa mora priznati krivdo in odškodnino za narejeno zlo in nasilje.
- Cilj REKOM-a je lahko sprava, vendar pa je to proces, ki zahteva dialog, odpiranje prostora za pregled in različna stališča.
- REKOM ima velik potencial zблиževanja, sprave in širjenja področja skupnega interesa.
- Matere iz Srebrenice beseda sprava žali.

Upoštevam to, da je sprava individualna zadeva in da ne more nihče nikogar prisiliti, da nekaj odpusti ali se s kom spravi, ampak mislim, da je proces sprave kot družbeni proces v Bosni in Hercegovini nujen.

Izjava: Nedžad Horozović, Center za nenasilno akcijo, Sarajevo, BiH, Nacionalni posveti z nevladnimi organizacijami, Sarajevo, BiH, 21. november 2009.

(...) potihlo se govori o vlogi komisije, ali mora biti povezana s spravo ali ne, ampak to je odvisno od percepcije, kako in na kakšen način. To se vidi in zdi se mi, da je nastal neki odpor, rekel bi, da nepotreben, ker to je konec koncev pozitivno za vse. Aktivnost te komisije lahko ponudi to, kar mi v terapevtskem jeziku imenujemo celjenje ran ali odpravljanje bolečine in to ima neki terapevtski učinek in morda, lahko rečem, je to nujen korak na poti, ki je, kot takšna, lahko dolga in zapletena, ki pa bo sčasoma pripeljala do sprave.

Izjava: Lulzim Arapi, Združenje za psihosocialno podporo otrokom, Đakovica/Gjakovë, Kosovo, Nacionalni posveti z nevladnimi organizacijami, Priština, Kosovo, 19. december 2009.

Prepričan sem, da med običajnimi ljudmi obstaja kapaciteta za razumevanje te ideje, o in poenostavljeno gledano med običajnimi ljudmi obstaja velika kapaciteta za spravo. Preprosto jo je treba odkriti, pripeljati na glavno prizorišče.

Izjava: Ratko Gajica, poslanec v Saboru Republike Hrvaška, Posveti z lokalno skupnostjo, Knin, Hrvaška, 4. avgust 2009.

Doktor Ruzmir Jusufović in njegova soproga (...) Ves čas sta ostala v Šamcu, kjer je bila srbska oblast in vem, da sta doživela težke trenutke, kot tudi doktor

Hasan Izetbegović. On je šele po koncu vojne odšel v Sarajevo. Pripravljen sem govoriti o krivicah, ki so se jim zgodile. Ampak dokler ne pridemo do tega, da vsak obsodi storilca grozodejstva (...) iz svojega okolja, iz svojega naroda, ne bomo dosegli zaupanja med nami. Dokler imamo tiste, ki so zagrešili grozodejstva, za junake, heroje in tako naprej, v resnici pa so delovali nečloveško, ne bo tu ne zaupanja ne sprave.

Izjava: Lazar Blagojević, Borčevska organizacija Republike Srbije, odbor v Šamcu, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Doboj, BiH, 3. oktober 2009.

Odpušcanje je začetni odnos žrtve, ki ne želi maščevanja, ampak najbolj želi najti mir v svoji duši. Po drugi strani želi na ta način prekiniti verigo zla in maščevanja in ustvariti pogoje za normalizacijo odnosov. Kristusovo trpljenje in rane postanejo znak, s katerimi se žrtev poistoveti in z močjo milosti premaguje svojo okupacijo z nasiljem in trpljenjem ter postaja nosilec novega božjega sporočila, ki poziva na dialog in vzpostavitev zaupanja (...) odpušcanje, potem pa proces sprave lahko izhaja samo od tistih, ki so prizadeti. Žrtev črpa moč iz doživljanja božje milosti in ljubezni ter tako najde moč, da ponovno zaupa ljudem in nadvlada nasilje, ki je bilo izzvano z vojno. Ali kot poudarjajo nekateri teologi, za spravo morajo žrtve odpustiti.

Izjava: Mons. Marin Srakić, Đakovsko-osiješka nadškofija, Hrvatska, Posveti z lokalno skupnostjo, Osijek, 17. oktober 2009.

Med stranmi v konfliktu ni lahko najti področja skupnega interesa, zato pravim, da kolikor že so tukaj žrtve in interes, da se zločini obelodanijo in razni storilci, ki so tem žrtvam porušili njihove človekove pravice, potem ima ta skupni interes velik potencial zблиževanja ljudi. Ima celo neko diplomatsko vrednost, ker je čezmejnega značaja in verjamem, da ne glede na to, kar se začne pri dejstvu, ki je žalostno in podoben pravnemu problemu, pravzaprav ima potencial, da zблиžuje ljudi in širi področje skupnega interesa. Kar je zagotovo izid tega, je zmanjševanje napetosti.

Izjava: Lazar Stojanović, režiser iz Beograda, Srbija, Nacionalni posveti z nevladnimi organizacijami, Priština, Kosovo, 19. december 2009.

Najprej moram povedati, v imenu združenja Gibanje mater enklav Srebrenica in Žepa, da pozdravljamo vse komisije, ne samo te komisije, ki se je ustanovila v Bosni in Hercegovini in izven Bosne in Hercegovine, ker je vedno boljše, da nekdo nekaj počne, kot da se ne dela nič. Dialog je seveda potre-

ben, moram pa povedati, da mene pri vsem tem nekako žali beseda sprava. Jaz zase lahko vem, če bom komu odpustila ali pozabila, v imenu tisoče mater pa ne morem odločiti. (...) Torej, želela bi, da komisije, ki se bo ustanovila, ne bo omenjala besede sprava.

Izjava: Munira Šubašić, Gibanje mater enklav Srebrenica in Žepa, Sarajevo, BiH, Nacionalni posveti z nevladnimi organizacijami, Sarajevo, BiH, 21. november 2009.

4.2. Ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih in vzrokih za vojno

- Komisija se mora ukvarjati z dejstvi o tem, kako, v kakšnih okoliščinah in kako je bil prizadet, vsak poimensko.
- Iskanje vzrokov nas vrača v etnične skupine.
- Spomini posameznikov in javna pričevanja so ključna pri ustvarjanju novih političnih identitet balkanskih družb.
- Edina možna naloga regionalne komisije je ta, da zbere dejstva. Nikakor se ne sme vpletati v pravno kvalifikacijo vojnih zločinov.
- REKOM se mora ukvarjati z zbiranjem podatkov in dokumentacije, ne pa z interpretacijo dejstev.
- Najprej se mora določiti faktografija, v drugem koraku pa kontekst.
- Pred dialogom o spravi se morajo določiti dejstva, kdo je začel vojno, zakaj je bila vojna in kaj je bil njen cilj.
- Dejstva niso dovolj. Vojne zločine je treba prikazati v kontekstu, kar pa ne odgovarja oblastem v regiji.
- Ni ugotavljanja resnice in odgovornosti, niti sprave, dokler se ne ugotovijo vzroki in posledice.
- Če se ugotavljanje dejstev zoži na izjave žrtev, bomo imeli samo neposredne storilce, ne bomo pa dobili vodij, pobudnikov politikov in nosilcev državnih funkcij, ki so vse to organizirali in izvedli.
- Slika dejstev o vojnih zločinih ni zadostna brez analize vzrokov in konteksta, v prime-

ru bivše SFRJ pa bi to pomenilo vračanje v daljno preteklost [XIV. stoletje].

- Čeprav iz sodb Haaškega sodišča izhaja, kaj je vzrok in značaj vojn v bivši Jugoslaviji, se komisija ne bo mogla ukvarjati z vzroki.

Jaz mislim, da bi se komisija morala ukvarjati z dejstvi, ki se omejijo, da tako rečem, na zelo ozek prostor, to pa je: kje, v kakšnih okoliščinah je bil kdo prizadet, vsak poimensko. Če se bomo podali v nekatere interpretacije, iskanje razlogov, zakaj se je nekaj zgodilo, se bomo neizogibno ponovno vrnili v naše etnične skupine.

Izjava: Nedžad Horozović, Center za nenasilno akcijo, Sarajevo, BiH, Nacionalni posveti z nevladnimi organizacijami, Sarajevo, BiH, 21. November 2009.

V tem smislu se mi zdi, da je vztrajanje na natančnem dejstvu in individualnem spominu na spominu posameznika, kar je za nas boleče poslušati, zelo pomembno. Kar je mama Mejra govorila, je zelo pomembno slišati, to je najtežje slišati in mnogo bolj se nas dotakne, ko slišimo osebno zgodbo kot teoretično razlago vzrokov, posledic, tisoč, milijonov; potem te številke ostanejo brez značaja. Tako se mi zdi, da imajo dokumentiranje spominov posameznikov, javna pričanja brez prekinitev ključno vlogo pri ustvarjanju nove osnove za razvoj politik identitete vseh balkanskih družb.

Izjava: Milena Dragičević Šešić, Fakulteta za dramske umetnosti, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z ženskim organizacijami, političarkami, umetnicami, novinarkami, Beograd, Srbija, 9. oktober 2009.

Predlagam, da se osredotočimo na dogodke in na to dokumentacijo in da si ne postavljamo (...) previsokih ciljev, ker bomo enostavno padli v neko zanko in teh ciljev ne bomo mogli izpolniti.

Izjava: Hajrija Mujović Zornić, Inštitut družbenih znanosti, Beograd, Srbija Nacionalni posveti i z intelektualci, Novi Sad, Srbija, 25. september 2009.

(...) če mora ta komisija imeti mandat, da ugotavlja kontekst. Želel bi, da ga ima, ampak mislim, da to ni potrebno. Se pa kontekst razume. To je lahko v nekem drugem koraku, zavarovanje konteksta. Najprej moramo imeti dejstva. Torej moramo najprej odgovoriti na pet vprašanj, sedaj se ponovno obnašam kot učitelj novinarstva. Najprej moramo določiti faktografijo, potem pa, da bi ugotovili resnico, moramo zavarovati kontekst. Kdor bo določal ta kontekst, pošteni zgodovinarji, pošteni inteligenca itd., mora le-tega določiti za

bodoče generacije, one morajo vedeti, zakaj se je to zgodilo.

Izjava: Dragoljub Vuković, novinar iz Podgorice, Črna Gora, Nacionalni posveti z intelektualci, Podgorica, Črna Gora, 17. december 2009.

Če pa pridemo do resnice in če se regionalna komisija ustanavlja zaradi resnice, resnica ni enaka dejstvom. To pomeni, da dejstva brez nekega konteksta ne pomenijo nič, kontekst pa je ta, ki pojasnjuje kako je prišlo do določenega dogodka in zakaj je žrtev genocida v Srebrenici žrtev in zakaj je žrtev bombardiranja sil NATO žrtev, v tem je bistvo. Torej, ne more biti ugotavljanja resnice in odgovornosti, niti sprave v regiji, dokler se ne spoznajo vzroki in posledice.

Izjava: Biljana Kovačević Vučo, YUCOM, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z ženskimi organizacijami, političarkami, umetnicami, novinarkami, Beograd, Srbija, 9. oktober 2009.

Storilci, kdo so oni? Če zgodbo zožimo na žrtev, če bo žrtev prikazala svoje videnje svojega trpljenja, bomo na koncu ugotovili, da so bili prizadeti samo mali ljudje in da so storilci samo tisti neposredni storilci in ne bomo dobili vodij, pobudnikov politikov, nosilcev državnih funkcij, ki so to organizirali in izvedli, torej ne bomo dosegli zelenega cilja.

Izjava: Željko Špelić, Hrvaški častniški zbor Pakraca in Lipika, Hrvaška, Lokalni posveti z veterani, Donja Stubica, Hrvaška, 28. november 2009.

Meni osebno manjka stavek, kdo je in kdaj je začel vojno. Mislim, da brez tega, dokler ne bo poguma, da tisti tank, ki je vstopil v Pakrac in tisti sosed (...) vzel puško 1. 3. 1991 in napadel policijsko postajo (...) v hrvaškem Pakracu, da lahko reče „da, mi smo začeli, pripravljeni smo iti naprej“ ... Jaz sem katolik, pripravljena sem odpustiti, ko mi kdo ponudi roko. (...) in ni mi všeč ta možnost, da je začetek Beograd. Vsaka čast, če pa za tem stoji dejstvo, da se zavedate, kaj se je zgodilo.

Izjava: Dubravka Špančić iz Pakraca, Hrvatska, Posveti z lokalno skupnostjo, Pakrac, Hrvaška, 22. september 2009.

Jaz sem tukaj velik pesimist, ker vemo, kako se je ustvarila moč, vemo, kdaj se ustvaril denar in tem strukturam (politikom) resnica ne odgovarja (...) V Črni Gori je bil pred tremi, štirimi leti (...) posnet dokumentarni film (...) ki je opisoval agresijo na Dubrovnik. V tem filmu je vse vrelo od dejstev (...) Toda politična dimenzija tega napada na Dubrovnik (...) sploh je ni. Tako da je z dejanskim pristopom prišlo do tega, da je bilo videti, kot da so se bradati pijani ljudje zaganja-

li na svetovno dediščino, vodeni z neko antično energijo in podobno. Namerno karikiram (...) povedati želim to, da se ta kontekst mora pokazati s tem, kako se bodo prikazovala dejstva, to pa njim ne odgovarja.

Izjava: Brano Mandić, Vijesti, Črna Gora, Regionalni posveti z novinarji, Novi Sad, Srbija, 26. september 2009.

Naslednja pohodna mina(...) to je dilema, ali se bo ta regionalna komisija ukvarjala samo z dejstvi ali tudi z vzroki. Če gre za dejstva (...) mislim, da (...) tu ni preveč neznanck, ne glede na to, ali bi možnost za predstavitev svoje resnice in svoje izkušnje imele samo žrtve ali celo storilci zločinov (...) Seveda slika teh dejstev, do katerih bi prišli, ne bi bila (...) niti približno na nivoju, na katerem bi bilo to zaželeno in potrebno, brez analize vzrokov teh dogodkov (...) Če pa začnemo s kontekstom, potem (...) začnemo z zgodovino (...) Popolnoma sem prepričan, da bi, če bi začeli z analizo vzrokov ali prikazom konteksta (...) da bi prišli do XIV. stoletja. Na področjih naše države preprosto ne vidim, niti akademskega ambiena, niti enega ambiena v državi, kjer je zaželeno povezovanje zgodovine z dejstvi.

Izjava: Senad Pečanin, Dani, BiH, Regionalni posveti z novinarji, Novi Sad, Srbija, 26. september 2009.

5. Mandat REKOM

5.1. Časovna pristojnost

- REKOM-u se ni treba vračati daleč v preteklost. Vključevanje dogodkov pred letom 1989 bi relativiziralo zločine. Poročilo mora prikazati zločine po občinah, kjer so se le-ti dogajali.
- REKOM-u ni treba zajemati dogodkov, ki so se zgodili v daljni preteklosti.
- REKOM mora zajeti obdobje priprav na vojno.
- Za Hrvaško je bistveno začeti preiskave od leta 1990, ker je bila leta 1990 razorožena Teritorialna obramba in tudi sovražni protesti (mitingi) in sovražni govori so se v medijih pojavili leta 1990.
- REKOM mora zajeti čas pred izbruhom oboroženih spopadov leta 1991.

- **Ne moremo se vračati v 18. in 19. stoletje, ampak moramo začeti od zadnjih dvajsetih let.**

Zdaj, ko govorimo o časovnem obdobju je moj predlog, naj bo to od leta 1991 do 2001. Torej ne bo zaključeno leta 1999, ampak z letom 2001, to pa bi se tukaj povežalo s področjem dela komisije, zato ker se mora seveda ukvarjati tudi z dogodki v Sloveniji in Makedoniji. Leto 2001 sem omenila ravno zaradi takratnih dogodkov v Makedoniji in seveda za pisanje finalnih poročil in za delovanje po občinah, kjer so se dogajali vojni zločini.

Izjava: Dragana Nikolić, Odbor za mestno iniciativo, Niš, Srbija, Posveti z lokalno skupnostjo, Zaječar, Srbija, 22. december 2009.

Iti daleč v preteklost, 1800 in še kakšno leto. To je zmanjševanje odgovornosti za tisto (...) kar se je zgodilo pred nekaj leti na tem našem prostoru. Meni to nekako ni blizu, pa bi predlagal (...) da ne gremo tako daleč, da bomo raziskovali Ilire (...) pa ne bomo (...) iskati odgovornost tistih tam, ki so delali takšna hudodelstva, kot so bila storjeni v naši državi.

Izjava: Salih Rasavac, Corridor, Sarajevo, BiH, Nacionalni posveti z mladimi, Sarajevo, BiH, 17. september 2009.

Na primer, v Srebrenici so tri leta prej, preden se je začela vojna, delali poti skozi gozd. Zakaj se delajo poti skozi gozd? Rekli so, da bodo vozili les. Bile so priprave. Iz Srebrenice so odpeljali teritorialno oborožitev. Moj mož je bil intelektualec. Vedel je, kaj to pomeni. Vprašal je Savo Aleksića, načelnika policije: 'Savo, kaj počnejo?' Pravi: 'Verjetno je dotrajano. Hočejo zamenjati.' Toda, mesto so pustili brez obrambe. To je bila priprava. In začeti moramo pri teh dejstvih tako tukaj kot v REKOM-u, da bomo ugotovili, zakaj se nam je vse to zgodilo. Nekdo je to načrtoval.

Izjava: Kada Hotić, Gibanje mater enklav Srebrenica in Žepa, Sarajevo, BiH, Nacionalni posveti z ženskimi skupinami, Tuzla, BiH, 11. november 2009.

Zato je za Hrvaško zelo pomembno, da se spremlja od leta 1990. Zakaj od leta 1990? Ne samo zato, ker je Sabor sprejel Deklaracijo o domovinski vojni, ne samo zato, ker se v zakonu od leta 1990 do leta 1996 smatra, da je bila vojna v ožjem smislu, ampak zato, ker je takrat prišlo do razorožitve Teritorialne obrambe, kar je bistveno, ker to pravzaprav vso Hrvaško tretira kot žrtev. Ker če nekomu odvzameš možnost, da se brani, potem ta avtomatično glede na silo delo-

vanja proti sebi in škodo, ki jo je utrpela, postane žrtev, kakor koli že obrnemo. Po drugi strani pa so tudi mitingi in sovražni govori in spremembe v medijih nastale leta 1990, pozneje se je vse samo še stopnjevalo.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVDR PGZ, Hrvaška, Lokalni posveti z veterani, Donja Stubica, Hrvaška, 28. oktober 2009.

Na Kosovu bi bilo treba zajeti obdobje od 11. marca 1981, ko je študent v študentski menzi v Prištini vrgel pladenj točno takrat, ko je prispela Titova štafeta v center Prištine, šlo pa je za to, da Kosovo pridobi status republike, na drugi strani pa je študent vzklikal »Dol Tito«. ...tako da se je oboroženi spopad na Kosovu v bistvu začel 11. marca leta 1981, po mojem mnenju pa se je končal 9. junija leta 1999 s podpisom Kumanovskega sporazuma.

Izjava: Teki Bokši, odvetni s Kosova, Peti regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Budva, Črna Gora, 29. – 30. maj 2009.

5.2. Vrste kršitev

- **Komisija se mora ukvarjati z uboji, izgoni, posilstvi, mučenjem in taborišči.**
- **REKOM se mora ukvarjati z usodo izginulih in z žrtvami spolnega in psihološkega nasilja.**
- **REKOM mora ukvarjati z usodo ujetih in izginulih v Vukovarju in z iskanjem storilcev teh težkih zločinov.**
- **Na Hrvaškem se o zločinih, ki so bili storjeni v Osijeku, ne govori, nekatere žrtve pa nimajo niti pravice do odškodnine.**
- **Potrebno je, da REKOM razišče izgon Albancev in rušenje njihovih objektov v Kikindi med bombardiranjem sil NATO.**
- **REKOM se mora ukvarjati s kršitvami človekovih pravic v Sandžaku v 90-tih letih.**
- **REKOM mora zajeti zločine, ki so jih srb-ske sile storile nad Albanci v Preševski dolini med boji z osvobodilno vojsko Preševa, Bujanovca in Medvede.**
- **V mandat komisije se mora vključiti prisilna mobilizacija beguncev in prebivalcev Srbije.**

● **Albanci nosijo breme za nasilje v letu 2004.**

Tu so navedeni vojni zločini in druge hude kršitve človekovih pravic. Toda, katere so to v resnici ... Najprej so to uboji. Drugo so izgoni. Tretje so posilstva. Četrto so žrtve nasilja v taboriščih.

Izjava: Amir Kulagić iz Srebrenice, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Cazin, BiH, 10. oktober 2009.

REKOM se mora med drugim ukvarjati tudi z identifikacijo izginulih oseb. Toda ne smemo obiti žrtev nasilja, naj gre za psihološko nasilje in celo spolno nasilje.

Izjava: Rexhep Lushta, Islamska skupnost v Mitrovici/Mitrovicë, Kosovo, Lokalni posveti s civilno družbo, Mitrovica/Mitrovicë, Kosovo, 29. oktober 2009.

Imamo naše ljudi, Pakračane, ki so bili iz Kostajnice odvedeni na Manjačo, Bijelkino, ujete Vukovarčane v Sremski Mitrovici, nikoli nisem slišala, da je (...) nekdo preganjan s teh območij (...) Vem, da bo komisija odgovarjala ravno na ta vprašanja. To me zelo veseli.

Izjava: Dubravka Špančić iz Pakraca, Hrvaška, Posveti z lokalno skupnostjo, Pakrac, Hrvaška, 22. september 2009.

Nihče ni omenil vojnih zločinov v Osijeku, kot da smo pozabljeni! Ne spomnimo se, da se je to dogajalo ali nočemo priznati sami sebi. Ne vem ... V tej državi nihče ni postavil vprašanja »pa kje so te družine, kaj je s temi otroki, so ti otro-

ci hodili v šolo, imajo sedaj delo, so sploh imeli hrano?“ Za to ni skrbel nihče. V moji ulici je 33 hiš. Vse so razbite. Od prve do zadnje. In vsi so dobili vojno odškodnino, samo jaz nisem imela te pravice. Zakaj? (...) Meni so napisali, da nimam pravice.

Izjava: Marija Lovrić, žrtev iz Osijeka, Hrvaška, Posveti z lokalno skupnostjo, Osijek, Hrvaška, 17. oktober 2009.

Če bi REKOM uspel, ugotoviti usodo vsaj enega zajetega ali izginulega iz Vukovara ali iz našega kraja in pred roko pravice privedi vsaj enega zločinca, seveda bi dokazi, bi nas to zelo veselilo in Vukovarčani bi to pozdravili.

Izjava: Željko Pinjuh, prebivalec Vukovarja, Hrvaška, Posveti z lokalno skupnostjo, Osijek, Hrvaška, 17. oktober 2009.

Na začetku bombardiranja leta 1999 so bili uničeni in zažgani mnogi poslovni prostori prebivalcev Kikinde, ki so bili albanske narodnosti, Albanci izgnani in nekdo je moral dati ukaz, da se to drhal prisili, da uniči te objekte. Mislim, da moramo v Kikindi poiskati te nalogodajalce, kdo so bile te skupine in posamezniki, ki so nahujskali množico, da uniči lastnino albanskih prebivalcev.

Izjava: Nenad Talijanov, Kikindski forum, Kikinda, Srbija, Posveti z lokalno skupnostjo, Kikinda, 17. oktober 2009.

(...) ni treba, da združujemo dogodke iz leta 2004 z dogodki iz vojne. Leto 2004 smo ustvarili sami in

Lokalne konsultacije sa civilnim društvom, Mitrovica, Kosovo, 29. Oktobar 2009.

mi sami smo krivci. Odgovorni smo tudi za cerkve in za hiše in za vse v tem obdobju smo odgovorni sami in moramo nositi svoje breme, moramo nositi svoje breme in moramo tudi plačati za to breme. Iz vojne se moramo naučiti lekcije, česa ne smemo početi, česa ne smemo početi drugim skupnostim.

Izjava: Musa Mustafa, Koha Ditore, Kosovo, Lokalni posveti s civilno družbo, Mitrovica/Mitrovicë, Kosovo, 29. oktober 2009.

(...) Niso samo vojni zločini, ki so se dogajali na prostoru bivše Jugoslavije v obdobju od 1991 do 1999. Na primer, kaj se je v teh 90-ih letih dogajalo v Sandžaku. To niso bili neposredno vojni zločini in vi veste, da so tam ljudi, v glavnem muslimanske narodnosti, mučili pripadniki policije, ne pa paravojaških formacij, to se točno ve. Tudi paravojaških, ampak policija je zasliševala ljudi, jih vozila na informativne razgovore in tako dalje. To je prav takšno početje, ki bi moralo biti kaznovano, ni neposredno vojni zločin, toda jaz mislim, da bi se komisija morala ukvarjati s tem problemom.

Izjava: Dragana Nikolić, Odbor za mestno iniciativo, Niš, Srbija, Posveti z lokalno skupnostjo, Zaječar, Srbija, 22. december 2009.

Ne vem, koliko je v ta proces zajeta Preševačka dolina, ker je bilo tam izvršenih veliko zločinov, veliko ljudi je izginilo in ne ve se, kje so. Torej, treba je zajeti Preševačko dolino, Preševo-Bujanovac in Medveđo. Tukaj je bila enoletna vojna, morda ni bilo ravno tako, recite temu kot želite, ampak mi to obdobje imenujemo vojna, ker je veliko število družinskih članov izginilo, ali pa so bili ubiti, tako da je za nas tudi to ena oblika vojne. Želela bi vedeti, če bo komisija zajela tudi te regije.

Izjava: Nexharije Islami Pllana, Dona, Mitrovica/Mitrovicë Kosovo, Lokalni posveti s civilno družbo, Mitrovica/Mitrovicë, Kosovo, 29. oktober 2009.

Predlagam, da se uvrsti še en vojni zločin, in to je nasilna mobilizacija beguncev, ki se je izvajala v Srbiji in smo o tem, kolikor se je le dalo, vodili zelo natančno evidenco. (...) žrtve morajo biti vsi moški, ki so bili nasilno mobilizirani. Ravno tako se priporoča, da se ugotovi, če te države želijo povedati, koliko mladih je bilo nasilno mobiliziranih.

Izjava: Staša Zajević, Ženske v črnem, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z ženskimi skupinami, Podgorica, Črna Gora, 23. oktober 2009.

5.3. Pooblastila

- **REKOM mora imeti mandat, da raziskuje vlogo posameznikov in institucij.**
- **REKOM mora biti neodvisen od političnih vplivov in da ima moč, da izdaja zavezujoče naloge za priče.**
- **Sodelujoči niso enotni o amnestiji storilcev vojnih zločinov: nekateri so proti, nekateri pa menijo, da REKOM lahko daje priporočila sodnim organom, ne pa same amnestije.**

S čim se bo ukvarjala ta komisija, s posamezniki ali institucijami? Mislim, da je najprej pomembno, da se ukvarja z institucijami, kar bo pripeljalo tudi do posameznikov, ki so počeli takšne stvari.

Izjava: Zekerijah Hadžić, Asociacija študentov Srebrenice, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Zvornik, BiH, 18. julij 2009.

Veste, da so nekatere zločince ustvarili mediji? Se spomnite pred vojno, se spomnite, kaj se je pisalo o Kosovu? Vsa ta orkestracija se je dogajala preko medijev. Torej, oni so bili politični, torej so mnogi zločinci zmanipulirani.

Izjava: Dževdet Hadžiselimović, Združenje Protagora, Poreč, Hrvaška, Posveti z lokalno skupnostjo, Pula, Hrvaška, 1. julij 2009.

Mandat (...) menim, da ni treba biti omejen samo na delovanje posameznikov, temveč tudi na institucije. Posamezniki so samo izvršitelji in so samo šahovske figure v celotnem sistemu.(...) Ali REKOM lahko v doglednem času, po predstavitvi dejstev sproži tudi vprašanje vloge institucij. Zgodovina bi bila prazna, če bi obstajali samo posamezniki, ki so izvrševali zločine, če se za vsem tem jasno ne vidi inspiracija vsega tega. Seveda tudi vloga cerkve in šolstva, vseh aspektov naše družbe. V družbenem sistemu ni praznega mesta, ki ne bi imelo vloge pri spodbujanju k vojni in sovraštva.

Izjava: Nevena Kostić, Ženske za mir, Leskovac, Srbija, Nacionalni posveti z ženskimi organizacijami, političarkami, umetnicami, novinarkami, Beograd, Srbija, 9. oktober 2009.

Kolega (...) je postavil pomembno tezo (...) ko je izrekel prošnjo za preučevanje vloge medijev v devetdesetih (...) Preučevanje vloge medijev v 90-ih je pomembno, je pa pomembno ugotoviti vlogo medijev tudi za obdobje pred 90-imi, ko s e je dogajanje pravzaprav začelo.

Izjava: Željko Hodonj, HINA, Hrvaška, Regionalni Posveti z novinarji, Novi Sad, Srbija, 26. september 2009.

Lahko mi tukaj formiramo komisijo, pa pokličemo pričo za pričanje, ona pa reče »ne bom« (...) Zares mora biti neodvisna (...) od vseh možnih političnih vplivov, po drugi strani pa je potrebno, da ima instrumente prisile. Ko ta komisija ugotovi, da je primerno, da priča ta in ta oseba, to avtomatično pomeni, da lahko izda nalog za privedbo te osebe, torej, da ona priča, in da tega naloga ne more blokirati neka druga inštitucija v okviru države.

Izjava: Đorđe Radanović, Center za afirmacijo mladih Šeković, BiH, Nacionalni posveti z mladimi, Sarajevo, BiH, 17. september 2009.

Za nikogar, ki je izvršil ta zločin, ni amnestije.

Izjava: Marko Grabovac, Republiška organizacija za iskanje zajetih in pogrešanih borcev in civilistov Republike Srbije – Občinska organizacija za iskanje pogrešanih oseb v občini Brod, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Doboj, BiH, 3. oktober 2009.

Kar se tiče amnestije (...) tu sem strogo proti (...) ta komisija lahko daje priporočila, da pa tudi odloča (...) tu se sedaj postavlja vprašanje merodajnosti organa in mislim, da tu že vstopa v pristojnost pravnih organov in to je sedaj že (...) resno pravno vprašanje (...) mislim, da je celo etično vprašanje (...) Ta amnestija, to je lahko pravzaprav priporočilo.

Izjava: Saša Radovanović, Inštitut za srbsko kulturo, Kruševac, Srbija, Posveti z lokalno skupnostjo, Kruševac, Srbija, 7. september 2009.

Da se gre v to, da bo mandat amnestija, res mislim, da to ne bi mogel biti mandat te komisije.

Izjava: Šefika Murtagić, Združenje Ključ prihodnosti, Ključ, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Čazina, BiH, 10. oktober 2009.

Kar se tiče amnestije oziroma olajšave, ravno če se govori o izvršiteljih zločinov, mislim da ne bi smeli biti amnestirani niti se jim ne bi smela ublažiti kazni.

Izjava: Nexharia Islami-Pllana, Dona, Mitrovica/Mitrovič, Kosovo, Lokalni posveti s civilno družbo, Mitrovica/Mitrovič, Kosovo, 29. oktober 2009.

6. Posebne aktivnosti REKOM

- REKOM mora popisati vse prizadete, z imenom in priimkom, in da se ve, na kakšen način so bili prizadeti.
- Reševanje usode pogrešanih.
- Komisija mora narediti seznam in žrtev in storilcev.
- Seznam albanskih političnih zapornikov v času komunizma in oboroženih spopadov.
- Seznam taboriščnikov, ujetnikov, taborišč in drugih objektov za protipravno zapiranje po enotni metodologiji.
- Komisija mora narediti antologijo besedil novinarjev, ki so pripravili uresničitev ideje, ki je privedla do zločina.
- Seznam prizadetih med bombardiranjem sil NATO in ugotavljanje vzrokov, ki so privedli do bombardiranja.

Kar mislim, da je zelo pomembno in zaradi česar sem to koalicijo sprejel in to iniciativo opazujem kot nekaj, kar je zelo pomembno, je to, da se zabeleži žrtve. Mi imamo zabeležene dejavnosti, če najdemo topniške dnevnike, bomo imeli še to. Imamo zabeležene televizijske oddaje, zabeležene imamo hujskače, zabeležene imamo časopisne članke. V tej vojni je vse zabeleženo, edino žrtve niso zabeležene nikjer.

Izjava: Miroslav Varga, zagovornik iz Osijek, Hrvaška, posveti z lokalno skupnostjo, Osijek, 17. oktober 2009.

Mislim, da je končno prišel čas, da po 14-ih letih, ko se je na bosansko-hercegovskem prostoru vojna končala... Da izvemo resnico oziroma, da so vse žrtve točno popisane z imenom i priimkom. Mislim, da je to vloga tega REKOM-a. Če ne moremo priti do točnih podatkov o storilcih, lahko pridemo vsaj do podatkov, kdo in na kakšen način je bil prizadet.

Izjava: Lazar Blagojević, Borčevska organizacij Republike Srbije, odbor v Šamcu, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Doboj, BiH, 3. oktober 2009.

Da se najde vse, ki so izginili, so bili ubiti in da se dostojno pokopljejo. In drugo, da identificira in kaznuje vojne zločince (...) vsi mi želimo, da se na neki način pokaže in dokaže, zakaj se je to zgodilo in kdo je bil pobudnik, da se vse to zgodi.

Izjava: Alija Dautović, Združenje žrtev vojne Vlasenica 92 – 95, Tuzla, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Vlasenica, BiH, 14. november 2009.

Pri tej iniciativi vas želimo podpreti v imenu družinskih članov pogrešanih in, če bog da, da z našim skupnim sodelovanjem, in tudi sodelovanjem vlade, najdemo naše pogrešane (...) Največja želja in največja vrednost je zame to, da bi našel svojega očeta in da vem, kje je njegov grob.

Izjava: Naser Kadriu, član družine žrtev, Kosovo, Lokalni posveti z združenji žrtev, Mitrovica/Mitrović, Kosovo, 5. september 2009.

(...) Boljše bi bilo, da tisti, ki je izvršil zločin, pove, kje so trupla, da se družine pomirimo. Ni mi treba nikogar tožiti (...). Naj mi da kosti, otroka. In tako bi bile zadovoljne vse te družine z moje strani, ko bi našle posmrtno ostanke in jih dostojno pokopale.

Izjava: Milorad Zimović, Združenje za iskanje pogrešanih občine Brčko, Posveti z lokalno skupnostjo, Brčko, BiH, 5. december 2009.

Strinjam se (...) da bi ta komisija morala imenovati storilce vojnih zločinov, ker vendarle ... Če poimenujemo žrtve, naj bodo imenovani tudi tisti, ki so storili te vojne zločine, ne glede na to, iz katerega naroda prihajajo.

Izjava: Samir Palić, Mestna skupnost Kula Grad v Zvorniku, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Zvornik, BiH, 18. julij 2007.

Ene od žrtev, ki lahko dajo neposredne dokaze za vsako sojenje ali proti državi, ki je izvršila zločinska dejanja, ki niso zajeta v mednarodnih konvencijah, so politični zaporniki. (...) Moje mnenje je, da bi bila prva točka, s katero bi se komisija ali kdor koli, ki formira komisijo, ukvarjala, politični zaporniki.

Izjava: Liridon Jetishi, študent Fakultete političnih znanosti in Pravna fakulteta, Priština/Prishtinë Kosovo, Nacionalni posveti s študenti, Priština/Prishtinë, Kosovo, 15. april 2009.

Bil sem zaprt v taborišču Bučje, pred tem taboriščem Bučje je bilo eno taborišče v Grdevici, za katerega ni nihče vedel, vedeli so samo posamezniki, ti zločinci, ki so nas tja zaprli (...) Skrivnosti, za katere ni vedel nihče razen partije, teh Velikosrbov, kot bi jim rekel jaz, ali Nesrbov (...) in tam je treba postaviti eno tablo.

Izjava: Veljko Mandić, Združenje 11 antifašističnih borcev in antifašistov, Hrvaška, Posveti z lokalno skupnostjo, Pakrac, Hrvaška, 22. september 2009.

(...)v Bosni in Hercegovini imajo vse tri strani združenja taboriščnikov. Mislim, da bi bilo

dobro, da vse tri strani napišejo definicijo taborišča in zakaj mislijo, da so bila tam taborišča, kjer so bili zaprti, potem pa da se t definicija, ki so jo napisali, podrazumeva tako, da tudi če so pripadniki njihovih narodov oziroma njihovih entitet organizirali nekaj podobnega, da se tudi to podrazumeva kot taborišče. Torej, ne samo tam, kjer sem bil jaz, tudi če je nekdo z moje strani organiziral isto, se to podrazumeva kot taborišče. Mislim da je moj predlog, ta definicija, način na kateri bi se lahko rešilo to vprašanje, kaj je zbirni center, kaj pa taborišče in mislim, da bi morali obeležiti vsa mesta trpljenja, kot so se obeležila taborišča po drugi svetovni vojni, kot so to Jasenovac, Auschwitz itd. (...) vsak vojni zločin, ne glede na to, s katere strani je storjen, obsojam in v veselje mi bo, če na odkritje spominske plošče v Stajićevu pridejo tudi žrtve iz Lore [zapor] in tudi, če se oni nekega dne odločijo, da bodo postavili spominsko ploščo v Splitu v Lori, imajo mojo podporo.

Izjava: Zoran Šangut, Združenje pravnikov Vukovar '91, Vukovar, Hrvaška, Nacionalni posveti s taboriščniki, Sarajevo, BiH, 10. december 2009.

Pozdravljam iniciativo, ker ne glede na to, koliko imamo teh točk, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem, vedno jih je premalo, ker je zločin planetarnih dimenzij. Menim, da bi morala ta institucija [REKOM] narediti antologijo besedil novinarjev, ki so hujskali k vojni, so zločinski, ki duhove pripravljajo na materializacijo ideje. Jaz sem za to, da se vstavi, če je možno, kratka klavzula o teh novinarjih, pa da se naredi antologija, empirična antologija, ki je reprezentativna in da se jasno vidi, kako je nekdo pripravljala duhove za določene stvari.

Izjava: Ibrahim Bušatlija, Svet kongresa bošnjaških intelektualcev, Sarajevo, BiH, Nacionalni posveti z intelektualci, Sarajevo, BiH, 7. november 2009.

Ali je mandat REKOM-a, po neki ideji, da gre v tej smeri, da se razteza na vprašanja in odgovore, torej na žrtve in vzroke bombardiranja zveze NATO? Mislim, da je primer RTS zelo dober, imamo in vzroke in posledice, da vidimo krivdo in na naši strani in na drugi strani.

Izjava: Velimir Lipovan, odvjetnik, Srbija, Posveti z lokalno skupnostjo, Kikinda, 17. oktober 2009.

7. Javno pričanje

- Javno pričanje žrtev nam bo pomagalo, da izvemo, kaj se je zgodilo drugim.
- Morajo se slišati zgodbe vseh žrtev. To je spoštovanje in ne izenačevanje.
- Prioriteta je, da se na Hrvaškem slišijo pričanja iz Knina, v Srbiji pa pričanja iz Vukovarja.
- Največja vrednost REKOM-a je ta, da bo mladim in bodočim generacijam omogočil, da o vsem, kar se je zgodilo, izvedo preko zgodb ljudi s prostora celotne bivše Jugoslavije.
- Javno pričanje žrtev nam pomaga, da začutimo bolečino drugih in vzpostavimo solidarnost med žrtvami.

Mi smo tukaj, še posebej ti iz Prijedora, pa tudi ti ljudje okrog vedo, kaj se je dogajalo v Prijedoru (...) Tudi jaz sem zadnjič rekla, da veliko stvari, verjemite, nisem vedela, dokler nisem začela prihajati in poslušati žrtve, kaj pripovedujejo. Gledala sem, ko je ta mladi fant, sedi poleg mene, Sudbin, pripovedoval, kaj vse se je njemu dogajalo. Ne vem, kolikokrat sem ta CD vrnila na začetek in ponovno gledala. In da vam iskreno povem, njegovo pričanje in vse, kar je povedal, žal, vse, kar je preživel, mi daje upanje, da pa vendar lahko pridemo do resnice o vsem, kar se je dogajalo.

Izjava: Zdravka Karlica, Republiška organizacija za iskanje zajetih in pogrešanih borcev in civilistov Republike Srbske, odbor v Prijedoru, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Cazin, BiH, 10. oktober 2009.

(...) nočem se mešati v to, kar se je zgodilo v Kalinoviku, kar se je zgodilo v Konjicu, kar se je zgodilo v Mostarju, ker teh zgodb ne poznam. Želim jih sprejeti s spoštovanjem in ne z ocenjevanjem, ne s tehtanjem, moja zgodba je težja, moja zgodba je drugačna in tako dalje. To je edini način. To ni izenačevanje, ker mi vemo, kaj nas je najbolj okupiralo, Srebrenica, in začetek vojne, in Kapija in sarajevske Markale in tako naprej, kjer so se zgodili številni zločini.

Izjava: Teufika Ibrahimfendić, Združenje Vive žene, Tuzla, Nacionalni posvet z ženskimi skupinami, Tuzla, BiH, 11. november 2009.

S temi posveti bomo zagotovo opogumili ljudi, da bodo začeli govoriti. Opogumili jih bomo na tak način, da preko poslušanja žrtev dojamemo, da imajo tako bolečino zaradi vojne tudi drugi in da tukaj utrjujemo ta princip solidarnosti med nami.

Izjava: Vehid Šehić, Forum meščanov Tuzle, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Doboj, BiH, 3. oktober 2009.

(...) recimo [da se] ta pričanja iz Knina slišijo, odvisno od leta, o katerem je beseda, v Beogradu, slišijo v Banja Luki in slišijo v Zagrebu. Da se pričanja iz Stolca, iz Prozora slišijo v Zagrebu, da se pričanja iz Vukovarja slišijo v Beogradu itd.

Izjava: Mario Mažić, Inciativa za človekove pravice na Hrvaškem, Nacionalni posveti z mladimi, Banja Luka, BiH, 17. oktober 2009.

Želim, da nekega dne moj otrok (...) ko bo šla na internet in ko bo želela spoznati podrobnosti o tem, kar se je dogajalo na prostoru, kjer so živeli njeni starši, da izve nekaj, kar je najbližje resnici, to pa bo izvedela tako (...) ker bodo svojo resnico izpovedali vsi ljudje, ki so v tem sodelovali oz. ljudje z vseh območij (...) in mislim, da je to največja vrednost tega projekta.

Izjava: Vesna Sladojević, Radio-televizija Srbije, Regionalni posveti z novinarji, Novi Sad, Srbija, 26. september 2009.

8. Sestava in izbira članov REKOM

- Število komisarjev bi moralo biti med 20 in 25.
- Število komisarjev iz vsake države bi moralo biti sorazmerno s številom žrtev.

Številka ne sme biti prevelika. Ne sme pa biti niti premajhna. Jaz bi bil, recimo, za 20 do 25 komisarjev v sestavi te komisije. Vendar ne proporcionalno, enako število iz Črne Gore, Srbije, Kosova, Bosne, Hrvaške, ampak glede na število žrtev (...) V REKOM-u ne more imeti Črna Gora, ki ima zelo majhno število žrtev, enakega števila kot Bosna in Hercegovina.

Izjava: Amir Kulagić iz Srebrenice, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Cazin, BiH, 10. oktober 2009.

Razviti moramo strategijo, koga bomo predlagali, ko bo prišel trenutek za predlaganje. To je treba poenotiti, mislim, da je zelo pomembno, da v vsej regiji to naredi parlament ali predsednik. Bolj enostavno bo vplivati, če to naredi, recimo, predsednik odvisno, kdo bo ta tisti trenutek. Mislim, da je zelo pomembno, da imamo enotno stališče za celotno regijo, da predlog sprejmejo vsi parlamenti. To je veliko boljše.

Izjava: Rada Borić, Center za ženske študije, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z ženskimi organizacijami, političarkami, umetnicami, novinarkami, Beograd, Srbija, 9. oktober 2009.

Ta oseba mora najprej svoj ego, če je do »plafona«, spraviti v žep in priznati, da je bil v njegovem narodu zločinec, da bi lažje poslušal tisto drugo stran, ko bodo javna zaslišanja, ne pa da njemu prevladajo čustva in reče: tudi pri tebi je to bilo ...! Torej, pravo dejansko stanje, da jaz lahko pogledam Pera in Pero mene v oči, da jaz njega lahko poslušam kot človek in da on lahko posluša mene, šele takrat lahko govorimo o REKOM –u. Pred tem ne bo nič! Pardon, šele takrat se lahko pogovarjamo o naših posameznih primerih. Moramo se pogovarjati, če smo za REKOM, kdo bi moral biti tam, kaj je tam treba, ne pa, kateri so moji osebni problemi.

Izjava: Mirsad Dizdarević, Zveza taboriščnikov BiH, Jajce, Nacionalni posveti s taboriščniki, Sarajevo, BiH, 10. december 2009.

Bojim se, da bo tudi REKOM razpadel, kot je razpadla bivša SFRJ. O tem razmišljam že od začetka, odkar sem začel razmišljati o vsem tem, morda bi morali v to poseči tujci, samo da pazijo, da to ne razpade.

Izjava: Dušan Višnjić, Pisarna za mlade mesta Šabca, Srbija, Posveti z lokalno skupnostjo, Šabac, 13. november 2009.

Že ko govorite o tem, kdo izbira člane komisije, kdo jih bo predlagal, kdo bodo ti ljudje, kakšna bo njihova etična integriteta, se mi zdi, da ne bo mogoče preprečiti, da se zbere veljaven korpus dejstev in da se bodočim zgodovinarjem in teoretikom da možnost, da se izpelje pravi postopek, da se najdejo prave besede, da se opiše to, kar se je dogajalo na teh ozemljih in da se najdejo bolj adekvatni termini, kot so ti pravni, ki jih uporabljamo sedaj.

Izjava: Milena Dragičević Šešić, Fakulteta dramskih umetnosti, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z ženskimi organizacijami, političarkami, umetnicami, novinarkami, Beograd, Srbija, 9. oktober 2009.

9. Dokumentacija

- **REKOM bo imel problem dobiti podatke in dokumente, ki so v lasti državnih organov.**

Ta komisija ne sme imeti predolgega mandata, ampak tu gre potem za pomen vseh organov, uradnih organov, ki sedaj delujejo in se približno ukvarjajo z nekaterimi temi vprašanji v nacionalnih državah, da enostavno odprejo svoje arhive tako, da bo vse, do česar so prišli, avtomatično dostopno in da se lahko potem po teh standardih pristopi k vsakemu dejstvu.

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Hrvaška, Lokalni posveti z veterani, Donja Stubica, Hrvaška, 28. oktober 2009.

10. Sedež REKOM

- **Sedež centralne pisarne REKOM mora krožiti.**
- **REKOM mora imeti pisarne v lokalnih skupnostih, prvenstveno v tistih, kjer so etične skupnosti, ki živijo ločene ene od drugih, kot tudi v skupnostih, ki so obremenjene s spopadi.**
- **Brčko je dobro mesto za sedež REKOM.**

Če bi moral biti REKOM organiziran tako, da ima centralno pisarno, kje bi potem bil sedež REKOM-a in kje bodo predstavništva. (...) moj predlog je, da sedež REKOM-a rotira.

Izjava: Furtuna Sheremeti, Inicijativa mladih za človekove pravice na Kosovu, Nacionalni posveti z mladimi, Priština/Priština, Kosovo, 30. september 2009.

Jaz izhajam iz nacionalno razdeljene skupnosti in hodim v šolo, ki je označena kot dve šoli pod eno streho. In pravkar si prizadevam za to lokalno in primarno. Torej, lokalni REKOM. To je ekstra ideja, ker (...) Če mi rešimo to v lokalni skupnosti, bo to zelo lahko razširiti na nivo države.

Izjava: Avdo Zec, Mladinski center Gornji Vakuf/Uskoplje, BiH, Nacionalni posveti z mladimi, Sarajevo, BiH, 17. september 2009.

Samo kratka sugestija za centralo REKOM-a, ki ji pravite regionalni komite. Mislim, da se Brčko ponuja sam po sebi, ker ni nikjer in je povsod. Povsod bodo morda obstajali poskusi političnih pritiskov te ali druge oblasti. S sovpadanjem okoliščin v tem lepem mestu, ki ima drugače geografsko dober položaj, mislim, da je tu najmanj možnosti pritiskov neke politične garniture. Kot sedež, da. Preizkusite entuziazem potencialnih komisarjev.

Izjava: Zoran Živković, Milenijum, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z nevladnimi organizacijami, Beograd, Srbija, 17. december 2009.

11. Odnos s pravosodjem

- REKOM lahko spodbuja sojenja, v hitrosti in kakovosti procesuiranja.
- REKOM bo preiskal zločine, ki do sedaj še niso bili procesuirani.
- REKOM mora neposredno sodelovati s pravosodnimi organi.
- Tožilstva se morajo obvezati z zakonom, da bodo spremljala in uporabljala dokumentacijo, ki jo bo zbrala bodoča komisija med svojim mandatom.

Od REKOM-a pričakujem tudi dodaten pritisk, izobraževanje, dvigovanje zavesti v naši družbi, posebej pa v pravosodju. Ker mislim, da bo samo dejstvo, da se bodo dejstva ponovno evidentirala, pripomoglo k premikom v našem pravosodju, v hitrosti in kakovosti sojenja.

Izjava: Biserka Momčinović, Center za iniciative prebivalstva, Poreč, Hrvaška, Posveti z lokalno skupnostjo, Pula, Hrvaška, 1. julij 2009.

Večina teh zločinov, ki so bili storjeni na območju občine Zvornik ... Vodijo se neki sodni procesi. So v teku, ampak za večino teh zločinov še nihče ni odgovarjal (...) Komisija bi torej morala naj-ožje sodelovati s tožilstvi zaradi hitrejšje dostave, da tako rečem, podatkov, dejstev o vojnih zločinih.

Izjava: Mevludin Lupić, Združenje družin ujetih in pogrešanih oseb občine Zvornik, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Zvornik, BiH, 18. julij 2007.

To vam govorim zato, ker bi bila vsa javna tožilstva, ali kot rečemo mi, odvetništva, po zakonu dolžna spremljati to, kar dela komisija. Torej je komisija zelo pomembna tudi za vidik kazenskega prava in kaznovalne politike.

Izjava: Slavko Kecman, Združenja za mir Baranja, Hrvaška, Posveti z lokalno skupnostjo, Osijek, Hrvaška, 17. oktober 2009.

Nacionalne konsultacije sa mladima, Sarajevo, BiH, 19. Septembar 2009.

12. Ovire

- Države v regiji, ki ne priznajo dejstev, ki jih je ugotovilo Haaško sodišče, bodo težko sprejele iniciativo za formiranje REKOM-a.
- Obstaja sum, da Kosovo in Srbija ne bosta vzpostavila sodelovanja v smeri ugotavljanja dejstev, ne glede na to, kdo bo član REKOM-a.
- Eden od problemov glede ustanovitve REKOM-a je lahko tudi ta, da nekatere države v regiji ne priznajo Kosova.
- Največja ovira pri pojasnjevanju preteklosti so politiki in javno mnenje, ki »svoje«, ki so obsojeni za vojne zločine, vidijo kot heroje.
- Spomeniki žrtvam in storilcem, kot se postavljajo v BiH, še poglobljajo prepad med narodi.
- Na spomenikih žrtvam na Kosovu so vidni znaki nasilja. Vse žrtve imajo orožje. Boljše bi bilo, da kažejo, kaj se je zgodilo v preteklosti, ne pa da spodbujajo mlade proti nemu narodu.
- Morda je pre zgodaj, da oblasti formirajo komisijo, ki bo opravljala svoje delo.

Torej, nesporna dejstva so, da je Haaško sodišče ugotovil dejstva na vseh straneh, ampak jih politike pravzaprav ne priznajo in zato mislim, da bo zelo težko pregovoriti vlade držav, h katerim boste pristopili s tem projektom.

Izjava: Damir Šimić, TV BH1, BiH, Regionalni posveti z novinarji, Novi Sad, Srbija, 26. september 2009.

Jaz sem skeptična, da je možno skupno sodelovanje [Srbije in Kosova], ker vemo, da gre pri sodelovanju pri iskanju dokazov na Kosovu vse neposredno v Srbijo, ker se večina dokazov, za katere se zanimamo, nahaja ta trenutek prav tam. Skeptična sem, ker ne vem, koliko lahko sodelujemo z njimi, koliko nam oni lahko nudijo pomoč, torej, pri iskanju dejstev, ki nas zanimajo. Zato zelo sumim, to je veliko vprašanje, če je to lahko uspešno in koliko vi pravzaprav verjamete v to, da to lahko da rezultate, ne glede na to, katere osebe bodo izbrane za to komisijo.

Izjava: enera Ramaj, Integra, Kosovo, Nacionalni posveti z mladimi, Priština/Prishtinë, Kosovo, 30. september 2009.

REKOM kot (...) regionalna komisija, ki bi jo bilo treba določiti z mednarodnim sporazumom, da lahko premaga problem kot so članstvo Slovenije in kmalu tudi Hrvaške v Evropski uniji in mednarodno nepriznanje Kosova kot območja, na katerem bi se morale preiskovati kršitve človekovih pravic?

Izjava: Damir Salkić, Mladinska Inicijativa za človekove pravice Bosne in Hercegovine, Sarajevo, BiH, Nacionalni posveti z mladimi, Sarajevo, BiH, 17. september 2009.

In konec koncev tudi obsojeni vojni zločinci, mislim na haaške, so se zmagoslavno vrnili v svoje okolje in to ne samo zato, ker je to del manipulacije, ampak ker je to občutek javnega mnenja.

Izjava: Zdravko Grebo, profesor, Pravna fakulteta v Sarajevu, BiH, Nacionalni posveti z intelektualci, Sarajevo, BiH, 7. november 2009.

(...)tu v sosednjem mestu, nedaleč od Sarajeva, nekega vojnega zločinca pričakujejo na stadionih z zastavami in glasbo. Nekega drugega sprejemajo v zgradbi predsedstva Bosne in Hercegovine. Po tretjega gredo letala. In nisem prepričan, da lahko državne strukture resno doprinesejo k določanju dejstev.

Izjava: Josip Muselimović, odvetnik iz Mostarja, BiH, Nacionalni posveti z intelektualci, Sarajevo, BiH, 7. november 2009.

Jaz vem, kdaj gremo (...) v vzhodno Bosno (...) tukaj so (...) delali to in to, in spisek. Treba je postaviti spomenik. Spomenik kot spomenik je spomenik in ve se, zakaj in kakšen odnos moramo imeti do njega. Toda, kot se to počne, mi (...) poglobljamo prepad, ki je prisoten.

Izjava: Salih Rasavac, Corridor, Sarajevo, BiH, Nacionalni posveti z mladimi, Sarajevo, BiH, 17. september 2009.

Na Kosovu (...) na teh spomenikih se neposredno jasno vidi nasilje. Postavljeni so z orožjem v roki, postavljeni so na javnih mestih (...) kjer se otroci s tem vsakodnevno vizualno srečujejo in lahko vplivajo na njih, da se še dolgo časa v njih obdrži ideja proti nekemu narodu, ki bo vedno slab, vse do naše smrti. Ali obstaja kakšen konkreten načrt za te spomenike, da so na nekem nacionalnem nivoju, ne pa da iritira neposredno osebo, ampak da je samo pokazatelj tega, kar se je zgodilo v preteklosti?

Izjava: Kora Krasniqi, Integra, Priština/Prishtinë Kosovo, Nacionalni posveti z mladimi, Priština/Prishtinë, Kosovo, 30. september 2009.

(...) mi smo priče, da še za mnogo bolj nedolžne reči oblast noče vključiti nikogar, ki ima svojo integriteto in stališče, v kateri koli organ. (...) Kaj šele, da procesuiramo vojne zločine in da oblast v to komisijo postavi neko silo svobodomiselnih, pogumnih in odgovornih intelektualcev in ljudi, ki

to vedo ... morda je še prekmalu, da oblast formira te komisije, formalno pa imamo komisijo, ki ne bo opravljala svojega dela.

Izjava: Stanko Marić, Senat združenja pravnikov Črne Gore, Nacionalni posveti z intelektualci v Črni Gori, Podgorica, 17. december 2009.

III Konzultacijski proces o iniciativi in ustanovitvi REKOM

julij 2010 – januar 2011

Pregled mnenj, predlogov in priporočil

33

1. Regionalno posvetovanje s civilno družbo o Pobudi za ustanovitev REKOM.

Skopje, Makedonija
3. julij 2010

Gre za prvo posvetovanje o Pobudi za ustanovitev REKOM v Makedoniji. Posvetovanje je organiziral Fond za humanitarno pravo Kosovo. Posvetovanja se je udeležilo 56 udeležencev/udeleženek z območja nekdanje SFRJ, največ jih je bilo iz Makedonije. Moderator je bil Veton Muji (Syri in Vizionit, Kosovo). O posvetovanju so med drugim poročali TV Kanal 5, EURM, Kanal 77, A1 TV, Alsat TV, TELMA TV in Alb TV.

Eno izmed glavnih vprašanj, s katerim se mora ukvarjati regionalna komisija, je zadoščenje družinskim članom pogrešanih. V okviru komisije je treba ustanoviti podobore v državah članicah REKOM.

Mislim, da je eno glavnih vprašanj, s katerimi se mora ukvarjati regionalna komisija – prav zadoščenje družinskim članom pogrešanih oseb. V Makedoniji se še vedno soočamo s tem, da se določeno število državljanov te države vodi kot pogrešano, zato bi predlagal, naj se v okviru regionalne komisije, če to ni bilo načrtovano, ustanovijo nacionalni podobori v državah članicah REKOM.

Izjava: Raim Limani, Skopje, Združenje vojnih veteranov Nacionalne osvobodilne vojske, Makedonija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Če bi pobuda uspela, bi bila lahko inspiracija za mnoga podobna žarišča v svetu.

(...) z Balkana skoraj nikoli ne pride nič modernega. Tokrat pa to ne le da je moralno pomembno in ne le da je dejansko, zgodovinsko in pravno resna možnost, da se pomaga žrtvam in da se pomaga mladim ljudem, da nekaj zvedo, temveč je to tudi nekaj zelo modernega, kar bi bilo lahko, če bi uspelo, inspiracija za mnoga podobna žarišča v svetu.

Izjava: Lazar Stojanović, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Z ugotavljanjem dejstev se zožuje prostor za laži, manipulacije in precenjevanje ali zmanjševanje števila žrtev.

Ugotavljanje dejstev je pomembno tudi zato, da bi že zakoreninjene laži izgubile svojo verodostojnost in da bi družbe v regiji prišle do skupnega razumevanja tistega, kar se je dogajalo. S tem se zožuje prostor za manipulacije, precenjevanje ali zmanjševanje števila žrtev v konkretnih primerih vojnih zločinov in ustvarilo neko novo razumevanje.

Izjava: Marko Veličković, Center za razvoj civilnih resursov, Beograd, Srbija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Žrtve so tudi družinski člani udeležencev vojne, ker so travmatizirani.

Žrtve so tisti, ki aktivno sodelujejo v vojni, vendar so žrtve tudi naše družine, kategorija nevidnih žrtev, ker so vsi travmatizirani. Samo po sebi se razume, da je družinski član vsakega udeleženca vojne travmatiziran.

Izjava: Nikola Grkov, Združenje armski veterani, Kavadarci, Makedonija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Zahtevam, da se v regiji ustanovi komisija, ki naj bi ugotovila, koliko oseb, ki so zbolele za poststresnimi motnjami, je naredilo samomor, kot tudi koliko je tistih, ki so jih ubile osebe s poststresnimi motnjami.

Sam sem pisal o posttravmatskem stresu, znanem kot vietnamski sindrom (...) Zahtevam, da se ustavi komisija, ki naj bi ugotovila točno število travmatiziranih, natančno število ubitih oziroma tistih, ki so naredili samomor zaradi travme, in tistih v regiji, ki so jih ubile travmatizirane osebe.

Izjava: Nikola Grkov, Združenje armski veterani, Kavadarci, Makedonija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Makedonci imajo svojo resnico o letu 2001, Albanci pa svojo.

Makedonci imajo svojo resnico, Albanci pa svojo, obremenjeno s predsodki in stereotipi, redko se govori o tej temi. Vse razprave v zvezi s tistim, kar se je zgodilo leta 2001, kako prebroditi posledice, kakšen tretina naj imajo žrtve – vse to smo pustili v rokah politične volje oziroma prepustili vladam in koalicijskim partnerjem, da najdejo rešitev oziroma sprejmejo zakon glede branilcev in glede pripadnikov OVK.

Izjava: Frusina Remenski, Fakulteta za varnost, Skopje, Makedonija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Makedoniji je potrebna Pobuda za REKOM.

Ni dvoma, da je Republiki Makedoniji potrebna taka pobuda, čeprav število žrtev vojnih zločinov ni primerljivo s številom žrtev med dogajanja, o katerih ste govorili, v drugih delih nekdanje Jugoslavije. Mislim, da potrebujemo tako pobudo, da bi našli odgovore na vprašanja, tudi na žgoča vprašanja v Makedoniji, s čimer bi prispevali k odpravljanju predsodkov in etničnih ovir ter omogočili odpiranje skupnosti druge proti drugi.

Izjava: Frusina Remenski, Fakulteta za varnost, Skopje, Makedonija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

REKOM lahko reši velik del zadev, ki se jih javno poskuša prikriti.

Na ta proces gledam z velikim optimizmom. Že nekajkrat sem se imel priložnost srečati z REKOM, ki je zame zelo pomembna (...) Regionalni pristop nam lahko v marsičem pomaga, če bomo imeli pobudo, ki se bo ukvarjala s spopadom, vojno, kakršna je bila v Bosni, na Hrvaškem, na Kosovu, z vojnami takih razsežnosti. REKOM lahko reši velik del zadev, ki se jih javno poskuša prikriti, v tem smislu lahko veliko prispeva.

Izjava: Boro Kitanoski, Mirovna akcija, Prilep, Makedonija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

REKOM je nujno potrebna, hkrati pa je tudi način za vlade v regiji, da se znebijo odgovornosti.

(...) Veliko je razlogov za ustanovitev komisije, ki bo svojo dejavnost opravljala na celotnem ozemlju nekdanje Jugoslavije. Po drugi strani pa se bojim, da bo ta komisija prevzela odgovornosti, ki ležijo na državi oziroma državni komisiji. Kako naj ustanovimo REKOM, ki nam je nujno potrebna, brez vlad v regiji, ki bi se tako znebile odgovornosti?

Izjava: Thomas Kohls, Mirovna akcija, Prilep, Makedonija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Da bi vlade držav v regiji ravnale po priporočilih REKOM, mora biti komisija uradno telo.

(...) ves čas govorimo o tem, da je naš cilj ustanovitev komisije, ki naj bi imela štiri značilnosti, od katerih bi bila ena uradna (...) ob koncu svojega dela naj bi

ta komisija pripravila sklepno poročilo, ki bi vsebovalo vsa ugotovljena dejstva, hkrati pa tudi priporočila za vlade, njene ustanovitelje (...) kaj je treba storiti v smislu reparacij, memorialov; poročilo naj bi postalo najverodostojnejši vir informacij tudi za izobraževalne sisteme (...) Da pa bi bila obveznost vlad, da ravnajo po teh priporočilih, večja, bi morale takoj na začetku stati za tem. Delo neuradne [komisije] torej (...) ne bi pomenilo takšne odgovornosti in obveznosti oblasti, da ta priporočila tudi izvajajo.

Izjava: Marko Veličković, Center za razvoj civilnih resursov, Beograd, Srbija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Verjamemo v možnost sprave Makedoncev in Albancev.

Verjamemo v možnost sprave med Makedonci in Albanci in mislim, da je s tako vrsto aktivnosti možno premostiti nasprotja in priti do ugotovitev o tem, kaj se je zgodilo leta 2001, kar naj bi bil nauk za prihodnje generacije.

Izjava: Aco Jovanoski, Unija branilcev Makedonije, Skopje, Makedonija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Danes so na oblasti ljudje, ki so bili vzrok spopadov. Ti ljudje prikrivajo resnico o zločinih. REKOM se mora okrepiti, da bi se lahko borila proti njim, to pa bo dosegla z udeležbo večjega števila ljudi v Pobudi za REKOM.

(...) na območju nekdanje Jugoslavije je več kot 50% ljudi, ki so bili vzrok spopadov, ki pa so še vedno na oblasti in si danes gotovo prizadevajo prikriti resnico, da se ne bi odkrili zločini. Če se REKOM ne bo okrepila, ne bo imela mehanizmov ali orožja v boju zoper to. Edino razpoložljivo orožje REKOM pa je seveda podpora čim večjega števila ljudi tej pobudi.

Izjava: Besim Hoda, Gibanje občanov EC, Gostivar, Makedonija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Evropska skupnost lahko prisili oblasti, da ugotovijo, kje so pogrešani.

(...) potrebujemo podporo Evropske skupnosti, zlasti da prisili oblasti vseh držav, da ugotovijo, kje so pogrešani.

Izjava: Armend Mazreku, Speak up Movement, Priština/Priština, Kosovo, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Pobuda za REKOM je plemenita.

(...) zdaj mi je jasneje, kaj želite doseči s to pobudo, da, strinjam se s to plemenito pobudo.

Izjava: Oliver Bacanović, Fakulteta za varnost, Skopje, Makedonija, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

Spremeniti je treba kazensko zakonodajo, da bi se uskladila z REKOM.

(...) na to je treba gledati v tem smislu, da bo treba v času implementacije, pa tudi že prej, spremeniti določene zakone, ki se nanašajo na kazensko odgovornost, torej kazensko zakonodajo (...) če se ugotovi, da je kdo storil kakšno kaznivo dejanje, očitno pride do individualizacije njegove odgovornosti, in kako, na kakšen način to prezentirati pravosodnim institucijam, tožilstvom, policiji..

Izjava: Milena Savić, CIPP, Zvornik, BiH, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

REKOM mora s svojimi priporočili delovati na spremembo izobraževalnega sistema. Javna poslušanja bodo pripeljala do kolektivne empatije.

(...) komisija (...) ima zelo veliko odgovornost, da s svojimi kvalitetnimi in zelo razčlenjenimi priporočili deluje predvsem na spremembo izobraževalnega sistema. Torej tistega uradnega izobraževalnega sistema, po katerem se bodo šolale prihodnje generacije. In mislim, da bodo ta javna poslušanja, kot so predvidena (...) pripeljala do kolektivne empatije.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Zagreb, Hrvaška, Regionalno posvetovanje s civilno družbo, Skopje, Makedonija, 3. julij 2010.

2. Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM

11. september 2010.

Ljubljana, Slovenija

Prvi posvet s slovensko civilno družbo je organiziral Mirovni inštitut, član Koalicije za REKOM. Sodelovalo je 24 udeležencev, med njimi predstavniki Civilne iniciative izbrisanih aktivistov, Zveze društev vojnih invalidov Slovenije, akademskih institucij in novinarji. Predstavniki Koalicije za REKOM iz Hrvaške (iz organizacij Documenta, Center za ženske žrtve vojne in Legalis) so podali dodatne informa-

cije o sami pobudi in o izkušnjah drugih držav s tovrstnimi komisijami.

Vsi udeleženci so se strinjali, da je nadvse potrebno, da se Slovenija vključi v Koalicijo za REKOM.

Ali REKOM in zakaj REKOM v Sloveniji?

Meni se čini, da je lako odgovoriti na pitanje da li REKOM i zašto REKOM u Sloveniji. Moraću da idem sa stajališta samih izbrisanih kao najvećeg kršenje ljudskih prava u Sloveniji. (...) Za ljude koji ne znaju šta to znači izbrisan, to znači da vas neko stavi na spisak nepostojećih ljudi i postanete totalno paralizirani, ne možete ništa više napraviti. (...) Lov na tih 25 hiljada ljudi je bio otvoren, svaki policajac je imao pravo da vas lepo dovede do granice, da vas izbaci iz države a da vam tu ostanu deca. (...) tu nema nikakvih dilema, da je REKOM u Sloveniji i te kako potreban za raščišćavanje sa prošlošću i da se to više nikada ne bi ponovilo.

Izjava: Aleksandar Todorović, Civilna inicijativa izbrisanih aktivistov, Ptuj, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010

(...) ne vemo čisto vsega dovolj, kako je do izbrisa prišlo, kako je bil izveden. Seveda vemo tista ključna dejstva, kaj je bilo z zakonodajo, kaj je bilo z internimi navodili administracije, ki so jih potem državni uradniki izvajali in tako izpeljali izbris. Ampak ključni akterji še vedno molčijo. Kadarkoli se pokaže priložnost, da se kateregakoli od njih vpraša kaj na to temo, se bodisi izognejo temu z zelo diplomatskim odgovorom ali pa vprašanje enostavno ignorirajo. Tako da ta vidik odgovornosti zagotovo ostaja popolnoma neraziskan. (...) In to je bil eden od razlogov zakaj smo mi mislili leta 2008 in še vedno mislimo, da je nadaljnje preiskovanje izbrisa v širšem kontekstu kršitev človekovih pravic na področju nekdane Jugoslavije nujno potrebno.

Izjava: Neža Kogovšek, Mirovni inštitut, Ljubljana, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

(...) sa REKOM-om mi dobijemo kontekst. Mi smo izbrisani, ovde u ovoj nacionalnoj državi, mi smo potpuno van konteksta. Zato što je država ušla u EU, nekako je promenjen taj geografski milje (...) Ljudi nas ne prepoznaju zato što je promenjen kontekst. Mi smo potpuno bez korena i ne prepoznaje se priča. I zbog toga REKOM vrši kontekstualizaciju.

Izjava: Dimitar Anakiev, režiser, Radovljica, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Slovenija je bila del razpada Jugoslavije.

... Slovenija je bila del skupne države Jugoslavije 46 let in je bila del procesa razpadanja te države. S formalnega stališča gre za skupnost in državo, ki je tej regiji pripadala in ki je v tem procesu seveda utrpela tudi posledice. Te posledice niso bile tako strašne in grozljive kot to velja za nekatere druge post-jugoslovanske države (...). So pa te posledice bile, žrtve same deset-dnevne vojne so tudi bile. Ob tem so se dogajale tudi druge kršitve človekovih pravic, ki so dajo v sam kontekst razpadanja Jugoslavije. (...) če gre za proces, ki se je dogajal v regiji kot celoti, žrtve, ki so se zgodile v Sloveniji iz tega procesa prav zgotovo ne bi smele biti izključene.

... če smo bili del tega procesa, če gre za državo, ki v svoji sami konstituciji, sami ustanovitvi nosi sledi razpada in vojne, je prav gotovo smiselno, da se iz tega procesa, ki poteka post-festum in s katerim akterji poskušajo se soočiti s samo preteklostjo in iz nje potegniti možne lekcije za sedanjost in prihodnost prav gotovo ne bi smeli izključiti.

Izjava: Vlasta Jalušič, Mirovni inštitut, Ljubljana, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Slovenija je produkt, če hočete, disolucije, razpada nekdanje Jugoslavije. In Slovenija se ni odcepila kot mnogi napačno še danes mislijo. Zato ker samo takrat, kadar vam centralna oblast obstane, imate odcepitev. V primeru Jugoslavije smo imeli razpad, (ki) se je začel pravno-formalno s Slovenijo. In tudi nasilje se je na nek način v oboroženi obliki začelo s tem procesom odcepitve oz. osamosvojitve Slovenije.

Izjava: Igor Mekina, novinar, Ljubljana, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Kdo so žrtve?

Kar se tiče žrtev, jih imamo. Žrtve so seveda v največji meri izbrisani, ki (...) imajo še eno zelo resno odprto vprašanje, (...) vprašanje odškodnine. Ta zgodba ni zaključena. (...) In jaz vidim v tem procesu tudi eno možnost, da enkrat pridemo do resolucije za to skupino ljudi ... Tukaj imate tudi potem Slovence, ki so bili v tankih, ki so šli na Radgono. (...) To so tudi zame žrtve vojne. Niso želeli tja, pa so morali. To so civilne žrtve, to so ljudje, ki so bili izgnani, ki so jim odvzeli državljanstvo. Se pravi to so stvari, ki ležijo tudi na naših dušah in naši vesti in moramo poskrbeti, da se to odkrije.

Izjava: Igor Mekina, novinar, Ljubljana, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

(...) vdove padlih v osamosvojitveni vojni za katere je zakon skoparil in v par besedah skušal rešiti zadevo z neko odškodnino enkratno in pa splošno zakonsko zaščito z možnostjo družinske upokojitve itn. Te vdove pa so po zakonu izgubile določene bonitete oz. te varstvene dodatke. (...) namreč zakonodajalec, (...) je določil cenzus od katerega naprej jim družinske invalidnine, ki bi lahko rešile socialni položaj teh vdov, ne pripadajo. Vdova po padlemu borcu, (...) presega za 40 evrov ta cenzus in ni upravičena do teh dodatkov, ki bi ji omogočali normalno in dostojanstveno življenje. Vendar na koncu koncev tudi te vdove so v nekem smislu žrtve teh konfliktov in tudi otroci seveda posebej.

Izjava: Jože Romšak, Zveza društev vojnih invalidov, Tržič, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Vprašanje moralne odgovornosti.

Je ena raven, ki ni obravnavana in jaz mislim, da bi veljalo poskusiti jo obravnavati. To je moralna raven moralne odgovornosti. To je seveda najbolj spolzka zadeva. Kot vemo, to se lahko hitro ideologizira.

Izjava: Sergej Flere, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Mislim da imamo nenazadnje tudi moralno zavezo, ne zaradi nas, ki bivamo tukaj v Sloveniji, ampak tudi moralno zavezo do žrtev, ki so v razpadu Jugoslavije bile žrtve nasilja, zločinov in teh vojn drugod. Imamo moralno zavezo, da pristopimo h Koaliciji zato, da bo ta koalicija bila res tista, ki bo zaobjela celotno področje bivše Jugoslavije in tako imela večjo legitimnost.

Izjava: Vlasta Jalušič, Mirovni inštitut, Ljubljana, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Vprašanje kulturne odgovornosti.

(...) postavlja se vprašanje (...) odgovornosti v kulturi, znanosti, izobraževanju in medijih. (...) Predvsem v kulturi, predvsem ko gre za fenomene, ki jih jaz imenujem »kultura izbrisa«, ki ni samo usoda 25 tisoč ljudi, ampak obnašanje, ki se je utemeljilo v slovenski kulturi, znanosti, medijih (...) odgovornost kulture Slovenije se začne leta '91, ko se je začelo čiščenje, če hočete, drugih etničnih pripadnikov na višjih kulturno-znanstvenih izobraževalnih nivo-

jih. Potem pa se nadaljuje kot določen diskurz, ki je prevladoval praktično vse do leta '95. Zdaj imamo nekakšno testostersko priljubljenost južnih kultur (...) Mislim, da je v tem še veliko notranjega vtkanega rasizma. Tako da mislim, da morata kultura in znanost kritično debatirati o problemu odgovornosti.

Izjava: Svetlana Slapšak, Inštitut za balkanske in mediteranske študije, Ljubljana, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Javna pričevanja pomembna za spremembo javnega mnenja.

(...) vse te odločbe sodišč, ki so bile do zdaj izdane v korist izbrisanim, gredo še vedno proti družbenemu prepričanju. Javno mnenje je še vedno v večini proti izbrisanim, karkoli že to pomeni. Ker javno mnenje oz. ljudje, ki so za njim sploh ne vedo, zakaj tako mislijo. (...) organizacija javnih pričevanj, to je tisto kar najbolj pripomore k temu vidiku medčloveškega razumevanja neke situacije.

Zelo velik problem pa vidim, (...) v tem, da se pozicija administracije, birokracije, državne uprave, ki je celo zadevo zelo orkestrirano izvedla v teh letih, v preteklih 18 letih ni prav nič spremenila. Oni danes še vedno slepo verjamejo, da so delovali zakonito, čeprav so v bistvu izvajali navodila, ki so bila v nasprotju z zakonom oz. niso imela nikakršne podlage v zakonu. (...) če se danes pogovarjate z državnimi uradniki, oni še vedno po 18 letih, po vseh odločbah Ustavnega sodišča, nenazadnje tudi po odločbi Evropskega sodišča za človekove pravice, slepo verjamejo, da so delovali zakonito.

Izjava: Neža Kogovšek, Mirovni inštitut, Ljubljana, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

(...) mislim, da bi takšna preiskovalna komisija res lahko izpostavila vprašanje odgovornosti. In za javnost bi to verjetno vseeno bil proces v katerem bi se postavljalo vprašanje, kaj sem to jaz delal takrat. Kje sem bila jaz '92-ega v času izbrisa? Kaj sem si jaz takrat mislila? Mogoče bi si tisti uradniki, ki so postopali v postopku, postavili neka dodatna vprašanja.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Pouk iz druge svetovne vojne.

(Začeli smo s to pobudo) tudi zaradi prejšnjih izkušenj, da po drugi svetovni vojni, da po nasilju po drugi svetovni vojni dejstva niso bila dokumentirana in iz prepričanja, da je pomembno dokumentirati vsako nasilje in da je to potem možen temelj in možna izhodiščna točka za pogovor o tem, kaj se nam je zgodilo, kako s tem danes živimo, kaj potrebujemo, da lahko gremo naprej ...

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Tukaj ne gre samo za tragično, grozljivo preteklost. Gre za neko izkušnjo, (...) ki pa hkrati predstavlja priložnost (...) za premislek in te priložnosti, mislim, da ne bi smeli zamuditi kot tisti, ki smo situirani v evropski prostor z evropsko zgodovino, ki nosi breme druge svetovne vojne in breme, ki vedno bolj prihaja pravzaprav v ospredje samega evropskega spomina. Hkrati pa kot tisti, ki smo pristopali in pristopamo k evropski politični skupnosti in, ki lahko v tem procesu oblikovanja same skupnosti skozi svoj poskus razumevanja tovrstnih izkušenj na nek način to preteklost poskušamo na pozitiven način vgraditi v našo prihodnost v smislu zavedanja tega, oz. razumevanja tega kar se je zgodilo. In poskusa, vsaj poskusa preprečevanja podobnih dogodkov. (...) Če se v Sloveniji iz tega procesa izključimo, izključimo sebe in pa tudi generacije, ki so bile rojene po razpadu Jugoslavije in po tej vojni, potem nam bo ta izkušnja in ta možnost razumevanja prav gotovo ušla.

Izjava: Vlasta Jalušič, Mirovni inštitut, Ljubljana, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

(Komisija bi) pripravila poročilo, utemeljeno na dokumentiranih dejstvih o zločinih in hudih kršitvah človeških pravic, ki bi bila nek boljši, nek bolj zdrav temelj za različne interpretacije, ker interpretacije bodo vedno različne. Jaz si ne predstavljam, da bomo imeli eno ali pa dve interpretaciji. Upam, da bomo skupaj lahko gradili nek širši prostor v javnosti za razumevanje, da bo več interpretacij in da je to v demokraciji dobrodošlo in v redu.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Nacionalna ali regionalna preiskovalna komisija?

Mislim da čemo biti mnogo jači i mnogo više i konstruktivnije napraviti ako napravimo skupa to sa REKOM-om jer jednostavno u Sloveniji nema te volje, nema javnog interesa.

Izjava: Aleksandar Todorović, Civilna iniciativa izbrisanih aktivistov, Ptuj, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Če bi šlo za nacionalno komisijo, bi to najprej bila komisija o izbrisu (...) Če bi bila pa regionalna komisija, neka slovenska izpostava regionalnega REKOM-a, bi pa zgodbe kot je izbris zagotovo obravnavali v širšem kontekstu (...), potem bi zagotovo na dnevni red prišlo vprašanje rasizma, ki je v nekaterih deželah botrovalo množičnemu ubijanju ljudi, v Sloveniji pa denimo izbrisu. Če bi se pa omejili samo na komisijo za izbris, bi pa lahko ostali pri tem, da bi preučevali neko administrativno dejanje. (...) Če bi šlo za komisijo o izbrisu, bi bila desnica zagotovo aktivno proti (...) Levica bi zadevo morebiti tolerirala, ne bi bila aktivno proti, bi jo poskušala relativizirati (...). No če bi pa zgodbo o izbrisu in kakšno drugo tukajšnjo prigodo postavili v širši regionalni kontekst in če bi segli globlje v vzroke, ki so pripeljali do teh dogodkov, bi pa verjetno odpor v Sloveniji bil bistveno širši. Zato ker bi taka širša kontekstualizacija odprla (...) neko zgodbo s katero se sama osamosvojitve in nenazadnje tudi sam izbris sploh ne bi več omenjal. (...) do same osamosvojitve, se je nujnost tega dogodka utemeljevala s tem, (...) da mi Slovenci s tistimi tam dol nimamo nič. Še posebej se je to dogajalo, potem ko je v južnejših deželah izbruhnila vojna in smo lahko iz dneva v dan v medijih poslušali to, da moramo mi čim prej stran, se čim bolj distancirati od tistih primitivcev Balkancev itn. Ravno v ta mit o distanci, to samopodobo, da mi z Balkanci nimamo nič, bi pravzaprav taka širša kontekstualizacija proučevanja izbrisa delala. In bi se pokazalo, da je ravno ta mit botroval brezbriznosti s katero so uradniki in politiki zagrešili izbris.

Izjava: Gorazd Kovačič, Filozofka fakulteta, Ljubljana, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Izzivi s katerima se pobuda sooča.

Cilj tega procesa je zelo ambiciozen, končni rezultat je pa precej negotov. Namreč, ko bo zadeva prešla v območje politike je velika nevarnost, da bo pač, da bodo ti dobri nameni nekoliko spremenjeni. (...) ne glede na to, kakšen bo končni cilj, ali bo pravzaprav ta komisija ali pa ta formalno ustanovljeno, ali bodo parlamenti dali soglasje ali ne, je pa pravzaprav

uspeh že v samem procesu. (...) Tudi sama pot, oz. proces bo imel brez dvoma svoj učinek in svoj vpliv, ki pa je sigurno pozitiven, tako za celotno Jugoslavijo kot tudi za Slovenijo. In s tega vidika želim temu procesu uspeh.

Izjava: Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, Varuh človekovih pravic Republike Slovenije, Ljubljana, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Zadoščenje je tudi pričevanje in kazanje s prstom na odgovorne.

Nije se ništa dogodilo slučajno, nije se dogodilo, mislim da je izraz bio, nije »pogrešio kompjuter« nego je neko smišljeno, o tome postoje dokumenti, tu nas je puno koji smo videli te dokumente sa datumima, potpisima, sa imenom institucije koja je pokrenula mašineriju. Znači to so ljudi sa imenom i prezimenom, pripadnici nekih državnih institucija, ministarstava i tako dalje. (...) ja ne verujem da je Slovenija sposobna sa svim svojim civilnim društvom, civilnim sektorom, da je sposobna krivce izvesti pred pravi sud i pravo procesuiranje. Puno se govorilo o kazivanju istine o žrtvama i to je ipak neka satisfakcija. (...) Moramo ponavljati, ponavljati i ponavljati da bi se jednog dana stvarno dogodilo da pokažemo sa prstom taj i taj čovek je to napravio i to će biti satisfakcija za sve izbrisane za taj brutalni poseg u ljudske živote.

Izjava: Aleksandar Todorović, Civilna inicijativa izbrisanih aktivista, Ptuj, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Komisija seveda izpostavi vprašanje odgovornosti, ne izpostavi pa vprašanje krivice. Krivica je nekaj kar je v kompetenci sodišč.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvatska, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Predlog: da se v seznam del vnese pravna kvalifikacija, ki bi se na generalni ravni nanašala na izbris. Razprava je rezultirala v formulaciji:

»sistematičen, arbitraren ali nezakonit odvzem ali preprečevanje dostopa do državljanstva ali pravice do stalnega prebivanja«.

Izjava: Neža Kogovšek, Mirovni inštitut, Ljubljana, Slovenija, Posvet s slovensko civilno družbo o Pobudi za REKOM, Ljubljana, Slovenija, 11. september 2010.

Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost

3. IV. delovna skupina: Javni zagovor Pobude za REKOM

17. oktobra 2010

Zagreb, Hrvatska

Uvodničarji in moderatorji so bili Lazar Stojanović (Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija), Dinko Gruhonjić (Neodvisno društvo novinarjev Vojvodine, Novi Sad, Srbija) in Gordana Bosanac (Center za mirovne studije, Zagreb, Hrvatska). V delovni skupini je bilo 40 udeležencev in dva opazovalca: Jonathan Sisson (Swisspeace, Švica) in Admir Duran (Impunity Watch, Srbija).

Občane je treba seznaniti z idejami Pobude za REKOM.

Gospod Lazar, v nekem trenutku ste dejali, da ni toliko pomembno, da občani in občanke vedo, da so pomembnejše konkretne ciljne skupine. Ne bi se strinjal s tem, ker bi se lahko zgodilo, da se ta naša zgodba uresniči, da se torej ustanovi komisija in izda sklepno poročilo, ki pa potem ne bi imelo učinka, kakršnega želimo doseči z vsem tem prizadevanjem.

Izjava: Milan Cakić, Odbor za civilne pobude, Niš, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvatska, 17. oktobra 2010.

Mislim, da je treba vnaprej dobro premisliti in obrazložiti, zakaj teh milijon podpisov. Kaj je pomen tega, da bi vsak, ki bo zbiral podpise in ki bo na ulici izpostavljen različnim poniževanjem in marsikateremu demotivirajočemu momentu, v vsakem trenutku vedel ali vedela, zakaj to počne, kajti samo tako bo mogoče komunicirati z drugimi.

Izjava: Marina Škrabalo, Center za mirovne studije, Zagreb, Hrvatska, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvatska, 17. oktobra 2010.

Mislim, da moramo izkoristiti to kampanjo, pripraviti aktiviste, da ne bi bil fokus samo na zagotavljanju simbolične podpore z milijonom podpisov, temveč da dobimo najmanj milijon pristašev, ki bodo drugim prenašali ideje, ki jih zagovarjamo.

Izjava: Zlatko Vujović, CEMI, Podgorica, Črna gora, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvatska, 17. oktobra 2010.

Razlikovati je treba kampanjo za javnost od kampanje za tiste, ki odločajo. Kampanja mora biti agresivnejša. V kampanji je treba posvetiti pozornost strateškemu planiranju, ker se bo izvajala v sedmih državah.

V javnem zagovoru se obračamo na tiste, ki odločajo oziroma na politike in ko govorimo tudi o teh sporočilih, so ta spet drugače formulirana, kadar so namenjena politiki, drugače pa, kadar so namenjena javnosti.

Izjava: Marko Veličković, Center za razvoj civilnih resursov, Niš, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

Kar se tiče kampanje (...) Morala bi biti agresivnejša, to zdaj sugeriram. Veliko agresivnejša, in sicer ne v tem smislu, da bi šli s puškami po cesti in silili ljudi, da podpišejo, temveč nasprotno – agresivnejša v pristopu do javnih servisov in po vsebini, s tem da ne bo nikakršnih žalitev čustev žrtev, družin žrtev in vseh drugih občanov in občank. In drugo, ko sem čakal, da pridem na vrsto, da dobim besedo, so kolegi veliko omenjali mlade. Mislim, da so v sami pobudi mladi, zlasti srednješolci, preveč izpuščeni iz vidnega polja.

Izjava: Tomislav Dujmović, Center za mirovne študije, Zagreb, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

Ko sem premišljal o vseh teh predlogih, kaj bi bilo treba storiti, mi je padlo na pamet, da bi glede na moje osebno stališče, da so medetnični odnosi zelo problematični, celo šokantni, tudi kampanja REKOM morala biti šokantna. Morda tako, kot je bila na Hrvaškem, ne vem kako je bilo drugod, izpeljana promocija prometne varnosti, ko smo povsod prikazovali šokantne slike, šokantne posledice, kaj se lahko pripeti ljudem, če ne spoštujejo prometnih predpisov (...) Potem mi je padlo na pamet, da bi v spotu za promocijo REKOM mogoče kakšen čenik pozival Hrvate, naj se soočijo s preteklostjo in da nam potem na Hrvaškem reagira celotna javnost, da se oglasijo združenja in potem mi pojasnujemo, kaj je REKOM.

Izjava: Srđan Antić, Nansen Dialog center, Osijek, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

Naša organizacija je 30. avgusta, na Mednarodni dan pogrešanih, organizirala simbolično akcijo, postavili smo 400 parov čevljev na glavnem trgu v Prishtini/Prishtinë in ustavilo se je veliko ljudi, ki so hoteli podpisati peticijo zaradi znaka, ki so ga videli. To je bilo tako občutljivo, čustveno, da nismo morali zahtevati od teh ljudi, da se ustavijo in pogovarjajo z nami, sami so to storili. (...) To je en način, ki bi ga bilo treba upoštevati, ko gre za kampanjo zbiranja podpisov, nekaj, kar bi se morda lahko vključilo v medijsko kampanjo, ki jo bomo izpeljali.

Izjava: Raba Gjoshi, Pobuda mladih za človekove pravice na Kosovu, Prishtina/Prishtinë, Kosovo, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

Pozabljam, da imamo tukaj sedem različnih trgov. Sedem različnih trgov, ki jih potem lahko segmentiramo, kot pravijo tisti v komerciali, na x y ciljnih skupin. Temu se ne posveča pozornost, vendar izhaja to iz vseh današnjih govorov. Tisti iz Osijeka bo rekel eno, Slovenija drugo, Kosovo tretje in na to je treba biti pozoren. Zato mislim, da bi v naslednjih korakih morali posvetiti pozornost strateškemu planiranju te kampanje.

Izjava: Tin Nuić, Risol Media, Zagreb, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

Pomembna ciljna skupina so mladi.

Na fakultete se pride veliko enostavneje, zato predlagam fakultete, strinjam pa se tudi, da bi bila lahka kampanja, ne bi rekla agresivnejša, temveč provokativnejša. Da izzove reakcije.

Izjava: Mladena Tadej, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

Zdi se mi, da bi bilo morda v prvi fazi lobiranja konkretno veliko koristneje, če bi se obrnili na politike mlajše generacije, ki mogoče še vedno nimajo določenega vpliva v javnosti, so pa vplivni in imajo določen ugled v svojih strankah in lahko z glavnimi nosilci politične moči vzpostavijo stik na način, kot mi to morda ne bi mogli.

Izjava: Mladena Tadej, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

(...) Mislim, da je treba vso stvar o vojnih zločinih pripraviti, predstaviti mladim ljudem s pomočjo elementov popularne kulture.

Izjava: Danilo Marunović, režiser, Podgorica, Črna gora, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

Narediti dva spota. En spot naj bo za mlade. Mladi danes ne želijo poslušati o zločinih. Vojna se je končala pred 15 leti in ne morete jih prisiliti, da to gledajo. Mladi imajo drugačna stališča in drugačne poglede, hkrati pa so največja in najpomembnejša ciljna populacija, na katero se obrača REKOM (...) Predlagal bi še nekaj, kar je poceni in kar lahko naredimo, festival kratkega filma, ki bo pokrival REKOM. To REKOM ne bo veliko stalo. Ljudje bodo sami to naredili. Dajte jim pogoje, dajte jim cilj in

to bodo naredili. Pa še razstava slik umetnikov, ki bi obiskala celotno področje.

Izjava: Radomir Jagodić, NVO Izbjeglica [Begunec], Rudo, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

(...) upoštevati moramo, da se pred nami kot prioriteta naloga pojavlja mlado, popolnoma izgubljeno, neizobraženo, nemotivirano občinstvo. To je večina. Večina so mladi, ki nič ne vedo, ki ne čitajo časopisov, ki nimajo nikakršne vizije, ki so pozabili, kaj se je zgodilo v Vukovarju.

Izjava: Drago Pilsel, svobodni novinar, Zagreb, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

Potrebno je raziskovanje javnega mnenja o REKOM.

(...) raziskovanje javnega mnenja utegne biti zelo pomembno. Lahko je močan mehanizem pritiska, kajti pri takem raziskovanju lahko zahtevate odgovor na tisto vprašanje, ki lahko generira rezultat, ki je za vas zelo ugoden in da to prikažete kot novico, ki je lahko pomembnejša kot pa milijon zbranih podpisov. Če torej v vsaki izmed držav nekdanje Jugoslavije dobite 40% ljudi, ki rečejo, da je potrebno, da se imenuje vsaka žrtev, vsak zločin, pri čemer ni pomembno, ali je to komisija, boste ustvarili vzdušje, ki ga bodo politiki spoznali kot pritisk javnosti.

Izjava: Marko Veličković, Center za razvoj civilnih resursov, Niš, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

Močno bi podprla idejo o raziskovanju [javnega mnenja], mislim, da je to zelo pomembno. Prvič, s stališča, da vidimo, kako Koalicijo za REKOM sprejemajo v celotni regiji. Mislim, da to niso tako draga raziskovanja in da se lahko najde družbeno odgovorna raziskovalna hiša, ki bi to naredila za manjšo vsoto denarja. Drugič pa, da izkoristimo te podatke, kot jih je dalo raziskovanje na Hrvaškem o potrebi po soočanju s preteklostjo, in zelo dobro bi bilo, če bi to storili tudi v drugih državah, ker se lahko ta podatek uporabi kot argument pri pogajanju s tistimi, ki odločajo. Kajti če rečete, da se 70% prebivalstva na Hrvaškem želi soočiti s preteklostjo in če dobimo take podatke v drugih državah v regiji, bomo res razpolagali s trdnim argumentom pri pogajanju s tistimi, ki odločajo.

Izjava: Borka Rudić, BH Novinarji, Sarajevo, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

V prihodnjem obdobju načrtujemo [Komisija OVSE v Srbiji] tako raziskovanje [javnega mnenja o vprašanih tranzicijske pravičnosti]. Nekaj nevladnih organizacij, katerih predstavniki so prav tako tukaj na forumu, načrtuje v doglednem času podobno raziskovanje. Torej, tisto, kar bi bilo treba storiti, in to je moj predlog, je povezati te stvari.

Izjava: Jelena Stevančević, Misija OVSE v Srbiji, Beograd, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

Kampanjo za REKOM je treba predstaviti predvsem po televiziji.

(...) bojim se, da se internet še vedno ne uporablja tako na široko. Če torej izvezamemo glavna mesta in določeno starost, je to še vedno precej tenko in neodmerno, tako da bi bilo vsekakor dobro, če bi bila televizija še nadalje eden izmed pomembnih načinov predstavljanja.

Izjava: Nataša Govedarica, Heartefact Fund, Beograd, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

Če hočemo kampanjo, ki bo odmevna, moramo narediti boljši spot, kakovostnejši spot, jasnejši spot in moramo iti na javne televizije (...) z občani moramo delati, zato potrebujemo milijon podpisov. Globoko sem prepričana, da nikakršna televizijska kampanja in bilbordi, niti internet, facebook, twitter in vsi medijski prostori, s katerimi razpolagamo v strogem PR-ovskem smislu (...) nimajo nikakršnega pomena v tej kampanji brez občanov in brez tega, da jih pridobimo na svojo stran.

Izjava: Suzana Kunac, B.A.B.E., Zagreb, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

(...) močno podpiram to idejo glede javnih servisov, kajti naša raziskovanja v Bosni in Hercegovini so pokazala, da je za večino ljudi, v nekaterih okoljih celo za 90% ljudi, javna televizija edini vir informacij (...) In zakaj so še pomembne javne televizije? Zato, ker so naši politiki žal močno vezani nanje. Uredniki imajo radi naše politike in obratno, tako da lahko tudi to simbiozo izkoristimo za močnejši vpliv na javnost.

Izjava: Borka Rudić, BH Novinarji, Sarajevo, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

(...) nekaj, kar bi bilo zelo pomembno in kar bi spodbudilo razpravo pri prebivalstvu, bi bil dokumentarec, ki bi dal več informacij o kampanji, več podatkov o tem, in tak dokumentarec bi lahko ljudem, ki niso bili vključeni v posvete, pojasnil, kaj pravzaprav počne pobuda in kaj želi doseči. Upoštevati je treba, da so bili spoti po televiziji in raznih medijih v bistvu zelo kratka sporočila, niti ne najbolj jasna, in jih javnost ni dobro razumela, zato mislim, da bi bilo treba narediti dokumentarec in mu dati dovolj prostora ter ga večkrat predvajati na lokalnih in nacionalnih televizijah.

Izjava: Raba Gjoshi, Pobuda mladih za človekove pravice na Kosovu, Priština/Prishtinë, Kosovo, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Zagreb, Hrvaška, 17. oktobra 2010.

4. Regionalni posvet s verskimi skupnostmi in cerkvami o Pobudi za ustanovitev REKOM

Sarajevo, BiH, 4. november 2010

Regionalni posvet s predstavniki verskih skupnosti in cerkev sta organizirala združenje BH novinarji in Center za informativno-pravno pomoč, oba člana Koalicije za REKOM iz BiH. Srečanja se je udeležilo 51 oseb – cerkveni dostojanstveniki, predstavniki verskih skupnosti, nevladnih organizacij in akademskih institucij. Med udeleženci so bili tudi opazovalci iz veleposlaništev Makedonije in Hrvaške ter iz mednarodnih organizacij – UNDP, Misije OSCE v BiH, Delegacije Evropske komisije v BiH.

Zaradi organizacijskega spodrsllaja se posveta niso udeležili predstavniki s Kosova in tudi ne predstavniki SPC iz Srbije in s Kosova ter Katoliške cerkve iz Hrvaške. Organizator je bil prisiljen zaprositi predstavnika ČPC metropolita Mihaila, da se zaradi pogojevanja predstavnikov SPC in Katoliške cerkve ne udeleži srečanja. Med razpravo je prevladovala podpora ustanovitvi REKOM, potekala pa je v izredno strpnem duhu in dobrem, konstruktivnem ozračju, kar govori o resnični potrebi cerkev in verskih skupnosti, da sodelujejo pri tem procesu. Mediji so pokazali veliko zanimanje za posvet, ki ga je spremljalo več kot 20 novinarjev iz cele regije. RTS in dnevnik Blic sta poslala ekipi iz Beograda, iz Hrvaške pa portal Križ življenja.

Ali imamo moči za pretresljive izpovedi drugih? Tudi srbske rane bolijo.

...med njimi je bilo visoko suho dekle z amputirano levo nogo, ki je vso v potu poskušalo narediti prve korake. Globoko me je pretresel dekletov trpeči obraz. Takrat sem dojel, da tudi srbske rane bolijo. Ponavljam, tudi srbske rane bolijo. Zato je potrebna in zaželeno Regionalna komisija za ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic v državah, ki so nastale po osamosvojitvi od nekdanje Jugoslavije. Zlasti je potrebna sorodstvu ubitih in pogrešanih iz vseh treh narodov v Bosni in Hercegovini. (...) Ali imamo dovolj spoštovanja in potrpljenja, da poslušamo izpovedi drugih o pretresljivi resnici, o zadnjih dnevih njihovih masakriranih in pogrešanih?

Izjava: monsignor Mato Zovkić, Vrhbosanska nadškofija, BiH, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Spoštovanje resnice in pravičnosti je pogoj za podporo REKOM.

Islamska skupnost bo sodelovala pri vseh projektih, kakršen je REKOM, če bosta spoštovani resnica in pravičnost glede:

- 1. priznavanja genocida po zgledu na Meddržavno sodišče, to pa pomeni zakonsko prepoved zanikanja genocida, kot je ozakonjena prepoved zanikanja holokavsta,*
- 2. izročitev vseh osumljencev za vojne zločine, kot sta to Ratko Mladić in Goran Hadžić, sodišču v Haagu,*
- 3. nadomestilo žrtvam genocida za povzročeno duševno bolečino in gmotno škodo, genocida, ki so ga še posebej doživeli muslimani, Bošnjaki po vsej Bosni in Hercegovini, zlasti pa v Srebrenici.*

Izjava: Husein ef. Smajić, muftija sarajevski, BiH, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Čas je, da se sestanejo verski poglavarji.

Danes se sestajata predsednik Tadić in hrvaški predsednik. Potrebni pa so trojni sestanki, tudi z bosanskim predsednikom. To bi vsem nekaj pomenilo, seveda pa tudi širše. Srečati bi se morali tudi verski vodje, res pa je, da se patriarh Irinej še ni srečal ne z zagrebskim nadškofom ne z reis-el-ulemom... Potrebna so tudi ta srečanja. V današnjem svetu simbolika veliko pomeni. (...)

Izjava: Živica Tucić, verski analitik, Verska informativna agencija, Beograd, Srbija, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Na vrsti je nadaljnja graditev REKOM. Priznati moramo resnico o drugem.

In zdaj to vprašanje, kakšen naj bo odnos do teh nedolžnih žrtev? Kajti če je kdo sam prosil za kakšen ideal, postavil svoje življenje na kocko, ga lahko spoštujemo kot tistega, ki žrtvuje svoje življenje, vprašati pa se je treba, kakšne so posledice tokrat za tiste, ki so nedolžni. In ti so žrtve, celo zlorabljene v smislu preštevanja, skrivanja itd. Zato mislim, da je drugi korak predvsem in vedno prava resnica...

... vidim, predlaga se in sprejema Statut dela REKOM, kar je vsekakor korak dalje od same deklaracije... In zato je zelo pomemben prispevek krščanskih cerkev, teologije zveličanja, k osvoboditvi in na koncu k spravi. Priznati moramo svojo resnico, priznati resnico o drugem in na tej resnici graditi tudi svoje kesanje... Mislim, da je čas za delo v REKOM, zdaj že čas graditve, ne pa samo iskanja, kako graditi.

Izjava: Andrija Kopilović, Teološko katehetski inštitut v Subotici, Srbija, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Ugotavljanje dejstev ima zdravilen učinek.

Ugotavljanje dejstev o trpljenju in zločinih ima pomemben, zdravilen učinek. Prošnje za odpuščanje, odnos do lastnih hudodelstev, žgoč spomin na trpljenje in pozaba, slepota za trpljenje drugega. Hvaležnost REKOM, ker ne zanemari vloge religij pri usposabljanju ljudi za resnico, pravičnost in spravo... v veri ostajamo budni za trpljenje drugega in s tem angažirani za ustvarjanje boljšega sveta.

Izjava: Sporočilo fra Mije Džolana, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Vsak narod se mora soočiti s svojimi hudodelstvi.

... Zbiranje dejstev je mučno, a zelo pomembno delo. Pomembno je to ozračje, da se o tem govori. Da se vsak sooči s svojimi hudodelstvi, vsak narod. Zelo pomembno je, da se razvije zavest, da to tebi samemu ni dobro... Ljudem je treba dati tudi pravico, da ne govorijo...

Izjava: Boško Tošović, v imenu Dabrobosanske metropolije, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Najprej bi bilo treba ustanoviti nacionalno komisijo, potem pa bi šli na višjo, regionalno raven.

Nihče več ne izpodbija bolečine drugega, nihče več ne izpodbija žrtev... Regionalna raven REKOM deluje po sistemu, kot da je bila vojna regionalna. Jaz bi jo opredelil kot nekoliko drugačno. Zame je neka-ko ustrežnejše delovanje in ustanavljanje neke nacionalne državne organizacije, to je nekaj, kar morda Bosna in Hercegovina bolj potrebuje kot pa Hrvaška in Srbija. Nacionalna organizacija, v kateri bi se mi sami soočili s seboj, potem pa šli s te nižje stopnje na neko višjo, na regionalno. Bistveno pa je načelo, da se ne pozabi nobena žrtev... Dajte, pogledjmo dejstva in spregovorimo o njih, bodimo iskreni...

Žrtev ima ime in priimek in REKOM ali katerakoli druga organizacija, ki se s tem ukvarja, mora narediti popis. Pomembno je tudi, da ima ime in priimek žrtev.

Izjava: Vanja Jovanović, paroh Stare cerkve v Sarajevu, BiH, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Predstavniki protestantskih skupnosti bi se moral ob podpori Medreligijskega sveta v BiH udeleževati takih dogodkov.

Verska trojka ali četvorka v Medreligijskem svetu bi morala podpreti to idejo, da bi se en predstavnik vseh protestantskih skupnosti udeleževal takih dogodkov.

Izjava: Radivoje Kostadinović, Krščanska adventistična cerkev v BiH, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Pobudo za REKOM je treba razumeti kot reševanje žrtev iz situacije, njihovo zdravljenje.

Pozitiven potencial religij za mir je neizčrpen, če jih izvzamemo iz politične manipulacije. Priporočil bi REKOM, naj gre tja, kjer religije delujejo kot verske skupnosti, kot proizvajalci notranje moči, duhovnosti, smisla, religijskih proizvodov. (...) Priporočam, naj se v vseh definicijah REKOM bolj poudarja graditev zdrave družbe, sprava, načelo človeške družbe sveta, da bi naredili normalno družbo. (...) Osnovno priporočilo je, da je treba pobudo za REKOM razumeti kot reševanje žrtev iz situacije, njihovo zdravljenje.

Izjava: fra Ivo Marković, Interreligijska služba Oči u oči (Iz oči v oči), BiH, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

REKOM mora narediti poseben načrt za vsako območje.

Kot verske skupnosti ne smemo prikrivati zločincev ne glede na to, v čigavem dvorišču in v čigavi hiši se nahajajo. Mislim, da morajo imeti tukaj verske skupnosti pozitivno vlogo ne glede na to, za kakšen ideal gre, kajti če je kdo nekomu vzel življenje ali uničil kakšno družino, se moramo truditi, da ga dosežeta tako božja kot človeška pravičnost. S tem da bo prišla sprava (...) Za vsako območje je treba narediti poseben načrt, ki bo v sklopu Statuta REKOM. In izvajati se mora glede na pogoje, pod katerimi je potekal določen dogodek, ki je imel za posledico žrtve...

Izjava: protojerej Stavrofor Dragi Kostadinovski, arhijerejski namestnik, Makedonska pravoslavna cerkev, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Potrebno je interdisciplinarno bogoslovsko izhodišče o vzrokih in posledicah vojne.

V Beogradu sem predlagal, naj se oblikuje neko interdisciplinarno bogoslovsko izhodišče, ki bi se v okviru svojega diskurza ukvarjalo z vzroki in posledicami spopadov v nekdanji Jugoslaviji. Izhodišče, ki bi se ukvarjalo s tako imenovano kontekstualno politično teologijo, ki postavlja bistveno antropološko vprašanje – kje je bil človek na moriščih nekdanje Jugoslavije in kam je izginil Bog v takem človeku.

Izjava: Nikola Knežević, Protestantsko-teološka fakulteta v Novem Sadu, Srbija, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Od verskih skupnosti se pričakuje, da bodo med verniki širile informacije o Pobudi za REKOM, manj pa zagovarjale verske vodje.

Verske skupnosti in cerkve naj bi bile občutljive za to temo, sprejemale naj bi informacijo in jo širile dalje. Veliko manj je treba pričakovati v smislu zagovarjanja, jaz bi se veliko bolj oprla na versko identiteto samih verskih vodij in tistih znotraj verskih skupnosti. Mislim, da je važno, da REKOM računa na vernike, da računa na to, da obstajajo tisti, ki jim je predvsem pomemben bog in da bodo zato podprli vsako tako pobudo.

Izjava: Amra Pandžo, Združenje za dialog v družini in družbi Mali koraci (Majhni koraki), BiH, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Ne smemo delati razlike med velikimi in majhnimi zločini.

... delitev na velike in majhne zločine, da ni tveganja, da bodo pozabljeni in zapostavljeni; tu gre za izgon in torturo več kot dvajset tisoč ljudi na Pešteri, ki so v času Miloševićevega režima doživeli najhujše oblike mučenja. Mislim, da je taka pobuda posebno pomembna in lahko računate na Islamsko skupnost v Srbiji, na vse naše zmogljivosti in resurse, na naše sodelovanje, storili bomo, kar se le da, da bo čim več tega dostopno.

Izjava: Muamer Zukorlić, predsednik Mešihata Islamske verske skupnosti v Srbiji, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Pripravljeni smo, da v REKOM storimo vse, da bi žrtve dobile zadoščenje.

Pripravljeni smo, da v Pobudi za REKOM storimo nekaj dobrega, da bi se žrtve dobro počutile in dobile zadoščenje, kot jim gre.

Izjava: Skender ef. Buzaku, Islamska verska skupnost v Makedoniji, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

REKOM mora zbrati dovolj dejstev, da bodo zgodovinarji napisali splošno sprejemljivo zgodovino.

Mislim, da morajo verske skupnosti postati del fronte, ki naj bi jo oblikovala REKOM, ne pa da bi bila samo komisija. Fronte, ki bo opogumljala vernike in jim omogočila, da bodo vse, kar vedo o resnici, neposredno prenesli ljudem, ki bodo zbirali te podatke. Zelo pomembno vprašanje pa je, kaj cerkve in verske skupnosti pričakujejo od REKOM. (...) REKOM naj ne opredeljuje značaja vojne, naj jo artikulira, naj se ukvarja z zbiranjem dejstev in informacij, potrebnih bodočim rodovom, zgodovinarjem, ljudem, ki bodo napisali splošno sprejemljivo zgodovino tega območja. Govorim o celotni regiji. Da zbere zadostno bazo podatkov, ki bo jutri relevantna, da bodo zgodovinarji pisali splošno sprejemljivo zgodovino.

Izjava: Boris Kožemjakini, Židovska skupnost v BiH, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Pri vernikih je treba ustvarjati emocionalen pristop in ozračje, ki bo omogočilo skupno življenje.

Odkopavanje množičnih grobišč, omenjanje zločinov... Tu je naša vloga kot duhovnikov, kot pastirjev, ustvarjati je treba vzdušje in ozračje, da to ne bo

klic po maščevanju... Razvijati je torej treba čut za konkretizacijo stvari, pa tudi čut za odpuščanje in vzajemno življenje.

Izjava: Danilo Pavlović, duhovnik v samostanu v Žitomisliću, BiH, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Podpora delu REKOM ne pomeni pooblastila.

Če smo podprli to delo, še ne pomeni, da smo dali pooblastilo. Pripravil bom poročilo in gledal bom, da bi dobil kakšno stališče od cerkve. Ne verjamem, da bo kdo sedaj dobil pooblastilo. In tudi ne mislim, da bi REKOM morala imeti ambicijo, da tolmači to besedilo, temveč bolj da podpre te procese.

Izjava: Boško Tošović, Dabrobosanska metropolija, BiH, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Potreben je vsaj minimum skupne resnice.

Za nadaljnje procese v regiji in v državah v njej je potreben vsaj minimum skupne resnice. Jasno je torej, kaj je potrebno in za to si je treba prizadevati... Mislim, da ljudje zdaj spoznavaajo, da je potreben konsenz glede določenega dela resnice, da bi se na teh prostorih lahko normalno živelo. In menim, da obstaja zadostna količina pozitivne energije za mobilizacijo, da se to stori.

Izjava: fra Ivo Marković, Interreligijska služba Oči u oči (Iz oči v oči), BiH, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Naš največji potencial je ustvarjati med verniki dobro ozračje za komisijo.

Mislim, da smo malo pozabili, da kot verniki, to pa je eden največjih potencialov, lahko ustvarimo dobro ozračje med verniki.

Izjava: Jakob Pfeifer, župnik v Odžacih, Srbija, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Podpora REKOM z molitvijo

V Beogradu sem predlagala, da Pobudo za REKOM podpremo na naš verniški način – z molitvijo za žrtve. Dodala bi še, da se moramo moliti tudi za storilce zločinov.

Izjava: Marijana Ajzenkol, Medreligijski center, Beograd, Srbija, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Elemente za spravo z veroukom vgraditi v vzgojni program.

Za to je potrebna tista notranja energija, ki se lahko z veroukom vgradi v vzgojni program. Izpeljane so raziskave o tem, kolikšne so možnosti v šolskem verouku za vzgojo za spravo, za zavzemanje stališč do nasilja oziroma nenasilja. Rezultati so več kot porazni, skoraj nikakršni (...) Vzgoja za spravo, vzgoja biti pripravljen za spravo je nekaj, na čemer bi... če bi se ta dejstva lahko izkoristila. Brez tega bo ta projekt propadel.

Izjava: Marko Antonio Brkić, Medreligijski inštitut BiH, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

Mislim, da ima veroučitelj veliko vlogo. Ali lahko učenec vpraša veroučitelja, kdo so baptisti? Tako bo dobil odgovor – joj, to so sektaši, sploh ne omenjajte. Ali pa, kdo so mislimani? (...) Pomeni, da morajo biti veroučitelji sposobni pojasniti, kaj je kaj, ne smejo biti vir dezinformacij. (...) Veroučitelji morajo imeti več raznih srečanj in forumov kot vse verske skupnosti. To je zelo pomembno, kajti mi ustvarjamo nove rodove in jim prenašamo informacije, da tisti drugi, ki drugače veruje, ki ima drugačne praznike, ni manj vreden, ni nedostojen našega druženja in pozornosti. To je veliko vprašanje in nisem prepričan, da so veroučitelji na teh prostorih dovolj izobraženi. Isto velja tudi za učbenike verouka in zgodovine...

Izjava: Živica Tucić, verski analitik, Verska informativna agencija, Beograd, Srbija, Regionalni posvet z verskimi skupnostmi in cerkvami, Sarajevo, BiH, 4. november 2010.

5. Regionalni posvet z nevečinskimi skupnostmi o Pobudi za ustanovitve REKOM

**Skopje, Makedonija
29. januar 2011**

Regionalnemu posvetu s predstavniki nevečinskih skupnosti v Skopju je prisostvovalo 50 udeležencev s celotnega območja nekdanje Jugoslavije. Uvodničarji so bili Gordana Duvnjak (Koordinacijski svet Koalicije za REKOM, članica iz Makedonije, Ratko Gajica (Hrvaški sabor) in Shaip Kamberi (predsednik občine Bujanovac, Srbija). Govorila je tudi Nataša Kandić (Fond za humanitarno pravo, Srbija). Moderator posveta je bil Boro Kitanoski (Mirovna akcija, Prilep, Makedonija). O dogodku so poročali makedonski in kosovski mediji.

Pregled priporočil, predlogov in mnenj udeležencev/udeležencek:

Nujno je treba sprejeti zakon o pogrešanih v celotni regiji. REKOM naj bi pripomogla k enotni razlagi zgodovine.

Če pogledate učbenike, iz katerih se učenci in študenti balkanskih držav učijo zgodovino, vidite, da so dejstva ista, komentarji pa različni. Recimo, če je dejstvo, da se je Balkanska vojna začela leta 1912 in da je srbska vojska vkorakala v Skopje, ima to popolnoma drugačen pristop v srbskem zgodovinopisju, drugačen pa v makedonskem. Osvoboditev ali ponovna zasedba? (...) In ne morem reči, da je to vzrok za vojno, je pa podlaga za konflikte, kakršni so bili tudi nedavni spopadi v nekdanji Jugoslaviji. Pobuda za REKOM je zato nujna. (...) Druga stvar, predlagal bi sprejetje zakona o pogrešanih. To je najbolj žgoča rana ne le za družine, temveč za celotno družbo. Enak zakon, ki bi bil predložen vsem državam. Strinjam se, da se s tem zakonom obsojenim kriminalcem zagotovijo olajšave oziroma skrajšanje zaporne kazni, če dajo določene informacije o množičnih grobiščih ali o usodi pogrešanih.

Izjava: Nexhmedin Spahiu, RTV Mitrovica, Kosovo, Regionalni posvet s predstavniki nevečinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Bistveno vprašanje je, kaj je pripeljalo do tega, da ljudje, ki naj bi bili normalni, naredijo tak kaos in brez slehernega občutka odgovornosti storijo tako hude zločine.

Iskreno verjamem, da je Balkan lahko "normalno" okolje, kjer bomo imeli normalen odnos do zgodovine in kjer zgodovina ne bo zlorabljena v politične namene. V ta namen, in to je po mojem mnenju tudi ideja REKOM, moramo spoznati dejstva. Ne smemo se bati pokazati s prstom na tiste, ki so storili zločine, ne glede na to, ali so danes na oblasti in ali to ustreza javnemu mnenju Srbije, Bosne in Hercegovine, Sandžaka in Hrvaške itd. Bošnjaški nacionalni svet načelno podpira REKOM. (...) Zanima me, ali bo REKOM raziskovala, kaj je tu vzrok in kaj posledica. Mislim, da je bistveno vprašanje, kaj je pripeljalo do tega, da so ljudje, ki naj bi bili normalni, naredili tak kaos in brez slehernega čuta za odgovornost storili tako strašne zločine.

Izjava: Samir ef Tandir, Bošnjaška kulturna skupnost, Prijepolje, Srbija, Regionalni posvet s predstavniki nevečinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Sprejeti je treba zakon, po katerem bodo vsi zločinci enako kaznovani.

Ta občutljiva tema, ki že skoraj dve desetletji muči celotno območje, neizbežno zahteva rešitev. Pobuda potrebuje veliko širšo podporo, ne le podporo civilne družbe (...) In zdaj, ali je mogoče izoblikovati izhodišča z enotnimi elementi za procesiranje vojnih zločinov in z enotnimi kaznimi? Še vedno se to procesira tako, kot da je to neka formalnost, kot nekakšna obveznost, ne pa da se vojni zločinci dejansko pripeljejo pred sodišče. Morda bi bil glede na to dober nekakšen skupen zakon. Ali imajo zakoni držav enotne elemente glede te problematike? Namreč, enak pristop, in če ena izmed držav sprejme ta merila, sprejme ta izhodišča, potem se že ustvarja določen pritisk v regiji, da je to treba narediti.

Izjava: Riza Halimi, poslanec, Narodna skupščina Republike Srbije, Preševo, Srbija, Regionalni posvet s predstavniki nevečinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

V delo REKOM je treba vključiti trgovanje s človeškimi organi.

Obsoditi je treba vsak zločin. Obsoditi moramo tudi trgovanje s človeškimi organi, nisem slišala, da bi kdo to predlagal. Tudi to je strahotno velik zločin.

Izjava: Ivana Cvetković, Nacionalni svet makedonske nacionalne manjšine, Leskovac, Srbija, Regionalni posvet s predstavniki nevečinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Moramo biti vztrajni, to ne bo šlo zlahka.

Mislim, da je REKOM prihodnost in ta pobuda mora imeti močno podporo, kajti to ne bo šlo tako zlahka. Ne bo lahko korenito razjasniti vse, kar je potrebno na teh prostorih. Vendar je treba vztrajati pri tem in jaz sem optimist. Morda ne v doglednem času, ne v enem ali dveh letih, toda moralo se bo zgoditi.

Izjava: Stojanča Arsić, Skupščina občine Bujanovac, Srbija, Regionalni posvet s predstavniki nevečinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Kako naj sprožimo vprašanje požiganja domov, izgonov, zastraševanja, ubijanja duha v Sandžaku?

Ugotoviti je treba odgovornost za storjene zločine, celo tistih posameznikov, ki so že kaznovani. Nekateri so bili celo nagrajevani, ker je bila v Sandžaku storjena vrsta izredno hudih zločinov, ki so ostali nekažnovani. Na Balkanu še nihče ni odgovarjal za ubijanje duha. Kako naj sprožimo vprašanje ubija-

nja duše v ljudeh oziroma vprašanje odgovornosti za izgone, požiganje domov. Kajti žrtve niso samo ubiti, kaj je z zastraševanjem, kaj s procesi? Skoraj 17 tisoč ljudi je bilo v Sandžaku procesiranih in odpeljanih na informativne pogovore. Kaj s tem, da še danes poleg nas živijo ljudje, ki so odgovorni za maltretiranje, torturo v Sandžaku, za razseljevanje.

Izjava: Redžep Škrijelj, Bošnjačka riječ, Novi Pazar, Srbija, Regionalni posvet s predstavniki nevečinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Najti moramo način, kako naj javnost prisili politike, da ustanovijo REKOM.

Ta pobuda naj bi dosegla spravo. Ker je sprava sama po sebi proces, ki bo dolgo trajal, mislim, da brez mednarodne skupnosti ne moremo pričakovati, da bodo posamezni parlamenti, tako imenovane politične elite, prišli do konsenza. Najti moramo način, kako naj vplivamo na javnost, ki bo senzibilizirana, in kako bo potem ta javnost vplivala na mnenje politikov, ki ne bodo spreminjali politike, ker to ni ista politika, ki je pripeljala do tega, in niso isti ljudje, ki so pripeljali do tega.

Izjava: Mato Groznica, Hrvški nacionalni svet v Vojvodini, Srbija, Regionalni posvet s predstavniki nevečinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Kako pripraviti pripadnike večinskih skupnosti do tega, da bodo govorili o zločinih svoje etnične skupine?

Vsi smo govorili v glavnem o zločinu nad lastnim narodom, nad lastno manjšinsko skupnostjo. Nihče pa nima poguma, da bi spregovoril o zločinih svojega naroda. (...) Kako pripraviti člana večinske skupnosti do tega, da bo spregovoril o zločinu, storjenem nad manjšinsko skupnostjo? Najti moramo način, kako pripraviti te ljudi do tega, da bodo govorili o tem. V Bosni in Hercegovini imamo ta problem, da smo na nekem ozemlju ali v eni ulici večinska skupnost, v drugi pa manjšinska.

Izjava: Smajil Žlibanić, Združenje občanov Gradiščancev, Gradiška, BiH, Regionalni posvet s predstavniki nevečinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Raziskati je treba morebitne zločine Romov.

Zelo rad bi videl, da bi se strokovni ljudje lotili raziskovanja zločinov, ki naj bi jih storili Romi na območju nekdanje Jugoslavije. Naj se zaznamuje ta zločinec in potem morda tudi mi priznamo in

rečemo, vidiš, tudi mi smo storili zločine. Ali smo s tem izzvali zločine zoper nas in kje je napaka? Trenutno ni podatkov o tem, vsaj jaz jih nimam, nisem se ukvarjal s tem.

Izjava: Dervo Sejdić, Svet Romov v BiH, Sarajevo, Bosna in Hercegovina, Regionalni posvet s predstavniki nevečinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Posebno pozornost bi bilo treba posvetiti zaščiti tistih, ki pričajo zoper "svoje" zločince.

Mlad, požrtvovalen človek, Blaž Stevović iz Trebinja, je tako pričal (zoper pripadnike svoje skupnosti), zaradi česar je izobčen iz svoje skupnosti in ima resne težave z resocializacijo. Zato si je težko predstavljati, kako spodbuditi človeka k takemu pričevanju brez zaščitnih mehanizmov. (...) Ali obstajajo morda taki mehanizmi na mednarodni ravni, saj naši lokalni zakoni očitno ne morejo zaščititi teh ljudi. Mogoče bi bilo treba temu vprašanju posvetiti en tak posvet.

Izjava: Senad Nanić, Kulturno društvo Bošnjakov Hrvaške Preporod, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posvet s predstavniki nevečinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Mediji so ključnega pomena za ustvarjanje dobrega ozračja za ustanovitev REKOM.

Po mojem mnenju imajo mediji ključno vlogo pri spreminjanju ozračja. Kajti brez medijev ta dobra pobuda ne bo uspešna, nisem skeptičen, vendar bo šlo brez njihove podpore veliko težje. (...) Če imate informacijsko blokado in širša javnost ni seznanjena, se nič ne bo spremenilo.

Izjava: Michal Spevak, Združenje črnogorsko-slovaškega prijateljstva, Podgorica, Črna gora, Regionalni posvet s predstavniki nevečinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Pogoj za vstop v EU mora biti spoštovanje človekovih pravic.

Ustanoviti moramo torej to institucijo, da bodo izbrani ljudje z voljo, ki bodo delali transparentno, pošteno, korektno. Da ne bo moj, tvoj, njegov ali ne vem čigav... V tem delu bi podprl REKOM. (...) Ustanoviti je treba REKOM in ji dati kredibilnost. Ljudje, ki pripravljajo statut, se verjetno trudijo, da bi bil dober. Če ne bo tako, se lahko dajo pripombe k statutu. Toda verjemite, vztrajal bi pri tem, da nas sprejmejo v EU, vendar pod pogojem, da bodo cilji jasni in da rečejo – gospodje, človekove pravice, človekove pravice.

Izjava: Mile Marčeta, Združenje izgnanih občanov občine Drvar, Bosna in Hercegovina, Regionalni posvet s predstavniki večinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Podatki morajo biti točni, da se izognemo manipulacijam.

Razumel sem takole – da je treba navesti z imenom in priimkom, da torej piše, da je bil v Drvarju, v tej in tej vasi, ubit Mitar Mirić, pa datum rojstva, očitovo ime. Zakaj? Zato ker danes sestavljajo nekakšne seznane, to je javnosti znano, kjer je, na primer, rečeno, da je bilo tam ob Drini v neki srbski vasi ubitih toliko in toliko Srbov, na koncu pa se pravzaprav izkaže, da so ti Srbi umrli naravne smrti. Temu se je vsekakor treba izogniti.

Izjava: Fahir Gutić, Bošnjaška kulturna zveza Slovenije, Ljubljana, Slovenija, Regionalni posvet s predstavniki večinskih

skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

Veliko je bilo tudi pozitivnih primerov, ko so bili reševani ljudje drugih nacionalnosti. To je treba poudariti.

Veliko je bilo pozitivnih primerov, ko so ljudje med vojno reševali pripadnike drugih nacionalnosti. Ti ljudje so pozabljeni. To moramo poudariti kot pozitiven primer, da je nekdo rešil nekoga drugega, kajti rešene so bile cele družine, dobesedno v zadnjem hipu. So taki ljudje. Malo se moramo potruditi glede vseh teh stvari in jih poiskati, zapisati njihova pričevanja in pričevanja tistih, ki so bili rešeni. Mislim, da to lahko veliko pripomore.

Izjava: Radomir Mičić, Demokratska pobuda sarajevskih Srbov, Sarajevo, Bosna in Hercegovina, Regionalni posvet s predstavniki večinskih skupnosti o Pobudi za ustanovitev REKOM, Skopje, Makedonija, 29. januar 2011.

IV Konzultacijski proces o Načrtu Statuta REKOM

Poročilo

maj 2010 – januar 2011

POMEN POJMOV V TEM STATUTU

Pomen pojmov v tem statutu

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) v prvi vrsti mi ni všeč, da se to imenuje statut, ker ko govorimo o statutih, pomeni, da statut določa neki organ, ki se je že formiral, s katerim regulira svoje delo. Mislim, da bi moralo to biti, še posebej zato, ker gre za več držav pogodbenic, ki sklepajo en dokument, ki gre potem v obliki mednarodnega dokumenta v ratifikacijo, državne parlamente in v ustavah vseh držav ta pogodba postane zakon oziroma mednarodna pogodba, ki je nad državnimi zakoni. Mislim, da se to ne sme imenovati statut (...) Torej bi jaz predlagal, da je v tem osnovnem dokumentu, ki ne vem, kako naj ga imenujem, mandat komisije in področje delovanja, področje dejavnosti in pristojnost komisije in še neke ostali segmenti. Kar mislim, je to, da v vsakem primeru v tem osnovnem besedilu ne sme biti, ker to besedilo mora biti predvsem pravno relevantno, po drugi strani pa mora biti razumljiv, torej mora biti razumljiv najprej žrtvam in širši javnosti, ki ni pravniško izobrazena, mora pa biti pravno relevanten. V tem primeru postane zakon, zakon te države, mora se razlikovati od tega osebnega dokumenta, te tehnične podrobnosti, ki se tičejo volitev, predvsem načina izbirnega panela.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

SPLOŠNE DOLOČBE

Definicija

1. Regionalna komisija za ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic na ozemlju nekdanje SFRJ je mednarodna organizacija, ustanovljena s tem pravnim aktom.

2. Okrajšava imena je REKOM.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) obstaja terminološka razlika, pojmovna razlika med ozemlji in prostori. [na prostoru' zamenjati v 'na ozemlju'].

Izjava: Ljiljana Canjuga, Združenje prostovoljcev in veteranov domovinske vojne (UDVDR PGZ), Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

'[Komisijo] ustanovijo države, ki so nastale z razpadom bivše socialistične federativne republike Jugoslavije'. Mislim, da bi bilo treba to preformulirati glede na situacijo med Srbijo in Kosovom, ker če se

ostale države z ozemlja bivše Jugoslavije strinjajo, da podpiše Kosovo, se Srbija ne bo, ne bo se niti Bosna in avtomatično smo padli na prvem izpitu.

Izjava: Zaim Elezi, Svet bošnjaških nevladnih organizacij, Peč/Pejë, Kosovo, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Želim povedati, da bi bila v tej celotni ideji osnovno izhodišče priprava in zaključek nekega mednarodnega multilateralnega sporazuma med relevantnimi državami, v katerih bi se ustanovila ta komisija, ta organ – REKOM. Brez takšne mednarodne pogodbe, po mojem globokem prepričanju, je nemogoče, da se doseže hitra in učinkovita rešitev. Če bi tak mednarodni dogovor dosegli s pomočjo tudi mednarodne skupnosti, zakaj bi skrival eno svojo takšno idejo, bi takšen sporazum pomenil osnovo, od katere se gre lahko naprej. Potem ko bo takšen sporazum ratificiran, bi države podpisnice v svoji zakonodaji morale urediti implementacijo tega sporazuma in šele potem bi prišlo na vrsto tudi urejanje statuta vseh tistih vprašanj, ki so, poudarjam, zelo kakovostno, jedrnato in natančno navedena v ponujenem Načrtu statuta, ki smo ga imeli priložnost prebrati (...) Zato moramo to razumeti samo kot začetne osnove za ta bodoči statut. Toda kot pravnik me vseeno malo moti, ker obenem ne govorimo tudi o začetnih osnovah za ta meddržavni sporazum. Zato mislim, da bi v bodočih posvetih morali uporabljati termin »začetne osnove«, ker »načrt« res podrazumeva konkretno tehnično pripravo pravnega akta.

Izjava: Ibrol Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravno skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Mislim, da moramo najprej začeti pri prvem dejstvu, da je predhodnik tega statuta ratificirani mednarodni sporazum o ustanovitvi REKOM-a, potem pa se s tem dokumentom določa, da države članice, ki sprejmejo ta dokument, sprejmejo tudi statut, ker dobršen del predstavljene vsebine statuta bi moral, po naravi v procesnem delu, da bi dosegli pravni učinek, biti v dokumentu, ki se tukaj definira kot »pogodba«, čeprav to ni pogodba, ampak mednarodni sporazum, na osnovi katerega se ustanavlja REKOM.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravno skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Če se bomo odločili, da bo statut sprejemala izključno komisija, potem bo vprašanje sodelovanja držav, potrjevanja pristojnega državnega organa ipd. popolnoma nepotrebno, ker avtomatično prehaja v

bodoči meddržavni sporazum, mi pa se bomo zares lahko posvetili tistim vprašanjem, ki se tičejo samo dela komisije. Če bo neko določilo v sporazumu, ni potreba, da se ponavlja tudi v statutu. Pri vprašanjih o načinu dela, volitev ipd. se bo statut skliceval na odredbe sporazume in konec. Če bo meddržavni sporazum določal način volitev in zahteval potrditev državnega organa, kako se potem lahko mi s tem ukvarjamo? Menim, da nima smisla, da gre to v vsebino ali z vsebino meddržavnega sporazuma. Sami sebi bomo naredili problem, ta čudovita ideja pa bo na koncu doživela kolaps v državnih parlamentih.

Izjava: Munib Halilović, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Regionalni posveti s pravno skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

V pravnem smislu ni nobene ovire, da statut ne bi bil del, tj. enak meddržavnemu sporazumu. Ta meddržavni sporazum bi lahko imel dva člena: prvi člen, ki napeljuje na drugega, in drugi, ki je vsebina statuta.

Izjava: Ivan Jovanović, pravni svetovalec misije OEBS v Srbiji, Regionalni posveti s pravno skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Obstajajo mnoge druge modalitete, ki bi bile sprejemljive za vse v regiji. Npr. v vseh državah, o katerih govorimo, velja ali je ratificirana Okvirna konvencija za zaščito manjšin. V okviru Sveta Evropa, Združenih narodov itd. je možno narediti nekakšen dokument, potem pa vsi pristopijo.

Izjava: Goran Miletić, pravni svetovalec za človekove pravice, Civil Rights Defenders, Regionalni posveti s pravno skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) postavlja se definicija REKOM-a, ki mora biti integralni, osnovni in primarni del meddržavnega sporazuma, ki ga bodo države ratificirale v trenutku sprejemanja ustanavljanja komisije. S statutom se ne ustanavlja komisija, niti se statutom ne definira, kaj je komisija. Torej (...) definicije lahko ostane, mora pa slediti metodologiji. Šele potem so na vrsti vsi tehnični elementi: znak, logo. To je treba urediti s statutom.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravno skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) lahko bi se izognili tistim ugovorom, da mora biti predhodnik temu meddržavni sporazum, da se morda samo vstavi ta stavek 'Regionalna komisija za ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic na ozemljih ... ki jo ustanavljajo države, ki so nastale z razpadom biv-

še Jugoslavije, da se vstavi 'ki jo bodo v prihodnosti ustanovili na osnovi tega mednarodnega sporazuma.'

Izjava: Zoran Pusić, Državlanski odbor za človekove pravice, Hrvaška, Regionalni posveti s pravno skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) REKOM lahko zbira relevantne informacije, na temelju teh informacij se sestavlja poročilo, ki se posreduje pravosodnim organom in na ta način z njimi sodeluje. Toda v členu (...) je navedeno: 'Regionalna komisija za ugotavljanje dejstev', čeprav dejstva lahko potrdi samo sodišče v pravnomočni sodbi.

Izjava: Goran Rodić, odvetnik, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) nekje se v besedilu načrta omenja 'področje', nekje se uporablja 'ozemlje', nekje 'prostor'. Torej je treba narediti enoten termin in potem člen po členu uskladiti.

Izjava: Vasil Sinishtaj, odbornik, Mestna občina Tuzi, Črna Gora, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Mostar, BiH, 28. avgust 2010

(...) morajo se navesti države in da se uporablja uradni naziv, naziv 'Republika Kosovo', ne pa 'Kosovo'.

Izjava: Visar Demiri, Združenje bivših političnih zapornikov, pisarna v Vitini/Viti, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Priştinë, Kosovo, 15. september 2010

REKOM je pomožni, podporni organ za pravosodni sistem za potrebe kakovostnega odločanja. To mora biti v 1. členu.

Izjava: Salih Rasovac, Corridor, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

V katerih jezikih bo pogodba? Ali v vseh teh, ki smo jih omenili [uradni jeziki pogodbenic]? Če da, potem imamo problem, ker včasih smisel posameznih stvari ni ravno isti v vseh teh jezikih. V zvezi s tem bi predlagal angleščino kot nevtralni jezik, da imamo dodatnega.

Izjava: Milan Brglez, profesor, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, Slovenija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Tukaj se zelo natančno pove, da je REKOM 'mednarodna organizacija, ustanovljena s tem pravnim aktom.' Če upoštevamo obstoječe standarde mednarodnega prava o ustanavljanju mednarodnih organizacij, potem statut ni akt, s katerim se lahko ustanovi takšna mednarodna organizacija (...) mi-

slim, da bi to formulacijo morali pustiti za meddržavno pogodbo, ki bi bila pravni akt, s katerim se ustanovi REKOM.

Izjava: Ibro Bulić, Tožilstvo BiH, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) originalno besedilo bi moralo biti v angleškem jeziku, kot je to v večini mednarodnih pogodb.

Izjava: Margarita Nikolovska, Inštitut za človekove pravice, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Vprašanje je, če se lahko mednarodna organizacija ustanovi s takšnim pravnim aktom? Drugič, če se je že ustanovila, kdo podpira ta pravni akt, če upoštevamo to, da gre za več držav? Torej bi to morali, če nič drugega, po mojem mnenju, ratificirati državni parlamenti.

Izjava: Margarita Nikolovska, Inštitut za človekove pravice, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) se mednarodna organizacija lahko ustanovi s statutom, kot npr. recimo Listine združenih narodov ali Rimski statut mednarodnega kazenskega sodišča.

Izjava: doc. dr. Milan Brglez, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) 'na področju nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije, (SFRJ),' da se zamenja z (...) 'država pogodbenica.'

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniški o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Strinjam se s predlogom, kolikor sem razumel, da je prišel od udeležencev pogovorov iz Hrvaške, da se beseda 'področje' zamenja z besedo 'ozemlje.' Ozemlje je običajen izraz v mednarodnih pogodbah. Področje se uporablja takrat, ko se označuje del ozemlja neke države.

Izjava: Ivan Jovanović, Misija OEBS v Srbiji, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniški o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Oznake

Komisija odloča o svoji vizualni identiteti, ki vključuje znak, logo in pečat.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Mislim, da je zelo pomembno, da se v prvem delu poudari naziv in sedež, da je to v uvodnih odredbah ob znaku in logotipu. Nikjer se ne omenja žiga, razume pa se, da regionalna komisija žig mora imeti.

Izjava: Vesna Simović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Sedež in Izvršni sekretariat

1. Sedež komisije je v Sarajevu.

2. Članom in članicam komisije zagotavlja podporo pri delu Izvršni sekretariat v njenem sedežu.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Prvič, sedež REKOM-a je v Sarajevu. Super. Pozdravljam.

Izjava: Tin Gazivoda, Center za človekove pravice, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Resnost predloga od nas zahteva tudi odgovornost, da imamo tam, kjer bomo predlagali sedež, najstabilnejšo situacijo. Najbolj nestabilno situacijo imamo trenutno v Bosni in Hercegovini.

Izjava: Veljko Vičević, UDVR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Mislim, da je pravično, da je sedež na Kosovu, ker je Kosovo doživelo neopisljivo nasilje v nekaj zadnjih desetletjih, če ne celo stoletjih.

Izjava: Bali Dervishi, Združenje bivših političnih zapornikov, predsednik pisarne v Vučitrnu/Vushtrri, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Priştinë, Kosovo, 15. september 2010

Obdobje delovanja

1. Komisija deluje tri leta.

2. Obdobje delovanja komisije ne obsega obdobja priprav, ki se začne po konstitutivni seji in traja največ šest mesecev.

3. Komisija lahko podaljša obdobje delovanja največ za šest mesecev.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Sam mandat REKOM-a mora biti daljši od dveh let z eventualno, mogoče, spremembo definicije vloge po dveh letih, toda mora biti daljši od dveh let. REKOM mora biti ta, ki bo pozneje spremljal implementacijo vsega.

Izjava: Jelena Miljanić, Pisarna mladih Ministrstva za šport, kulturo in medije Črne Gore, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti z mladimi in organizacijami mladih o Načrtu statuta REKOM, Podgorica, Črna Gora, 29. maj 2010

Mislim, da je to kratko obdobje za zbiranje vseh dejstev o storjenih vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic. Mislim, da je ta dveletni mandat prekratek, da bi se zbrala vsa dejstva.

Izjava: Mevludin Lupić, Združenje družin ujetih in pogrešanih oseb občine Zvornik, Zvornik, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

Morda je potem boljše, da se na temelju nekakšnih komparativnih izkušenj oceni, da je potrebno dve leti in pol, enostavno je to vnesti, šestmesečno pripravljalno obdobje in mandat, ki traja dve leti in pol ali tri leta. Zakaj bi se v tem smislu preveč omejevali? Lahko traja do tri leta.

Izjava: Tin Gazivoda, Center za človekove pravice, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Jaz mislim, da je mandat prekratek. Tu gre za dve leti plus šestmesečno obdobje(...) definitivno je treba obdržati ta tretji člen, samo ne vem, če je dobro, da ga lahko podaljša REKOM sam ali nekdo drug.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) moj predlog je ta, da se podaljša, kolikor se da, torej skupno možno delovanje komisije, ne pa da se omejuje na dve leti ali dve leti in pol, kar lahko pozneje postane velik problem.

Izjava: Slaven Rašković, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Jaz pa bi morda predlagala, da ustanovitelji REKOM-a lahko mandat REKOM-a podaljšajo za največ šest mesecev.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

In sicer ta del zajema obdobje, lahko se razlaga, da je znotraj tega obdobja pravzaprav vključeno ob-

dobje sprememb. Pa bi predlagala, da se namesto 'zajema' vstavi izraz 'začenja'. Torej lahko sklenemo, da ta mandat začne teči potem, ko so zaključene šestmesečne priprave, ne pa da so to priprave znotraj mandata.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVDH PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Želel sem samo paralelno predlagati še rešitev, in to je, da vseeno ostane tako, da REKOM sam odloča o podaljšanju svojega mandata, ne pa ustanovitelji.

Izjava: Mario Mažić, Inicijativa za človekove pravice, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Mi smo tudi za malo daljši mandat, vsaj tri leta, da bi drugih šest mesecev, teh dodatnih, bilo za poročanje.

Izjava: Katarina Kruhonja, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) mislim, da je dveletno obdobje kratko, da bi ga bilo treba podaljšati, zato ker oblasti, ki so trenutno pri nas, pa čeprav smo izvolili najboljše, kar se da, niso naklonjene niti žrtvam niti procesu, tako da bi oni morali biti del tega, da so 'partnerji' REKOM-a. Imamo žrtve, ki so še vedno razdeljene, ne glede na to, da se enotimo skozi REKOM, ker imamo jasne cilje, še vedno obstaja razdelitev med žrtvami, in tretji argument – zato ker imamo neprofesionalno upravo. Videla sem, da bo komisija potrebovala različne dokumente, ki so v lasti državnih oblasti in uprave, preden se tu dobi kakšen dokument, bomo potrebovali veliko več časa.

Izjava: Borka Rudić, Združenje BH Novinari, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Kar se tiče obdobja delovanja in mandata, mora biti definirano z meddržavnim sporazumom in ne sporno potrjeno. To ni stvar statuta.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

To je resno delo in mislim, da ga ni treba omejiti. Lahko za začetek, ampak nič se ne bo zaključilo v dveh letih.

Izjava: Mioljub Vitorović, tožilec, Tožilstvo Republike Srbije, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Postavil bi štiri ali pet let z možnostjo dvoletnega podaljšanja. To je regionalna komisija, zajema več držav in mora biti veliko daljše časovno obdobje.

Izjava: Goran Miletić, pravni svetovalec za človekove pravice, Civil Rights Defenders, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) predviden mandat je dve leti, s čimer se jaz absolutno strinjam in menim, da ni potrebe, da se postavi pet let ali neki drugi rok iz enega preprostega razloga, zato ker je dve leti dovolj, da se pojavijo neki preliminarni rezultati, da pa se v postopku nadaljnjega preiskovanja REKOM-a ta rok podaljšuje.

Izjava: Toma Višnjić, odvetnik, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) mislim, da je dve leti prekratko obdobje, sploh da se izvedejo zaslišanja prič ali ljudi, ki bi dajali izjave pred komisijo o vseh teh dejanjih, če se upošteva to, da se bodo izjave dajale v zvezi z oboroženimi spopadi in takšnih dejanjih od Slovenije pa vse do Makedonije. Tako da mandat REKOM-a mora biti najmanj tri leta, če ne več.

Izjava: Ivan Jovanović, pravni svetovalec misije OEBS v Srbiji, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Bojim se, da niti tri leta ne bo dovolj. Torej bi tu morali biti fleksibilni, morda tri leta z možnostjo podaljšanja.

Izjava: Dušanka Džakula – Tušup, Gibanje za spremembe, Herceg Novi, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in političarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Skupščina Črne Gore, Podgorica, Črna Gora, 30. junij 2010

Bojim se, da bomo še naprej naleteli na ovire in da je dvoletni mandat kratek. Treba ga je podaljšati, ker mi smo priče tudi po enajstih letih od podpisa resolucije 1244 in ker je na prostoru bivše Jugoslavije še naprej tisoče nepoznanih usod.

Izjava: Olgica Božanić, sekretar Združenja družin ugrabljenih in pogrešanih oseb Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Torej ta material, katerega menimo, da bomo obdelovali, potrebuje veliko časa in zato je moj predlog, da je trajanje mandata REKOM-a pet plus eno leto.

Izjava: Đorđe Popović, Združenje beguncev iz Daruvara in član Koalicije beguncev iz Hrvaške, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Mislim, da je štiri leta nekaj, kar je minimalno za takšno delo, glede na zaključno poročilo.

Izjava: Dragana Jeckov, Skupni svet občin, Vukovar, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Vukovar, Hrvaška, 14. julij 2010

Mislim, da bi moralo v (...) reči: 'podaljšati toliko časa, kolikor je treba, da se delo zaključi, največ pa eno leto', ker šest mesecev je vseeno premalo. Ali razmisliti o tem, da bi bil daljši časovni interval mandata, potem pa ostane šest mesecev, kakor je predlagano.

Izjava: Vasil Sinishtaj, odbornik, Mestna občina Tuzi, Črna Gora, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Mostar, BiH, 28. avgust 2010

Malo me skrbi mandat komisije, samo dve leti. Mislim, da je to nemogoče rešiti v dveh letih. Jaz sem mislil, da bo to trajno in da bo mandat članstva. Prepričan sem, da se v dveh letih ta problem ne more rešiti.

Izjava: Dušan Cvjetković, Srbski demokratični forum, Knin, Hrvaška, Lokalni posveti s civilno družbo o Načrtu statuta REKOM, Knin, Hrvaška, 2. september 2010

Kar se tiče trajanja komisije, tudi meni se zdi dve leti premalo, sem pa za en tak kratek rok, največ tri leta.

Izjava: Boris Milošević, Srbski nacionalni svet, Zagreb, Hrvaška, Lokalni posveti s civilno družbo o Načrtu statuta REKOM, Knin, Hrvaška, 2. september 2010

(...) mislim, da se v treh letih ne bo veliko doseglo.

Izjava: Zijad Nuhanović, Združenje za trajno vrnitev Podrinja in Zvornika, Zvornik, BiH, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

Zastopanje in predstavljanje

1. Komisijo zastopa in predstavlja predsedujoči/a komisije.

2. Komisija lahko sklene, da jo predstavlja drug član ali članica.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) se pravi, da REKOM zastopa ali predstavlja predsednik ali predsednica REKOM-a. Mislim, da mora ta statut urediti tudi postopek razrešitve predsedujoče osebe, če ta ne bo izpolnjevala zastavljenih ciljev.

Izjava: Sabit Maliqi, tožilec, Okrožno sodišče v Gnjilanu/Gjilan, Kosovo, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) določiti moramo pogoje, pod katerimi lahko komisijo predstavlja tudi nekdo drug, poleg predsednika komisije.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Uporaba jezikov

1. Pri delu komisije se enakopravno uporabljajo albanski, bosanski, črnogorski, hrvaški, makedonski, slovenski in srbski jezik ter cirilica in latinica.

Regionalne konsultacije sa veteranima, Skoplje, Makedonija, 18.12.2010.

2. Komisija s poslovníkom podrobneje ureja uporabo jezikov in pisav, pri čemer upošteva načelo učinkovitosti in ekonomičnosti.
3. V komunikaciji s komisijo ima vsakdo pravico uporabljati svoj jezik in pisavo.
4. Na javnih poslušanjih govorijo udeleženci v svojem jeziku.
5. V pisarnah v pogodbenih straneh se glede jezika izvajajo predpisi države, v kateri je pisarna.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) da bodo uradni jeziki REKOM-a vsi uradni jeziki držav podpisnic in tako dalje. In poročila se morajo prevesti v vse jezike. REKOM se bo verjetno pogovarjal z mednarodnimi opazovalci, ki so, ne vem, s Švedske, iz Švice, bog ve od kje, z Nizozemske in mislim, da je treba vključiti odredbo, da REKOM lahko dela v vseh jezikih tega sveta, ki so relevantni, torej tistih, ki jih govorijo sogovorniki REKOM-a.

Izjava: Mario Mažič, Inicijativa za človekove pravice, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Ko rečemo uradni jezik, je to lahko problem (...) Vzemite baranjske Srbe, nekateri okoli Dubuševice govorijo ekavsko, nekateri govorijo ijekavsko. Človeku je najlažje tisto najtežje breme povedati v jeziku, ki mu je razumljiv.

Izjava: Veselinka Kastratović, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Pri statutu, ki je napisan v več jezikih, je treba prakticirati, da se interpretira v enem osnovnem jeziku, treba je določiti postopek v primeru dvojne interpretacije.

Izjava: Ylber Topalli, bivši politični zapornik, Uroševac/Ferizaj, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Priştinë, Kosovo, 15. september 2010

Načela delovanja komisije

Člani/članice in osebje komisije morajo pri svojem delu upoštevati naslednje vrednote in načela:

- (a) spoštovanje človekovega dostojanstva;
- (b) neodvisnost in nepristranskost;
- (c) predanost resnici;
- (d) enakost in spoštovanje človekovih pravic in svoboščin;
- (e) odgovornost, dostopnost in odkritost;
- (f) skrbno proučevanje dejstev in pravičnost postopka;
- (g) integriteta, odločnost in ravnanje po najvišjih standardih poklicne etike;
- (h) posebno varstvo žrtev spolnega nasilja in oseb, ki so bile v obdobju, na katerega se nanaša mandat komisije, mladoletne;
- (i) varovanje zaupnosti.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) [točka (h)] zame to ni princip, zame je to lahko cilj, lahko je naloga komisije.

Izjava: Margarita Nikolovska, Inštitut za človekove pravice, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

OBVEZNOST SODELOVANJA S KOMISIJO

Obveznost sodelovanja pogodbene strani s komisijo

1. Pogodbene strani morajo sodelovati s komisijo in ji omogočiti učinkovito opravljanje nalog v skladu s statutom.
2. Pristojni organi oblasti v pogodbeni strani bodo na zahtevo komisije pravočasno zagotovili dostop do podatkov in dokumentov ter možnost jemanja izjav od predstavnikov državnih institucij in terensko raziskovanje, razen če bi s tem prišlo do kršitve predpisov pogodbene strani o tajnosti podatkov.

3. Podatki ali dokumenti, ki opozarjajo na to, da je bil storjen vojni zločin oziroma druga huda kršitev človekovih pravic, in/ali na možne storilce, in dokumenti, pripravljeni z namenom prikrivanja storjenega zločina oziroma kršitve človekovih pravic, se ne štejejo za tajnost.

4. Če je pogodbeni stran mnenja, da bi bilo odkrivanje določenega podatka ali dokumenta, ki ga je zahtevala komisija, v nasprotju s predpisi o tajnosti podatkov, bodo storjeni vsi razumni ukrepi za premostitev sporne situacije s skupnim angažiranjem komisije in države. S temi ukrepi je mišljeno, vendar ni omejeno na:

(a) izjavo komisije o relevantnosti podatka ali dokumenta, ki ga zahteva; in

(b) dogovor o pogojih odkrivanja podatka, med drugim tudi delno odkrivanje vsebine dokumenta, omejevanje objavljanja podatka in drugi ukrepi za varstvo zaupnosti podatkov.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Torej, če nam je to izhodišče, potem na osnovi pričanja žrtve lahko zahtevamo, da nam se, ko se nam informacije ujema, da na vpogled, informacija potrdi ali ne, in se evidentira, da tega mi nismo dobili. Tudi meni se zdi, da bo tudi to dejstvo samo po sebi.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvatska, Nacionalni posveti s organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 2010

S statutom, ki ga sprejema sam REKOM, se ne more regulirati državnih obveznosti in trditi, da so državni organi dolžni sodelovati z vami. Tega ne bo nihče sprejel. To ni vprašanje volje; takšen odnos pravno-tehnično ni možen.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Jaz se sprašujem, če bodo ti državni organi v resnici sodelovali z REKOM-om? Je to, kar njih obvezuje v tem trenutku, regulirano z državami članicami? In, ali lahko REKOM v vsakem trenutku zahteva od njih določene podatke, ki so potrebni, da bi se zagotovili dokazi, da tisti, ki so storilci vojnih zločinov, za to dogovarjajo?

Izjava: Dragan Ivanović, občina Podgorica, Črna Gora, Posveti z lokalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 14. september 2010

Ne moremo s statutom določati dolžnosti držav, da sodelujejo (...) statut se ukvarja z delom komisije, ne more pa določati obveznosti držav, torej mora biti to vprašanje predmet meddržavnega sporazuma.

Izjava: Vesna Simović, Združenje pravnikov, Črna Gora, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvatska, 16. oktober 2010

(...) mislim, da je zelo slabo, če bi ostala možnost B [Uredba predhodne verzije Načrta statuta. - 'Priстойni organi oblasti v državi bodo pogodbenici na zahtevo Komisije pravočasno zagotovili dostop do podatkov, vključno z možnostjo pobiranja izjav in izvajanje terenskega raziskovanja: ALT. A: v skladu z zakonskimi uredbami te države; ALT. B: razen, če bi bili s tem kršeni zakonski predpisi države podpisnice o tajnosti podatkov ali če bi bilo ogroženo izvajanje kazenskega postopka.']. Zato ker bi državni organi lahko vedno intervenirali in rekli – prosim vas, ne moremo vam dati dostopa do teh podatkov, ker boste ogrozili izvajanje kazenskega postopka.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvatska, 16. oktober 2010

Mislim, da bi bilo dobro, da komisija ne sodeluje neposredno s posameznimi organi, sodišči in drugimi organi, ki imajo informacije, ampak da država že v mednarodnem dogovoru določi organ, ali bo to pisarna za sodelovanje s komisijo ali podobno, nekdo, ki bo to operativno hitreje zagotovil.

Izjava: Žarko Marković, Beograjski center za človekove pravice, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvatska, 16. oktober 2010

(...) državne organe, pa tudi če bo treba pod grožnjo sankcij, obvezati, da sodelujejo z REKOM-om.

Izjava: Gabriela Banić, odvetnica, Hrvatska, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvatska, 16. oktober 2010

(...) za državne institucije, za državne organe (...) celo potrebno predpisati sankcije [v primeru nesodelovanja z REKOM-om].

Izjava: Nikola Bešenski, sodnik okrajnega sodišča, Vukovar, Hrvatska, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvatska, 16. oktober 2010

Institucije morajo pisno odgovarjati in posredovati podatke, ne boste šefa nekega organa pripeljali in ga zasliševali.

Izjava: Jasminka Biloš, odvetnica, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

[3. odstavek] Podatki in dokumenti nimajo nikoli ničesar za cilj. Podatki ali dokumenti so kakršni so in se ne morejo uporabljati za prikrievanje nečesa itd. Torej bi morala biti drugačna formulacija.

Izjava: Miroslav Alimpić, Višje sodišče v Novem Sadu, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Če hočemo ugotoviti dejstva, ki pomenijo stoddotno resnico, ne sme biti tajnih dokumentov.

Izjava: Jovana Ramović, Pravna fakulteta Univerze v Podgorici, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

(...) predlagam, da se v členu, ki pravi, da je treba komisiji pravočasno zagotoviti dostop do podatkov, doda (...) 'in dokumentov.' Kot prvo zato, ker se v vseh ostalih členih omenjajo podatki in dokumenti. Kot drugo, da ne bi države s sklicevanjem na člen, ki se nanaša na podatke, omejevala svoje obveznosti, in rekle – tukaj imate podatke, dokumentov pa vam ne damo.

Izjava: Tomislav Višnjić, odvetnik, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Kot možnost predlagam, da se vključi ena vrsta omejitve ali samoomejitve glede na komisijo, ki pa se nanaša na identifikacijo dokumentov oziroma na definicijo dokumenta ali informacije, ki se zahtevajo.

Izjava: Tomislav Višnjić, odvetnik, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) z upoštevanjem tega, da je bil predviden mandat REKOM-a tri leta in da bo teh zahtev vsekakor veliko. Torej se lahko kakršna koli zamuda odraža na neučinkovitem delu in minira kakršno koli ugotovitev. Tako da bi bilo morda dobro, da se določi rok, v katerem so države dolžne odgovoriti na zahteve.

Izjava: Bojan Gavrilović, Beograjski center za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) samo, da se dotaknem tega, kar je povedal Bojan. Tukaj piše 'pravočasno zagotoviti dostop do

podatkov.' To kaže na neko vrsto nujnosti. Mislim, da ne bi mogli reči nič bolj natančno. Ne bi imelo smisla. Da bomo prišli do nekaterih dokumentov, bo potrebnega več časa, ne bodo dostopni.

Izjava: Tomislav Višnjić, odvetnik, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Zdi se mi, da bi morali v 4. členu, uvod, ki mu sledita ti dve točki, pravi 'ti ukrepi se razumejo', definirati kot 'ti ukrepi se lahko razumejo', ker se s tem ne bomo omejili na ukrepe pod a) in b). S tem jim ne jemljemo moči, odpiramo pa možnost, da obstaja drug ukrep ali možnost, kako se problem lahko reši.

Izjava: Ivan Jovanović, Misija OEBS v Srbiji, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

CILJI IN NALOGE KOMISIJE

Cilji

Komisija ima naslednje cilje:

- a) ugotoviti dejstva o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic na območju nekdanje SFRJ v obdobju od 1. januarja 1991 do 31. decembra 2001, političnih in družbenih okoliščinah, ki so vplivale na to, da je prišlo do teh dejanj, in o posledicah teh zločinov in kršitev pravic;
- b) priznati krivice, povzročene žrtvam, da bi se gradila kultura solidarnosti in sočutja;
- c) prispevati k uveljavljanju pravic žrtev;
- d) prispevati k temu, da politične elite in družbe v pogodbenih straneh sprejmejo dejstva o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic;
- e) prispevati k razsvetljevanju usode pogrešanih;
- f) prispevati k preprečevanju ponavljanja vojnih zločinov in drugih hudih kršitev človekovih pravic.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Ko je iniciativa začela z delovanjem, je začela s tem, da je v središču žrtev oziroma, da bomo presteli žrtve vojnih zločinov in hude kršitve človekovih pravic. Nikoli do sedaj ni v razpravah poudarjeno preiskovanje dejstev o oboroženih spopadih (...) Torej izločiti vojne in oborožene spopade, ker ne spadajo sem. [replicira na zgodnejšo verzijo načrta statuta].

Izjava: Veljko Vičević, UDVR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) ne bi bilo slabo, da bi na neki način ločili to, kar se tiče konkretnih ciljev, kar se tiče konkretnega ugotavljanja dejstev, ker REKOM bo, poleg tega se bodo izvajale terenske raziskave in tako dalje, organiziral javne obravnave in te stvari, lahko tako rečemo, političnega pomena.

Izjava: Mario Mažić, Iniciativa za človekove pravice, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) prispevek k pojasnjevanju usode pogrešanih, mislim, da je to zelo pomembno. Želela bi, da ostane v ciljih in torej, da razmejimo, kar bi šlo v preambulo, kaj pa bi moralo ostati v ciljih.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) da se ta del loči na cilje, ki bodo precej konkretni in jasni [prispevek k pojasnjevanju usode pogrešanih, ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah in tako naprej] in iz katerih bodo z neko jasno logiko sledile tudi naloge komisije, da pa romantični del, to zaupanje med narodi in tako dalje [praksa sočutja in solidarnosti, prispevek k trajnemu miru in stabilnosti], da bi bilo vse to treba postaviti v preambulo, ki bi jo določeni dokumenti morali imeti, da se pojasni politična relevantnost komisije itd.

Izjava: Mario Mažić, Iniciativa mladih za človekove pravice na Hrvaškem, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Strinjam se s tem, kar je rekel Mario in mi v Zagrebu smo pravzaprav rekli, da so takole oštevilčeni cilji pravzaprav več kot naše želje in verjetno bi to lahko bila misija ali vizija, če se bomo s tem strinjali. Meni za cilje bolj odgovarja člen [o nalogah], čeprav nismo prišli do njega, pa pogledajte tudi to, kar je navedeno pod b), c), d) in e), kar je rekel Mario, bi res lahko šlo v preambulo.

Izjava: Mirjana Bilopavlović, Center za razvoj in podporo civilne družbe Delfin, Pakrac, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Jaz bo konkretizirala tudi ta člen e): 'Prispevek k pojasnjevanju usode pogrešanih preko odkrivanja množičnih grobišč'

Izjava: Borka Rudić, Združenje BH Novinari, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) ves čas govorimo o žrtvah, nismo pa definirali, kdo so žrtve in treba je podati definicijo žrtve.

Izjava: Zaim Elezi, Svet bošnjaških nevladnih organizacij, Peč/Pejë, Kosovo, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

V točki a) bi morda, kar se sedaj nahaja v točkah c), d), e), formulirala način, da se ugotovijo dejstva zaradi vzpostavitve zaupanja, medsebojnega razumevanja, vzpostavitve trajnega mira.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) REKOM ima pravico, da ugotavlja ta dejstva in mislim, da tako tudi mora biti, to je zame bistvo mandata REKOM-a, enako kot takrat, ko gre za dejstva o vojnih zločinih in hudih kršitvah človekovih pravic.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Delovna skupina mora pojasniti, zakaj se bo komisija ukvarjala tudi z drugimi hudimi kršitvami človekovih pravic, ker je v posvetovalnem postopku sprejeto, da se komisija ukvarja z uboji, izginotji in ugrabitvami na Kosovu po 9. juniju leta 1999.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) je 'prispevek' na začetku, pravzaprav so tu bile neke pritožbe, da dejstva ugotavlja sodišče, glede na to jaz mislim, da bi se na začetek pod a) preprosto vstavilo 'prispevek k ugotavljanju dejstev o vojni' in tako dalje, da bi se izognili tej pritožbi.

Izjava: Zoran Pusić, Državljanski odbor za človekove pravice, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) mislim, da sta prva dva [ugotavljanje dejstev in prispevek k pojasnjevanju usode pogrešanih], cilja, ki lahko gresta v izrek besedila, ostali pa me bolj spominjajo na preambulo. Če sem iskren, vse to,

'prakse, sočutja, solidarnosti, prispevek k trajnemu miru' in tako naprej, ni pomembno.

Izjava: Dragan Popović, Inicijativa mladih za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Moja pripomba se nanaša na to, da v vsaki od teh držav živijo pripadniki ostalih narodov, kar tukaj ni natančno pojasnjeno.

Izjava: Sabit Maliqi, tožilec, Okrožno sodišče v Gnjilanu/Gjilan, Kosovo, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) ne vem, če mora REKOM delati na zaupanju med državami, on mora delati na zaupanju med narodi, narodnostnimi manjšinami in posamezniki, tako da bi jaz namesto držav morda tukaj vstavil narodnostne manjšine, države pa izločil.

Izjava: Zoran Pusić, Državlanski odbor za človekove pravice, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Cilji REKOM-a bi morali biti navedeni takoj na začetku, potem pa definirane naloge REKOM-a.

Izjava: Vesna Simović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Naloge REKOM-a spadajo v splošne določbe akta, za cilji.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) mislim, da bi se morali vsi zamisliti, kaj je končni cilj ustanovitve REKOM-a, da mi popišemo te žrtve, kot ste rekli, človeške izgube, civiliste ali ne vem kako še, ali da se določi končni cilj, o katerem smo govorili na začetku, to pa je nacionalna sprava. Bojim se, da če bomo sami delali na popisu žrtev, do tega cilja ne bomo prišli nikoli.

Izjava: Vesna Simović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Kaj to pomeni, dejstva? Katera dejstva? Začetek vojne, začetek agresije? Ker ljudje še danes mislijo, da se je na prostoru SFRJ odvijala državljanska vojna, ne pa državne vojne, zamislite si to tako. In še dandanes tako gledajo. Torej, narodi so se med seboj pobijali, kjer ni nobene logike. Morda bi bilo treba še bolj natančno določiti temo – kaj, s čim se ukvarjati, na kakšen način pristopiti k vsem tem.

Izjava: Mehmet Bardhi, Demokratična zveza v Črni Gori, Ulcinj, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in političarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 30. junij 2010

Cilj je smiselno definiran, ampak je obsežen, preambiciozen in zahteva kompetentnost ljudi oziroma članov, ki bi vse to raziskali v enem veliko večjem časovnem okviru, kot je dan temu.

Izjava: Milosav Stojković, Združenje centrov zaščite družin žrtev vojne na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Želela sem zaprositi, če je to mogoče, da se ta mandat razširi, kar smo se tudi prej pogovarjali, da se razširi vsaj do 2006. Ni treba ravno do današnjega dne. Da se obvezno upošteva 17. marec 2004, ko so se zgodili večji spopadi, torej spopadi etnične narave, večjih razsežnosti, da se ti obvezno upoštevajo.

Izjava: Nataša Šćepanović, Združenje družin ugrabljenih in ubitih na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Jaz sem nasprotnik tega, da pozabimo drugo svetovno vojno. Tukaj se ne zahteva nobene identifikacije, to je danes nemogoče, oziroma da se naredi analiza DNK, ampak samo izkopavanje žrtev in njihov pokop, da se jim naredi dostojanstven pogreb, da se lahko prižge sveča in da se ve, kje so.

Izjava: Dane Škorić, Koalicije združenj beguncev, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Jaz mislim, da bi bilo to treba vključiti v cilje, kot smo vključili prispevek k pojasnjevanju usode pogrešanih, da bi tu moralo biti 'prispevek k uresničevanju pravic taboriščnikov' kot eden od ciljev REKOM-a.

Izjava: Miodrag Linta, predsednik Koalicije združenj beguncev iz Hrvaške, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Vojni oziroma ujetniki koncentracijskih taborišč, mislim, da je tudi to skupina, ki si zasluži, da se prispeva k pojasnjevanju usode tudi teh ljudi. Torej bi predlagala tudi to, da bi bil to ali b) ali c).

Izjava: Veselinka Kastratović, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

(...) prišlo je do kršenja sublimiranih pravic, najvišjih zakonov, pravice do samoopredelitve [albanskega] naroda, pravice, ki je zagotovljena z mednarodnimi pravicami.

Izjava: Ali Lajci, bivši politični zapornik, Peć/Pejë, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 15. september 2010

(...) v točki a) je treba definirati posledice, do katerih so privedli zločini in kršenje pravic.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) ugotoviti moramo, kdo je odgovoren za vse tisto, kar se je (...) dogajalo, kdo prvi nosi odgovornost v hierarhiji, 'kdo je začel,' kot bi rekli 'vojno na mojem otoku'. Brez tega dejanja bomo spet pustili možnost manipulacije, kot se trenutno manipulira, lahko govorim o svoji državi, s številom žrtev, številom ubitih.

Izjava: Murat Tahirović, Zveza taboriščnikov Bosne in Hercegovine, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) vzroki, ugotavljanje vzrokov in vsi, ki se za to zavzemajo, postavljajo komisijo pred eno absolutno nemogočo nalogo, neuresničljivo nalogo, kar bi na koncu pomenilo to, da se v štartu strinjamo s tem, da komisija ne more uspeti in prosim vas, da imate to v mislih (...) Kar se meni pri tem zdi relevantno, je to, da komisija ponudi priložnost, da se ugotovijo motivi za izvrševanje vojnih zločinov oziroma zločinov proti človečnosti ali genocida.

Izjava: Zoran Pajić, profesor, King's College, London, V. Britanija, predsednik upravnega odbora Fonda za humanitarno pravo, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) delovne skupine in pravniki [se] počasi odmikajo od pojma žrtve, zato mi ni jasno, zakaj in kaj preprečuje, da pravzaprav v začetni definiciji ciljev ne bi bilo kategorije, da se ugotovijo dejstva o žrtvah vojnih zločinov in hudih kršitvah človekovih pravic.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvatska, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) točko d) preformulirati, da bi bil kot eden podciljev REKOM-a zviševanje nivoja zavesti v državah pogodbenicah o potrebi, da sprejmejo dejstva o vojnih zločinih in hudih kršitvah človekovih pravic. (...) mislim, da tukaj formulacija ni narejena najbolj posrečeno, ampak da bi moral biti cilj zgraditev kulturne solidarnosti in sočutja, to bi bil cilj.

Izjava: Vesna Simović, Združenje pravnikov, Črna Gora, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) da uredniki načrta razmislijo o tem, ali obstaja stvarne razlike med nečem, čemur rečemo cilj in tem, čemur rečemo naloge.

Izjava: Zoran Pajić, profesor, King's College, London, V. Britanija, predsednik upravnega odbora Fonda za humanitarno pravo, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

mi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Ugotovimo dejstva, komisija zgodovinarjev, filozofov ali kogar koli pa naj ugotavlja resnice o začetku vojne, o konsekvencah.

Izjava: Zdravko Grebo, profesor, Pravna fakulteta, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Termin elita je neprimeren, moral bi biti termin politična vodstva.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

In moj predlog, da ne bom predolg, bi bil naslednji - 'Da prispeva k temu, da države pogodbenice sprejmejo dejstva o vojnih zločinih' (...) Torej brez 'politične elite,' ker menim, da s tem, ko jim damo pomen, enostavno potiskamo te elite, da še naprej odločajo o naši usodi, mi pa smo pasivni opazovalci.

Izjava: Siniša Štimac, odvetnik, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) nekdo je že govoril o političnih elitah. Tudi mene ta izraz moti in mislim, da je veliko boljši izraz, ki se uporablja v preambuli, tj. nacionalne elite. Morda je to boljši izraz ali recimo politične strukture.

Izjava: Miroslav Alimpić, Višje sodišče v Novem Sadu, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) [točka e)] 'usoda,' je treba postaviti v množino.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

To mi moralo delovati v smeri širše družbene skupnosti, pa bi morali uporabiti termin 'priznati krivice, povzročene žrtvam, s ciljem ustvariti kulturo solidarnosti in sočutja z drugimi žrtvami'.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

'Priznati krivice,' to izhaja iz samih dejstev, ki jih bo ugotovila komisija, zato v 1. točki pravimo - 'da ugotovi dejstva.' Toda, kaj se doseže s priznavanjem dejstev in na koga se to priznavanje krivice nanaša? Ali komisija kot takšna to ugotavlja ali je treba vsakogar, na kogar se nanaša krivica oziroma da vsak, ki je na neki način storil krivico, prizna krivico, da bomo lahko šli naprej na del gradnje kulture, solidarnosti, sočutja itd.

Izjava: Margarita Nikolovska, Inštitut za človekove pravice, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) ko prihajamo v ugotavljanje okoliščin in vzrokov, potem bi bilo dobro cilj izraziti v pozitivnem smislu, to pa je podpiranje oziroma utrjevanje, podpiranje miru in seveda dostojanstva in spoštovanje človekovih pravic.

Izjava: Ivo Grga, odvetnik, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

O taboriščnikih ni nikjer evidence, ni v lokalnem okolju, niti v občini, niti v mestu, niti v županiji, niti na nivoju države. In tega nihče noče početi in ne more se pustiti nekemu REKOM-u. To je naloga države. In to država mora storiti. Brez tega je ta iniciativa nesmiselna.

Izjava: Mirko Zelenika, Hrvaško združenje taboriščnikov domovinske vojne v BiH, Mostar, BiH, Lokalni posveti s predstavniki Združenja taboriščnikov in družin žrtev in Načrtu statuta REKOM, Medjugorje, BiH, 11. december 2010

To, kar meni manjka v členu (...) ki se nanaša na cilje, je odnos do politikov, do tistih, ki so nosilci odgovornosti. Dobil sem vtis, da to zgodbo skozi cilje, skozi naloge, spuščamo na individualni nivo in nivo individualne krivice, kar popolnoma podpiram, ampak mi nekje manjka ta povezava med to zgodbo in tem, kar je politična odgovornost (...) Torej ni treba, da oni sprejmejo ta dejstva, oni sami so nam jih preprosto podali, oni morajo nositi odgovornost.

Izjava: Marija Vuksanović, Center za razvoj nevladnih organizacij, Podgorica, Črna Gora, Nacionalni posveti s mladimi o Iniciativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 15. december 2010

(...) pravijo, da bo doprineslo, da sprejmejo dejstva, sprejemanje je subjektiven element in mislim, da komisija ne bo mogla doprinesti k temu, da nekdo nekaj sprejme, ampak mora reči - 'da bodo seznanjeni'.

Izjava: Jovana Ramović, Pravna fakulteta Univerze v Podgorici, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

'da prizna krivice, ki so se zgodile žrtvam', mislim, da so tu stvari postavljene malo napačno, kdo pa bo priznal? Mi ali tisti ljudje, ki bodo v komisiji? Tisti, ki komisijo podpirajo, to že priznajo. Mislim, da je pomembno, da se vključi, da države ustanoviteljice priznajo to krivico.

Izjava: Edin Smailović, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, podiplomski študiji, Bijelo Polje, Črna Gora, Regionalni posveti

s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Po mojem mnenju bi tu moralo pisati, da zbira podatke za ugotavljanje dejstev, dejstva pa bodo ugotovila pristojne organizacije v državah.

Izjava: Željko Špelić, Hrvaški častniški zbor, Pakrac, Hrvaška, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

Naloge

Komisija ima naslednje naloge:

- a) zbrati podatke o primerih vojnih zločinov in drugih hudih kršitev človekovih pravic, podrobno opisati ta dejanja, prikazati obrazce kršitev pravic in njihove posledice;
- b) zbrati podatke o usodi pogrešanih in sodelovati s pristojnimi telesi, ki se v pogodbenih straneh ukvarjajo z iskanjem pogrešanih;
- c) izdelati popise človeških izgub v zvezi z vojno ali drugo obliko oboroženega spopada:
 - i. civilistov, ki so izgubili življenje ali so pogrešani v povezavi z vojno ali drugo obliko oboroženega spopada; in
 - ii. borcev, ki so izgubili življenje ali so pogrešani v povezavi z vojno ali drugo obliko oboroženega spopada;
- d) zbrati podatke o krajih zapiranja v povezavi z vojno ali drugo obliko oboroženega spopada, o osebah, ki so bile protipravno zaprte, izpostavljene mučenju in nečloveškemu ravnanju, in narediti njihov vseobsegajoč popis ob varovanju identitete, kjer je to nujno;
- e) raziskati politične in družbene okoliščine, ki so odločilno prispevale k izbruhu vojn ali drugih oblik oboroženega spopada in k temu, da so bili storjeni vojni zločini in druge hude kršitve človekovih pravic;
- f) organizirati javna poslušanja žrtev in drugih oseb o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic;

g) priporočiti ukrepe, ki se nanašajo na preprečevanje ponavljanja kršitev človekovih pravic in na reparacije žrtvam; in

h) pripraviti, objaviti in predstaviti sklepno poročilo na način, da bo lahko dostopno čim širšemu krogu ljudi v državah na območju nekdanje SFRJ.

Stališča udeležencev/udeleženek:

Ko gre za popis človeških žrtev, mislim, da bo tu potrebno narediti revizijo. Navedel bom samo en primer. Veliko žrtev iz okolja, iz katerega prihajam, ki so bile ubite kot civilisti v času kosila, v času iskanja vode in hrane itd., vodijo kot borce. Pravzaprav so bili ubiti kot civilisti in da ne navajam naprej. To je eden od primerov.

Izjava: Fikret Grabovica, Združenje staršev ubitih otrok obkoljenega Sarajeva '92-'95, Sarajevo, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

Jaz si od začetka prizadevam, da bi bila vsak žrtev personalizirana, kar pomeni, da ima svojo kartoteko, v kateri jo bomo mi personalizirali, v smislu: ime, priimek, ime očeta, matična številka, datum rojstva, kraj rojstva, s čim se je ta oseba ukvarjala v preteklosti, ali je poročena, ali ima družino in – dva zelo pomembna segmenta. Potem, ali je bil pripadnik kakšne oborožene formacije ali je bil civilist in druga pomembna postavka so okoliščine, v katerih je ta oseba izgubila življenje. Na ta način delamo razliko med tistimi, ki so življenje izgubili v neposrednih bojih in tistimi, ki so, če smem reči, življenje izgubili na kakšen drug način in seveda bi bilo v zaključnem delu velikega pomena to, ali je oseba najdena, ali je identificirana, ali je pokopana.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

(...) moje stališče je, da bi se moral REKOM čim manj obremenjevati s konteksti in da je ogromna stvar, če REKOM popiše, ugotovi. Ko govorimo o kontekstu in letih, je moja prva reakcija ta, da je to dobro določeno. Torej leto 1980 za kontekst, in to kot je rečeno 1. januarja 1991 do konca 2001.

Izjava: Gordan Bosanac, Center za mirovne študije, Zagreb, Hrvatska, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 2010

Že v vseh razpravah, ki smo jih imeli, smo rekli, da enostavno ne moremo mešati žrtev vojnega zločina s tistimi, ki so nastradali v istem obdobju. Ti imajo svoj register, žrtve vojnih zločinov pa morajo biti označene

s krajem, časom in z vsaj dvema oziroma več izvori, ki to dokazujejo.

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvatska, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 2010

(...) naša temeljna stvar je, da pravzaprav prispevamo k razumevanju ali da uredimo, da se naše države sestanejo in da se dogovorijo in potegnejo črto in povejo, toliko je bilo ubitih, toliko je pogrešanih, toliko je bilo vojnih zločinov, toliko je bilo hudih ... To je tisto, kar hočemo in s tem bomo pravzaprav pomagali, da se ugotovijo dejstva: kakšen je bil ta oboroženi spopad, kaj se je dogajalo (...) Smo pa zelo zaskrbljeni, če bo to raziskati kontekst, vzroki, motivi in dejanja, začenši od osemdesetih, ki so pripeljali do oboroženih spopadov. Zdi se mi, da smo osredotočeni na nekaj, okrog česar se nikakor ne bo mogoče dogovoriti. Če gremo na kontekst, in treba ga je imeti, se mi zdi v redu ta obrazložitev, da je to od osemdesetega, pravzaprav, da gre od trenutka, ko lahko nekako razmišljamo o dezintegraciji, toda da bi bila bolj neka kronologija ali neke točke prelomnice, brez interpretacij. To se mi zdi, da je prezahtevno in nekako se ne strinjam, da bi se komisija morala preveč ukvarjati s tem.

Izjava: Katarina Kruhonja, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvatska, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 2010

(...) zbiranje informacij o krajih, kjer so zapirali ljudi (...) manjka register ujetnikov, ker mi smo priče, da so na posvetih ujetniki vztrajali ravno pri tem, ker vsaj v Bosni in Hercegovini ne obstaja uradni popis ujetnikov, ne ve se, kje je kdo bil, mislim, da bi bilo treba to dodati.

Izjava: Dženana Karup-Druško, Združenje BH Novinari, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) povsod, kjer piše 'ki bi ugotovili dejstva o vojnih zločinih', je treba dodati tudi 'drugih hudih kršitev človekovih pravic' (...) [referira na zgodnejšo verzijo Načrta statuta], potem 'Komisija ima naslednje naloge: raziskati kontekst, vzroke, motive in dejanja, s tem da začne od leta 1980, ki so pripeljali do vojn/oboroženih spopadov, vojnih zločinov in hudih kršitev človekovih pravic' – določiti smernice, na kakšen način, kako široko, kako obširno itd. Ugotavljanje motivov je zelo zahtevna in problematična zadeva in nisem prepričan, da bo sploh mogoče, da komisija od leta 1980 sama ugotovi, kateri so bili motivi vseh pomembnih dogodkov, ki so bili vzrok za vojne dogodke.

Izjava: Mario Mažić, Inicijativa mladih za človekove pravice, Zagreb, Hrvatska, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) problem imam s 5. točko, kjer se mi res postavlja vprašanje kapacitet in mislim, da bo raziskovanje motivov zelo zelo problematično, mislim, da je sam kontekst od leta 1980 precej obsežen, zato tudi postavljam vprašanje kapacitet.

Izjava: Tanja Topić, politična analitičarka, Banja Luka, BiH, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) jaz razmišljam o motivih na isti način, mislim, da je to preširoko in da je bolj subjektivna stvar, ker mi smo imeli priložnost na sojenjih poslušati, kako so posamezniki, obsojeni za vojne zločine, govorili, da so gledali in poslušali časopisna poročila, potem pa so storili zločine. Torej je bil zanj časopisno poročilo motiv, da je storil zločin. Če bomo šli v tej smeri, zares ne vem, kam bi prišli, jaz pa zelo podpiram raziskovanje konteksta in vzrokov (...) ker je to zelo pomembno za vse žrtve in to smo slišali na vseh posvetih, še posebej na posvetih z združenji žrtev.

Izjava: Borka Rudić, Združenje BH Novinari, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Mislim, da morajo motivi ostati, ker se bodo nujno pojavljali v izjavah samih žrtev in ne moremo tega izločiti.

Izjava: Nela Pamuković, Center za žene žrtev vojne Rosa, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Jaz bi predlagala, da se v členu loči, kateri del govori o ugotavljanju dejstev, a), da bi ugotovili dejstva in b), da bi raziskali kontekst, da se metodološko loči eden od drugega, ker gre za dve različni metodologiji.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) jaz bi motive postavil pod vprašaj (...) Strinjam se z letom 1980 (...) tukaj bi podprl Vesnin predlog, ker enostavno gre za dve različni metodologiji.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) za trenutek bi se vrnila na to točko 'zbere podatke o usodi pogrešanih', ravno tisto, kar je odgovorila Nataša, da so ti podatki zbrani s strani Mednarodnega rdečega križa, medtem je na Hrvaškem npr. že drugič objavljen seznam pogrešanih, to je skupni projekt Mednarodnega rdečega križa in Urada vlade za ujete in pogrešane. Morda bi bilo treba to formulacijo malo korigirati, da se navede,

*da bodo v sodelovanju z institucijami, ki že zbira-
jo te podatke, vseeno te podatke ponovno objavili,
torej da se poudari, da to ni raziskovalno delo, ka-
kršno bo v primeru dokumentiranja drugih kršitev
človekovih pravic in da se odpravi stalni dvom, ki
ga izražajo uradi vlade in komisije za pogrešane,
da se stvari prikrivajo. Torej, da se pojasni, da ga
pravzaprav ni.*

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

*V bistvu imajo vse te države že sedaj te sezname
[mrtvih borcev], to lahko odgovorno rečem za
BiH, vse tri strani, pa bomo mi sedaj delali revizi-
jo uradnih državnih seznamov. Torej so, vse stra-
ni, so umrli pripadniki vojske BiH, tam sedaj ne-
katere družine prejema-jo odškodnine, pripadniki
HVO [Hrvatsko vijeće obrane – Hrvaški obramb-
ni svet], pripadniki vojske Republike Srbske in to
so uradni sezname, po katerih pristojna ministr-
stva izplačujejo ustrezne odškodnine. Ravno tako
imate seznam umrlih civilistov, morda ni tako na-
tančen glede na to, da oni ne predstavljajo ustre-
zne pristojnosti.*

Izjava: Munib Halilović, tožilec, Tožilstvo BiH, Oddelek za vojen zločine, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

*Zato jaz mislim, da je vsekakor treba narediti popis
na vseh temeljih, borcev, žrtev, civilistov, mislim pa,
da če se to ne naredi, da bo to nepopoln projekt. Na
tem seznamu bi se morale najti žrtve in vsi prizade-
ti, oni bodo zelo bistveni za ugotavljanje dejstev,
in nekomu, ki bo mu bo služil, začetna osnova RE-
KOM-a za dela, za analize, za nami bo to zgodovi-
na in ljudje se bodo s tem ukvarjali in sedaj je prilo-
žnost. Če se na koncu ratificira sporazum, ne vidim
razlogov, da države ne bi dale na vpogled takšne
vrste podatkov.*

Izjava: Mira Smajlović, sodnica, Sodišče Bosne in Hercegovine, Oddelek za vojne zločine, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

*Izdelava seznama človeških izgub, nikar ne pišite
človeška izguba, seznam pod a) civilistov, pod b)
borcev, pod 5 raziskati kontekst, vzroke, motive in
dejanja. Tukaj je postavljen začetek od leta 1980
[uredba načrta iz junija 2010], predstavljajte si, ko
ugotavljate kaznivo dejanje uboja in iščete motiv,
pa vas nekdo omeji na določeno časovno obdobje.
Napaka, pravniško napaka, ni omejitev, če išče-
te določeno stvar. To je zelo nevarna zadeva, ki je
stvar politične, ne pa pravne narave, lahko ostane,*

norma to lahko prenese, ampak bodite pozorni na odnos.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

(...) poimenski seznam ubitih, prizadetih in pogrešanih. To je ena od najpomembnejših nalog regionalne komisije. Če tega ne bomo imeli, potem se bojim, da bomo ostali samo na nivoju raznih političnih interpretacij in števil, ki jih imamo tudi po prvi in drugi svetovni vojni (...) da ne razpravljamo o nečem, kar je bilo v vseh komisijah zares pomembno, samo da so nekateri delali seznam žrtev vojnih zločinov, nekje pa se je delal seznam človeških izgub, torej seznam, ki poleg žrtev vojnih zločinov, vsebuje tudi seznam ubitih vojakov, pripadnikov vseh oboroženih formacij, regularnih in prostovoljcev ... ampak vsi ti predstavljajo človeške izgube.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

(...) ali se ugotavlja dejstva o oboroženih spopadih ali se ugotavlja samo dejstva o vojnih zločinih. Torej je to enostavno legitimna dilema, jaz sem za to, da se ugotavljajo tudi o oboroženih spopadih, mislim, da je zelo pomembno, da se ugotavlja in eno in drugo, ampak tu ni naloge, ki bi REKOMU-u to omogočil, torej naloga je, da zbere informacije in podroben opis primerov kršitev človekovih pravic. Naloga je, to je veliko vprašanje, če je to naloga, ampak v redu, naloga je, da se naredi seznam človeških izgub, nikjer pa ni tega, da se zbere kakršna koli dejstva o oboroženih spopadih, tega v nalogah ni, je pa v definicijah, je v cilju.

Izjava: Dragan Popović, Inicijativa mladih za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Verjamem, da obstajata dva argumenta proti temu [raziskovanje konteksta]. Eden je to, kar sem rekel, torej vključen bo v uvod [poročila], v katerem bo seveda pojasnjen kontekst, ni nobenega razloga, da se komisariji ukvarjajo z delom drugih specializiranih ved. Vzroke v družbi bodo ugotovili sociologi, oni se bodo ukvarjali s tem, zgodovinarji bodo potegnili svoje zaključke, kulturologi bodo to povezali s kulturnim okoljem, torej enostavno obstaja veliko strok, ki bodo iz teh dejstev, ki jih bo ugotovil REKOM, potegnili svoje zaključke, pisali o tem znatna dela.

Izjava: Dragan Popović, Inicijativa mladih za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Kar se tiče, prosim vas, dejstev o oboroženih spopadih, ne vidim, da bi se moral REKOM ukvarjati z ugotavljanjem dejstev o raznih bojih. Za ugotavljanje dejstev o storjenih vojnih zločinih se uporablja metoda dokumentiranja, s katero se ugotavlja [iz najmanj dveh neodvisnih virov], ali ima prizadetost pripadnikov regularnih formacij ali prostovoljnih, pripadnikov oboroženih sil, elemente vojnega zločina, npr. uboj zajetega vojaka, ali gre za uboj tekom boja, kar ne vsebuje elementov kaznivega dejanja. To so popolnoma jasne stvari, dejstva o oboroženih spopadih bi nas odpeljala na vojaško področje, ukvarjanje z vojaškimi doktrinami, dejstev o vojnih zločinih in prizadetih pripadnikih oboroženih sil pa ne dobimo s raziskovanjem oboroženih spopadov. Predvidevam, da je tvoje [obrne se k Draganu Popoviću] vztrajanje na dejstvih o oboroženih spopadih, kot tudi nov pristop delovne skupine, v zvezi z razumevanjem, da so ta dejstva potrebna za izdelavo seznamov človeških izgub. Mi v FHP delamo na popisu človeških izgub in ne preiskujemo dejstev o oboroženih spopadih, mislim na bitke, vojne načrte, zato ker z metodo dokumentiranja tistih, ki so nastradali, lahko zelo natančno pridemo do dejstva, ali je bil nekdo prizadet v bitki npr. na Paštriku, in tudi v tem primeru je jasno, da ni žrtev vojnega zločina, ampak je pripadnik vojske, ki je bil prizadet v boju. Če začnem pri profesorju Basiouniu, ki je še leta 1992 Svetu varnosti združeni narodov predložil poročilo, v katerem je vse popolnoma jasno dokumentirano, ko gre za vojni zločin, ko je legitimna vojaška akcija, v kateri so ubiti, niso pa kršene človekove pravice niti ni kršena Ženevska konvencija.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

V tem kontekstu bi bilo treba proučiti naloge REKOM-a, vezane prav na dogodke do leta 1989 oziroma od leta 1980 naprej, torej, v kakšnem obsegu bi se morali pojasnjevati oziroma kakšen kontekst bi moral biti pomemben. Predvidevam, da je pomemben, ampak v kakšnem obsegu, s tem da upoštevamo te glavne naloge in drugič, ravno tako, tisto, kar je bilo malo prej rečeno, da morajo biti kršitve človekovih pravic vezane na glavno zadevo, to pa so vojni zločini in zločini proti človečnosti.

Izjava: Toma Višnjić, odvetnik, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

(...) strinjam se z mnenjem, da bilo preiskovanje konteksta in vzrokov, motivov oboroženih spopadov,

po mojem mnenju, prevelik, če ne celo usodni, kamen okoli vratu te komisije. Razumem da, še posebej združenja žrtev, izražajo to željo, da se raziščejo motivi in vzroki in to je popolnoma legitimno in jaz osebno bi zares želel videti neke ugotovitve komisije, ki gredo v tej smeri, ampak mislim, da bi to bilo Sizi-zifovo delo in bojim se, da bi to vzelo preveč časa pri delu komisije, in člani komisije bodo sami izbirali, kaj preiskujejo, ker bi bili enostavno bombardirani z informacijami in ponudbami različnih ekspertiz in pričanj o tem, kaj se je kdaj in zakaj dogajalo pred vojno, bojim se, da bi komisija padla kot žrtev te pete naloge.

Izjava: Ivan Jovanović, pravni svetovalec misije OEBS v Srbiji, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Če nimamo narejenega seznama in če se države ne dogovorijo, da so to zares žrtve vojnih zločinov in hudih kršitev človekovih pravic, se sprašujem, na kakšen način bomo nekega dne potomcem ubitih ali pogrešanih oziroma živim žrtvam, a prešteli smo in imamo definicijo, kaj mednarodno pravo smatra kot žrtev vojnega zločina in hudih kršitev človekovih pravic, kako bodo oni sploh lahko kakor koli dobili zadoščenje po vseh teh strašnih dogodkih.

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR, PGZ, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Ravno tako bi REKOM-u priporočil, da nekako naredi register oziroma kartiranje krajev žrtev zločinov, eno in drugo, kartiranje in register sodnih procesov.

Izjava: Fahrudin Hadrović, Demokratska stranka socialistov, Podgorica, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in političarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 30. junij 2010

(...) če je možno [glede na izdelavo seznamov človeških izgub] dodati točko c) : pred bombardiranjem sil NATO ali pred vojno, formulirajte, kakor želite, med in po podpisovanjem Resolucije 1244, ker naše združenje išče sledi o usodi pogrešanih v obdobju od 1. januarja 1998 pa do danes.

Izjava: Olga Božanić, sekretar Združenja družin ugrabljenih in pogrešanih oseb na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Mi mislimo, da je prav vaš pristop, regionalni pristop, pravi pristop, da se popišejo tudi taboriščniki in taborišča in da se potem razmišlja o tej tretji fazi obeleževanja teh krajev

Izjava: Miodrag Linta, predsednik Koalicije združenj beguncev s Hrvaške, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev

in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Vključevanje konteksta vojne nas bo potegnilo stran od primarne teme, da naredimo seznam žrtev. V tem smislu mislim, da bo minilo še veliko časa, preden se bo vzpostavil konsenz, vezan na značaj in vzroke vojne. Zelo težko bodo Srbi in Hrvati sprejeli tezo o domovinski osvobodilni vojni, kjer so bili s hrvaške strani osvoboditelji, kjer so bili Srbi na Hrvaškem agresorji in mislim, da se okrog tega ne bomo nikoli strinjali in mislim, da nas bo vključevanje konteksta vojne potegnilo stran od primarne teme, da zares ugotovimo seznam posameznih žrtev in treba je dobro premisliti, ali ta segment sploh zdrži, in o ciljih in nalogah tega načrta statuta.

Izjava: Miodrag Linta, predsednik Koalicije združenje beguncev s Hrvaške, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

REKOM mora imeti mandat, da gre tudi v ta vprašanja o odgovornosti teh politik, ki so pripeljale do ogromnega eksodusa, nehumanih preseljevanj, ampak eksodusa naroda na teh področjih.

Izjava: Dragan Pjevač, Združenje družin umrlih in pogrešanih Srbov s Hrvaške, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Edino pri tej točki b) ste napisali borcev, ki so izgubili življenje ali izginili v zvezi z oboroženim spopadom. Veste, jaz na to malo gledam kot na Konvencijo o preprečevanju in kaznovanju zločinov genocida, in bi bilo morda boljše napisati soudeležencev bojev.

Izjava: Slavko Kecman, Združenje za mir in človekove pravice, Bilje, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

(...) ne bi bilo slabo, da v delu, kjer naštevamo žrtve, ki jih bomo upoštevali, katerih resnica se bo slišala, da se tu najdejo tudi tisti, ki so se upirali nasilnim mobilizacijam (...) ki so pobegnili od tega, da bi se bojevali proti svojim sosedom, to so večinoma Srbi. Potem so bili mobilizirani tukaj, kamor so pobegnili in poslani nazaj tja, od kjer so pobegnili. To je nekaj, kar je treba upoštevati in mislim, da je to ena pravica, eno zadoščenje, ker so bili vmes obravnavani kot dezertjerji itd.

Izjava: Nada Berkuljan, Mestna svetnica za kulturo in informiranje, Pančevo, Srbija, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Mostar, BiH, 28. avgust 2010

Menim, da bi moralo biti v statutu vsaj v enem členu navedeno, da se opiše uničenje lastnine in da se poišče storilca tega zločina, ker tudi to je zločin.

Izjava: Miladin Jakovljević, Svet srbske nacionalne manjšine, Pakrac, Hrvaška, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Mostar, BiH, 28. avgust 2010

Imamo eno skupino ljudi, ki nimajo nobenih človekovih pravic – skupina je pobegnila s Hrvaške, nahaja pa se v enem delu v Republiki Srbiji (...) Nimajo osebnih dokumentov [nimajo hrvaških dokumentov] s čim lahko dokažejo, da so ljudje nekoč imeli svojo identiteto, sedaj tega ne morejo z ničemer dokazati (...) to kategorijo obravnavati posebej. Poleg tega, da so pobegnili, pregnani ljudje, ki so izgubili del svoje družine, imajo še dodatno breme, ne morejo imeti dokumentov, ne morejo imeti državljanstva.

Izjava: Željka Prša, Struga, Bosansko Grahovo, BiH, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Mostar, BiH, 28. avgust 2010

(...) podpiram odprtost, da se postavi vprašanje odgovornosti novinarjev in celo mislim, da ne bi bilo slabo delovni skupini predlagati, da bi bila tudi to ena od nalog.

Izjava: Dženana Karup-Druško, Združenje BH Novinarji, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z novinarji o Načrtu statuta REKOM, Ljubljana, Slovenija, 10. september 2010

Popolnoma se strinjam za vojne zločine, kršitve človekovih pravic, ampak mislim, da je morda potrebno, da se vključi, da so bili tudi lepi primeri žrtvovanja, kolikor že je bilo grdo dogajanje na področju cele bivše Jugoslavije. Mislim, da poleg vseh teh zločinov in kršitev pravic, da te komisije ne bi motilo, da se evidentirajo vsaj ti simbolični primeri.

Izjava: Braho Adrović, podpredsednik občine Berane, Črna Gora, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Podgorica, 14. september 2010

Posledic ne moremo odpraviti brez ugotavljanja vzrokov (...) Ko govorimo o bivši Jugoslaviji, je treba ugotoviti posledice, genezo, vzrok.

Izjava: Gani Krasniqi, Združenje bivših političnih zapornikov, Mališev/Mališevë, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Priştinë, Kosovo, 15. september 2010

(...) vzroki bodo pripadli zgodovini in tistim, ki se ukvarjajo z iskanjem vzrokov.

Izjava: Reshat Gashi, Združenje bivših političnih zapornikov, predsednik pisarne v Štimlju/Shtime, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Priştinë, Kosovo, 15. september 2010

Žrtve so civilisti, ki niso imeli puške, ki niso bili oboroženi in mislim, da bi moral REKOM v svoje poročilo, v strategijo, vključiti dve stvari – žrtve in borci, ker borci ne morejo biti žrtve. Oni so imeli puško, šli so, so bili ubiti, to je drugo.

Izjava: Munira Subašić, Združenje Matere enklav Žepa in Srebrenica, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...) razočaran [sem] nad delom delovne skupine, ker smo se na treh posvetih, na katerih sem bil, in dva sta bila o žrtvah, pogovarjali o genocidu, razlagali, zakaj bi moralo biti ugotavljanje dejstev o genocidu v nalogah, toda je bilo zavrnjeno.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Obrazložitev, da v triletnem mandatu komisija ne bi mogla ugotoviti, kdo je zares žrtev, v smislu definicije žrtve in tako naprej, mislim, da če se vse vrti okrog žrtev, da bi bilo mandat treba posvetiti temu, ne pa izgubljanju časa za ugotavljanje političnih in družbenih okoliščin, ki so pripeljale do izvrševanja zločinov, čeprav je to zelo bistveno, ampak meni se zdi misija nemogoče, da bi se takšne okoliščine ugotovile in definirale v triletnem mandatu, dokler imamo istočasno različne in številne sezname, s katerimi se lahko definira, kaj je to žrtev.

Izjava: Ljiljana Alvir, Vukovarske matere, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) vsi borci niso žrtve in tukaj je treba narediti jasno razlikovanje, kdaj borec postane žrtev po Ženevski konvenciji.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVDR PGZ, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) narediti moramo razliko med terminom ljudska izguba in žrtev (...) REKOM mora postaviti svoje standarde, kako, na kakšen način bo ugotavljal seznam umrlih (...) mi hočemo, da se vse žrtve uredijo po enotni metodologiji, po enotnem sistemu, in da imajo enotno definicijo in svojo opredelitev na seznamu.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Ne razumemo, zakaj je REKOM vzel človeške izgube, to je dolžnost države, da ugotovi koliko ima živih in koliko mrtvih oziroma ubitih državljanov. Osnovni cilj REKOM-a je, da ugotovi seznam človeških izgub, ponovno poudarjamo, žrtev.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Pakrac, Hrvaška, 22. oktober 2010

Apostrofiram predlog Ljiljane Canjuge, da tukaj piše 'žrtev vojnih zločinov'. Žrtev se mora postaviti v središče in to mene edino drži, da v tej zgodbi tudi sodelujem že dlje časa.

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Pakrac, Hrvaška, 22. oktober 2010

(...) zavzel bi se za varianto, da gre samo za vojne zločine, a vojni zločini so zares tudi hude kršitve človekovih pravic.

Izjava: Ibro Bulić, Tožilstvo BiH, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) 'da prikaže vzorce' – v makedonskem besedilu to ne pomeni nič (...) daje možnost tudi za arbitražo.

Izjava: Margarita Nikolovska, Inštitut za človekove pravice, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

'Seznam človeških izgub' mislim, da ni dovolj dober termin. Popisati samo izgube in da pri tem ne uređimo personalizacije žrtev, se mi zdi, da ni humano in ni tisto, zaradi česar žrtve želijo takšen mehanizem (...) Tako da bi jaz želel formulacijo 'pregled', ampak s ciljem personalizacije.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Želel sem samo eno intervencijo, jezikoslovno, bolj psihološke narave in ne pravne (...) pri točki 'civilistov, ki so izgubili'. Mislim, da je veliko bolj primeren glagol, ko govorimo o žrtvah, ki so bile ubite ali usmrčene.

Izjava: Robert Adrić, Okrajno sodišče v Osijeku, Urad za podporo žrtvam in pričam, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) 'da se zberejo podatki o krajih zapiranja' – ponovno govorim za makedonsko besedilo, to tako rečeno ne pomeni nič, torej bi se moralo reči - 'zapiranje koga'? Osebe, ki so bile žrtve ali bolj jasno, za koga konkretno gre.

Izjava: Margarita Nikolovska, Inštitut za človekove pravice, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) zalo ambiciozno predstavljeno, da se raziščejo družbene okoliščine, ki so neposredno pripeljale do vojn. To je praktično ugotavljanje, zakaj je prišlo do

vojne. To je naloga, ki jo opravljajo mnoge druge institucije, ustanove in ne vem, če si komisija lahko postavi tako pomembno nalogo in kaj pomeni, da samo razišče. Morda bo prej ugotovila politične in družbene okoliščine ali – da zbere, morda še boljše, pa bo potem nekdo drug to analitično obdelal, kakor misli, da je treba.

Izjava: Miroslav Alimpić, Višje sodišče v Novem Sadu, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

[točka (g)] Mislim, da bi bilo veliko boljše, da bi bilo to razdeljeno v dva odstavka, da bi bilo - 'da priporoči ukrepe, ki se nanašajo na preprečevanje ponavljanja kršitev človekovih pravic', potem pa nov odstavek - 'da priporoči ukrepe s ciljem ureditve pravice za reparacije za žrtve'. Mislim, da sta to dva instituta, ki ju je treba ločiti na ta način.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) reparacije za žrtve bi morala biti posebna točka in to točka pred to g).

Izjava: Nikola Bešenski, Okrožno sodišče v Vukovaru, sodnik, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

V vseh uredbah za obrambo obstajajo opisi dogodkov, zaradi katerih so ljudje postali invalidi. Ti seznami obstajajo za vse vojaške obveznike in za civilne žrtve vojne. Torej ti seznami že obstajajo.

Izjava: Željko Vladić, Združenje taboriščnikov, Mostar, BiH, Lokalni posveti s predstavniki združenj taboriščnikov in družin žrtev o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Medugorje, BiH, 11. december 2010

(...) pri nalogi, pod g) 'da priporoči ukrepe, ki se nanašajo na preprečevanje ponavljanja kršitev človekovih pravic', mislim, da bi morala tukaj komisija izdelati cel set priporočil, ki bi se prvenstveno nanašal na spremembe v izobraževalnem programu. Konkretno mislim na zgodovino, kjer bi bilo zelo pomembno, da se vpeljejo spremembe v tem izobraževalnem programu.

Izjava: Edin Smajlović, Filozofska fakulteta, podiplomski študij, Ljubljana, Slovenija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

(...) zavzemam se, da se naredi seznam vseh izgub. Na tem seznamu so lahko in civilisti in vojaki in s tem, da morajo biti, ne da so lahko, ampak morajo biti, tudi tuji državljani, ki so sodelovali v teh spopadih. Kje bomo evidentirali njih? Na isti seznam enako pripadnike mednarodnih sil. Drugi register

pa mora biti register žrtev, prvenstveno žrtev vojnih zločinov.

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvatska, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

Popisati je treba vse, ki so bili ubiti ali prizadeti.

Izjava: Nermin Karačić, veteran, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

(...) težko je ločiti, kdo je bil ubit kot civilist, kdo kot vojak. Zato je treba popisati vse žrtve.

Izjava: Mevludin Plančić, oficir bivše JNA, veteran, Vršac, Srbija, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

PRISTOJNOST KOMISIJE

Obdobje in območje raziskovanja

Komisija ugotavlja dejstva o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic v obdobju od 1. januarja 1991 do 31. decembra 2001 v državah na območju nekdanje SFRJ in raziskuje politične in družbene okoliščine, ki so odločilno prispevale k izbruhu vojn ali drugih oblik oboroženega spopada in k dogajanju vojnih zločinov in drugih hudih kršitev človekovih pravic, in posledice zločinov in kršitev človekovih pravic, ki so se pokazale tudi v obdobju po letu 2001.

Stališča udeležencev/udeleženk:

V kontekstu tega, kar ste govorili, mi je zelo všeč, da se gre od osemdesetega [za raziskovanje družbenih in političnih okoliščin]. Da se ne začne pri posledici in preskoči vzrok. To je zelo pomembno zaradi bodočih generacij.

Izjava: Jasmin Imamović, načelnik Občine Tuzla, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

Jaz se ne bi strinjal in to sem v nekaj svojih preteklih diskusijah o delu REKOM-a tudi povedal, da ne moremo vzeti od 80-ih. V osemdesetih letih pa do devetdesetih je narod dobro živel, ampak v samem narodu so se v vseh treh nacionalnih korpusih ustvarjala jedra nacionalizma, ta jedra nacionalizma so se začela '41. Spomnite se 71. leta, kaj se nam je zgodilo v Bosni. Kaj se je lahko zgodilo? Ali

veste ali vas spomnim na podtaknjeno skupino, ki je hotela rušiti državni red Socialistične federativne republike Jugoslavije. In to so ve, ta žarišča v vseh treh nacionalnih korpusih, ki so hotela za vsako ceno razbiti tisto Jugoslavijo.

Izjava: Dragislav Mijanović, Združenja vojnih vojaških invalidov, Zvornik, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

Jaz sem rekel, da časovna in teritorialna pristojnost REKOM-a, tukaj je poudarjeno točno z datumom, od kdaj do kdaj, in teritorialna pristojnost, in rekel bom, da se strinjam z začetkom, to je 1. januar '80, ne bi pa se strinjal, da bi to bil 31. december 2001 glede na to, da če imamo dejstvo, da se v Bosni in Hercegovini še vedno išče okrog 10.000 pogrešanih oseb, imamo danes situacijo, da danes nekdo v Bosni in Hercegovini krši naše človekove pravice s skrivanjem množičnih grobišč in kar mislim, da bi vseeno moral biti mandat te komisije, je to, da v čim krajšem časovnem roku pridemo do vednosti in informacij, kje so množična grobišča. Zato mislim, da je ta datum, to je mnenje organizacije, iz katere prihajam, da je 31. december 2001 nekakšen skrajni rok, ko bi se dokumentirala dejstva.

Izjava: Mevludin Lupić, Združenje družin ujetih in pogrešanih oseb občine Zvornik, Zvornik, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

Kar se tiče teh obstrukcij in čas zaključka REKOM-a, do kdaj bo to obdobje, bi se strinjal s kolegi, ki so rekli, da se ni treba omejevati na to obdobje, ker imamo zagotovo grozne kršitve pravic žrtev in članov njihovih družin s strani vsakega posameznika ali institucije, ki na kakršen koli način izvaja obstrukcijo pri iskanju, identifikaciji žrtev in sankcioniranju storilcev.

Izjava: Goran Dražić, Združenje skupaj do resnice, Banja Luka, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

Z omejevanjem REKOM-a od leta '80 pa do danes [za raziskovanje družbenih in političnih okoliščin] ustvarjamo predpogoje, postavljamo temeljne kamne za nova bojevanja.

Izjava: Mirko Šimunović, Združenje družin umrlih in pogrešanih branilcev Žepče, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

(...) za Hrvaško je vprašljiv termin tudi 1. januar 1991, ker imamo zakone o tem in na Hrvaškem se smatra začetek domovinske vojne v juniju 1990. Torej mi nismo brez razloga predlagali začetka štetja žrtev, na Hrvaškem so bile prve žrtve devetdesetega in ne 1991.

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) nam ne odgovarja, da je zlata točka v zgodovini, iz katere se bo potem naprej gledal kontekst, smrt Josipa Broza Tita. To je namreč politično dejstvo. Zelo težko je, razen kar je fizično v smislu smrti ene osebe, zelo težko je pravzaprav postaviti določilo, ali je ta njegova smrt do te mere vplivala na spremembo v odnosih ali je nastopila pred smrtjo ali je nastopila mesec, dva ali tri pozneje. Nam bi bilo precej bolj sprejemljivo, da je to pravno dejstvo, to pa da je leto '74, ko se je sprejela ustava, iz katere so se potem izvajale pravice republik do samostojnosti oziroma suverenosti in kot močnejše politično dejstvo kot je smrt neke osebe, ne glede na to, kaj ona predstavlja na tem ozemlju.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Jaz bi predlagala, da se vzame 1. 1. 1990, zato ker se potem vzame celo leto, zato ker se s tem daje komisiji možnost, da na obdobje tega dogajanja gleda na široko, ker mi vsi vemo, da so se takrat dogajali zločini, ki so imeli izrazito etnično ozadje, kar pomeni, da morda niso opredeljeni kot vojni zločini, so pa morda še kako delovali na poznejše obdobje. Če postavimo začetek oboroženih spopadov 1. 1. 1991 oziroma postavimo '91, potem smo sprejeli, da je vse to predhodno obdobje bilo teroristično dejanje. To je velika razlika v pravnih posledicah za žrtve in za vse ostalo.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

V zvezi s to dilemo [za raziskovanje družbenih in političnih okoliščin], kompromis 1. januar 1980, mislim da je dober kompromis.

Izjava: Gordan Bosanac, Center za mirovne študije, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Po mojem mnenju se ne bi toliko ukvarjali s političnimi in socialnimi okoliščinami, ampak da se morda od 1. januarja 1980 enako popisuje zgodovinska dejstva in ne toliko interpretira. Torej naj se naštejejo dejstva, ki so se zgodila, ampak se bojim, da je vsaka interpretacija zelo spolzko obdobje, področje, pardon.

Izjava: Gordan Bosanac, Center za mirovne študije, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) mi zares menimo, da je treba izločiti dejstva o oboroženih spopadih. (...) Pa kdo bo to delal? Potem žrtev ni več v središču. Tistega trenutka, ko se začnemo pogovarjati o političnih in socialnih okoliščinah, bo žrtev, jaz mislim, pozabljena.

Izjava: Nikoleta Poljak, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

'Dejstva o oboroženih spopadih', bojim se, da če bo mo to vključili, da bo to šlo res zelo široko. Tukaj, mislim, bi se moralo vključiti, komisija se bo morala ukvarjati z mediji, vojno hujskaško propagando, novinarji, poverjanjem in ponarejanjem podatkov in podobno. Mislim ... da z vključevanjem seveda ne samo medijske propagande, ampak tudi politiko in vse, kdaj je bila bitka, kje je napadel, kdo je koga napadel z granatami ... Bojim se, da bo ogromno časa in kapacitet komisiji vzelo ugotavljanje dejstev o oboroženih spopadih.

Izjava: Igor Roginek, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) nekateri ljudje, še posebej tisti, ki prihajajo iz branilskih organizacij, nikakor niso mogli sprejeti 1. januarja 1991, kot to jemlje Mednarodno sodišče v Haagu za čas vojnih dogodkov, ampak so rekli, da po Deklaraciji o domovinski vojni na Hrvaškem ni pravno utemeljena, ampak politična kategorija in oni pravzaprav vztrajajo, da je treba vzeti šesti mesec leta 1990 kot začetek vojnih spopadov v Republiki Hrvaški.

Izjava: Mirjana Bilopavlović, Center za razvoj in podporo civilne družbe Delfin, Pakrac, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

V delu s splošnimi odredbami je treba vključiti časovno omejitev in ozemeljsko pristojnost v okviru enega člena, da bi bilo vse skupaj bolj sistematično.

Izjava: Vesna Simović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

V členu (...) o časovni in ozemeljski pristojnosti REKOM-ase ponovno govori o ugotavljanju dejstev o vojnih zločinih. Mislim, da je to pretenciozno in zapleta situacijo, tako kot ta druga naloga REKOM-a, vezana na politične in družbene okoliščine, ki so pripomogle k začetku spopadov.

Izjava: Goran Rodić, odvetnik, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) niti v enem trenutku ne obstaja spor glede ugotavljanja, zagotavljanja ali zbiranja dejstev v zvezi z vojnimi zločini, se pa sedaj postavlja vprašanje, s katerimi metodami, katerimi postopki, katero metodologijo, s katerimi instrumenti ugotavljati politične in socialne okoliščine, ki so privedle do tega.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Torej se v 21. členu sedaj ugotavlja dejstva samo o vojnih zločinih, ni niti oboroženih spopadov, od 1. januarja 1991 do 31. decembra 2001, in potem se doda, 'kot tudi s političnimi in socialnimi okoliščinami od 1980'. Torej sedaj niso več niti motivi, vzroki, kontekst in dejanja, sedaj so politične in socialne okoliščine.

Izjava: Dragan Popović, Inicijativa mladih za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) mislim, da se je treba potruditi, da upravičimo potrebo, da se v mandat REKOM-a vstavi, da ugotavlja dejstva tako o vojnih zločinih kot tudi o oboroženih spopadih. Jaz ne mislim, ko govorim o ugotavljanju dejstev o oboroženih spopadih, ne mislim na vse silne bitke, ki so se zgodile, tu mislim samo na značaj oboroženega spopada. Obstaja interni oboroženi spopad, t. i. državljanska vojna in obstaja mednarodni oboroženi spopad. Na področju Bosne in Hercegovine še posebej, je bilo kombiniranih več vrst teh vojn, torej ene in druge, in tudi to dejstvo se mora točno ugotoviti.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Jasno mi je, zakaj 1. januar '91, to je nekje leto, ko se je začela ta državljanska vojna, jasno mi je, zakaj konec leta 2001, računam na to, da so zajeti vsi dogodki v Makedoniji, ampak mi potem ni jasno, verjemite mi, zakaj tu ni dogodkov iz leta 2004 in etničnega čiščenja in napadov na Kosovu in Metohiji, ker menim, da je bil to slab zaključek vseh slabih dogajanj od leta '91 pa do danes na ozemlju bivše SFRJ (...) Na to me navezuje naslednji člen (...) kje so našteje kršitve pravic, a se ne omejujejo med ostalimi in na, pa gre od a, b, c, d, odvzem in uničevanje lastnine velikih razsežnosti, uničevanje verskih in kulturno-zgodovinskih objektov, kar je bil rezultat napadov in etničnega čiščenja na Kosovu in Metohiji v marcu leta 2004.

Izjava: Aleksandar Damjanović, Socialistična narodna stranka, Podgorica, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in političarki o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 30. junij 2010

Seveda tudi to vprašanje leta, od kdaj začnemo, 1. januar 1991. Določene stvari so se na Hrvaškem dogajale tudi pred 1. januarjem 1991.

Izjava: Miodrag Linta, Predsednik Koalicije združenj beguncev iz Hrvaške, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Ampak mislim, da je ključnega pomena, mislim, da so bila za to vojno ključnega pomena leta '87, '88, '89 in '90. Zakaj? Zato, ker je takrat, nekdo si je nekaj zamislil in dvignil nacionalno evforijo na eno višino, za katero ni bilo nujno, da preživi, jaz jo lahko poimenujem afirmacija. Ona je afirmirana, na primer nacionalna zavest, in kjer koli ta nacionalna evforija obstaja, obstaja tudi sovraštvo. Ustvari se sovraštvo in iz tega sovraštva se rodi vojna.

Izjava: Ekrem Hadžić, predsednik Združenja za zaščito pravic pregnanih in razseljenih iz občine Priboj, Priboj, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

(...) tudi jaz bi želela, da se razišče kontekst vzroki, motivi dejanj, od leta 1980. V Novem Sadu je, zdi se mi, neka mati iz srebreniške skupine zahtevala, ne spomnim se imena, to isto. Strinjam se z njo, ne spomnim se njenega imena, zahtevala je, da se upošteva tudi to leto, ki je pripeljalo do vojn ...

Izjava: Nataša Šćepanović, Združenje družin ugrabljenih in ubitih na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Da se obvezno upošteva 17. marec 2004, ko so se odvijali večji spopadi, torej spopadi etnične narave, večjih razsežnosti, da se upoštevajo, obvezno vključijo.

Izjava: Nataša Šćepanović, Združenje družin ugrabljenih in ubitih na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Spet je sporno za nas iz Republike Hrvaške, pravzaprav to obdobje, s katerim se bo ukvarjala komisija. Za nas je leto '90 izredno pomembno in mislim, da tudi za vse druge države v kontekstu tega, kar se je dogajalo.

Izjava: Mirjana Bilopavlović, Delfin, Pakrac, Hrvaška, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Mostar, BiH, 28. avgust 2010

Za ta statut je treba narediti preambulo, neke vrste uvoda, uvod, ki bo vseboval začetek (...) ki ga bo komisija zajela, čeprav mislim, da je treba zajeti obdobje od leta 1912.

Izjava: Ylber Topalli, bivši politični zapornik, Uroševac/Ferizaj, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 15. september 2010

(...) 1912 (...) od tega leta naprej je treba raziskovati.

Izjava: Bislim Bislimaj, Združenje bivših političnih zapornikov, Vitina/Viti, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 15. september 2010

Časovno obdobje tretiranja dela te komisije, mislim, da bi bilo boljše začeti od konca balkanskih vojn in okupacij ali reokupacij kosovskih Albancev na albanskem ozemlju.

Izjava: Naim Bujupi, Združenje bivših političnih zapornikov, predsednik pisarne v Glogovcu/Gllogoc, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 15. september 2010

Torej, leto 2004 smo izločili. Je bilo kršenje človekovih pravic leta 2004 na Kosovu in to pod okriljem Združenih narodov?

Izjava: Dragislav Mijanović, Združenje vojnih vojaških invalidov občine Zvornik, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

Zakaj se ne vzame leto '90? Zato ker smo na Hrvaškem imeli probleme leta '90. Mi imamo barikade. Mi imamo onemogočen pretok blaga, ljudi, sredstev, česar koli hočete. Imamo občasne oborožene spopade '90. Mi imamo žrtve leta '90. Če to spremenimo, bodo ti ljudje izpadli.

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Sestava in izbira članov REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) za nas je veliko bolj bistveno, da se vzame leto '74 [za raziskovanje političnih in družbenih okoliščin], ko so se zaključile pravne spremembe v ustavah, ki so dale republikam drugačen status in jim dale (...) pravico do samoopredelitve in odcepitve.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Pakrac, Hrvaška, 22. oktober 2010

Tukaj že stoletja obstaja proces satanizacije druge strani. Danes pogosto slišim, in tudi med vojno se vsekakor slišalo – kaj so nam naredili med tisto vojno. Je morda treba oditi malo dlje v preteklost [raziskovanje političnih in družbenih okoliščin]?

Izjava: Nermin Karačić, Center za nenasilno akcijo, Sarajevo, BiH, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Pakrac, Hrvaška, 22. oktober 2010

Moj konkreten predlog je, da vsaj kar se tiče Bosne in Hercegovine, da bi to bil 1. januar 1990. Že leta 1990 so se začele volitve oziroma smo dobili večstrankarski sistem. In mislim, da od takrat, in da ne rečem, da so že tudi devetdeseta leta, so se že zgodili posamezni uboji.

Izjava: Hiba Ramić, Fondacija Mezarje Bratunac 92, Bratunac, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Bratunac, BiH, 27. november 2010

(...) jaz sem za to, da gremo na širše, da govorimo samo o neposrednih vzrokih, toda brez časovnega omejevanja.

Izjava: doc. dr. Milan Brglez, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, Slovenija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) Da bi lažje razumeli, zakaj so se zgodile te grozne stvari na tem prostoru, moramo spoznati en zgodovinski, družbeni in politični vidik in mislim, da bi bil verjetno en ožji prostor z omejevanjem na leto '80.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) ampak takoj hotel reči, da jaz menim, da je treba iti nekaj let pred '91., torej ne pred '80.

Izjava: Nikola Bešenski, Okrožno sodišče v Vukovaru, sodnik, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Načelno bi podprl varianto A, ker stvar neposredno zame ne pomeni samo minute pred prvo puško, ki je počila na naših prostorih.

Izjava: Zlatko Kulenović, Vrhovno sodišče Republike Srbije, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) reče se, da je časovni prostor, v katerem bo [komisija] delovala od 1991 do 2001. Z branjem časopisov in drugih javnih medijev sem prišel do podatkov, da je v enem delu javnega mnenja v Črni Gori in Srbiji mnenje nekaterih političnih strank, da bi se ta rok moral podaljšati do 2004, ko so se na Kosovu zgodili incidenti, ki so trajali nekaj dni, rezultat tega pa je bilo uničenje velikega števila cerkev in nov val beguncev nealbanskega prebivalstva.

Izjava: Stevan Kandić, študent, Pravna fakulteta, Združenje pravnikov Črne Gore in Evropskega združenja študentov prava Črne Gore, Podgorica, Črna Gora, Nacionalni posveti z mladimi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 15. december 2010

(...) treba je vzeti obdobje od leta 1918. Zakaj to mislim? Zato, ker je takrat nastala država, iz katere vsi izhajamo, to je država Srbov, Hrvatov in Slo-

vencev, ki je bila pozneje, leta '29, preimenovana v Jugoslavijo.

Izjava: Damir Nikočević, Fakulteta političnih znanosti, Herceg Novi, Črna Gora, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Komisija ne sme imeti mandata, da ocenjuje politične in družbene okoliščine.

Izjava: Timčo Mucunski, Pravna fakulteta Justinijan Prvi, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

(...) časovni kontekst od leta 1980 [je] pravilen in (...) edino [je] on bistven za raziskovanje tega konteksta. Zakaj? Zato ker posamezniki kreirajo zlo, ne pa zgodovinskih okoliščin.

Izjava: Edin Smailović, Filozofska fakulteta, podiplomski študij, Ljubljana Slovenija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

(...) imam predlog, da bi se morda v okviru statuta komisije naredil člen, s katerim bi se komisiji dala obveznost, da v določenem roku ustanovi delovni organ, ki se ukvarjal ravno s tem vprašanjem [z raziskovanjem političnih in družbenih okoliščin].

Izjava: Aleksandra Đorđević, Pravna fakulteta, Niš, Srbija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Leto 1980 zares ni datum, od katerega bi morali začeti, ampak se moramo vrniti vsaj do leta '41, čeprav bo to dodatno delo za komisijo.

Izjava: Seid Burić, Pravna fakulteta, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Ko gre za dilemo, katero časovno obdobje zajeti v delo REKOM-a, mislim, da bi morali to obdobje omejiti (...) od leta 1980 pa do leta 2001 iz več razlogov. Mislim, da je tako ali tako pred REKOM-om izredno kompleksna in obširna in pomembna naloga, in še posebej pri ugotavljanju dejstev, pa se bojim, da bo tudi ta predvideni rok dela REKOM-a in ugotavljanja dejstev kratek (...) Glede na to mislim, da bo REKOM imel veliko pomembnejših nalog, ne pa vračati se v daljno preteklost, kjer bo izredno težko ugotoviti dejstva in resnico.

Izjava: Fikret Grabovica, Združenje staršev ubitih otrok obkoljenega Sarajeva 92-95, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

Prej bi bil za neomejevanje [ko gre za politične in družbene okoliščine].

Izjava: Aleksandar Todorović, Civilna iniciativa izbrisanih, Ljubljana, Slovenija, Regionalni posveti s združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

(...) neomejevanje časovnega obdobja, mislim, da je to zelo dobro [ko gre za politične in družbene okoliščine].

Izjava: Ružica Spasić, Združenje družin pogrešanih in nasilno odpeljanih oseb srbske narodnosti, Vukovar, Hrvaška, Regionalni posveti s združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prištine, Kosovo, 17. december 2010

(...) vsekakor, da ne bo časovne omejitve [ko gre za politične in družbene okoliščine].

Izjava: Atdhe Berisha, nevladna organizacija Kalaja, Peć/Pejë, Kosovo, Regionalni posveti s združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

(...) obdobje npr. od leta '85. proti sedanjosti. Tudi če bi bilo 1981, ne bi bil to velik problem.

Izjava: Ekrem Hadžić, Zadrženje za zaščito pravic izgnanih in razseljenih iz občine Priboj, Priboj, Srbija, Regionalni posveti s združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

(...) mislim, da bi zaradi vračanja v daljno preteklost, kjer nimamo živih prič, stvar zvodenela in bilo bi nemogoče, da REKOM ugotovi prava dejstva. In zato sem za vrnitev v preteklost samo do trenutkov, ko imamo vzročno-posledično zvezo z dogajanjem, ki so se zgodili 1991 – 2001.

Izjava: Anđelko Kvesić, Hrvaško združenje taboriščnikov v kantonu Središnja Bosna, Busovača, BiH, Regionalni posveti s združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

V zvezi z okoliščinami, če se čas res omeji, bomo naleтели na ovire [v delu komisije].

Izjava: Prenk Gjetaj, predsednik Komisije Republike Kosovo za pogrešane osebe, Priština/Prištine, Kosovo, Regionalni posveti s združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prištine, Kosovo, 17. december 2010

Kar se tiče samega obdobja, če se hočemo ukvarjati samo z žrtvami in storilci zločinov, potem zares ne bi bilo treba iti nazaj. Tistih, ki so do tega pripeljali, več ni.

Izjava: Lozanka Radoičić, Združenje staršev Vera, nada, ljubav, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

Vsekakor sem za to, da se čas ne omeji [ko gre za politične in družbene okoliščine].

Izjava: Shaban Terziu, nevladna organizacija Lansdowne, Gnjilane/Gjilan, Kosovo, Regionalni posveti s združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

(...) bi bilo treba, da se omejimo na (...) obdobje od leta 1981.

Izjava: Marinko Đurić, Združenje družin ugrabljenih in pogrešanih na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

Za nas je zelo bistveno, da so se vojne odvijale v obdobju od leta 1990, ne pa 1991, ker prve žrtve so bile že na Hrvaškem leta 1990.

Izjava: Bruno Čavić, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

(...) ne do leta 2001, ker se je večje število hudodelstev v Makedoniji zgodilo leta 2002, čeprav je bil podpisan Ramkovniot dogovor in sprejeta amnestija. Da se zajame tudi 2002.

Izjava: Predrag Petruševski Bingo, Združenje branilcev 2001, Kumanovo, Makedonija, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

(...) če želimo narediti nekaj dobrega, se moramo zares znebiti vseh omejitev [raziskovanje političnih in družbenih okoliščin]. Zakaj? Nekatere stvari so se zgodile zato, ker se je to vse skupaj začelo veliko prej.

Izjava: Bruno Čavić, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

(...) ni treba, da je čas omejen [raziskovanje političnih in družbenih okoliščin].

Izjava: Nikola Grkov, Združenje vojnih veteranov, Kavadarci, Makedonija, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

Ni treba omejevat [čas za raziskovanje političnih in družbenih okoliščin].

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

(...) časovno obdobje mora biti omejeno [za raziskovanje političnih in družbenih okoliščin].

Izjava: Anđelko Kvesić, Hrvaško združenje taboriščnikov v kantonu Srednje Bosne, Busovača, BiH, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

(...) da ni treba, da so statične omejitve, ampak se morajo omogočiti margine za dodatno delovanje. Torej, mislim, da bi glavno koncentriranje REKOM-a, zaradi učinkovitosti, moralo biti na določen čas, ki ga imamo v predlaganem Načrtu.

Izjava: Lush Krasniqi, Združenje za pogrešane 27. april 1999., Đakovica/Gjakovë, Kosovo, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

Jaz sem za to, da se omeji delovanje komisije [za raziskovanje političnih in družbenih okoliščin].

Izjava: Predrag Petruševski Bingo, Združenje branilcev 2001., Kumanovo, Makedonija, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

(...) da časovno obdobje ne bi bilo striktno omejeno, ker to, kar se je zgodilo v obdobju od 1990 do 2001, pa tudi pozneje (...) to so bile posledice mnogih dogodkov in primerov, ki so se zgodili veliko pred tem časom.

Izjava: Rrahim Limani, Združenje vojnih veteranov osvobodilne narodne vojske, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

(...) komisiji sploh ne bi bilo treba razpravljati o političnih in ostalih vzorcih vojne, ampak se osredotočiti na dejstva o nastanku zločinov.

Izjava: Željko Špelić, Hrvaški častniški zbor, Pakrac, Hrvaška, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

Kršitve pravic v pristojnosti komisije

Komisija ugotavlja dejstva v zvezi z vojnimi zločini in drugimi hudimi kršitvami človekovih pravic, navedenimi v 1. členu statuta.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) preštete so določene kršitve človekovih pravic in vojnih zločinov [odredba zgodnejše verzije Načrta statuta: 'Kršitve pravic, s katerimi se ukvarja REKOM vključujejo, ampak se ne omejujejo na: uboje civilistov in vojnih ujetnikov; zaslužnjevanje; protipravno zapiranje; deportacijo in prisilno preseljevanje prebivalcev; posiljevanje in druge hude oblike spolnega zlorabljanja; mučenje in druga nehumana ravnanja, s katerimi se namerno ustvarja veliko trpljenje; izginotja; odzemanje in uničevanje lastnine velikih razsežnosti; jemanje talcev; uničevanje verskih in kulturno-zgodovinskih objektov; izkoriščanje civilistov in vojnih ujetnikov kot živih ščitov']. Manjka nekaj, kar bi moralo biti, in to govorim iz lastne izkušnje in svojega zornega kota brez želje, da s katerim od vas padem v polemiko, v tej kategorizaciji zločinov manjka zločin genocida. Ali bo to nekdo kvalificiral kot množični zločin itd., ampak glede na to, da prihajam iz Srebrenice in da je Mednarodno sodišče v Haagu postavil to pravno kvalifikacijo, mislim, da bi bilo nekorektno, da tega ne bi bilo

na seznamu zločinov, s katerimi se bo ukvarjal REKOM.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

(...) ni mi jasno, zakaj ni ugrabitev, zato ker mi imamo veliko število ugrabitev po oboroženih spopadih na Kosovu po 9. juniju 1999 in to se nam zdi, da spada v pristojnost REKOM-a.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Samo kot ena dodatna naloga za delovno skupino – kaj z namernim prikrivanjem sledi zločinov.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) nekatere od oblik perfidije, nekaj da v tem kontekstu predvidimo kot resno kršenje človekovih pravic.

Izjava: Milena Savić, Center informativno-pravne pomoči, Zvornik, BiH, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Vprašanje prikrivanja sledi vojnih zločinov [dodati].

Izjava: Teki Bokshi, odvetnik, Đakovica/Gjakovë, Kosovo, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Kršitev pravice do ugovora vesti [dodati].

Izjava: Gordan Bosanac, Center za mirovne študije, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Želela bi se navezati tudi na predlog, da vstavite tukaj tudi pod točko, ni pomembno katero črko, kjer so duplicirani zločini. Po ubojih se je dogajalo masakriranje trupel, torej, mi smo vsa trupla, ki smo jih do sedaj odbili, govorim za te, ki so bili ubiti na Kosovu in Metohiji, pokopali. Prejemali smo samo dele trupel, vsa so bila obglavljena. Niti enega trupla nismo pokopali z glavo. To je bilo narejeno vse namerno, vključeno obvezno uničevanje, zavestno in načrtno uničevanje in požiganje, premeščanje zaradi teh ubitih oseb, zaradi onemogočanja ugotavljanja vzrokov smrti in prave identifikacije.

Izjava: Nataša Ščepanović, Združenje družin ugrabljenih in ubitih na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

(...) poleg vseh teh pristojnosti sem slišal, da je bilo tudi 'da se vključi tudi prikrivanje sledi in vojnih zločinov'. In to menim, da je zelo pomembno, iz osebne izkušnje mojega očeta in še nekaj žrtev.

Izjava: Marinko Đurić, Združenje ugrabljenih in pogrešanih s Kosova, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

(...) da se mora vključiti tudi prisilna mobilizacija kot eden od pogledov, s katerim se mora ukvarjati REKOM. Kaj je s prikrivanjem sledi zločinov? (...) na predlog ljudi s Kosova je treba vključiti tudi ugrabitve, ki so se dogajale po oboroženih spopadih.

Izjava: Mirjana Bilopavlović, Delfin, Pakrac, Hrvaška, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Mostar, BiH, 28. avgust 2010

Na seznamu teh pristojnosti nisem videl, da bi bil naštet genocid (...) zakaj je to izpuščeno?

Izjava: Esad Kočan, Monitor, glavni in odgovorni urednik, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti z novinarji o Načrtu statuta REKOM, Ljubljana, Slovenija, 10. september 2010

Pojasnilo, da genocid ne more biti predmet REKOM-a, mislim, da ta razlaga ne vzdrži. Genocid je najhujša oblika vojnega zločina. Genocid ni individualni zločin, to je sistemski zločin, in mi, če hočemo ugotoviti vsa dejstva o vojnih zločinih, tudi najtežja, moramo upoštevati mesto in vlogo institucij (...) REKOM se mora v nekem trenutku ukvarjati z odgovornostjo institucij. Če se ne bo ukvarjal z odgovornostjo institucij, potem se bomo zreducirali na posameznike, potem izgubimo bistvo tega, zaradi česar uvajamo mehanizem kot je REKOM.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Regionalni posveti z novinarji o Načrtu statuta REKOM, Ljubljana, Slovenija, 10. september 2010

Obdobje, ki ga bo komisija obravnavala, mora biti daljše, da bi lahko bilo daljše, moramo zajeti tudi druga vprašanja – kolektivno odpuščanje delavcev.

Izjava: Ylber Topalli, bivši politični zapornik, Uroševac/Ferizaj, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 15. september 2010

(...) globoko [sem] razočaran, da delovna skupina (...) ni vključila enega najhujših vojnih zločinov, to pa je genocid (...) predlagam, da mora biti genocid del mandata, s katerim se bo ukvarjal REKOM, da se sodbe, ki so izrečene v zvezi z genocidom, morajo upoštevati pri ugotavljanju dejstev in tudi pri izdelavi končnega poročila.

Izjava: Amir Kulaglič, Srebrenica, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Če besedilo načrta sploh vsebuje možnost tolmačenja, da se REKOM ne bo ukvarjal z genocidom (...) potem je to najbolj resna možna opomba in pripomba na besedilo načrta.

Izjava: Draško Bjelica, Filozofska fakulteta, Niš, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) naš predlog je, da se v člen (...) v katerem so popisana dela v pristojnosti komisije, vključi tudi kategorija hudih kršitev človekovih pravic, ki bi s svojo vsebino pokrivala tudi primer izbrisanih v Sloveniji (...) Kategorija, ki jo predlagamo, je - 'sistematično, arbitrarno ali nezakonito odvzemanje ali preprečevanje uveljavitve pravice do stalnega prebivališča in odvzemanje ali preprečevanje uveljavitve pravice do državljanstva'.

Izjava: Jovana Mihajlović-Trbovc, Mirovni inštitut, Ljubljana, Slovenija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) predlagam, da se dopolni še z eno točko (...) - 'namerno in/ali sistematično skrivanje in/ali uničevanje dokumentov, ki pričajo ali lahko služijo za razjasnitev in dokumentiranje primerov hudih kršitev človekovih pravic in vojnih zločinov'.

Izjava: Koča Pavlović, Poslanec v Skupščini Črne Gore, Črna Gora, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) vojni zločin ne izključuje genocida (...) Ime komisije pove vojni zločin, jaz to razumem, da govori o vojnem zločinu kot generičnem pojmu, ki vključuje tudi genocid. Seveda, da takoj pojasnim, glede na to, da se je v vojni, v Jugoslaviji oziroma v Bosni in Hercegovini, zares zgodil in je potrjen zločin genocida prvič po drugi svetovni vojni, mislim, da po vseh teh diskusijah, ki sem jih slišal, je genocid treba vključiti na ta seznam.

Izjava: Zoran Pajić, profesor, King's College, London, V. Britanija, predsednik upravnega odbora Fonda za humanitarno pravo, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) mislim, da se problem izbrisanih lahko da pod hude kršitve človekovih pravic in ne bi tega ločeval kot posebno poglavje, to bi morda navedel kot konkretno oškodovanje, ampak moramo biti dovolj široki, da razumemo naslov – vojne zločine in hude kršitve človekovih pravic.

Izjava: Zoran Pajić, profesor, King's College, London, V. Britanija, predsednik upravnega odbora Fonda za humanitarno pravo, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Kot dodatek členu (...) jaz bi dodal razen uničevanja dokumentov (...) – zastraševanje in uboj pri č.

Izjava: Milan Reljić, UG Struga, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) če je mednarodno sodišče že določilo, kvalificiralo, da je to genocid, zakaj se REKOM izogiba besedi genocid?

Izjava: Persa Vučić, Ženske v črnem, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) da se vključi genocid in da se navede vse – genocid in vse kršitve človekovih pravic, težki zločini (...) zakaj se ne uporabi tudi ubijanje otrok (...) lahko dodajamo še specifična dejanja, recimo [izbrisani] za Slovence.

Izjava: Aprilija Lužar, Taxiart, Slovenija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Zakaj je tako pomembno, da gre ta zločin [izbrisani] na seznam hudih kršitev človekovih pravic? Zato ker sploh ne gre za kršenje človekovih pravic, ampak gre za nekaj, kar je stopnja prej, gre za odvzemanje pravic, da sploh imaš pravice.

Izjava: Vlasta Jalušić, Mirovni inštitut, Slovenija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Mi ne zahtevamo, da REKOM ugotavlja individualno odgovornost, ampak zahtevamo, da REKOM ugotovi dejstva o genocidu, ker na ta način potem ne bomo delali revizij sodb.

Izjava: Amir Kulaglič, Srebrenica, BiH, edmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina II: Cilji in naloge REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) menim, da bi bilo morda dobro sprejeti iniciativa, ki je prišla iz Bosne in Hercegovine, da se člen (...) spremeni in da je (...) vse kršitve mednarodnega prava in kršitve proti človečnosti.

Izjava: Mirjana Bilopavlović, Delfin, Pakrac, Hrvaška, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Pakrac, Hrvaška, 22. oktober 2010

(...) jaz bi zahteval, da se doda pregonu – pregonu iz države [deportacija].

Izjava: Sabit Maliqi, odvetnik, Kosovo, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Pojavlja se nedoslednost pri ugotavljanju pristojnosti komisije. Ali so to vojni zločini ali hude kršitve ali so to kazniva dejanja proti človečnosti in mednarodnemu kazenskemu pravu. Torej to bi se moralo dosledno vnesti na vseh mestih, kjer je to potrebno. Meni se zdi, da je s pravniškega aspekta veliko boljša varianta, da uporabimo že ustajene termine – kazniva dejanja proti človečnosti in mednarodnemu humanitarnemu pravu. Zato ker zajema en širši aspekt, ker ta druga možnost našteva deset kazenskih dejanj, ampak se ne omejuje samo na to, pa jih potem mi lahko naštejemo 15 in potem še ostale. Tako da se mi zdi, da veliko bolj priporočljivo, da bi to bila alternativa A [Odredba načrta statuta iz decembra 2010 - ALT. A: □Komisija ugotavlja dejstva v zvezi s kaznivimi dejanji proti človečnosti in proti mednarodnemu humanitarnemu pravu, kot tudi dejstva v zvezi z drugimi hudimi kršitvami človekovih pravic; ALT. B: Vojni zločini in hude kršitve pravic, s katerimi se komisija ukvarja, vključujejo, a se ne omejujejo na: uboje civilistov in vojnih ujetnikov; zasojanje; protipravno odvzemanje svobode; deportacijo in prisilno preseljevanje prebivalstva, posiljevanje in druge hude oblike spolnega zlorabljanja; mučenje in druga nehumana dejanja, s katerimi se namerno povzroča veliko trpljenje; izginotja; odvzemanje in uničevanje lastnine velikih razsežnosti; jemanje talcev; uničevanje verskih in kulturno-zgodovinskih objektov; izkoriščanje civilistov in vojnih ujetnikov za živi ščit'].

Izjava: Miroslav Alimpić, Višje sodišče v Novem Sadu, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) nisem naklonjen posameznemu naštevanju, kot je to navedeno v alternativni B, ker takoj opazim opuščanje posameznih oblik kaznivih dejanj proti človečnosti in mednarodnemu pravu, vsekakor pa je v sami ideji REKOM-a zelo bistveno, da so zajeta vsa kazniva dejanja proti človečnosti in mednarodnemu pravu in mislim, da ta formulacija odraža bistvo, torej alternativa A v popolnosti odraža v celoti vse oblike vojnih zločinov.

Izjava: Ibro Bulić, Tožilstvo BiH, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

1. odstavek sploh ne omenja vojnega zločina. Sploh ne obstaja, ne normira ga v okviru pristojnosti, toda v 2. odstavku je formulacija, ki je nepravna – 'Vojni zločini in hude kršitve pravic, s katerimi se komisija ukvarja, vključujejo, toda se ne omejujejo' (...) Ona [komisija] je organ, ki mora imeti specifikaci-

jo svojih pristojnosti in ta člen se mora popolnoma preurediti.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Gospod Bulić nam je povedal, da alternativa B ne vsebuje vseh dejanj, ki spadajo pod mednarodno humanitarno pravo. Jaz bi želel, da ostane alternativa B, ampak da se dodajo dejanja, ki niso navedena v tem naštevanju vojnih zločinov in drugih hudih kršitev človekovih pravic.

Izjava: Amir Kulaglič, Srebrenica, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) alternativa A nudi vse možnosti.

Izjava: Nikola Bešenski, Okrajno sodišče v Vukovaru, Hrvatska, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) predlagam, da (...) ostane alternativa B, ki našteva dejanja, ki so v pristojnosti komisije in da v tem členu ostanejo kršitve človekovih pravic in ne samo vojni zločini. In poleg tega bi bilo po našem mnenju treba v definicijo hudih kršitev človekovih pravic vključiti naslednje besede (...) 'sistematično, arbitrarno ali nezakonito odvzemanje ali preprečevanje pristopa k državljanstvu v smislu access to citizenship ali odvzemanje in preprečevanje uveljavitve pravic do stalnega prebivališča'.

Izjava: Neža Kogovšek, Mirovni inštitut, Slovenija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) mislim, da je ta druga kombinacija, čeprav je videti bolj natančna, veliko manj natančna od prve, s tem, da bi jaz interveniral pri prvi. Pravi, da komisija ugotavlja dejstva v zvezi z, treba je dodati – 'vsemi kaznivimi dejanji proti človečnosti in proti mednarodnemu humanitarnemu pravu'. In pika. Vse to naprej je popolnoma nepotrebno, to je seveda moje mnenje. Razen če ne želimo, da se razpršimo v široke kršitve raznih pravic do kršenja pravic varčevalcev.

Izjava: Munib Halilović, Tožilstvo BiH, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) da se gre s točko A, ki je bolj obširna.

Izjava: (Mira Smajlović, Sodišče BiH, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Naredila sem nekakšno (...) 'komisija ugotavlja dejstva v zvezi s kaznivimi dejanji proti človečnosti in proti mednarodnemu pravu, kot tudi dejstva v zve-

zi z drugimi hudimi kršitvami človekovih pravic' in sedaj bi dodala – 'zaradi česar ni treba, da se omeji samo na' in potem naštetu to tukaj.

Izjava: Margarita Nikolovska, Inštitut za človekove pravice, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) menim, da ni treba, da se poudarja moment 'ne omejujejo se na' ravno zaradi primera izbrisanih v Sloveniji, zato ker v njihovem primeru ne gre za telesno niti psihofizično nehumano ravnanje, ampak so bili enostavno administrativno izbrisani in to se je zavedlo kot administrativna napaka.

Izjava: Nataša Stamenković, Pravna fakulteta Justinijan Prvi, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Jaz se bojim, da bomo žrtev napeljali na misel – sedaj ugotavljajo genocid, ampak tudi REKOM bo ugotavljal [genocid]. Pa bodo, na primer, na Kosovu rekli – haaško sodišče ni potrdil genocida, ampak na Kosovu se je zgodil genocid in mi pričakujemo, da REKOM potrdi genocid.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Alternativa B. je sprejemljiva iz več razlogov in najprej zato, ker je obsežna (...) mi smo še kako na strani interesov žrtev in najboljša bomo na njihovi strani, če dovolimo komisiji, da ona ugotavlja dejstva v zvezi z vsemi zločini oziroma vojnimi zločini pod navednicami. To je običajni generalni pojem, brez da se precizira genocid. To ne more delati REKOM. Ne bo mogel pravno kvalificirati določenega dejanskega stanja, niti kot zločin proti človečnosti niti kot vojni zločin proti vojnim ujetnikom, ampak bo ugotovil dejstva, ampak ta dejstva bo pozneje nekdo uporabil in kvalificiral – sodniki, tožilci, in bodo to kvalificirali kot določeno kaznivo dejanje proti človečnosti in vrednot zaščitenih z mednarodnim pravom.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo BiH, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) mislim, da tukaj alternativa ni potrebna, ampak da bi morala obveljati alternativa B, ampak je treba v pojasnilih razložiti, pojasniti prizadetim, da jim alternativa B nudi širšo podporo, širi osnovo in zagotovo, da je za njih boljša, in morda v samem pojasnilu obrazložiti več o tem, da je alternativa B za njih bolj ugodna, ker je vsako taksativno naštevande dvorezni meč. Vedno lahko nekaj izpustite,

nečesa ne boste vključili, alternativa B pa takšna, kot je sedaj, zajema vse.

Izjava: Nikola Bešenski, Okrožno sodišče v Vukovaru, sodnik, Vukovar, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Ker mislim, da komisija nima mandata, da posamezna dejstva, ki jih je ugotovila, tudi pravno kvalificira kot kaznivo dejanje, je treba žrtvam pojasniti, kakšen je mandat komisije in kaj komisija lahko stori in iz teh razlogov sem absolutno za alternativo B.

Izjava: Mira Smajlović, Sodišče BiH, sodnica, Sarajevo, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Tudi jaz sem za alternativo B. Tudi če bi ostala alternativa A, se mora v vsakem primeru spremeniti, da ni navedeno vojni zločini in hude kršitve pravic, s katerimi se ukvarja komisija, vključujejo, ampak bi se vsekakor moralo začeti z 'komisija ugotavlja dejstva v zvezi', in z vsem tistim, kar je povedal kolega Ibro, se popolnoma strinjam in zaradi tega sem tudi jaz za alternativo B. Ni potrebe, da se tukaj našteva. Ni to kazenski zakon.

Izjava: Daniela Milovanović, sodnica, Okrožno sodišče v Banja Luki, Banja Luka, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) žrtve, prizadeti, tudi jaz od njih slišim, da jim je zelo pomembno, da imajo seznam vojnih zločinov in hudih kršitev pravic, v katerih se prepoznajo, in tu jasno ostajajo odprta vrata, da se ta seznam ne izčrpa, ona se ne omejuje na ta dejanja in meni se zato zdi alternativa A boljša.

Izjava: Vesna Teršelić, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Tukaj koncipiramo pravni akt, ki ne bo sprejet na forumu žrtev, ampak v parlamentih držav, ki bodo podpisale ta pravni akt. Glede na to, da gre za ustanovitev mednarodne organizacije, je treba zares ošiliti svinčnik in v pravnem jeziku napisati določila tega akta.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) predlog A je pravzaprav predlog žrtev, zaradi katerih se ta komisija ustanavlja (...) jaz izhajam iz tega, kar je bistvo formiranja komisije. Po mojem mnenju se ona formira zaradi žrtev, v interesu žrtev (...) zelo zanimivo je v poročilu, ki smo ga dobili od članov Mednarodnega centra za pravičnost, kjer pravijo, da je bistvenega pomena, da proces

REKOM-a ne pade v zanko specialističnega pravniskega debatiranja (...) Ne vem, v čem je sporna [možnost A], z izjemo morda političnega dela. Jaz tukaj vidim, da je sporno samo zaradi politike, ker omenjanje zločina genocida je lahko sporno zaradi Srbije in Republike Srbije.

Izjava: Sonja Radošević, novinarka, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Strinjam se, da tudi vojni zločini kršitve človekovih pravic, mislim pa, da je kršenje pravic preveč širok pojem. Jaz bi dal [naslov člena] 'kršitve človekovih pravic v pristojnosti komisije', ker kršitve človekovih pravic zajemajo tudi vojne zločine in genocid in zločine proti človečnosti.

Izjava: Ivan Jovanović, Misija OEBS v Srbiji, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Katera koli alternativa, in v eni in v drugi mora biti 'komisija ugotavlja dejstva v zvezi z ...'

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) moj predlog bi bil alternativa B, ampak z enim amandmajem, to pa je 'komisija ugotavlja dejstva v zvezi z vojnimi zločini, genocidom, zločini proti človečnosti, kot dejstva v zvezi z drugimi hudimi kršitvami človekovih pravic.'

Izjava: Ivan Jovanović, Misija OEBS v Srbiji, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Glede na to, da predstavljam populacijo žrtev mislim, da sta sprejemljivi ena in druga varianta, če bi bili dovolj pojasnjeni. Mislim, da se populacija žrtev ne razume v pravo toliko kot pravniki in verjamem, da mnoge žrtve mislijo, da bo REKOM sodišče, ki bo presoјalo, še posebej, ko gre za vprašanje genocida in povedalo, kaj je genocid in kaj ni.

Izjava: Anđelko Kvesić, Hrvaško združenje taboriščnikov v kantonu Središnja Bosna, Busovača, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Meni se zdi, da je rešitev, da se pokaže na sodbe sodišč, ki so na nek način nekaj kvalificirale, ampak da pri genocidu in pregonu zaradi teže dokazovanja specifične namere, tam kjer se sodišča s tem niso ukvarjala, da tudi REKOM ne more imeti ambicije, da kvalificira, da je bil storjen genocid ali pregon (...) ne bi smela biti komisija preveč kreativna in da ona pravno kvalificira. In drugič, celo kot ti primeri, kot je prisilno izginotje. Večina komisij opisuje zloči-

ne, v poročilo pa jih morate dati pod neko poglavje. Običajno se to poglavje imenuje prisilna izginotja tudi v poročilih drugih komisij. Že s tem, ko v tem poglavju pišete o poglavju, ki se imenuje prisilna izginotja, ste ga kot komisija že kvalificirali. Ne pišete o tem kot o poglavju, ki se imenuje posilstva, ampak o tem dogodku pišete v poglavju, ki se imenuje prisilna izginotja. Drugače bi to bil kup, tisoče nametanih primerov, brez da so kvalificirani znotraj samega poročila.

Izjava: Bogdan Ivanišević, sodelavec Mednarodnega centra za tranzicijsko pravičnost (ICTJ), Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Zakaj uporabljamo pojme iz 1. člena? Imamo jih v 1. členu, zato da bo pozneje bolj jedrnato, enostavno. Mi pa v 1. členu pravimo hude kršitve človekovih pravic vključujejo uboje, protipravno odvzemanje prostosti in vse navajamo in zato mislim, da je ravno v 1. členu dobro, da so pojasnjeni pojmi (...) In potem v drugih členih morda res ni potrebno na petih mestih ponavljati, vse naštevati, ampak se samo sklicuje na to, kje je v pojmu razloženo.

Izjava: Nikola Bešenski, Okrožno sodišče v Vukovaru, sodnik, Vukovar, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Jaz kot pravnik menim, da je to statut in da je treba poslušati, kaj pravi stroka in da se sprejme alternativa B, ker v njej ni ničesar, česar ne zajema alternativa A.

Izjava: Dragan Pjevač, sodnik, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Alternativa B je veliko bolj elegantna in veliko bolj sprejemljiva, mislim, da za politike v Republiki Srbski, kot alternativa A. Če se vsi strinjate, da so identične ali skoraj identične, potem je treba gledati na to kot, naj rečem, da politike pretentamo na fin način. Če jim potisnete prst v oko in pričakujete, da bodo glasovali za to, se bojim, da iz tega ne bo nič. Torej je žrtvam in nežrtvam cilj, da dobijo resnico. Če se jim pojasni, da je to lažja pot, da se to tega pride, ne vidim razloga, zakaj bi se toliko upirali.

Izjava: Srđan Puhalo, psiholog, Banja Luka, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) mi smo na forumu v Zagrebu imeli izredno velike in močne reakcije nekoliko združenj, ki prihajajo iz Srebrenice in ki so v nekih trenutkih pogojevali svojo podporo navajanju besedi genocid. Tako da mislim, da je zelo pomembno, da je beseda genocid tukaj, da to preprosto zagotovimo. In

to ne mislim samo v smislu združenja žrtev, ker tu se strinjam z Bogdanom, da oni niso monolitna organizacija, ki želi enako, ampak za eno izredno veliko skupino združenj žrtev je to pogoj in predpogoj, da dajo podporo iniciativi. Po drugi strani, dajanje podpore ustanovitvi komisije je politično vprašanje in tu je treba upoštevati vse aspekte in vse udeležence v tem procesu. Toda samo delo komisije je absolutno odvisno od podpore združenj žrtev oziroma od podpore žrtev, ker delo komisije temelji na izjavah. Prvenstveno na izjavah žrtev. In če žrtve ne bodo dale svoje podpore, ne bodo sodelovale pri delu komisije. In zaradi tega so lahko zaključki komisije zelo omejeni in pogojeni s tem, tako da mislim, da je treba upoštevati tudi to.

Izjava: Marijana Toma, članica delovne skupine za izdelavo Načrta statuta REKOM, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Meni je bližja druga alternativa iz naslednjega razloga. Prva stvar je ta, ko smo že prišli v fazo, da mora to postati funkcionalen dokument (...) in slišali smo dovolj močnih argumentov od pravnikov, zakaj je druga alternativa boljša in koliko jaz razumem, je ta še bolj izčrpna kot prva, ker vedno obstaja možnost, da se na nekaj pozabi. Torej, slišala nisem niti enega pravnega argumenta, zakaj bi se obdržala prva. Druga stvar je ta, če bo pripomoglo k lažjemu sprejetju tega dokumenta, bi se ponovno opredelila za to. Mogoče bi lahko bil en vidik kompromisa ta, da se v definiciji pojma vojni zločini, prav v členu 1, našteje vse, kar vključuje vojni zločin.

Izjava: Daliborka Uljarević, Center za državljansko izobraževanje (CGO), Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Mislim, da je varianta B boljša od variante A.

Izjava: Anđelko Kvesić, Hrvatsko združenje taboriščnikov v kantonu Središnja Bosna, Busovača, BiH, Regionalni posveti s pravniki, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Ni popolnoma nobene potrebe da jih [dejanja] naštevamo, če je varianta B, ker ta gre ravno v tej smeri, da je sam dokument jedrnat. Ker jaz se bojim, da takšen dokument, kakršnega imamo trenutno, res ne vem, katera država ga bo sprejela.

Izjava: Dženana Karup-Druško, Združenja BH Novinari, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

U členu 1 pri pojasnjevanju pojma vojni zločin. To bi formuliral tako. 'Vojni zločin zajema kazniva dejanja, še posebej, toda ne omejujoč se na: genocid, zločini proti človečnosti (to je posebno kaznivo de-

janje, zločini proti človečnosti, ki se razlikujejo od vse ostalih kaznivih dejanj), vojni zločin proti civilnemu prebivalstvu, vojni zločin proti ranjencem in bolnikom, vojni zločin proti vojnim ujetnikom, protipravno ubijanje in ranjevanje sovražnikov, protipravno odvzemanje stvari ubitim in ranjenim na bojišču, kršitve zakonov ali običajev vojne, uničevanje kulturnih, zgodovinski in religioznih spomenikov, ustanavljanje suženjskih odnosov in prevoz oseb v suženjskem odnosu, kršitev premirja, neupravičeno odlaganje vrnitve vojnih ujetnikov, zloraba mednarodnih oznak, in nedovoljeno orožje in druga bojna sredstva.' Ko bi tako našteji in tako precizirali pojem vojni zločin, ne bi imeli nobenih problemov s členom 16, alternative B. Torej 'komisija ugotavlja dejstva v zvezi z vojnimi zločini kot tudi dejstva v zvezi z drugimi hudimi kršitvami človekovih pravic.'

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojen zločine BiH, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) žrtve ne vztrajajo, da komisija ugotavlja genocid, žrtve vztrajajo, da se genocid pojavi v zaključnem poročilu komisije kot nekaj, kar se je zgodilo. Bojijo se, da beseda genocid v poročilu sploh ne bo pojavila.

Izjava: Dženana Karup-Druško, Združenja BH Novinari, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

79

POOBLASTILA KOMISIJE

Jemanje izjav

1. Komisija jemlje izjave o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic iz svoje pristojnosti od žrtev, prič, predstavnikov institucij in storilcev.
2. Komisija si prizadeva zagotoviti prostovoljno dajanje izjave ob pridržanju pooblastil iz 8. odstavka tega člena.
3. Žrtve dajejo izjave o svojem trpljenju ali o trpljenju družinskih članov izključno na prostovoljni podlagi.
4. Če oseba zavrne dajanje izjave komisiji in se sklicuje na zakonsko dolžnost varovanja taj-

nosti podatkov, se uporabijo določbe 3. in 4. odstavka 11. člena tega statuta.

5. Določbe zakona o kazenskem postopku pogodbene strani se uporabljajo glede pravice, da oseba ne odgovori na posamezna vprašanja in da je odvezana dolžnosti pričevanja, ter na druga vprašanja v zvezi z zasliševanjem oseb, ki niso urejena s statutom komisije.

6. Na zahtevo osebe, ki daje izjavo, lahko komisija omogoči dajanje izjave ob varovanju identitete.

7. Komisija poziva osebe iz 1. odstavka po pravilih o pozivanju prič iz zakonov o kazenskem postopku pogodbene strani. Komisija lahko s pogodbenimi stranmi sklene posebne sporazume o načinu pozivanja.

8. Če komisija meni, da je to smotrno, lahko vloži kazensko ovadbo pri krajevno pristojnem tožilstvu, da bi zagotovila navzočnost osebe oziroma zaradi izrekanja kazni osebi, ki zavrne dajanje izjave, v skladu z zakonom o kazenskem postopku države, v kateri ima oseba stalno oziroma začasno prebivališče.

9. Pred in med dajanjem izjave ter po dajanju izjave komisija po potrebi zagotovi psihosocialno pomoč žrtvam in pričam.

10. Komisija jemlje izjave:

a) v kraju stalnega ali začasnega prebivališča osebe, ki daje izjavo;

b) v svojih pisarnah;

c) v diplomatsko-konzularnih predstavništvih pogodbenih strani, če gre za jemanje izjav v tretjih državah; in

na ozemlju tretjih držav, če to ni v nasprotju z njihovimi zakonskimi določili, kadar žrtve, priče in druge osebe ne morejo dati izjave v konzulatih in veleposlaništvih pogodbenih strani.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Glede na to, da prihajam iz 'Medike' iz Zenice, moram povedati, da se veselim, da mi je pravzaprav v

zadovoljstvo, težko rečem veselim, naredila sem napako, da se žrtvam in pričam nudi psihološka pomoč in nasvet ter zaščita žrtev in prič. Začela bi s tem, da imajo ljudje potrebo, da govorijo, menim, da je to dobro, kar je predvideno, da je treba pravzaprav misliti na to. Če so šli skozi terapevtski postopek, potem je terapevt ali terapevtka priča posledic in tega, kar je oseba preživela. Torej tudi oni lahko govorijo o tem, kako globoke so rane in poškodbe.

Izjava: Nasiha Šehić, Medika, Zenica, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

Tu nekje piše 'od žrtev, prič in ostalih državljanov', ne piše pa storilci, sotorilci (...) izjave pa je treba dobiti tudi od možnih storilcev, sotorilcev. Oni so kot vsi ostali državljani.

Izjava: Katarina Kruhonja, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) menim, da ni potrebno, da bi bil seznam krajev, kjer se lahko dajejo izjave, zaključen. Glede na to, da bodo izjave dajale tudi žrtve, pa se morda nekateri kraji, ki jim bolj odgovarjajo (...) pa jih ni na seznamu.

Izjava: Maja Mičić, Inicijativa mladih za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) 'da ima REKOM pooblastila, da vroča pozive'. Mislim, da je večine moškega prebivalstva s področja bivše Jugoslavije groza pojma poziv in tistega, kar je bilo v teh pozivih: 'domovina te kliče'; 'očetnjava te kliče' in podobno, ker ima naredbodajni značaj samo predlagam, da se ta pojem zamenja s prošnjo ali s čim drugim.

Izjava: Dejan Kožul, koordinator Inicijative za REKOM, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Mislim, da sam statut ne more uvesti obveznega pričanja in kasneje v členu vročanje pozivov in zahtev, tu se isto govori o nekem sklicevanju na zakon, ob vročanju teh pozivov, se nanaša na zakon, ki velja v državi pogodbenici, mislim, da je tu treba preformulirati cel člen, da ne bi prišlo do tega, da sam REKOM uvaja obvezo dajanja izjav in pričanja.

Izjava: Milan Antonijević, izvršni direktor YUCOM-Komite pravnikov za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Tem bodočim agentom, ali kako jih bomo imenovali, preiskovalcem, komisarjem REKOM-a, ki bodo

zbirali dokaze in na osnovi teh dokazov ustvarjali osnovo za ugotavljanje nekega dejstva, je treba z mednarodno pogodbo, sporazumom dati funkcijo pooblaščenih uradnih oseb, kot imajo to danes policijski uradniki v vseh državah, ki imajo pravico zasliševati priče po točno določenih postopkih in te izjave, ki bi jih dobili, bi bile relevantne v vseh kazenskih postopkih, ki se vodijo.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Izvensodni organ, ki se bo ukvarjal z najhujšimi hudodelstvi. In to je za nas zahtevno. Kaj so lažja, kaj so težja, kaj so najtežja? Izvensodni organ, ki organizira javna zaslišanja žrtev. Kaj, če nočejo? Posegamo v svobodo človeka, da tiho trpi zaradi tega, kar se mu je zgodilo. Noče povedati resnice. Lahko nekemu ukažemo, da se udeleži zaslišanja?

Izjava: Miodrag Vuković, Demokratska stranka socialistov, Podgorica, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in političarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 30. junij 2010

(...) Več metodologij pridobivanja izjav, ampak se mi zdi, čeprav so vedno pretresene priče, ko gre za javna pričanja, da nekaj manjka. Ali bi morali na začetki vsi, kot na sodišču, reči, da bodo govorili resnico (...), ampak včasih so zgodbe podobne in je videti, kot da so malo manj resnične.

Izjava: Marinko Đurić, Združenje ugrabljenih in pogrešanih s Kosova, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Meni se zdi, da pooblastila, s katerimi bi moral definitivno razpolagati REKOM, bodo vseeno zahtevali, da v državah članicah pride do neke pravne regulative, ki bi lahko bila po značaju, ne vem, neki zakon ali neki drugi pravni dokument, da bi bilo to izvršno.

Izjava: Branislav Vorkapić, Organizacija za državljanske iniciative, Osijek, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

Predvidevam, da je pri fizičnih osebah to vprašanje dobre volje osebe, ki želi ali ne želi sodelovati v takšnem procesu, v smislu dajanja nekih izjav. V tem smislu mislim, da bi moralo biti to besedilno veliko bolj, veliko bolj poudarjeno.

Izjava: Branislav Vorkapić, Organizacija za državljanske iniciative, Osijek, Hrvaška, Organizacija za državljanske iniciative, Osijek, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

Zastraševanje in ubijanje državljanov pelje do tega, da ne smejo govoriti, strah jih je (...) To točko mora-

mo razširiti, da osmislimo metodo, ki je efikasna, kaj je motiv priče, da govori in na kakšen način uređimo preko državnih organov, da zaščitimo priče, zaradi njihove osebne varnosti, zaradi materialne varnosti oziroma zaradi varnosti njenih družinskih članov.

Izjava: Milosav Stojković, Center za zaščito družin žrtev vojne na KiM, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

V mojem tožilskem poklicu me izkušnje učijo, da nimam nobene koristi od prič, ki mi jih privede policija, ki sem jih jaz pozval brez uspeha, pa nočejo priti, pa potem ga privede policist, in sede in vsako moje vprašanje odgovori – ne spomnim se, nisem prepričan ... od takšne priče nimam nobene koristi. Tukaj moramo zastopati idejo, da pridobivamo priče, ki bodo pričale na prostovoljni osnovi, dajale svoje izjave, in takšne izjave bodo kakovostne in relevantne tako v domeni REKOM-a kot v domeni kazenskega pregona.

Izjava: Ibro Bulić, Tožilstvo BiH, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM-a s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) bojim se, da če ne bomo uvedli obveznosti, da komisija ne bo smatrana za resno (...) In tri leta, ko je načrtovano po statutu, ali tri in pol ali štiri, če vzamemo, da mandat podaljša za šest mesecev, ni dovolj, da bi komisija postala dovolj znana in dovolj sprejeta med ljudmi, med običajnimi ljudmi, torej potencialnimi pričami.

Izjava: Ivan Jovanović, Misija OEBS v Srbiji, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM-a s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) 'vsaka oseba, ki ji komisija vroči poziv', 'razen žrtev', 'dolžna je dati izjavo komisiji'. Tukaj bi bila točka in ta odstavek bi bil zaključen. 'Žrtve nimajo dolžnosti' – mislim, da je to z vidika besedila zakona, jezika zakona odveč.

Izjava: Velija Murić, Črnogorski komite pravnikov za človekove pravice, Črna Gora, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM-a s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) jaz bi pustila prostovoljnost, ker prostovoljnost je nekaj, kar se dobro sliši in to ima učinek. To drugo nima učinka. Mislim, jasno je, da žrtve niso dolžne dajati izjav, ampak vi lahko vsakega pozovete in tisti, ki hoče – ta bo prišel in vam vestno pomagal, da se nekaj odkrije, tisti pa, ki noče – bo prišel in rekel, da ne ve ali da se ne spomni.

Izjava: Jasminka Biloš, odvetnica, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila

in odnos REKOM-a s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) menim, da mora prostovoljnost ostati tudi za priče.

Izjava: Nikola Bešenski, sodnik Okrožnega sodišča, Vukovar, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM-a s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) da bi bila, kar se tiče posameznikov, izključno prostovoljnost, torej izločiti vse prisile v smislu določil zakona o kazenskem postopku, kaznovanja in podobno. Torej, da ljudje resnično imajo spodbudo in željo, da pristopijo prostovoljno in povedo resnico, da dajo del sebe.

Izjava: Gabriela Banić, odvetnica, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM-a s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) kje je še to, da nekdo daje nalog sodišču, kaj bo delalo? Je to v nasprotju s funkcijo sodišča, z vlogo, ki jo ima sedaj sodišče po ustavi? In tega ne smemo dovoliti, ker že s tem prihajamo do ene nenaklonjenosti, da razpravljamo o paralelnem kazenskem postopku.

Izjava: Siniša Štimac, odvetnik, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM-a s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) postavljam vprašanje – bo REKOM upošteval izjave, relevantne izjave prič, kjer je postopek že zaključen?

Izjava: Safet Muratagić, UG Ključ budućnosti, BiH, edmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM-a s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Logika je samo, če rečemo, da [REKOM] uporabi izjave [brez dodatnega preverjanja] prič, na izjavah katerih se postavlja sodba.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, edmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM-a s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Samo to sem želela reči, da upam, da bodo v tej komisiji, ki jo sestavlja pet članov (za BiH), člani, ki so usposobljeni za sprejemanje izjav. Torej, če gledamo, da je žrtev – da ne bo žrtev tudi po tem pogovoru žrtev, in da je ne pustimo same. Ko ona pride, pove, kar je za povedati, kaj je doživela in da ne pozabimo, da obstaja (...) nekdo ne bo dobro prenesel svojega izpostavljanja, izjave in še dneve bo imel težave. In to se prenaša na družino.

Izjava: Željka Katanić, Združenje staršev invalidnih otrok in mladine Leptir, Srebrenica, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, BiH, 27. november 2010

Bodite previdni, 'vsaka oseba, ki ji komisija vroči poziv, je dolžna dati izjavo komisiji.' Ali mi lahko določamo pravice in dolžnosti določenim osebam s statutom? Predvidevajmo, da lahko, zelo težko. Kakšne so sankcije, če to ne storijo? Imamo jih za primer, če gre za tajne podatke, nimamo pa za situacijo, če oseba enostavno noče, pa ne gre za tajne podatke.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Če mi poskušamo ljudi prisiliti, da govorijo, da pričajo o nečem, bo to malo težje, ker priči enostavno ni treba odgovarjati na posamezna vprašanja. Tukaj pravi - 'vsaka oseba, ki ji komisija vroči poziv, je dolžna dati izjavo komisiji.' Dovolite, to je veliko bolj strogo od vseh kazenskih predpisov (...) treba [se je] bolj usmeriti k principu prostovoljnega dajanja izjav komisiji. Ali popolnoma izločiti kaznovanje ali to spraviti v normalne okvire. Mislim, da ni dobro določati kaznivih dejanj in sankcij.

Izjava: Miroslav Alimpić, Višje sodišče v Novem Sadu, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

V sodnem postopku, kjer imate mehanizme, da je pričanje obvezno, od priče ne dobite ničesar, če noče povedati. Ne za vojne zločine, ne za kar koli drugega (...) Mislim, da je treba bolj iti na prostovoljnost.

Izjava: Nikola Bešenski, Okrožno sodišče v Vukovaru, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

REKOM-u ni treba imeti elementov kakršne koli prisile. Država ima instrumente prisile skozi pravosodje. REKOM mora dopolnjevati to, česar ne more narediti pravosodje, naredil pa bo na ta način, da bo prostovoljno, iskreno, z delom na terenu (...) Torej zagovarjam to, da v statutu ne bi smelo biti ničesar, kar ima instrumente prisile. Morate razumeti, da posamezniki poziv sodišča doživljajo različno in drugače kot od združenja ali nevladne organizacije. Če pa se še dela na terenu s skupnostjo, bo imel posameznik zagotovo bolj pozitiven odnos, kot če dobi poziv sodišča.

Izjava: Mira Smajlović, Sodišče BiH, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

[6. odstavek 16. člena statuta iz decembra 2010 - 'Komisija poziva osebe iz 1. odstavka tega člena po

pravilih o pozivanju prič s predpisanimi zakoni o kazenskem postopku države pogodbenice, kjer ima oseba prebivališče oziroma bivališče. Na predlog Komisije pristojno sodišče v hitrem postopku odloča o ukrepih za zagotovitev prisotnosti osebe, vključujoč tudi določanje kazni zaradi neodzivanja na poziv komisije, v skladu z zakonom o kazenskem postopku države, v kateri se pozivanje opravi. Komisija lahko z državami pogodbenicami sklene posebne sporazume o sodelovanju s pristojnimi državnimi organi v postopku pozivanja in zagotavljanja prisotnosti oseb'] *To, kar je napisano (...) ne, kar menim, ampak sem prepričana, da je v nasprotju, če ne z ostalimi zakoni o kazenskem postopku, vsaj z zakonom o kazenskem postopku, ki velja in se izvaja na območju Bosne in Hercegovine.*

Izjava: Daniela Milovanović, sodnica, Okrožno sodišče v Banja Luki, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 201

(...) problem glede pozivanja neke osebe in represivnih ukrepov v primeru, da se temu ne odzove. To bo treba verjetno rešiti tako, da bo moral REKOM skleniti memorandume z vsemi glavnimi državnimi pravobranilci, ki bodo potem ta memorandum vključila v svoj statute in dovolila takšne način ravnanja, ker drugače ne bomo mogli obvladati te situacije.

Izjava: Željko Horvatović, Okrožno sodišče v Zagrebu, Hrvatska, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) mislim, da absolutno ni nobene možnosti, da se to izpelje. Na območju BiH bi bilo to sodišče BiH. Eno sodišče, najvišjo instanco, naredite za servis ene komisije [je nedopustno].

Izjava: Munib Halilović, Tožilstvo BiH, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

[10. odstavek] To gre sedaj še globlje. (...) Potem se postavlja vprašanje, kakšen procesni zakon je pri njih [tretjih državah]. Ali bo takrat, v tej situaciji, ali se bo lahko uporabljal 6. odstavek 16. člena.

Izjava: Daniela Milovanović, Okrožno sodišče v Banja Luki, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) [10. odstavek] da se doda tudi ta stavek - 'da se komisija v teh primerih z zahtevo ali prošnjo obrne na ministrstvo za pravosodje v državi pogodbenici, da država določi pooblaščen sodišče v zvezi z odločanjem o naši prošnji, samo v primerih, ko se ne da doseči sporazuma z veleposlaništvu v državah pogodbenicah'.

Izjava: Sabit Maliqi, odvetnik, Kosovo, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

'Komisija lahko z državami pogodbenicami sklene poseben sporazum o sodelovanju s pristojnimi državnimi organi v postopku pozivanja in zagotavljanja oseb'. Moj predlog bi bil, da vseeno alternativa ne obstaja [lahko], ker vedno, kadar obstaja alternativa, ravnamo po liniji najmanjšega odpora. Zato mislim, da bi tu morala obstajati obliacija.

Izjava: Valentina Krća, asistentka, Fakulteta za državne in evropske študije, Podgorica, Črna Gora, Nacionalni posveti z mladimi o Iniciativo za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 15. december 2010

(...) komisija izgublja velik del svoje vrednosti, če ne bi mogla prisiliti prič, da pričajo, razen žrtev, seveda.

Izjava: Ivan Đurić, Akademija za diplomacijo in varnost, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 17. december 2010

Vsekakor je treba tiste, ki so potencialne prič in nekaj vedo, da mora REKOM začeti postopek sodelovanja s sodiščem, da se dobijo vse potrebne informacije (...) ki jih oni morda imajo.

Izjava: Ružica Spasić, Združenje družin pogrešanih in nasilno odpeljanih oseb srbske narodnosti, Vukovar, Hrvatska, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

(...) mislim, da je treba vplivati na sodišče in na dogovor s sodiščem, da se priča pozove.

Izjava: Lozanka Radoičić, Združenje staršev Vera, nada, ljubav, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

Ko gre za predvideni sporazum med državami, ki so nastale na tem prostoru, kjer bi bili tisti, ki so bili v institucijah in organih oblasti, poveljniki itd., dolžni pričati, mislim, da je to pravzaprav pogoj, kako bi prišli do resnice, ki jo mora REKOM ugotoviti..

Izjava: Fikret Grabovica, Združenje družin otrok obkoljenega Sarajeva 92-95, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

Komisija ne more imeti moči, niti pooblastil, primerljivih s preiskovalnim sodnikom [odredba načrta statuta iz 2010 - 'Komisija lahko z državami pogodbenicami sklene posebne sporazume o načinu pozivanja oseb iz 1. odstavka. Če se ji zdi smotno, lahko komisija pristojnemu sodišču predlaga, da v hitrem postopku odloči o ukrepih za zagotovitev prisotnosti osebe, v skladu z zakonom o kazenskem

postopku države, v kateri ima oseba prebivališče oziroma bivališče] oziroma s sodstvom določene države. Komisija je lahko samo korektiv in na prostovoljni osnovi lahko pozivate ljudi in zato se povežite z obrambnimi in veteranskimi organizacijami, da vam dajo na razpolago informacije, kateri od teh ljudi vam lahko pove, kdo je takrat tam bil, kakšna enota je bila, kakšen je bil razpored, da pridete do teh ugotovitev.

Izjava: Bruno Čavić, UDVD, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

(...) jaz sem za prostovoljni pristop in s tem bomo olajšali delo komisije (...)

Izjava: Željko Špelić, Hrvaški častniški zbor, Pakrac, Hrvaška, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

Jaz ne vidim smisla, če to pustimo samo na prostovoljni osnovi. Kako bomo potem pozvali bivšega obrambnega ministra ali bivšega ministra za notranje zadeve? Mislím, da je treba pustiti možnost, da REKOM sklene pogodbo z državami in da država lahko pozove tudi institucije.

Izjava: Mile Aleksoski, Center za preiskovanje in kreiranje politik, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti z veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

Jaz bom takoj izrazil svoj skepticizem glede dolžnosti in jaz bi dolžnost predpisal samo kot izjemo in nikakor kot pravilo. En star pregovor pravi, da s psom, ki ga na silo peljete na lov, ni lova; tožilci najbolje vedo, da od priče, ki je nasilno privedena, da poda izjavo, nimajo ničesar, ker ravno takrat, ko ste zagotovili prisotnost in ga prisilili, da stopi pred vas, začnete izgubljati verodostojnost tega, kar vam bo povedal (...) zamenjal bi tukaj v 2. odstavku, ki pravi: vsaka oseba, ki ji komisija vroči poziv, je dolžna dati izjavo komisiji. Da se to nekako napiše kot – v izjemnem primeru bo oseba pozvana in dolžna dati izjavo komisiji.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. 2011

(...) tudi jaz sem že prej govoril, da je prostovoljnost osnovni princip, da lahko dobite kakovostno izjavo (...) prostovoljnost je osnovni princip, razen za predstavnike institucij in za dokumentacijo.

Izjava: Nikola Bešenski, Okrožno sodišče v Vukovaru, sodnik, Vukovar, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. 2011

(...) kar se tiče dolžnosti dajanja izjave, je treba morda razmisliti o tem, da bi sama obveznost

morda predstavljala pritisk na osebo, pritisk lokalne sredine, ali bo dal izjavo ali ne, v smislu – evo, on pravi, da mora dati izjavo, ker je to obvezno. Če pa je to na popolnoma prostovoljni osnovi, potem ima lahko probleme, zato ker je pričal o nečem, kar je proti interesom te sredine ali naroda itd.

Izjava: Bojan Gavrilović, Beograjski center za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. 2011

(...) žrtve morajo dati izjave na prostovoljni osnovi, ampak tako kot je definirano, se bojim, da bi lahko bilo to zlorabljeno, da nekdo zavrne, da bi dal izjavo tako, da bi rekel – jaz sem žrtev po definiciji iz 1. člena statuta, ker sem bil žrtev kršenja pravic, ampak ne v zvezi z dogodkom, zaradi katerega me kliče. Zato je treba omejiti da žrtve kršenja pravic, zaradi katerih so pozvane, dajo izjavo na prostovoljni osnovi.

Izjava: Ivan Jovanović, Misija OEBS v Srbiji, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. 2011

(...) morda so tukaj uporabljena določila zakona o nujenju mednarodne pravne pomoči. Zakaj se ne bi REKOM po poteh mednarodne pravne pomoči obrnil na vsako državo pogodbenico, da pristojni organ države pogodbenice zasliši pričo, namesto da to počne REKOM, in dobi od priče gotovo izjavo. To so samo gole izjeme, kadar se zatekamo k takšnemu načinu, kadar ni prostovoljnosti.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. 2011

Zbiranje dokumentacije in drugih virov

1. Komisija zbira relevantne pismene, elektronske in materialne vire, kot so:

(a) tuji in domači pismeni in elektronski viri, ki vključujejo, vendar se ne omejuje na dokumentacijo vlad, parlamentov, predsedstev, lokalnih in teritorialnih samouprav, javnih in zasebnih podjetij, vojske, policije in obveščevalnih služb;

(b) sodne obsodbe, transkripti, sodni in tožilski spisi Mednarodnega kazenskega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo, nacionalnih sodišč in tožilstev v pogodbenih straneh in drugih sodišč, ki so vodili postopke za vojne zločine, storjene na ozemlju nekdanje SFRJ;

(c) arhivsko gradivo drugega izvora;

(d) pismeni in elektronski medijski viri;

(e) pismena mnenja ekspertov in predstavnikov institucij in organizacij, pripravljena na zahtevo komisije ali na pobudo samih avtorjev.

2. Državni organi, druge pravne osebe in državljani pogodbenih strani morajo na zahtevo komisije pravočasno predložiti in vpogled vse dokumente in druge vire, ki bi utegnili biti pomembni za uresničevanje njenih ciljev.

3. Pri pošiljanju zahtev za predložitev dokumentov si komisija prizadeva čim natančneje določiti vrsto podatkov, ki naj bi jih vseboval zahtevani dokument.

4. Če oseba ali državni organ zavrne predložitev na vpogled dokumentacije komisiji in se pri tem sklicuje na zakonsko dolžnost varovanja tajnosti podatkov, se uporabljajo določbe 3. in 4. odstavka 11. člena tega statuta.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) mislim, da je izredno pomembno, da imajo člani in članice komisije dostop do klasificiranih podatkov in mislim, da to tukaj ni dovolj razdelano. To je kompleksno vprašanje varnostnih preverjanj.

Izjava: Gordana Bosanac, Center za mirovne študije, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Nihče ni rekel, da se to ne more narediti s statutom, ampak ste naredili eno fenomenalno stvar v členu, kjer piše, da REKOM prinaša poseben pravilnik, ki regulira enotno metodologijo za dajanje izjav, priporočil, dokumentacije in tako naprej; normalno je, da se to tako dela.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) če že državna institucija dostavi REKOM-u določeno informacijo ali dokument, bi po nekakšni logiki z njega morala odstraniti oznako tajnosti. Če ne bi, kaj bo potem REKOM z dokumentom, ki ga mora hraniti kot tajnega, če je cilj, da ugotovi

in javno izpostavi dejstva in ugotovitve, do katerih bo prišel?

Izjava: Mario Mažić, Inicijativa mladih za človekove pravice, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Jaz se sprašujem, kdo bo pravzaprav naredil, kdo bo popisal žrtve, ki so bile v Albaniji oziroma žrtve, ki so še vedno v Albaniji in ki še niso ekshumirane in kdo ve, kdaj bodo ekshumirane? In ali ima REKOM kakšen vpliv ali vsaj apel na Svet Evrope, ker Dick Marty je rekel, da bo po letu dni prišel do nekih sklepov in bo zahteval resolucijo od Sveta Evrope, da se ta grobišča odkopljejo. Pa sem zato mislila, da (...) dodamo morda še kakšen apel, ali kakor že hočete, da uskladite to z Delovno skupino Združenih narodov, da ona nekaj pripomore k temu, da Svet Evrope sprejme resolucijo.

Izjava: Dragica Majstorović, Združenje družin ugrabljenih in pogrešanih s Kosova in Metohije, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Tu bi morali dodati še 'drugih znanstveno zanesljivih metod'. Da dodamo na koncu, proučevanjem letalskih posnetkov pred vojnimi dogodki in po njih. To so fotogeometrične metode in analize.

Izjava: Alija Halilović, Državlanski forum, Novi Pazar, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Moramo najti način, kako in na kakšen način institucije, ne bom rekel prisilimo, ker to je težka beseda, ampak motiviramo in zaprosimo, da nam pridejo nasproti, da nam odprejo dosjeje. V teh dosjejih je veliko tega.

Izjava: Milosav Stojković, Center za zaščito družin žrtev vojne na KiM, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

'Komisija zbira relevantne pisne, elektronske in materialne vire.' Pa saj so to vse materialni viri. Niso elektronski, pisni in materialni, ampak so vsi materialni.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Terenska raziskovanja in obiski

1. Komisija ugotavlja relevantna dejstva z odhodom na lokacije zločinov, krajev zapiranja, množičnih grobišč in vse druge lokacije, pomembne za ugotavljanje dejstev o vojnih zl-

očinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic.

2. Komisija lahko sklepa memorandume o razumevanju s pristojnimi državnimi organi o obiskovanju navedenih lokacij.
3. Komisija lahko obiskuje lokacije zločinov in množičnih grobišč zaradi izražanja pietete do žrtev.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Razlog, zakaj mislim, da je precej težko vnaprej skleniti memorandum o razumevanju o načinih sodelovanja je ta, ker so situacije na terenu zelo različne. In enostavno je zelo težko, da se z enim dokumentom vse to zajame, drugače pa mislim, da ta splošna odredba omogoča komisiji, da v direktnem kontaktu s predstavniki oblasti, ki bodo verjetno sodelovali s komisijo, rešuje to od kraja do kraja.

Izjava: Tomislav Višnjić, odvetnik, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. 2011

Jaz bi 1. odstavek 19. člena poenostavil. Pa bi rekel: 'komisija ugotavlja relevantna dejstva z neposrednim odhodom na kraj zločina, množičnih grobišč in vseh drugih lokacij, ki so v interesu za' itd. Izognil bi se temu 'obhodi'. Tukaj se mi zdi ta termin malo neroden in 2. odstavek bi izločil v celoti. Če gre za zaključevanje takšnega upravnega akta, statuta, s katerim se države nedvoumno odrekajo delu svoje suverenosti, vezano pa je samo neposredno na delo REKOM-a.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. 2011

Mislim, da je dobro regulirati sodelovanje s komisijami za pogrešane, upravo za pregnane in pogrešane v splošnem smislu. Ampak komisija ima absolutno svobodo, kjer hoče in kadar hoče. Torej, ni treba napovedovati, da bi bilo treba pred odhodom na lokacijo množičnega grobišča poslati telegram komisiji ali upravi za pregnane.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. 2011

Javno poslušanje žrtev in drugih oseb

1. Komisija organizira javno poslušanje, kjer žrtve govorijo o svojem trpljenju in trpljenju svojih bližnjih.
2. Javno poslušanje velja tudi za storilce dejanj, ki imajo značaj vojnega zločina ali druge hude kršitve človekovih pravic, ter za priče in osebe, ki so pomagale žrtvam.
3. Dajanje izjave na javnem poslušanju je prostovoljno.
4. Pred in med javnim poslušanjem in po njem lahko komisija izvaja ukrepe za zavarovanje identitete, posebne ukrepe za zavarovanje psihične in fizične integritete ter ukrepe za psihosocialno pomoč.
5. Elektronski mediji v državni lasti oziroma javni servisi na ozemlju pogodbenih strani neposredno ali naknadno predvajajo javno poslušanje. Način predvajanja se uredi s sporazumom med komisijo in javnimi servisi. Komercialni elektronski mediji imajo pod enakimi pogoji in po pravilih, ki veljajo za medije v državni lasti oziroma javne servise, pravico predvajati javno poslušanje.
6. Javno poslušanje se lahko organizira na različnih lokacijah.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) da ne uporabljamo niti termina javna poslušanja niti termina javna zaslišanja, ampak termin javna pričanja.

Izjava: Mario Mažić, Inicijativa mladih za človekove pravice na Hrvaškem, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) in tudi mislim, da moramo uporabljati termin 'javno pričanje'.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) jaz mislim, da bi moral REKOM pozivati, da žrtve pričajo in vse druge osebe, ki lahko prispevajo k ugotavljanju dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) če postavimo stvari tako, da bodo osebe pričanje lahko zavrnilo, a je recimo edini preživeli v množičnem zločinu, bomo imeli velike probleme, da ugotovimo prava dejstva. Mislim, da bi tukaj morda morali iti bolj v smeri ustvarjanja zelo kakovostne podpore žrtvam, ki bodo pričale, ampak vseeno na nek način stvari postaviti tako, da morajo pričati, če jih pokličemo.

Izjava: Slaven Rašković, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Lokalni posveti s civilno družbo o Načrtu statuta REKOM, Knin, Hrvaška, 2. september 2010

(...) če bi bila izjava priče obvezna, potem se tudi predvideva, da je tudi predvidena sankcija, če ta oseba ne da izjave. In mislim, da ko bi nekdo prejel poziv REKOM-a, da mora pričati pod grožnjo sankcij, potem bi bila ta izjava v strahu. Torej, morda bom obtožen, obsojen, osumljen, proglašen za izdajalca in etiketiran na vse mogoče načine.

Izjava: Boris Milošević, Srbski narodni svet, Zagreb, Hrvaška, Lokalni posveti s civilno družbo o Načrtu statuta REKOM, Knin, Hrvaška, 2. september 2010

(...) mislim, da je človeško in da bi morali dati priložnost tudi storilcem, da se pojavijo pred REKOM-om (...) moramo dati priliko ali možnost, da tudi oni lahko pridejo pred REKOM in (...) povejo svoj pogled ali dejstva, ki se nanašajo na določeni dogodek.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...)REKOM-u se mora dati pooblastilo, da lahko sooči žrtev in storilca in da se takšno, recimo mu preiskovalno dejanje, da se opravi pred REKOM-om in da se o tem naredi veljavni dokument. (...) ne bi mogli govoriti o pozivanju storilca in njegovem zaslišanju, spraševanju, brez da mu je omogočena tudi pravica do prisotnosti njegovega odvetnika na takšnem zaslišanju.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Sarajevo, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) ne more država ukazati javni službi, kaj direktno naj prenaša.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) vsi ti borci, vojaki delujejo kot hude žrtve. Po-neumljene, zavedene z napačno ideologijo. Mislim, bi bilo treba organizirati v tem smislu, isto kot žrtve, ampak napačne ideologije, zaslišanje borcev.

Izjava: Ana Bogavac, novinarka, Podgorica, Črna Gora, Nacionalni posveti z mladimi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 15. december 2010

Javne službe oziroma nekoč državni mediji so imeli veliko vlogo v času vojnih dogajanj in v moji državi in v drugih državah, pogosto negativno, redko pozitivno in zato bi bilo ravno sedaj dobro, da javne službe prenašajo javna zaslišanja.

Izjava: Danilo Ajković, Pravna fakulteta, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Tematske seje

1. Komisija lahko posveti javno sejo obravnavanju delovanja državnih institucij, političnih organizacij, kulturnih in znanstvenih ustanov, cerkev in verskih skupnosti ter medijev pred in med vojno oziroma drugo obliko oboroženega spopada, in sicer v zvezi z vojnimi zločini in drugimi hudimi kršitvami človekovih pravic.

2. Udeležba na tematski seji je obvezna. Če se redno pozvana oseba brez opravičenega razloga ne odzove na poziv komisije za udeležbo na tematski seji ali pa se pojavi in zavrne dajanje izjave, se izvaja 8. odstavek 17. člena statuta.

3. Elektronski mediji v državni lasti oziroma javni servisi na ozemlju pogodbenih strani neposredno ali naknadno predvajajo tematske seje komisije. Način predvajanja se uredi s sporazumom med komisijo in javnimi servisi. Komercialni elektronski mediji imajo pravico predvajati tematske seje pod enakimi pogoji in po pravilih, ki veljajo za medije v državni lasti.

4. Komisija ima lahko tematske seje na različnih lokacijah.

Stališča udeležencev/udeleženek:

(...) treba bi bilo še bolj konkretno precizirati, ker bo zelo težko analizirati delovanje državnih institucij. Tu bo veliko odpora, pa naj se to malo precizira,

kako in na kakšen način izpeljati seje s sodelovanjem članov ravno tistih državnih institucij, ki so imele možnost, da z delovanjem ali nedelovanjem vplivajo na spopade in ki so naredili, da je prišlo do vsega tega, do česar je prišlo. Še malo konkretiziranja 1. točke ne bi bilo odveč, da imamo pravni argument, na osnovi česar se lahko te seje odvijajo, in da to prenašajo javni mediji, pisni, tiskani, elektronski itd.

Izjava: Milosav Stojković, Združenje centra zaščite družin žrtev na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, 3. julij 2010, Beograd, Srbija

(...) in za tematske seje, tudi za to mislim, da je prostovoljnost bistvena, ker če nekdo pride, in to ne prostovoljno, da bo morda delno le priznal, da so bile napake – ničesar ne dobite, ker če okrog njega zgradite obrambni zid, bo šel on do konca. pri nas je vse v redu, mi smo vse naredili dobro.

Izjava: Nikola Bešenski, sodnik Okrožnega sodišča, Vukovar, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) 'cerkve in verske skupnosti' je treba spremeniti samo v 'verske skupnosti', zato ker v vseh državah v regiji velja zakon o verskih skupnostih, ne pa za cerkve in verske skupnosti (...) ali je po vašem mnenju s političnega vidika upravičeno, da se spuščamo v obsodbo cerkev ali verskih skupnosti? Po mojem mnenju je to en nevaren proces in bi lahko odprl Pandorino skrinjico.

Izjava: Timčo Mucunski, Pravna fakulteta Justinijan Prvi, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Malo je delikatno, da REKOM sklepa sporazume z javnimi službami, ker obstaja možnost, da bodo javne službe počasi prešle v zasebne roke.

Izjava: Aleksandar Todorović, Civilna iniciativa izbrisanih, Ljubljana, Slovenija, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prištinë, Kosovo, 17. december 2010

(...) obveznosti moramo zares izključiti, plus tega je veliko drugih, ki bodo hoteli konstruktivno sodelovati, a nad tega, ki noče priti, se lahko spravimo z mediji, in hujše mu bo, ker ni prišel, kot da bi prišel.

Izjava: Dragan Pjevač, odvetnik, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) obveznost dajanja izjave in javnost, ko se vse zbere, lahko pripeljejo do kršitve pravice do zasebnosti.

Izjava: Bojan Gavrilović, Beograjski center za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Pravilniki komisije

Komisija sprejema posebne pravilnike, ki urejajo enotno metodologijo za:

- jemanje izjav,
- zbiranje dokumentacije,
- urejanje postopka javnega poslušanja,
- urejanje tematskih sej,
- izdelavo popisa človeških izgub,
- zagotavljanje psihosocialne pomoči žrtvam in
- druga vprašanja, pomembna za delo komisije.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Mislim, da bi bilo dobro, razen teh javnih zaslišanj, da se naredi rezime tega, kar se je dogajalo v tem tednu in da se napovejo nekateri dogodki. Torej, to bi moral biti plus, ali v tem členu ali kje drugje, to je treba oceniti. Mislim, da je obvezno, kot je navedeno (...) da se postopek javnih zaslišanj uravnava s pravilnikom, ali to uravnava s tem pravilnikom ali bo morda morala biti še večja teža.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Če je neka tema preveč tehničnega značaja, da bi se nahajala v meddržavnem sporazumu ali statutu, se lahko vključi v poslovnik o delu REKOM-a, ki ga bo sprejel REKOM sam po določeni proceduri.

Izjava: Ivan Jovanović, pravni svetovalec misije OEBS v Srbiji, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Najbolj pomemben notranji akt so stališča komisije, če sprejmemo metodologijo, v kateri imamo akt o ustanovitvi (meddržavni sporazum), ki upošteva statut, prav poslovnik je tisti, ki uravnava notranje delo, odločanje, čeprav se postavlja vprašanje: kaj boste urejali s poslovnikom, če je že vse urejeno s statutom? V tem smislu, da poslovnik morda celo odveč. Toda če ste ga že predvideli, morate defi-

nirati potrebno večino, ker poslovnik pravzaprav ureja delo organizacije.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Dodal bi (...) 'reguliranje tematskih sej', in da se doda predlog (...) – da je treba narediti pravilnik za izdelavo pregleda človeških izgub.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

IZBOR ČLANOV IN ČLANIC KOMISIJE

Sestava komisije

Komisijo sestavlja dvajset članov in članic:

(a) v Bosni in Hercegovini se izbere pet članov/članic;

(b) na Hrvaškem, na Kosovu in v Srbiji se izberejo po trije člani/članice;

(c) v Črni gori, Makedoniji in Sloveniji se izbere po dva člana/članici.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Mislim, da je nujno, da je iz Bosne in Hercegovine pet članov iz več razlogov. Mislim, da mi tega ni treba pojasnjevati, ker če bodo trije člani, potem bo to, normalno se razume, eden Bošnjak, iz Srbije bodo pa štirje, iz Hrvaške štirje itd., da ne razlagam.

Izjava: Fikret Grabovica, Združenje staršev otrok obkoljenega Sarajeva '92-'95, Sarajevo, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

(...) kjer Bosna in Hercegovina izbira pet članov ali članic. To je majhno število, če upoštevamo, da imamo tri nacionalne korpuse v Bosni in Hercegovini in od teh treh nacionalnih korpusov naj bosta po dva člana, to je šest, kje so šele manjšine. Torej 6 + 1, manjšine sedem, naj bo članov iz Bosne in Hercegovine.

Izjava: Dragislav Mijanović, Združenje vojnih vojaških invalidov, Zvornik, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

V enem od [zglednejših verzij] načrta statuta sta bili predlagani dve verziji, da ima regionalna komisija 20 ali 21 članov. Jaz podpiram možnost A, ne zaradi števila ljudi, ampak zaradi neke matematične, do katere je prišlo. Strinjam se z vsemi tistimi, ker imamo tukaj eno nelogičnost, ki pravijo, da bi se nekatere odločitve sprejele znotraj REKOM-a, mora se spoštovati princip dveh tretjin. Dve tretjini od dvajset ni neka okrogla številka, tako da je predvsem nejasna. (...) Strinjam se z gospodom iz Zvornika, da morajo biti iz Bosne in Hercegovine poleg članov komisije iz vrst bošnjaškega, hrvaškega in srbskega prebivalstva, tudi iz drugih vrst, ker se je skozi ta posvetovalni proces pokazalo, da je bilo prizadetih veliko pripadnikov določenih manjšin in moramo jim dati priložnost, da tudi oni skozi delo v regionalni komisiji pokažejo na lastno trpljenje in da sodelujejo pri beleženju le-tega. Druga stvar, mislim da je iz Bosne in Hercegovine pet malo in mislim, da je ta predlog za sedem članov bolj korekten.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

(...) te številke, 20 članov in članic, tukaj bi moral enostavno več slišati o tem, kakšen je pravzaprav kriterij, kako smo prišli do teh števil.

Izjava: Tin Gazivoda, Center za človekove pravice, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) mislim, da bi bilo najbolj pošteno, da bi imele vse države, ki sodelujejo pri formiranju komisije enako število članov in da bi to morda bili po štirje člani, če bi bilo to lažje za, če bi bilo to za Bosno in Hercegovino bolj sprejemljivo.

Izjava: Slaven Rašković, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Mislim, da bi morali misliti na to, da bi bila neparna številka. Če je parna številka, se je zelo težko dogovarjati.

Izjava: Mirjana Bilopavlović, Delfin, Pakrac, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Prav tako z etičnega stališča mislim, da sploh ni dobro uveljavljati kriterija številčnosti, ker vstopati v razmerje, razpon števila, ali je tukaj deset, ali je tukaj sto, je enostavno v nasprotju z mojim razumevanjem pojma, da je žrtev žrtev in da so pravzaprav vse številke enako vredne in enako pomembne. Torej, če je problem, ker zakon Bosne in Hercegovine

definira enako vse tri konstitutivne narode in morajo oni že samo zato imeti tri, potem naj se drugi temu prilagodijo, ampak da bo enakoštevilčnost z ozirom na države v okviru te številke.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVD R PGZ, Zagreb, Hrvatska, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 2010

(...) sedaj si predstavljaj, da si v eni takšni komisiji in da so iz Bosne tri osebe. Ena iz ene, ena iz druge in ena iz tretje entitete. Jaz mislim, da moramo tu imeti dovolj, dovolj veliko število ljudi s tako obremenjenega območja ali kateri se lahko med seboj, ki imajo izkušnje, poznajo to situacijo biti, kako naj rečem, lahko boljše delajo v tej komisiji. Mislim, da je to še razlog več, zakaj jih je treba imeti več, zato ker jih je pravzaprav potrebno več. Treba jih je več, ni sedaj to samo predstavniški organ, ampak jih je treba, zaradi dela jih je treba več. To je moje mnenje, ampak ne znam tega razložiti.

Izjava: Katarina Kruhonja, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvatska, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 2010

Jaz bi nekako vseeno bolj zagovarjal to, da izbiramo ljudi 'visokih moralnih kvalitete', ki enakopravno predstavljajo, da bi bili iz vseh držav, ne pa da predstavljajo etnične skupnosti.

Izjava: Mario Mažić, Inicijativa za človekove pravice, Zagreb, Hrvatska, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 2010

(...) bo musliman iz Sandžaka ali od kje drugje, ko pravim muslimani, oni se tako imenujejo sami, imel zaupanje, če ne bo njegovega predstavnika, da bodo kršitve človekovih pravic, ki so se dogajale v Črni Gori, bo njega zastopal Črnogorec, bo imel Hrvat iz Boke zaupanje? Jaz rečem samo to. On lahko ima, ampak to je, vse se nanaša na ta nacionalni princip.

Izjava: Veselinka Kastratović, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvatska, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 2010

(...) napisati v kriterije členov, da bodo, kar se tiče številke članov [komisije] predstavljeni tisti, ki so največje žrtve.

Izjava: Ljubo Manojlović, Srbski demokratični forum, Zagreb, Hrvatska, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Mi bi morali izumiti drugo formulo ... Ker mi razpravljamo o žrtvah, mislim, da bi morali formulo poiskati na osnovi žrtev.

Izjava: Zaim Elezi, Svet bošnjaških nevladnih organizacij, Peć/Pejë, Kosovo, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 2010

(...) prosila bi samo to, da se potem računa na to, da mora biti neparno število članov (...) zaradi sprejemanja odločitev.

Izjava: Mirjana Bilopavlović, Center za razvoj in podporo civilne družbe Delfin, Pakrac, Hrvatska, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) da bodo v REKOM-u trije Bošnjaki, dva Srba, en Hrvat in eden iz ostalih, torej manjšinskih in ostalih skupin v Bosni in Hercegovini.

Izjava: Predrag Praštalo, Evropsko gibanje v BiH, Zenica, BiH, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) treba uvrstiti več kriterijev, kjer ne more biti samo eden dominanten in potem je vprašljiv, čeprav kriterij žrtve sploh ne bi smel biti vprašljiv, ampak mi se nikakor ne moremo osredotočiti samo na žrtve.

Izjava: Šura Dumanić, Ženska akcija, Reka, Hrvatska, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Podpiram predlog, da bi bilo 21 članov in da bi bilo 5 članov iz Bosne in Hercegovine zaradi posebnosti, ki ste jih obrazložili.

Izjava: Mirsad Sipović, odvjetnik, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Ne bom zdaj omenjal teh držav [Srbija in BiH, ki nista priznali Kosova], ampak ali mislite, da bo nekdo podpisal nekaj, kar je tema številka ena v državi, iz katere prihajam? Bo ona [ta država] podpisala nekaj z državnimi članicami, ki jih navajate (...) Lahko to rešimo nekako drugače, brez da se omenja države članice?

Izjava: Mioljub Vitorović, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine Republike Srbije, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

(...) če bomo malo bolj 'real-politični', potem lahko govorimo tudi o pristopanju h komisiji, pa se lahko izognemo tej pasti navajanja držav.

Izjava: Milan Antonijević, izvršni direktor YUCOM-Komite pravnika za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

(...) ampak potem se postavlja vprašanje, zakaj ravno formula 5:3:3:3:2:2:2. V obrazložitvah imamo ponujene neke kriterije, ampak niso dovolj jasni. Jaz jih ne razumem. Pravi se, da se izhaja iz dveh kriterijev: eden je število žrtev, drugi pa potruba, da bi bile države zastopane v razumni meri. Ampak takoj v naslednjem odstavku se navajajo

neki nadaljnji kriteriji. Hrvaška, Srbija in Kosovo izbirajo po tri člane, ker se je na približno istih ozemljih odvijal spopad, kar seveda ni točno, in potem se spet dodaja „ali sta bili v spopad vključeni BiH in Hrvaška“. Torej imamo še en kriterij – koliko je bil kdo vključen v neki spopad. Če se odločimo za takšno rešitev, potem se mora jasno vedeti, zakaj. Je razmerje žrtev iz Hrvaške in Črne Gore 3:2? Je razmerje intenzitete spopadov 3:2? Zakaj ne 16:20, 1:7? (...) moj predlog je ta, da bi bila pariteta, da ima vsaka država enako število ljudi. Enako število se še lahko nekako sprejme, ampak je treba najti nekakšen mehanizem. Predlagali smo [Iniciativa mladih za človekove pravice] mehanizem, da bi moral biti vsaj eden od teh treh članov iz vsake države iz vrst narodnostne manjšine, katerih matične države so sodelovale v bojih v 90-ih.

Izjava: Dragan Popović, Iniciativa mladih za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Jaz zastopam tisto prvo možnost, torej, kdor je največ pretrpel in kjer je največ žrtev, prispeva največje število članov komisije. Edino ta parna številka, iz katerega izhaja 20 članov, mislim, da bo predstavljala težavo za dvotretjinsko odločanje. Morda bi en član moral priti iz ene od mednarodnih organizacij, mogoče bi se razmislilo o tem.

Izjava: Dušanka Džakula – Tušup, Gibanje za spremembe, Herceg Novi, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in političarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 30. junij 2010

Bosna ima pet članov. Mislim, da to niste favorizirali, da ima več kot te druge članice, ker tam enostavno že imamo dve podeljeni itd. [dve entiteti], torej spet ne bo ta številka, jaz celo mislim, da bi morala biti višja številka. Mislim, da bi tudi pri Makedoniji morala biti višja številka.

Izjava: Mehmet Bardhi, Demokratična zveza v Črni Gori, Ulcinj, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in političarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 30. junij 2010

Tudi tako, če moramo že iz južne pokrajine Kosovo delegirati tri, menim, da bi moral eden biti iz severne pokrajine Vojvodine, ker so se tudi na tem prostoru dogajali zločini.

Izjava: Nail Kajević, član družine ugrabljenega z vlaka v Štrpcih na progi Beograd - Bar, Prijepolje, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. juli 2010.

(...) s tem, ko sem mislil, da bi predlagal, da ima tudi Srbija štiri člane in da ne bi bila parna številka,

ampak da bi bilo neparno število članov iz razloga, ker mislim, da ko bi se glasovalo, vedno lahko prihaja do pat pozicije.

Izjava: Ekrem Hadžić, predsednik Združenja za zaščito pravic pregnanih in razseljenih iz občine Priboj, Priboj, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. juli 2010.

(...) bojim se, da bo imel tisti, ki je izvrševal zločine, večino zločinov v bivši Jugoslaviji, večjo zastopanost od vseh ostalih.

Izjava: Visar Demiri, Združenje bivših političnih zapornikov, pisarna v Vitini/Viti, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi politični zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prištinë, Kosovo, 15. september 2010

(...) da bi bila sestava v razmerju s številom žrtev, ki jih je imela ena država.

Izjava: Ylber Topalli, bivši politični zapornik, Uroševac/Ferizaj, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi politični zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prištinë, Kosovo, 15. september 2010

če se zajame obdobje pred letom 1991, mislim, da bi sedaj morali biti tam, kjer imamo po tri komisarje, štirje, ker mislim, da je to obdobje bolj specifično kot katero drugo obdobje.

Izjava: Sali Malaj, Združenje bivših političnih zapornikov, predsednik pisarne v Gnjilanu/Gjilan, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi politični zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prištinë, Kosovo, 15. september 2010

Jaz ne morem dovoliti, (...) da bo zdaj iz Srbije isto število članov kot iz Bosne in Hercegovine, ni šanse (...) s tem, da morda Srbiji celo zmanjšati za enega, ne tri, ampak dva predstavnika.

Izjava: Alija Hodžić, Združenje ubitih otrok obkoljenega Sarajeva od '92. do '95. leta, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...) vi veste, da Bosna in Hercegovina in Srbija nista priznali Kosova. To je pokrajina Republike Srbije. Ne more imeti treh članov kot Hrvaška in Srbija in nihče iz Republike Srbske, in tudi Bosna ga ni priznala, noče sprejeti, da je republika.

Izjava: Dragislav Mijanović, predstavnik Združenja vojnih vojaških invalidov občine Zvornik, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

Jaz osebno sem bolj naklonjen varianti komisije z 20 člani, zato ker, ko se dobro razmisli o teh spopadih, vojnah, je bila Bosna center vojn, ogromno število žrtev in sestavljena država, v kateri imamo in bošnjaško in hrvaško in srbsko komponento.

Izjava: Drago Kovačević, Srbski demokratični forum, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

Mislim, da bi moralo biti 21 ali 23, torej, da bi bilo neparno, da ne prihaja do izenačevanja, tako se lahko doseže zaključek in pride do rezultata. Da se ne gre na 50, ampak na 75 odstotkov za končno odločitev pri glasovanju.

Izjava: Lush Krasniqi, član družine žrtev, Đakovica/Gjakovë, Kosovo, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...) v Črni Gori (...) je okrog 15.400 pregnanih oseb s Kosova in Metohije (...) in okrog 3.500 beguncev. Glede na to ne more nikoli biti enako in da bi bila po dva člana iz Črne Gore, Makedonije in Slovenije. Jaz mislim, da bi moral biti tukaj en predstavnik združenja, ki pozna celotno situacijo in družin in razseljenih in bilo bi dobro, da bi bila med tema dvema osebama ena oseba združenja ali, da se še ena na novo doda.

Izjava: Ljubiša Filipović, Združenje družin ugrabljenih, pogrešanih in ubitih od 1998. do 1999. na prostoru Kosova in Metohije Crveni Božur, Črna Gora, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...) zame je varianta z 20 člani zadovoljiva, ko gre za vprašanje Bosne in Hercegovine.

Izjava: Murat Tahirović, predsednik Zveze taboriščnikov BiH, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...) vse države morajo imeti isto [število članov REKOM].

Izjava: Hysni Berisha, Shpresimi, Suva Reka/Suharekë, Kosovo, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...) številka 20 ni praktična, zato ker smo v enem od členov rekli, da se odločitve sprejemajo z dvema tretjinama. (...) Toda tudi 21 ni dobra številka, zato ker menim, da imamo zelo kompleksne cilje in naloge in mislim, da se bolj nagibam k številki 24 ali 25.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...) zakaj ne poskusimo z idejo, da se avtomatično izbira tudi namestnik člana. Torej se ne bi predlagalo 20, ampak 40 ljudi in s tem bomo rešili problem s kvorumom dela komisije. Obseg dela pa je tak, da bodo vsi oni imeli še kako veliko dela.

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Pakrac, Hrvaška, 22. oktober 2010

Tukaj, kjer vidimo, da se iz Bosne in Hercegovine izbira pet članov. Ali bo to spet tako, da bosta dva Bošnjaka, dva Srba in en Hrvat. Ko tukaj vidimo Hrvaško, mislimo, da je eden dovolj in ne trije, ali Srbijo, ampak mislim, da iz Bosne in Hercegovine da ni. Želel bi dobiti odgovor na to (...) Obstaja predlog ali tri ali šest. Ali da ne more nekdo nekoga preglasovati.

Izjava: Josip Drežnjak, Združenje družin pogrešanih iz Grabovice, BiH, Lokalni posveti s predstavniki združenja taboriščnikov in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Medugorje, BiH, 11. december 2010

Merila za izbor članov in članic komisije

1. Član/članica Komisije je:

- (a) državljan/državljanica pogodbene strani;**
- (b) visoko moralna oseba z integriteto in ugledom, predana tolerantnemu dialogu in konstruktivnemu reševanju sporov, ki lahko uživa zaupanje v vseh pogodbenih straneh,**
- (c) oseba, ki je psihofizično sposobna za učinkovito in kontinuirano opravljanje dolžnosti člana/članice komisije.**

2. Pogodbena stran izbere najmanj eno žensko oziroma najmanj enega moškega za članico/člana komisije.

3. Pogodbena stran si bo pri izboru članov in članic komisije prizadevala zagotoviti tudi njeno etnično reprezentativno sestavo, tako da bo poleg pripadnika/pripadnice najštevilčnejše etnične skupnosti skušala izbrati tudi enega/eno ali več pripadnikov/pripadnic druge etnične skupnosti oziroma drugih etničnih skupnosti v tej pogodbeni strani.

4. Član/članica komisije ne more biti oseba:

- (a) ki je opravljala vidno politično funkcijo v zadnjih dveh letih pred razpisom izbora članov/članic komisije ali v obdobju, v katerem traja pristojnost komisije;**
- (b) za katero obstaja resen sum, da je odgovorna za kršitev človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava, ali da je podpirala, pomagala ali spodbujala izvršitev takih dejanj, ali da je prispevala k nekaznovanju za ta dejanja, ali da je tesno povezana z osebo,**

obsojeno, obtoženo ali je v preiskavi za taka dejanja.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Kako merimo, če je nekdo moralen ali ne? In ali je ugleden ali ni in če obvlada tolerantni dialog? Jaz poznam primere ljudi, evo, recimo v Črni Gori, da je nekdo obvlada delo v nevladnem sektorju in podobno, toda v zasebnem življenju se zapleta v pretep, hujskanje na območjih drugih držav v regiji, nebstveno. Spušča se v popolnoma neosnovane fizične konflikte in podobno. Tako da res mislim, da so to kriteriji, ki bi morali biti merljivi.

Izjava: Jelena Miljanić, Pisarna mladih Ministrstva za šport, kulturo in medije Črne Gore, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti z mladimi in organizacijami mladih o Načrtu statuta REKOM, Podgorica, Črna Gora, 29. maj 2010

[Odredba zgodnejše verzije načrta statuta: 'Člani in članice REKOM-a so psihofizično sposobni in imajo visoko strokovno izobrazbo.' Mislim, da je to skrajno diskriminacijsko in ponižujoče in da ruši temeljne državljsanske pravice, tiste, ki so bile uveljavljene še pred Francosko revolucijo. Vi imate tukaj situacijo, da en organ, ki ga ustanavljajo države in ki ni strokovna organizacija, ne sme imeti v svoji sestavi oseb, ki imajo na splošnih, lokalnih ali predsedniških volitvah v teh državah zagotovljeno pasivno volilno pravico. To je pravica, da so lahko izvoljeni, z aktivno, da lahko volijo. To je s te normativne strani. Po drugi strani pa ne vidim logike v tem, da oseba, ki ima danes morda 40 let ali tista, ki ima morda 18 ali 25 in ki ni končala fakultete zaradi teh ali onih razlogov, nima dovolj empatije, strokovnega znanja ali nečesa drugega, ob kriterijih, ki jih je treba še dodatno obdelati, da ni dovolj kredibilna, da ne bi mogla sodelovati pri delu komisije in prispevati k temu delu na enaki ravni, kot to lahko prispeva akademik, profesor emeritus ali docent na fakulteti ali visoko izobražena oseba.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z mladimi in organizacijami mladih o Načrtu statuta REKOM, Podgorica, Črna Gora, 29. maj 2010

(...) 'psihofizično sposobni.' Po mojem mnenju, katastrofa. Kaj to pomeni? Lahko nepokretna oseba dela?

Izjava: Antonella Balić, Svet mladih Demokratične stranke socialistov Črne Gore, Herceg Novi, Regionalni posveti z mladimi in organizacijami mladih o Načrtu statuta REKOM, Podgorica, Črna Gora, 29. maj 2010

Moram ponoviti to za fizično sposobne in za psihofizično sposobne. Manjkajo kriteriji, na osnovi katerih se to, kot prvo, lahko ugotovi, ker morajo ljudje priložiti zdravniško potrdilo ali nekaj takega. Pod ena. In pod dve, če, bog ne daj, nimam roke, obstajajo ljudje, ki so popolnoma mentalno in strokovno relevantni, da sodelujejo pri nečem takem, pa recimo niso fizično sposobni, ali lahko sodelujejo? In kaj pomeni fizično sposoben? (...) In visoka strokovna izobrazba, preprosto menim, da ne more biti pogoj. Zakaj mati iz Srebrenice, ki je aktivna v združenju za njihove pravice, ne bi mogla biti članica REKOM-a, če na primer nima visoke strokovne izobrazbe. In zakaj neka mlada oseba od tukaj, ki še vedno študira, ne bi mogla biti član.

Izjava: Jelena Miljanić, Pisarna mladih Ministrstva za šport, kulturo in medije Črne Gore, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti z mladimi in organizacijami mladih o Načrtu statuta REKOM, Podgorica, Črna Gora, 29. maj 2010

(...) 'visokih moralnih osebnosti', kaj je to? Mislim, da je to treba jasno definirati, ali izločiti ali jasno definirati kriterije, ki se bodo lahko izpolnjevali, da se nam ne zgodi, da selekcijski odbor reče, da ima oseba 'visoko moralno osebnost', drugi pa se s tem ne strinjajo in se enostavno ne moremo dogovoriti. (...) v tem istem členu, kjer je navedeno, da morajo člani komisije imeti, dve besedi sta bistveni, visoko strokovno izobrazbo, to so tri besede, visoko strokovno izobrazbo, da bi lahko bile izbrane v komisijo. Ker to ni strokovna organizacija, niti ni združenje nekih profesionalcev, mi pa imamo v vseh naših državah možnost pasivne volilne pravice, kar pomeni, da sem lahko izvoljen od tega in tega na mesto. Torej, v vseh naših državah je minimalna starost za to 18 let.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Jaz bi morda zamenjal ta termin 'naroda' [člani in članice so osebe ... ki lahko uživajo zaupanje naroda v vseh državah pogodbenicah] ker bo mešan s terminom 'državljeni'.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Mi predlagamo, da se odstavek popolnoma izbriše, da tu ne potrebujemo ne 'psihofizično sposobni' in da imajo 'visoko strokovno izobrazbo'.

Izjava: Katarina Kruhonja, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) nikakor ne smemo dovoliti, da bi bilo videti, kot da izključujemo invalidne osebe (...) Mislim, poslovne sposobnosti, torej to enostavno oseba, ki ima, recimo, polno poslovno sposobnost, ima in ve se, kaj se pod to razume. Kar pa se tiče visoke strokovne izobrazbe, tu moramo vedeti samo to, da smo na ta način diskriminatorni do ljudi od 18 do recimo 21 let, seveda o tem lahko še razpravljamo, ampak kako nekomu pojasniti, da je lahko predsednik, ne more pa biti komisar?

Izjava: Mario Mažić, Inicijativa za človekove pravice, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) odstavki 1, 2, 3, 4, ne vem koliko, prihajajo od ljudi, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami. Ker kakor koli že obrnete, to je diskriminacijsko.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) tukaj se je že argumentiralo o psihofizični sposobnosti, jaz mislim, da to ni dobro, ker se na prvi pogled kaže nenamerna diskriminacija do invalidnih oseb, tu je treba pogledati v evropsko zakonodajo, kako uravnavajo poslovno sposobnost.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) če nekdo prihaja s fakultete ali če je visoko izobražen človek, to ne pomeni, da bo boljše ali slabše opravljal delo od nekoga, ki ima samo srednjo šolo, ampak ima prakso v stroki, torej ima prakso na določenem področju, na katerega se prijavlja. To je na osnovni ravni, po drugi strani pa imamo pravni problem, ki je sestavljen iz načela pasivne in aktivne volilne pravice, ki implicira, da imate pravico biti izvoljeni po dopolnjenem osemnajstem letu.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) jaz imam odpor do tega - 'visoka strokovna izobrazba', ne mislim, da je to pomemben kriterij, bistveno je izbrati osebe, ki bodo razumele žrtve in bistveno je, da so to osebe, ki imajo razvit čut za druge, čut humanosti, empatije itd. ... za to pa ni potrebna fakulteta.

Izjava: Borka Rudić, Združenja BH Novinari, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) [visoka strokovna izobrazba] je absolutno nespretno sestavljen in mislim, da je to diskriminacijsko, po drugi strani pa zelo, zelo arogantno, še posebej v Bosni in Hercegovini postaviti pogoj, da žrtve vojne, da se o njih lahko razpravlja samo z visoko strokovno izobrazbo je ponižujoče in žalitev za žrtve vojne, ker je vsem znano, da je preko 70 odstotkov ali 80 odstotkov žrtev s podeželja.

Izjava: Predrag Praštalo, Evropsko gibanje v BiH, Zenica, BiH, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) da dam idejo, predlog, torej: 'člani in članice REKOM-a imajo strokovne (ekspertne) poslovne in psihofizične kvalitete in kapacitete.'

Izjava: Predrag Praštalo, Evropsko gibanje v BiH, Zenica, BiH, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

'ne morejo biti izvoljene osebe, za katere obstaja resen sum, da so bili na kakršen koli način odgovorni za kršenje človekovih pravic', mislim, da bi bilo treba to boljše definirati, ker jaz ne vem, kaj je, kakšna je razlika med resnim in neresnim sumom.

Izjava: Mario Mažić, Inicijativa mladih za človekove pravice na Hrvaškem, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) famozni 'resen sum'. Mogoče bi bilo izhodišče, da so to 'ljudje, proti katerim ni bila uvedena preiskava zaradi kršenja človekovih pravic'.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) ne pišite 'ki lahko uživajo'. Ali uživajo ali lahko.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

'zaupanje naroda' – populizem je v pravni normi in to je treba izbrisati. Odstavek je treba zaključiti z 'reševanjem sporov' in pika.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Kar se tiče moralnega vidika, zdi se mi, da je to napaka, seveda je mišljeno 'ki uživajo zaupanje'.

Izjava: Goran Miletić, pravni svetovalec za človekove pravice, Civil Rights Defenders, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Med posveti se je predlagala morda bolj posrečena rešitev vstavljanja 'poslovne sposobnosti' namesto 'psihofizične sposobnosti', ker se je nekaterim sodelujočim v razpravi ta formulacija zdela diskriminacijska.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) najodločnejše prosim, da se odredba o psihofizični sposobnosti umakne.

Izjava: Dragan Popović, Inicijativa mladih za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Jaz predlagam, da se (...) za 'eno žensko' postavi črta in se napiše 'moškega', ker če gremo na enakopravnost, potem gremo na enakopravnost. Ravno tako (...) 'tretjino članstva predstavljajo ženske' poševnica 'moški'.

Izjava: Zoran Pusić, Državljanski odbor za človekove pravice, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

'tesno povezane z osebami, ki so odgovorne ali v preiskavi za takšna dejanja'. Potem to pomeni to, da ne morejo biti niti odvetniki? Ta del je treba izbrisati.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) dileme okrog terminov 'visoke moralne lastnosti', 'integriteta' in 'ugled', kako so preveč nedoloženi. Jaz mislim, da od teh terminov ni treba odstopiti, saj so običajni v pravu, posebno v snovi, ki nekaj načelno regulira. Vsebinsko ter terminom bodo dodali tisti, ki odločajo, ki bodo predlagali in odločali o izboru. Mislim, da bi krčenje z uporabo nekih dodatnih kriterijev ali meril, samo dodatno zakompliciralo delo tistim, ki izbirajo ali pa bi nenamerno pripeljalo do izključevanja posameznih kandidatov.

Izjava: Ivan Jovanović, pravni svetovalec misije OEBS v Srbiji, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) strinjam se, da morajo biti člani komisije državljani držav pogodbenic in da so ostali člani lahko kooptirani in lahko imajo tudi neko drugo državljanstvo. Moralne lastnosti in psihofizično sposobnost bi pustila kot pogoje. Morda ti kriteriji sedaj zvenijo preširoko, ampak vsekakor se bo to konkretiziralo, ko bo nekdo razlagal razloge za kandidaturu določene osebe. V primeru 'resnega suma', da so storili kazensko dejanje, je to treba

zamenjati z 'utemeljenim sumom', kar je normativno regulirano v vseh naših državah in kot tak tudi zelo merljiv kriterij.

Izjava: Mira Smajlović, sodnica, Sodišče Bosne in Hercegovine, Oddelek za vojne zločine, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Pojem 'poudariti' je zelo problematičen. ker omogoča široko tolmačenje in vodi do sporov. Če vodi do sporov, pomeni, da obstruira proces. Poleg tega 'funkcionarji ali osebe'? Funkcionarji so osebe, to je treba izbrisati [osebe].

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Ne razumem, zakaj ne bi bilo treba tudi tukaj vključiti najmanj enega člana iz vrst manjšinskih skupnosti. Je potrebno, ker so bile običajno manjšinske skupnosti bolj izpostavljene posledicam vseh teh dogajanj.

Izjava: Rifat Rastoder, Socialdemokratska stranka, Podgorica, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in političarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 30. junij 2010

Mislim, da tega člana ne bi bilo treba izbrisati v celoti, morda pustiti, da so psihično sposobni, ampak 'fizično' izbrisati, ker so udeleženci teh dogodkov na nek način morda celo nesposobni, pa ne bi želeli, da se na ta način izključijo iz članstva. Prav tako menim, da bi zahteva, da imajo visoko strokovno izobrazbo, lahko zmanjšala število in kakovost nekaterih zelo kakovostnih ljudi, ki bi lahko pomagali pri delu REKOM-a.

Izjava: Marinko Đurić, Združenje ugrabljenih in pogrešanih s Kosova, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Jaz bi samo dodala, če upoštevate ta predlog, 'tisti, ki niso osebno sodelovali ali prispevali k spopadam, ki so nastali na območju bivše Jugoslavije'. Mislim, da to tukaj manjka, ker so mnogi, ki so sodelovali in prispevali k spopadam, sedaj funkcionarji.

Izjava: Olgica Božanić, sekretar Združenja družin ugrabljenih in pogrešanih oseb na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Moralo bi biti srednja strokovna izobrazba, naj bo, to je ok. Ampak visoka strokovna izobrazba ali višja, to je nepotrebno.

Izjava: Damir Besednik, Združenje mladoletnih prostovoljcev domovinske vojne, Vukovar, Hrvaška, Lokalni posveti z orga-

nizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Vukovar, Hrvaška, 14. julij 2010

Komu je sedaj problematika najbližja in kdo lahko največ da. Lahko tisti, ki je najgloblje v tej problematiki, veliko let. In to me je sedaj demantiralo, to mojo strokovnost – lahko je tudi izobrazba.

Izjava: Draga Solar, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Vukovar, Hrvaška, 14. julij 2010

Razen nečesa, kar je praktične narave, da smo državljani ali državljanke, ampak vse to 'visokih moralnih lastnosti' in tako naprej, to so zelo, nikar mi ne zamerite, fluidni kriteriji. Ampak glede na to, da bo to baziralo na nekem mednarodnem sporazumu in tako naprej, kaj bo ta kriterij oziroma izvor dokazov za to, kar mi tukaj želimo.

Izjava: Branislav Vorkapić, Organizacija za državljanske iniciative, Osijek, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

(...) dovolj bo, da [v prvem odstavku, točka b] piše da so člani in članice osebe z integriteto in ugle-dom, da obvladajo tolerantni dialog in konstruktivno reševanje sporov in nič več.

Izjava: Slavko Kecman, Združenje za mir in človekove pravice, Bilje, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

Mislim, da bi bilo veliko bolj smiselno, razen te visoke strokovne izobrazbe, kjer še naprej ostajam pri svojem mnenju, da to ničesar ne pove samo po sebi, ampak eden od kriterijev [bi moral biti] da imajo osebe ali oseba določene izkušnje (...)

Izjava: Branislav Vorkapić, Organizacija za državljanske iniciative, Osijek, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

Mislim, da bi v tem odstavku moralo biti tudi to, da se izvoli najmanj ena ženska in najmanj eden moški. Da ne bodo tukaj za vse, zato ker tukaj piše najmanj ena ženska, da so lahko vse članice ženske.

Izjava: Vesna Nedić, Oaza, Beli Manastir, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

Za člane ali članice REKOM-a ne morejo biti izbrane osebe, ki so na kakršen koli način, torej, izognimo se vseh subjektivnih elementov, to rešuje tožilstvo in ne mi, ki so na kakršen koli način odgovorne za kršenje človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava oziroma ne morejo

biti niti osebe, ki so podpirale ali vplivale na izvrševanje tovrstnih dejanj.

Izjava: Slavko Kecman, Združenje za mir in človekove pravice, Bilje, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

*Ne menim, da je bistveno, ker so že zastopani po državah. Če so pripadniki, na primer, srbske manjšine, je tukaj tudi Srbija in tako naprej, ampak je vseeno dobro, da se najde, **ravno** zaradi ostalih [predstavnik] manjšinskih narodov, ki niso zastopani med državami pogodbenicami.*

Izjava: Draga Solar, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

Bilo bi dobro, da bi bil morda v vsaki državi, torej v bivših jugoslovanskih republikah, zastopnik, ampak ne pripadnik, kot pravijo domicilnega naroda, recimo, konkretno hrvaškega, bilo bi neumno, da bi bil to Srb, ampak bi bilo potrebno, da bi bil to Madžar.

Izjava: Slavko Kecman, Združenje za mir in človekove pravice, Bilje, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

Psihofizična sposobnost se razume kot nekaj, kar možnega kandidata lahko žali. Mislim, da je to odvečna beseda, ker psihofizično so sposobni vsi, ki bodo predlagani.

Izjava: Vasil Sinishtaj, odbornik, Mestna občina Tuzi, Črna Gora, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativah za ustanovitev REKOM, Mostar, BiH, 28. avgust 2010

Ministrstvo za manjšine naj vzame v obzir strani, ki so bile v konfliktu. Na primer, če Ministrstvo za manjšine ali Pravosodno ministrstvo Srbije predlaga, da bi bil v komisiji Madžar, mislim, da je to nerazumno, bilo bi absurdno. Ampak bi moral biti tukaj en albanski predstavnik, ker je bil spopad v Srbiji med Albanci in Srbi.

Izjava: Visar Demiri, Združenje bivših političnih zapornikov, pisarna v Vitini/Viti, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 15. september 2010

Mislim, da tole 'fizični' ne bi bilo treba, da je kriterij za članstvo. Mislim, da fizična ovira ne bi smela biti ovira, ali da mora imeti oseba diplomu, ker s tem odbijamo ljudi, ki so humanisti, pa morda niso visoko izobraženi.

Izjava: Lush Krasniqi, član družine žrtev, Đakovica/Gjakovë, Kosovo, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

Mene žali eno dejstvo v tem statutu [Načrtu], kjer pravi, da morajo biti ljudje v REKOM-u visoko izobraženi. Kaj to pomeni? Po mojem mnenju pomeni to, da je ves ostali svet nor, neumen, da ne ve ničesar.

Izjava: Alija Hodžić, Združenje ubitih otrok obkoljenega Sarajeva od '92. do '95. leta, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

Jaz bi imel konkreten predlog, da se spremeni 'se bo trudil' v 'se obvezuje' [ob etnični reprezentativni sestavi REKOM].

Izjava: Milan Reljić, predstavnik družin žrtev, Združenje Struga, Bosansko Grahovo, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

Vzel bom primer Črne Gore. Morala bi biti dva ali trije člani iz Črne Gore. Če bi bili po narodnosti samo Črnogorci, bi bilo videti, kot da bile žrtve v Črni Gori samo Črnogorci, ne pa Bošnjaki, Albanci ali že kdo drugi. Torej, si izboriti da bo to reprezentativna sestava, ki bo uspela, da na objektivni način prouči nivo in zločinov in tudi žrtev na posameznem območju.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...) potrebno je definirati, kaj točno je politična funkcija.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Sestava in izbira članov REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

'Kriteriji za izbiro članov/članic komisije' 4. točka pod a, predlagam, da se kot takšna izbriše. Kdo je mogel v katerem koli delu bivše Jugoslavije nasprotovati vladajoči strukturi oblasti? Takoj bi bil proglašen ali za izdajalca ali pa bi se mu zgodilo kaj, da bi eventualno lahko izgubil tudi življenje.

Izjava: Milosav Stojković, Center za zaščito žrtev vojne na Kosovu in Metohiji, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Sestava in izbira članov REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Jaz kot človek nasprotujem temu členu, ker mislim, da diskriminira preveliko število državljanov na območju bivše SFRJ (...) Ne verjamem, da bili vsi vojni zločinci (...) Zakaj bi profesionalni vojak storil vojni zločin? Obvezno zavezujoča naloga, mislim, da za to ni prostora v takšnem besedilu statuta.

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Sestava in izbira članov REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Če je bila oseba pripadnik vojaške, policijske ali obveščevalne in drugih varnostnih struktur (...)

ne more biti objektivna oseba, ne more presoditi objektivno. Ker on se bo ukvarjal s svojimi kolegi, s svojimi bivšimi vojaki, z bivšimi policisti. ž

Izjava: Faton Ademi, Balkan Investigative Reporting Network, Kosovo, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Sestava in izbira članov REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) predlagam (...) da se točka (...) b) eventualno redefinira in da je to - 'parapolicijske, paravojaške formacije', (...) ampak dejstva govorijo, da so največje grozote na ozemljih bivše Jugoslavije storile ravno te sile, ki niso imele legitimnosti.

Izjava: Milosav Stojković, Center za zaščito družin žrtev vojne na Kosovu in Metohiji, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Sestava in izbira članov REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Kdo je ta, ki bo preverjal kriterije (...) kdo bo organ, ki se bo s tem ukvarjal, da se res uporabijo vse kriteriji, ki so predvideni?

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Sestava in izbira članov REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) tesno povezane z osebami, ki v preiskavi ali so odgovorne za kršenje človekovih pravic, mednarodnega humanitarnega [prava]. Glejte, to je tudi ena vrsta diskriminacije. Kako je možno krivdo staršev in sorodnikov prenesti na družino in na bližnje sodelavce?

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Sestava in izbira članov REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) kateri je ta organ, ki bo ugotovil integriteto nekoga, moralni ugled in vse ostalo? In ti ljudje morajo ugotavljati dejstva vojnih zločinov po normah sodišča. Stroka ni predpisana [za komisarje].

Izjava: Željko Špelić, Hrvaški častniški zbor, Pakrac, Hrvaška, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Pakrac, Hrvaška, 22. oktober 2010

(...) vse te tri točke 4. odstavka je treba izločiti [točke, ki so se obdržale v Načrtu statuta in točka, ki je bila v prejšnjem Načrtu: 'ki je ali je bila profesionalni pripadnik vojaških, policijskih, obveščevalnih ali drugih varnostnih struktur']

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Pakrac, Hrvaška, 22. oktober 2010

(...) v moji naravi je, da nasprotujem, da v enem členu govorimo afirmativno in neafirmativno, če se tako izrazim. Tako nam prve tri točke tega člena govorijo, kdo je lahko član komisije in navaj-

a) se določeni kriteriji. Toda v četrtem členu pod točkami a), b) in c) se govori, kdo ne bi smel biti član komisije oziroma, kdo ne more biti član, a vse to je v členu 24. Moj predlog za razmišljanje je, da če že želimo ostati na izključujočih kriterijih, torej da nekomu onemogočimo, da sploh kandidira in predlaga za člana takšnega organa, da potem formiramo nov člen in da so ti neafirmativni kriteriji jasno izraženi in obrazloženi v členu, recimo 24 a). Ne pa da so takole skupaj.

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti s lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Pakrac, Hrvaška, 22. oktober 2010

(...) da se v statut vključi način, na katerega se bodo izbirali člani REKOM-a, na način, da hrvaški član, če bo, dobi zeleno luč od hrvaških združenj in v tem smislu je treba koncipirati sklep. To se seveda nanaša tudi na vse druge.

Izjava: Davor Pehar, Državljanski odbor HDZ, Moštra, BiH, Lokalni posveti s predstavniki združenj taboriščnikov in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Medugorje, BiH, 11. december 2010

(...) 24. člen pravi – 'ki lahko uživa zaupanje v vseh državah pogodbenicah, v spremembi pa je samo, ki uživa zaupanje.' Mislim, da je zelo težko najti osebo po teh kriterijih in zato je morda boljše pustiti 'lahko uživa', ker predpostavka je, da oseba, ki ima moralne kvalitete, oseba z integriteto in tako naprej lahko potencialno uživa, težko pa je najti osebo, ki uživa zaupanje v vseh šestih državah.

Izjava: Jovana Ramović, Pravna fakulteta, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

(...) tukaj se govori, da je oseba, ki uživa zaupanje, kar bi želel povedati iz črnogorskih izkušenj, mislim, da bi bilo pravno veljavno dodati, ki uživa 'nedeljeno zaupanje'.

Izjava: Edin Smailović, Filozofska fakulteta, podiplomski študij, Ljubljana, Slovenija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Gre za etnično reprezentativno sestavo komisije. Za primer dajem primer z Makedonijo, kjer je predvideno, da ima dva predstavnika iz dveh etničnih skupnosti. V Makedoniji živijo več kot dve etnični skupini in zato predlagam, da se vključi del, kjer bodo predstavniki iz ene države morali upoštevati žrtve iz vseh etničnih skupnosti v državi.

Izjava: Miroslava Simonovska, Visoka šola za novinarstvo in odnose z javnostmi, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

(...) nekdo, ki da danes lahko odpoved, se čez dve leti lahko vključi v REKOM, na primer, politik, ki je bil aktiven takrat in je aktiven tudi danes, se lahko vključi v REKOM, storil pa je hude zločine v času dubrovniškega bojišča.

Izjava: Damir Nikočević, Fakulteta za politične vede, Herceg Novi, Črna Gora, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

(...) postavili ste 'vidna politična funkcija' (...) mislim, da je treba določiti veliko bolj precizen termin, razlika med politična funkcija in vidna politična funkcija je ogromna, mora biti bolj natančno, ker čeprav pravite, da se ne boste trudili, da bodo prav vsi termini pravni, se bo na to sklicevala država, ko bo iniciativa ustanovljena in že vnaprej se moramo zavarovati pred tem.

Izjava: Jovana Ramović, Pravna fakulteta, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

(...) meni je tukaj malo preveč to, da 'član komisije ne more biti oseba, ki je tesno povezana z osebo, ki je obsojena, obtožena ali v preiskavi zaradi takšnega dejanja.' Mislim, da je to srednjeveški način omejevanja, kdo je lahko član, zato ker je nekdo lahko iz objektivnih vzrokov tesno povezan z osebo, samo da ima diametralno nasprotna stališča in postopke proti njemu (...) da se zaščitimo pred konfliktom interesov, bi bilo lahko predlagano, da je ta oseba izvzeta iz glasovanja ali kakršnega koli delovanja.

Izjava: Neidentificirani udeleženec, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

(...) malo me skrbi trenutek, če bi žrtve zares pristopile k pričanju, če bi videle pripadnike vojaških ali paravojaških struktur [kot člane REKOM], ali bi zares obdržali stališče o REKOM-u kot neodvisnem, nespolitiziranem [organu].

Izjava: Nataša Stamenković, Pravna fakulteta Justinijan Prvi, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Torej, da predlagamo delovni skupini, da izloči tudi te z vidnimi političnimi funkcijami in da reče: 'ne more biti oseba iz katere koli strukture, če za njo obstajajo resni znaki, resen sum, da je storilec.'

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s veterani o Načrtu statuta REKOM, Skopje, Makedonija, 18. december 2010

Istovetnost postopka za izbor članov in članic

V vsaki pogodbeni strani se člani in članice komisije izberejo po istovetnem postopku, predpisanem s tem statutom.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Po mojem mnenju bi to moralo biti 'država podpisnica sporazuma'.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu Statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Kandidiranje članov in članic

1. Združenja državljanov, izobraževalne ustanove, znanstvene institucije, verske skupnosti, sindikati ali 30 državljanov pogodbene strani lahko predlagajo kandidata/kandidatko, ob njegovem/njenem soglasju, za člana/članico komisije iz te pogodbene strani.

2. Postopek kandidiranja in primarne selekcije kandidatov/kandidatk v pogodbeni strani opravi selekcijski odbor.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) kandidate in kandidatke lahko predlagajo ne-profitne organizacije ali 30 državljanov. Zdi se mi, da je 30 malo premajhna številka. Moralo bi biti vsaj 100. Ne vem, zakaj je izbrano ravno 30, ker deluje precej neresno.

Izjava: Goran Miletić, pravni svetovalec za človekove pravice, Civil Rights Defenders, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu Statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) 30 podpisov za tako resno delo je za nekega kandidata premalo (...) Komu je ta kandidat odgovoren?

Izjava: Murisa Marić, Združenje Don, Prijedor, BiH, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM Mostar, BiH, 28. avgust 2010

Zame je ta predlog, 30 podpisov zelo malo, jaz bi dala 500 podpisov, da bi bil ta človek kvaliteten, ki bi hotel delati.

Izjava: dr Azra Pašalić, predsednica Skupščine občine Prijedor, BiH, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM Mostar, BiH, 28. avgust 2010

Sestava in izbor selekcijskih odborov

1. Selekcijski odbor v vsaki državi sestavlja devet članov/članic, ki morajo izpolnjevati merila, ki veljajo za izbor članov/članic komisije, razen prepovedi opravljanja vidne politične funkcije v obdobju zadnjih dveh let pred razpisom izbora članov in članic komisije in v obdobju, v katerem traja pristojnost komisije.

2. Člani/članice selekcijskega odbora se ne morejo kandidirati za članstvo v komisiji.

3. Tri člane/članice selekcijskega odbora imenuje minister, pristojen za človekove pravice, ob soglasju parlamentarnega odbora ali komisije za človekove pravice ali mednarodne odnose.

4. Tri člane/članice selekcijskega odbora izberejo člani in članice Koalicije za REKOM v pogodbeni strani.

5. Prvih šest članov/članic selekcijskega odbora se imenuje oziroma izbere na podlagi 3. in 4. odstavka tega člena v 45 dneh po zadnji ratifikaciji mednarodne pogodbe o ustanovitvi komisije.

6. Pristojni minister razglasi izbor šestih članov in članic selekcijskega odbora in v osmih dneh objavi razpis za izbor preostalih treh članov/članic odbora.

7. Šest predhodno imenovanih oziroma izbranih članov/članic odbora si bo prizadevalo izbrati preostale tri člane/članice odbora s konsenzom, če to ne bo mogoče, pa z večino glasov.

8. Pristojni minister, Koalicija za REKOM in člani/članice selekcijskega odbora, imenovani in izbrani na podlagi 3. in 4. odstavka tega člena, bodo zagotovili, da najmanj tretjino članstva odbora sestavljajo ženske oziroma moški, in si prizadevali zagotoviti, da tretjino članstva sestavljajo predstavniki/predstavnice združenj žrtev, vštevši tudi združenja žrtev, ki niso člani Koalicije za REKOM, če so registrirana najmanj tri leta pred podpisom pogodbe o ustanovitvi komisije.

9. Pristojni minister razglasi izbor selekcijskega odbora in zagotovi pogoje za njegovo delo.

Selekcijskemu odboru predseduje najstarejši/a član/članica, ki v 45 dneh po objavi razpisa iz šestega odstavka tega člena skliče konstitutivno sejo.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Mislim, da morajo veljati isti kriteriji kot za izbiro članov [komisije], da morajo isti kriteriji veljati tudi za selekcijski panel.

Izjava: Simon Simonović, aktivist za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s mladimi in organizacijami mladih o Načrtu statuta REKOM, Podgorica, Črna Gora, 29. maj 2010

Tri člane imenuje minister človekovih in manjšinskih pravic ali minister za pravosodje. Glede na pogovore s člani parlamentarnih odborov (...) za človekove pravice, mislim, da je to dobro.

Izjava: Tin Gazivoda, Center za človekove pravice, Zagreb, Hrvatska, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 2010

Ministrstvo za pravosodje potrjuje izbor volilne komisije. To da vpeljemo kot eno dodatno instanco. Jaz sem bolj za formulacijo, ki se bo znašla vsaj v naših besedilih 'daje soglasje'.

Izjava: Tin Gazivoda, Center za človekove pravice, Zagreb, Hrvatska, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 201

Bilo bi boljše, da [ministrstvo] daje soglasje, namesto da potrjuje. Njim je treba dati čim manjšo oblast, da ne bi zlorabili svojega položaja.

Izjava: Mirjana Bilopavlović, Center za razvoj in podporo civilne družbe Delfin, Pakrac, Hrvatska, Regionalni posveti s nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Pojem selekcijski panel je neprimeren, terminološko je nedoločen. Moralo bi biti izbirni organ, organ za izbiro članov REKOM-a ipd.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Bistveno je, da bo to [izbor izbirne komisije] spremljano s posveti s člani parlamentarnega odbora za človekove pravice ali odbora za človekove pravice in pravice narodnostnih manjšin, kot je to na Hrvatskem.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Hrvatska, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Odločno sem proti temu, da bi imela katera koli koalicija nevladnih organizacij kakršno koli vlogo pri eni formalni zadevi kot je izbira komisarjev.

Izjava: Dragan Popović, Inicijativa mladih za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Zakaj trije člani ne bi bili – in tukaj mi je bil zelo všeč vaš predlog – vrhovni sodnik, ustavni sodni, varuh človekovih pravic. Nesporni predstavniki državne oblasti.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

(...) mi vsi [Koalicija za REKOM] mislimo, da bi mi morali biti koalicija, ki zagovarja, ki izvajata ta posvetovalni proces, toda ni treba, da se nas posebej tretira in da imamo posebne privilegije pri predlaganju ali pri sodelovanju v selekcijskem panelu, tako da bomo mi sami, posamezno kot člani koalicije zahtevali, da se nam ne dodeljuje nobenih posebnih privilegijev.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Ni mi všeč, da bodo člani vrhovnih in ustavnih sodišč vključeni v proces. Ponovno se sprašujem, če je lahko predsednik nekega sodišča v bivši Jugoslaviji neodvisen, mogoče v Avstraliji. Nikakor. Zdaj pa – izbirajo ga države, on osebno pa mora delovati neodvisno in nepristransko. To ni možno. Noben predsednik sodišča ne more delovati neodvisno in nepristransko.

Izjava: Miroslav Vitorović, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine Republike Srbije, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Kaj, če [ministrstvo] ne potrdi? Oni predlagajo tri, koalicija predlaga tri, skupaj izberejo tri, na koncu tega postopka pa ministrstvo potrjuje izbor. Česa? Seleksijskega panela. To sploh ni izbor kandidatov. Mislim, da je ta točka več kot odvečna, lahko je predmet najnižje politične obstrukcije v celem postopku in treba jo je izbrisati.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Druga zadeva, selekcijski panel. Iskreno, meni tudi to z ministrstvi ni všeč. Tretjino izbira neformalna skupina organizacij, tretjino ministri,

ki so v različnih državah zelo različni, potem pa oni skupaj izbirajo še tretjino. Morda bi bilo treba vzeti funkcije, ki so same po sebi neodvisne, pa naj bodo ljudje v panelu zastopani po funkcijah. Npr. naj bodo v vsaki državi člani panela varuh človekovih pravic, predsednik vrhovnega sodišča in predsednik ustavnega sodišča (ki lahko tudi predseduje temu panelu, ker ima v večini držav ta funkcija izredno veliko vlogo). Naš predlog je bil, ampak o tem se lahko še diskutira, tudi rektor univerze?

Izjava: Dragan Popović, Inicijativa mladih za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) tri člane imenuje minister za človekove pravice in pravice manjšin. Če pogledate, kaj dela ministristvo za zaščito človekovih pravic in pravic manjšin v Črni Gori, če pogledate, kaj je delalo do sedaj, potem lahko rečemo, da je najbolj zaščitilo vse tiste, ki so storili vse te krivice in sedaj dela to tako, ščiti krivico. Glede na to, če pustite njemu, da odloča o tem, ne vem, kako bo. Imeli boste nekaj, kar v bistvu glede na to, kar govorite, ni cilj.

Izjava: Mehmet Bardhi, Demokratska zveza v Črni Gori, Ulcinj, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in političarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 30. junij 2010

Torej pristojni minister za človekove pravice ali minister za pravosodje izbira tri člane, članice REKOM-a iz te države ali Kosova tri, tri na razpisu, potrjuje pa pristojni parlamentarni odbor, ker je to vseeno parlamentarni organ, ki predstavlja veljavno trenutno politično sceno v tej državi, da bi bil on tisti, ki to potrjuje.

Izjava: Miodrag Linta, Predsednik Koalicije združenja beguncev s Hrvaške, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

'Ministrstvo za človekove pravice in pravice manjšin ter ministrstvo za pravosodje potrjujejo; toda oni ne potrjujejo, oni dajo soglasje. Mi od njih ne pričakujemo, da oni potrjujejo, mi ne želimo, da imajo oni vpliv na nekaj, kar ni njihova intelektualna lastnina.

Izjava: Mirjana Bilopavlović, Delfin, Pakrac, Hrvaška, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Mostar, BiH, 28. avgust 2010

... na prvi konstitutivni seji si bodo člani in članice REKOM-a prizadevali, da izberejo predsednika in predsednico REKOM-a in sprejmejo poslovnik... ne morete reči v statutu, da si boste 'prizadevali', da sprejmete poslovnik in

izvolite predsednika, ampak (...) 'na prvi seji se sprejme poslovnik in izvoli predsednika', s tem, da je treba morda bolj jasno definirati to dvotretjinsko večino. In način kandidiranja predsednika, da ne pridemo v situacijo, da države medsebojno lobirajo, Srbija in Hrvaška proti bosanskemu kandidatu, to [REKOM] bi razumel kot nekaj tisoč dobro oblečenih, perfektно koordiniranih profesionalcev v državah, ki so pripravljeni na sodelovanje. Niti nimamo toliko ljudi oziroma denarja, da jih plačamo, niti ni koordinacija močnejša stran vseh nas na Balkanu, niti naše države perfektно ne funkcionirajo. Če ima to zvezo z donacijami, potem pa se z državami izpogajajmo za redno financiranje iz državnih proračunov in se ne omejujmo na dve leti.

Izjava: Mirsad Jusufović, koordinator za mednarodno sodelovanje občine Novi Pazar, Srbija, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Mostar, BiH, 28. avgust 2010

(...) v vseh državah obstajajo zveze občin, v Srbiji je to Stalna konferenca mest, v Črni Gori je tudi Zveza občin. Mislim, da bi bilo dobro, da bi bil en predstavnik občin, ni treba, da je predsednik, nekdo, ki ga delegirajo te zveze. Če že imamo predstavnike oblasti, imamo predstavnike nevladnega sektorja, mislim, da bi bila to dobra zgodba in da bi na ta način tudi občine zavezali k tem aktivnostim.

Izjava: Tarzan Milošević, predsednik občine Bijelo Polje, Črna Gora, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Inicijativi REKOM, Podgorica, Črna Gora, 14. september 2010

Ministrstvo za pravosodje Bosne in Hercegovine se ne more odločiti za tri narode brez Republike Srbije in Federacije. In tudi rok je kratek.

Izjava: Dragislav Mijanović, predstavnik Združenja vojnih vojaških invalidov občine Zvornik, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...) pravi, da – 'seleksijski odbor je v vsaki državi sestavljen iz devet članov, k morajo izpolnjevati kriterije, ki veljajo za izbor članov komisije, razen za opravljanje vidne politične funkcije.' Torej, vidna politična funkcija se pred tem ne opisuje nikjer, niti se ne omeja.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Sestava in izbira članov REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Zakaj je obvezna enakopravnost spolov in zakaj se ji daje prednost glede na te stvari, ki se meni zdijo bolj pomembne oziroma, da bi to bili predstavniki združenj žrtev ali manjšine?

Izjava: Ivan Đurić, Akademija za diplomacijo in varnost, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

*Izbor kandidatov/kandidatk za članstvo
v komisiji, za katerega so pristojni
seleksijski odbori*

1. Seleksijski odbor v vsaki državi v osmih dneh po konstitutivni seji objavi razpis za izbor članov in članic komisije; razpis traja 30 dni.

2. Seleksijski odbor v osmih dneh po poteku razpisa objavi na spletni strani pristojnega ministrstva iz 3. odstavka 27. člena:

(a) celotno število prispelih kandidatur;

(b) seznam imen kandidatov/kandidatk, katerih kandidate bo obravnaval.

3. Seleksijski odbor lahko sklene, da bo zaslišal vse ali posamezne kandidate/kandidatke. Zaslišanja so odprta za javnost.

4. Seleksijski odbor lahko od državnih organov in javnih ustanov zahteva informacije o kandidatu/kandidatki, ti pa morajo na to zahtevo odgovoriti po hitrem postopku.

5. Seleksijski odbor si bo prizadeval, da o vsem odloča soglasno, kadar pa konsenz ne bo možen, bo odločal z večino 5 članov/članic.

6. Seleksijski odbor ocenjuje izpolnjevanje pogojev kandidatov/kandidatk, katerih kandidate obravnava, in zoži izbor na seznam, na katerem je dva do trikrat večje število kandidatov in kandidatke, kot je število članov in članic komisije, ki se izberejo v pogodbeni strani.

7. Seleksijski odbor v štiridesetih dneh po poteku razpisa objavi seznam kandidatov/kandidatk in ga še istega dne pošlje predsedniku/predsedstvu pogodbene strani.

Stališča udeležencev/udeleženek:

Kar se tiče te dileme, ki je bila že omenjena, volilna komisija dostavi seznam predsedniku, predsedstvu države, to je vprašanje, ki mislim, da se lahko reši s tem zakonom, ki mora biti sprejet. Torej tukaj tudi nisem prepričan, če je to lahko tukaj, to je pravno, ali sme biti prej, preden je zakon sprejet.

Izjava: Tin Gazivoda, Center za človekove pravice, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) glede na to, da je v vseh državah v regiji zakonodajna oblast najvišja, zakaj se je delovna skupina opredelila za to, da imajo predsedniki vlogo pri izbiri komisarjev?

Izjava: Maja Mičić, Inicijativa mladih za človekove pravice v Srbiji, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) jaz ne bi dal možnosti izbire predsedniku, ampak parlamentu kot širšemu organu.

Izjava: Zaim Elezi, Svet bošnjaških nevladnih organizacij, Peć/Pejë, Kosovo, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Sem v veliki dilemi glede vloge predsedstvo v Bosni in Hercegovini, kar se tiče komisije, zato ker je pri nas predsedstvo zelo fluidni organ s stališči, ki ne koristijo nikomur, razen njihovim političnim strankam. Jaz bi vsa pooblastila, ki jih ima predsedstvo v tem Načrtu, prenesla na parlament Bosne in Hercegovine.

Izjava: Borka Rudić, Združenje BH Novinari, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Točke (...) morajo potekati v logičnem zaporedju: s kandidatom se najprej opravi intervju, potem se objavijo rezultati.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Procedura izbiranja komisarjev je tudi zelo zapletena, to vse je treba poenostaviti, ker drugače bo predstavljajo problem.

Izjava: Berat Luzha, bivši politični zapornik, Priština/Prishtinë, Kosovo, Nacionalni posveti z bivšimi političnimi zaporniki o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 15. september 2010

(...) mislim, da bi moral seleksijski odbor opraviti intervju z vsemi (...) [kandidati] ravno zaradi vpletenosti države v izbiro.

Izjava: Jovana Ramović, Pravna fakulteta, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

(...) vsaka skupščina ali zakonodajni organ držav, ki bodo postale podpisnice, imajo stalne komiteje za človekove pravice. Moj predlog je, od predlogi za člane pridejo od teh stalnih komitejev, potem pa so člani izbrani v skupščini, kar uporabljamo mi v Republiki Makedoniji (...) Badinterov sistem ali metoda, poimenovana po znanem ustavnem sodniku iz Francije Robertu Badinteru, ki pomeni dvojno dvotretjinsko večino. Dvotretjinska večina za cel zakonodajni organ [komite] in dodatna dvotretjinska večina iz samega zakonodajnega organa. Moj predlog izhaja iz regulatornih agencij, ki se v največji meri izbirajo z dvotretjinsko večino, ki istočasno zagotavlja objektivnost in politično soglasnost. V okviru tega procesa menim, da je politična soglasnost ključnega pomena.

Izjava: Timčo Mucunski, Pravna fakulteta Justinijan Prvi, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Izbor članov in članic komisije, ki jih imenujejo predsedniki/predsedstvo Pogodbenih strani

- 1. Predsednik/predsedstvo pogodbene strani dokončno izbere člane in članice komisije, ki se v pogodbeni strani izbirajo izmed kandidatov in kandidatke s seznama, ki mu ga pošlje selekcijski odbor.**
- 2. Predsedniki/predsedstvo pogodbenih strani bodo tridesetega dne po dnevu, ko jim selekcijski odbori pošljejo sezname kandidatov, obvestili drug drugega o svojem izboru, preden o tem obvestijo javnost.**
- 3. Predsedniki/predsedstvo pogodbenih strani objavijo imena članov in članic komisije petnajstega dne od dneva, ko vsi prejmejo obvestila iz 2. odstavka tega člena.**

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) ampak mislim, da je izredno pomembno, da se takoj izberejo tudi namestniki članov ... sedaj je v svetih in predstavništvih zelo pogosto, da se določi tistega, ki ima pravico glasovati in njegov namestnik,

ker se predvideva, da je majhna verjetnost, da oba istočasno ne bosta mogla sodelovati na sejah.

Izjava: Ljiljana Canjuga, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

In zdi se mi tudi, da je državam po eni strani treba dati možnost ugovora, ko se že izbira 20 članov in članic komisije. Kar pomeni, da vsaka država, kot takrat ko imenuješ veleposlanika, lahko država da neki veto na tega veleposlanika

Izjava: Gordana Bosanac, Center za mirovne študije, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Ker je na koncu te procedure pomembna vloga, ki je dodeljena predsedniku ali predsedstvu, moram ponoviti vprašanje, ki je bilo postavljeno na dosedanjih posvetih, ali to spada pod pooblastila predsednika kot nekakšna dodatna naloga ali posega v pooblastila, ki jih imajo v posameznih državah vladne institucije, ne pa predsednik.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Delovna skupina je, tako se zdi, ocenila, da je prevladalo mišljenje, da komisarje izbirajo predsedniki. Mislim, da bi to lahko bila legitimna rešitev, ravno tako pa mislim, da ima to eno potencialno nevarnost, to pa je pravzaprav pomanjkanje legitimnosti. Če komisarje izbirajo predsedniki, ima predsednik preveliko vlogo. Vem, da je bilo tako v latinskoameriških državah in vidim, da je večji del tega dokumenta zasnovan na izkušnjah latinskoameriških držav, moramo pa upoštevati to, da predsedniki v Južni Ameriki, kjer dominira zelo močna predsedniška sestava, tudi tukaj nimajo enakih pooblastil. Mi nameravamo dati pooblastila predsedniku, toda izključiti parlament (razen pri vprašanju ratificiranja meddržavnega sporazuma) in parlamentarno večino iz izbiranja komisarjev. Je treba iz izbire komisarjev izključiti parlament kot najvišji suveren organ v vseh državah bivše Jugoslavije? Zatem pridejo tudi tista praktična vprašanja: kaj, če predsednik in parlament nista iz iste večine? In komisarji, ki jih bo na Hrvaškem izbiral Josipović, ne bodo po volji vlade, in ravno vlada bo zadolžena za sodelovanje s komisijo. To so praktično-politična vprašanja. Vseeno poudarjam bistveno vprašanje, na katerem vztrajam, to pa uporabljam kot podporni argument.

Izjava: Dragan Popović, Inicijativa mladih za človekove pravice, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Naravno bi bilo, da to dela parlament, ampak to je politično vprašanje.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Želela sem reči samo to, da mi ni jasno, na temelju katerih kriterijev, bi se morala predsednik ali predsedstvo odločati o izbiri.

Izjava: Jelena Stevančević, pravna svetovalka misije OEBS v Srbiji, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Zanima me, v kolikšni meri bodo člani [komisije] politično neodvisni, glede na to, da jih izbirajo predsedniki? Mislim, da je verjetno, da bo situacija takšna, da bodo izbirali člane, ki so podobni njim. Zanima me, na kakšen način se temu lahko izognemo?

Izjava: Admir Adrović, Forum mladih Bošnjaške stranke, Rožaje, Črna Gora, Nacionalni posveti z mladimi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 15. december 2010

(...) katere so te metode, s katerimi želi Inicijativa za REKOM zagotoviti neodvisnost članov, glede na to, da se, na primer, v Črni Gori politična garnitura ni veliko spremenila v zadnjih 20-ih letih, v Srbiji je SPS, na primer, ponovno na oblasti, medtem ko na Hrvaškem tudi vlada HDZ?

Izjava: Stevan Kandić, študent, Pravna fakulteta, član Združenja pravnikov Črne Gore in Evropskega združenja študentov prava Črne Gore, Podgorica, Črna Gora, Nacionalni posveti z mladimi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 15. december 2010

(...) o izbiri članov komisije, mislim, da še kako morajo biti izbrani v parlamentu, ne pa, da jih izbira predsednik, ker je parlament zakonodajna oblast in so ga neposredno izvolili volivci in iz teh razlogov menim, da bi bila izbira v parlamentu veliko boljša.

Izjava: Edin Smailović, Filozofska fakulteta, podiplomski študij, Ljubljana, Slovenija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Konstitutivna seja

1. Najstarejši član/članica komisije skliče konstitutivno sejo v sedežu komisije v 15 dneh po dnevu izbora in predseduje komisiji do izvolitve predsedujočega člana/predsedujoče članice.

2. Slovesnemu, uvodnemu delu konstitutivne seje komisije prisostvujejo predsedniki/člani predsedstva pogodbenih strani.

V uvodnem delu konstitutivne seje podpišejo člani in članice komisije izvod statuta ter izgovorijo in podpišejo naslednjo izjavo: »Prisegam s svojo častjo, da bom funkcijo člana/članice komisije opravljal v skladu s statutom, predano, nepristransko in neodvisno, v prizadevanju, da opravičim pokazano mi zaupanje in prispevam k uresničevanju ciljev komisije«.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) kar se tiče same komisije, se omenja ustanovna seja, nikjer pa se ne omenja, v kakšni obliki komisija sprejema odločitve. Razen tega, da je potrebna sklepčnost, ali ona sprejema odločitve na sejah? Zelo mogoče je, da bo to predvideno tudi v poslovniku same komisije. Ali je potrebna fizična prisotnost?

Izjava: Maja Mičić, Inicijativa mladih za človekove pravice, Beograd, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravico, Delovna skupina: Sestava in izbira članov REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Izvolitev predsedujočega/predsedujoče in sprejetje poslovnika

1. Člani in članice komisije izvolijo predsedujočega člana/predsedujočo članico in sprejmejo poslovnik o delu komisije v 60 dneh po konstitutivni seji.

2. Člani in članice komisije lahko sklenejo, da se funkcija predsedujočega/predsedujoče omeji na določeno časovno obdobje.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) 31. člen je 'člani in članice komisije se lahko odločijo, da se funkcija predsednika omeji na določeno časovno obdobje', mislim, da ni treba, da je navedeno 'se lahko odločijo', ampak je to treba takoj omejiti, enostavno zato, ker je to oseba, ki bo vedno nastopala v imenu same komisije in morda je treba omejiti obdobje tega mandata.

Izjava: Danilo Ajković, Pravna fakulteta, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010an 32

Sklepčnost in odločanje

- 1. Komisije je sklepčna, kadar je pri delu navzočih 14 njenih članov/članic.**
- 2. Komisija si prizadeva, da o vsem odloča soglasno, kadar pa konsenz ni možen, mora z odločitvijo soglašati najmanj 14 članov/članic.**
- 3. Komisija lahko sklene, da za sprejetje proceduralne odločitve zadostuje soglasje navadna večine vseh članov in članic.**

Stališča udeležencev/udeleženk:

Kvorum je treba določiti jasno, direktno. In način sprejemanja odločitev, jasno in direktno. Mislim, da to, kvorum in odločanje, v istem odstavku ne pride v poštev. Po tem členu, če vzamemo opcijo A, to je 20, pomeni, da je kvorum približno 14, za odločitev je dovolj dve tretjini od 14, to je osem in pol, devet in pol, pardon. Torej devet. To pomeni, da bi odločitev sprejelo manj kot 50 odstotkov od skupnega števila članov. Če sedaj preberemo pod dva 'REKOM lahko z dvotretjinsko večino', spet je omenjena dvotretjinska večina, 'odloči, da je sprejetje konkretne proceduralne odločitve dovolj enostavna večina vseh'. To je kontradiktorno tej točki ena. Enostavna večina je večina nad polovico. Če je to enajst, dve tretjini od 11 je sedem. Torej odločitev sprejema 30 odstotkov članov ali komisarjev organa. To je absurd. Torej, po mojem mnenju bi odločitev morala sprejeti na tak način, da je 90 odstotkov prisotnih ali dvotretjinska večina. To bi se zmanjšalo približno na, če gledamo matematično, da mora biti za odločitev 60 odstotkov.

Izjava: Veljko Vičević, UDVDR PGZ, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

(...) kvorum za samo delo brez odločanja mora biti največ 50 odstotkov.

Izjava: Boško Nenezić, Center za monitoring, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Za kvorum in odločanje je treba določiti večino, ki je potrebna za sprejetje poslovnika.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Samo predlog (...) - 'Komisija si prizadeva, da vse določitve sprejema enoglasno, kadar pa je konsenz

nemogoče doseči, odloča večina od minimalno štirinajst članov in članic.'

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Sestava in izbira članov REKOM, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) predvideli ste, da naj bi bil kvorum za delo komisije najmanj 14 članov. To pomeni, da on lahko funkcionira tudi brez prisotnosti ene cele države, predstavnikov te države (...) moj predlog je ta, da obstaja ena kvalificirana večina, če hočete, lahko pustite ti dve tretjini (...) z dodatkom, da prisostvuje najmanj po en član iz [vsake] države.

Izjava: Boban Misoski, Pravna fakulteta, Univerza Kiril i Meto-d, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Prenehanje mandata člana/članice

- 1. Članu/članici komisije preneha mandat s potekom mandata komisije in v primerih:**

- (a) predložitve odstopa v pisni obliki,**
- (b) smrti,**
- (c) pravnomočne sodne odločbe o omejitvi ali odvzemu poslovne sposobnosti,**
- (d) pravnomočne obsodbe na brezpogojno zaporno kazen,**
- (e) razrešitve.**

- 2. V primerih iz točk (a), (b), (c) in (d) 1. odstavka tega člena ugotovi komisija prenehanje mandata in o tem obvesti predsednika/predsedstvo pogodbeni strani, ki v 15 dneh izbere novega člana/članico komisije s seznama, ki ga je določil selekcijski odbor v postopku predlaganja kandidatov za člane in članice komisije.**

- 3. Član/članica komisije je lahko razrešen/a dolžnosti v primeru neizpolnjevanja obveznosti iz 35. in 37. člena, v primeru pravnomočne obsodbe za kaznivo dejanje, ki škoduje integriteti in kredibilnosti člana/članice komisije ter v primeru neprekinjene nezmožnosti opravljanja dolžnosti zaradi neugodnega mentalnega, emocionalnega ali fizičnega stanja.**

4. Komisija odloča o predlogu za razrešitev člana/članice ob njegovem/njenem izvzetju in ga pošlje predsedniku/predsedstvu pogodbene strani, v kateri je bil/a izbran/a član/članica komisije, katerega/katere razrešitev se predlaga. Pred odločanjem o predlogu za razrešitev komisija omogoči članu/članici, o katerega/katere razrešitvi se odloča, da se seznani z dokazili zoper njega/njo in da predstavi dokazila v svoje dobro.

5. Predsednik/predsedstvo pogodbene strani v 15 dneh po prejemu predloga odloča o razrešitvi in v primeru razrešitve izbere novega člana/novo članico komisije s seznama, ki ga je določil selekcijski odbor v postopku predlaganja kandidatov/kandidatk za članstvo v komisiji.

Stališča udeležencev/udeleženek:

Kakor vidim, (...) se navajata dva načina prenehanja mandata članov. Eden je avtomatični: z iztekom mandata, v primeru odpovedi, smrti, omejitve ali odvzema poslovne sposobnosti in pravnomočne sodbe o zaporni kazni. Drugi je diskrecijski, kadar komisija sama razrešuje ali predlaga v primeru neizpolnjenih obveznosti. Glede na to, da se lahko zgodi, da se šele naknadno ugotovi, da nekdo od članov komisije že od začetka ne izpolnjuje kriterijev (npr. vojno-hujskaški izpadi med vojno ali neko novo dejstvo, ali ta oseba postane javni funkcionar ipd.), bi bilo tudi to treba uvrstiti kot osnovo za prenehanje mandata, ampak ne avtomatično, ampak bi se lahko dodalo, da če komisija ugotovi, da razlog, ki predstavlja oviro za članstvo v REKOM-u, obstaja ali nastaja, bi morala komisija začeti postopek za razrešitev. Druga hipotetična situacija je takrat, ko je nekdo od članov REKOM-a kazensko preganjan. Eden od pogojev za avtomatično izključitev je pravnomočna sodba. Da je sodba pravnomočna, lahko mine nekaj let, pri tem pa se seveda spoštuje presumpcija nedolžnosti. Ampak vseeno, samo dejstvo, da se proti nekomu vodi sodni postopek, lahko povzroči izgubo ugleda in zaupanja. Tako da mislim, da bi REKOM moral vključiti tudi začetek postopka, ki ruši integriteto ali zaupanje naroda v osebo, ki je član ali članica. Komisija bi morala imeti možnost, da takšnega člana razreši. Pri tem je seveda možno, da države članice to možnost zlorabijo, ampak zato to ne bi

spadalo v skupino razlogov za avtomatično izključitev, ampak bi se uporabilo samo kot pogoj za začetek postopka, v katerem bi se komisija, odločila o razrešitvi ali priporočilu predsednikom, da razrešijo člana komisije.

Izjava: Ivan Jovanović, pravni svetovalec misije OEBS v Srbiji, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Vi niste predvideli, da članstvo lahko preneha tudi z odločitvijo skupnega organa tega panela ali skupnega organa REKOM-a.

Izjava: Mehmet Bardhi, Demokratična zveza v Črni Gori, Ulcinj, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in političarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, 30. junij 2010, Podgorica, Črna Gora

Predsednik države, da on razreši člana REKOM-a, kje ste to videli? Torej spet želite, da je REKOM odvisen od državnih institucij? Pa prosim vas, tukaj sploh ni logike in za mene je to nesprejemljivo. Predsednik države v Črni Gori ni predsednik svojih državljanov, on je predsednik, ve se čigav.

Izjava: Mehmet Bardhi, Demokratična zveza v Črni Gori, Ulcinj, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in političarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, 30. junij 2010, Podgorica, Črna Gora

Predvidevam, da mora obstajati tudi nekakšen nadzorni organ, ki bo imel pooblastilo za razreševanje članov komisije.

Izjava: Vesna Simović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

PRAVICE IN OBVEZNOSTI ČLANOV/ČLANIC IN OSEBJA KOMISIJE

Vestnost, neodvisnost in nepristranskost

1. Člani in članice, zaposleni ali kako drugače angažirane osebe v komisiji, morajo ravnati v skladu z določbami tega statuta in drugih aktov, ki jih sprejema komisija, vestno, nepristransko in neodvisno od interesov katerekoli politične stranke, vlade ali drugega organa oblasti, interesne skupine ali druge osebe.

2. Člani in članice komisije in druge osebe, zaposlene v komisiji, ne smejo opravljati nobene druge dejavnosti, ki bi utegnili ogroziti njihovo opravljanje dolžnosti v komisiji ali

pripeljati v dvom njihovo neodvisnost in nepristranskost. Član/članica komisije in drugi zaposleni v komisiji morajo komisijo obvestiti o obstoječi ali možni koliziji interesov.

3. Če komisija izve, da gre pri članu/članici komisije ali zaposlenem/zaposleni v komisiji za kolizijo interesov, bo izvzela to osebo iz nadaljnjega dela v zvezi z zadevo, ki vključuje kolizijo interesov, ali pa bo razrešila oziroma začasno odstavila člana/članico oziroma odpustila zaposlenega/zaposleno iz komisije.

4. Če komisija ne bo pravočasno obveščena o okoliščini, ki opozarja na kolizijo interesov člana/članice komisije ali druge osebe, zaposlene v komisiji, ta oseba pa je sodelovala pri odločanju ali je ukrepala v zvezi z zadevo, ki vključuje kolizijo interesov, bo komisija, takoj ko bo izvedela za tako okoliščino, ponovno proučila storjeno dejanje oziroma sprejeto odločitev in če bo nujno, bo poskrbela, da se ponovi odločanje o tem vprašanju oziroma ponovno izpelje postopek brez sodelovanja te osebe.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) Ta člen (...) je bistven, ključnega pomena, najpomembnejši in odločujoči. Treba ga je napisati s krepko pisavo, tako da ga nihče ne more spregledati.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Člani in članice REKOM-a ravnaajo vestno, strokovno, neodvisno in nepristransko. Ostanek [stavka] je odvečen in ga je treba izbrisati.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Treba je navesti 'prejemajo nadomestilo za svoje delo'.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Posebne pravice in imuniteta

1. Za ohranitev neodvisnosti komisije in zagotovitev njenega nemotenega delovanja imajo člani/članice komisije in zaposleni/zaposlene v komisiji med opravljanjem svojih funkcij naslednje posebne pravice in imunitete:

(a) imuniteto glede pripora in zaplembe osebne prtljage;

(b) imuniteto glede vseh vrst pravnih postopkov zaradi izraženega mnenja in ravnanja, v dobri veri, v okviru opravljanja dolžnosti;

(c) izvzetje iz kakršnekoli omejitve svobode gibanja v zvezi z opravljanjem del in nalog komisije ter v zvezi z odhodom iz države in vrnitvijo v državo, v kateri opravljajo funkcijo.

2. Imuniteta iz točke (b) 1. odstavka tega člena glede izraženega mnenja velja tudi po prenehanju dolžnosti člana/članice komisije oziroma po koncu dela v komisiji.

3. Komisija ima obveznost odvzeti imuniteto članu/članici in zaposlenemu/zaposleni, če ugotovi, da bi imuniteta onemogočila pravičnost in ogrozila zaupanje javnosti v njeno delo.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Imuniteto imate samo na ozemlju svoje države, ne morem vam zagotavljati imunitete na ozemljih drugih držav, razen če mednarodni sporazum ne potrdi, da imajo vse te osebe [člani REKOM] imuniteto na celem območju, kar pa potem po nepotrebnem odpira resna pravna vprašanja.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Imuniteta pred priporom absolutno ni prava. Sprašujem se, kaj bo, če bo neki član ujet pri izvrševanje kaznivega dejanja.

Izjava: Margarita Nikolovska, Inštitut za človekove pravice, Skoplje, Makedonija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Varovanje virov in zaupnih podatkov

Člani in članice komisije, zaposleni ali osebe, ki jih kako drugače angažira komisija, morajo varovati tajnost vseh podatkov, do katerih pridejo med opravljanjem svojih dolžnosti v komisiji, vštevisi identiteto osebe, ki je dala podatke pod pogojem zaupnosti, in jih ne smejo uporabljati v osebne namene, vse dokler komisija ne sklene, da te podatke objavi v obliki uradnega sporočila. Ta obveznost se ne nanaša na splošno znana dejstva.

Stališča udeležencev/udeleženck:

(...) 'zaščita vira in zaupnih podatkov'. Mislim, da je treba boljše definirati to, kar pišejo, da imajo obveznost hraniti informacije kot tajne, ki jih izvedo v okviru dela REKOM-a, mislim, da to ni sprejemljivo. Poanta REKOM je, da se dejstva javno objavijo, ne pa, da se hranijo kot tajnost do zaključnega poročila in potem, konec koncev, je to poanta javnega pričanja.

Izjava: Mario Mažić, Inicijativa mladih za človekove pravice na Hrvaškem, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Zaščita vira in zaupnih podatkov, da morajo vse informacije, ki jih izvedo v okviru dela za REKOM, hraniti kot tajno, tudi jaz mislim, da je to problematično. Lahko se to definira tako, da morajo to hraniti kot tajno v času trajanja mandata REKOM, torej dokler REKOM vodi preiskave in tako naprej, morajo oni hraniti kot tajne, ker ne vem, da ne bi na ta ali oni način vplivalo, ampak mislim, da če je navedeno tako, da je malo problematično, ker, ponovno, ideja je, da se dejstva dajo v javnost.

Izjava: Mario Mažić, Inicijativa mladih za človekove pravice, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Če REKOM dobi ta pooblastila in se nanj prenese možnost, da sprejema zaupna dokumente, zagotovo mora zadržati zaupno naravo dokumentov oziroma obliko dokumentov v tej meri, kakor so mu ti dokumenti dostavljeni in mislim, da je to najnižja meja, do katere je treba iti, izven tega zagotovo ne bo nihče pristal, da dostavlja dokumente.

Izjava: Toma Višnjić, odvjetnik, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Tako, da bi bil moj predlog, da se morda resnično gre z eno idejo od začetka, da se države obvežejo. Vem, da je to zelo ambiciozno, ampak da se obvežejo dajati tajne dokumente, a v zameno ... ljudje, ki bodo te dokumente videli, jih ne smejo objavljati ali o njih javno govoriti. Mislim, da je to morda nekakšen balans, na kar bi države lahko pristale.

Izjava: Gordan Bosanac, Center za mirovne študije, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

STRUKTURA KOMISIJE

Izvršni sekretariat in tematski oddelki

- 1. Komisija ustanovi centralno pisarno v Sarajevu pod imenom Izvršni sekretariat, katerega naloga je nuditi tehnično, administrativno in operativno pomoč članom komisije in koordinirati delo med različnimi pisarnami in tematskimi oddelki, ki jih ustanovi komisija.**
- 2. Komisija imenuje in razrešuje izvršnega sekretarja in vodje tematskih oddelkov.**
- 3. Zaposleni in druge osebe, angažirane v Izvršnem sekretariatu in tematskih oddelkih, se angažirajo ne glede na državljanstvo.**

Stališča udeležencev/udeleženck:

(...) 'REKOM ima pravico, da izbira in imenuje vodje preiskovalnih ekip ... po priporočilu pisarne/urada v državah pogodbenicah', ampak da ni obvezen. Jaz mislim, da se vodje preiskovalnih enot postavljajo zato, ker so strokovni, zato ker imajo potrebne izkušnje, da zagotavljajo, da bodo ravno oni s svojim delom uspeli izpeljati preiskavo v določenih primerih. Ni treba predlagati pisarnam vodij preiskovalnih ekip, ampak njih postavlja komisija v skladu s potrebnim znanjem in izkušnjami glede na konkretne primere zločinov in preiskav.

Izjava: Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) koristno, da se pravzaprav po priporočilu pisarne/urada v državah pogodbenicah imenujejo vodje, še posebej na način, na katerega je to formulirala

delovna skupina. Torej tega njim ni treba spoštovati, niso obvezani, mislim pa, da je bistveno, da to delajo po priporočilih pisarn.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

Pisarne komisije v pogodbenih straneh

1. Komisija ustanavlja pisarne v pogodbenih straneh in na predlog izvršnega sekretarja imenuje in razrešuje osebe, ki jih vodijo.
2. Komisija v Sarajevu lahko po posvetu z Izvršnim sekretariatom v Sarajevu in pisarno v pogodbeni strani ustanovi mobilne preiskovalne time in območne pisarne v drugih krajih na ozemlju pogodbene strani ter imenuje in razrešuje vodje timov oziroma območnih pisarn.
3. Komisija lahko na predlog izvršnega sekretarja ustanovi mobilni preiskovalni tim s pooblastilom, da zbira podatke v katerikoli izmed pogodbenih strani.
4. Zaposleni in druge osebe, angažirane v pisarnah v pogodbenih straneh in timih, se angažirajo ne glede na državljanstvo.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Komisija mora imeti člane, ki se bodo izbirali na način, ki se bo preciziral v neki bolj oddaljeni fazi. Ravno tako je treba v tem delu, razen članov, definirati tudi pristojnost vsakega organa. Imamo priložnost, da se pogovarjamo o tem, kateri so ti organi predsednika REKOM-a, razen komisije.

Izjava: Vesna Simović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) mislim, da bi bilo praktično, da bi bili v vseh (...) [pisarnah] (...) vključeni ljudje iz različnih držav.

Izjava: Edin Smailović, Filozofska fakulteta, podiplomski študij, Ljubljana, Slovenija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Arhiv

1. Izvršni sekretariat ustanovi Oddelek za arhiv in bazo podatkov komisije, ki določi metodologijo arhiviranja in digitalizacije zbrane dokumentacije.
2. Ko Oddelek za arhiv in bazo podatkov določi metodologijo iz prvega odstavka, najpozneje pa šest mesecev po ustanovitvi, postane Arhiv in baza podatkov komisije, katerega naloga je arhivirati in digitalizirati zbrano dokumentacijo.
3. Vsaka pisarna v državi mora ustanoviti oddelek za arhiv in bazo podatkov z nalogo, da arhivira in digitalizira zbrano dokumentacijo. Ti oddelki najpozneje šest mesecev po ustanovitvi postanejo arhivi in baze podatkov na ravni pisarne.
4. Arhiv in baza podatkov komisije v Sarajevu bosta najpozneje tri mesece pred prenehanjem dela komisije združena z arhivi in bazami podatkov pisarn v državah.
5. Najpozneje 15 dni pred prenehanjem dela izroči komisija kopije združenega arhivskega gradiva in baze podatkov državnim arhivom pogodbenim stranem in/ali institucijam, ki imajo zmogljivosti za njihovo hrambo.

Arhivsko gradivo in baza podatkov komisije sta po prenehanju njenega dela dostopna brez omejitve vsem zainteresiranim institucijam in osebam, razen dokumentacije, za katero velja obveznost varovanja tajnosti podatkov.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Vprašanje arhiviranja celotne dokumentacije zaradi zgodovinskih dejstev in tako naprej. Vsaka država jih mora spraviti v svoj državni arhiv. To je edina hiša in trezor, kjer se hranijo resnica in dokumentacija.

Izjava: Mirko Kovačić, Vukovarske matere in Zveza združen družin pogrešanih in nasilno odpeljanih, Vukovar, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Vukovar, Hrvaška, 14. julij 2010

FINANCIRANJE KOMISIJE

Financiranje

1. Komisija se financira iz prispevkov pogodbenih strani in donacij.
2. Prispevki članic so prispevki iz letnih proračunskih sredstev pogodbenih strani, ki se določijo v rednem proračunskem postopku med trajanjem komisije.
3. Prispevki pogodbenih strani se zagotavljajo v nominalnih zneskih, ki ustrezajo procentualnemu deležu držav članic v skupno določenem znesku, potrebnem za financiranje komisije.
4. Pogodbene strani se bodo dogovorile o prispevkih, potrebnih za delo komisije.
5. Donacije se zagotavljajo iz različnih virov, in sicer tako mednarodnih organizacij kot tudi domačih pravnih oseb.
6. Donacije so "sredstva, s katerimi se neposredno upravlja" in se uporabljajo v skladu s pogodbami, ki jih bo komisija sklepala z mednarodnimi organizacijami in domačimi pravnimi osebami.
7. Prispevki v naturi, všteti tudi take prispevke pogodbenih strani, se ne štejejo za del prispevkov iz 2. odstavka 42. člena.

Stališča udeležencev/udeležen:

(...) del financiranja gre iz tega, kar je sedaj na Hrvaškem na vidiku, da zločin, ki je povezan s finančnim kriminalom in vojni zločin, ne zastara. To pomeni, da če se ljudem, ki so obogateli v vojni, vzame denar, da gre to zagotovo v REKOM.

Izjava: Gordan Bosanac, Center za mirovne študije, Zagreb, Hrvaška, Nacionalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 1. junij 2010

Mislim, da bi morali proračuni parlamentov na nek način financirati to komisijo, kar bi spet prispevalo k temu, da vseeno vse opcije v vseh teh državah sodelujejo pri financiranju komisije.

Izjava: Dušanka Džakula – Tušup, Gibanje za spremembe, Herceg Novi, Črna Gora, Nacionalni posveti s politiki in politi-

čarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, , Podgorica, Črna Gora, 30. junij 2010

SKLEPNO POROČILO KOMISIJE

Izdelava in objava sklepnega poročila

1. Tri mesece pred koncem svojega mandata objavi komisija sklepno poročilo.
2. Komisija istočasno izroči sklepno poročilo predsednikom/predsedstvu pogodbenih strani in ga objavi na svoji spletni strani istočasno v vseh uradnih jezikih pogodbenih strani in v angleškem jeziku.
3. Komisija mora poskrbeti za to, da bo hkrati ali po izročitvi sklepnega poročila javno dostopen tudi njegov povzetek.

Stališča udeležencev/udeležen:

Dobro bi bilo, da se naredi ena knjiga pričanj, pa če koga to zanima, bo prebral.

Izjava: Munira Subašić, Združenje Gibanje mater enklav Srebrenice in Žepe, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z združenji žrtev in družinami žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština, Kosovo, 17. december 2010

Vsebina sklepnega poročila

1. Sklepno poročilo vsebuje uvod, relevantna dejstva o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic v skladu z nalogami komisije iz 14. člena statuta; sezname človeških izgub, seznam pogrešanih, seznam krajev zapiranja, zaprtih oseb in oseb, ki so bile izpostavljene mučenju ter priporočila.
2. Priporočila se med drugim nanašajo na:
 - (a) nadaljnje korake pogodbenih strani za povečanje zaupanja med državami in skupnostmi na ozemlju nekdanje SFRJ;
 - (b) ustrezen model materialnih in simboličnih reparacij, način reforme institucij in mehanizme, ki zagotavljajo integracijo ugo-

**tovljenih dejstev v izobraževalne sisteme
pogodbениh strani;**

**(c) način spremljanja izvajanja priporočil
komisije, kar lahko vključuje tudi predlog
oblikovanja posebnega mehanizma za ure-
sničevanje tega namena.**

Stališča udeležencev/udeleženek:

(...) menim, da bi morala biti v statutu REKOM-a definitivno navedena obveznost držav, da potem, ko izide zaključno poročilo, končno poročilo, ki ga bo podal REKOM (...) da ugotovitve poročila uporabijo v izobraževalnem kurikulumu, tj. izobraževalnem sistemu.

Izjava: Slaven Rašković, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z mladimi in organizacijami mladih o Načrtu statuta REKOM, Podgorica, Črna Gora, 29. maj 2010

Mislim, da bi eno od priporočil komisije definitivno moralo biti tudi to, da se ustanovi organ ali da je to priporočilo, da se gre v kreiranje enotnega poučevanja zgodovine.

Izjava: Ivan Novosel, Legalis, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z mladimi in organizacijami mladih o Načrtu statuta REKOM, Podgorica, Črna Gora, 29. maj 2010

Priporočilo ni pravno zavezujoče. Mi imamo 300 svetov, ki jih je formirala vlada, oni podajo poročilo in dajo priporočila. Vladi tega ni treba sprejeti. Tako da razmišljam, ali je to odgovarjajoč mehanizem za to, kar hočemo. Ali hočemo, da se to sprejme ali da se napišejo priporočila in gre poročilo v smeti in da nikdar ne bo nič iz tega.

Izjava: Antonella Balić, Svet mladih Demokratične stranke socialistov Črne Gore, Herceg Novi, Regionalni posveti z mladimi in organizacijami mladih o Načrtu statuta REKOM, Podgorica, Črna Gora, 29. maj 2010

In kar se tiče člena, ki govori o zaključnem poročilu, bi predlagala, da se na sledi metodološkega razmejevanja da enotna metodologija za dejstva in druga za kontekst in ravno tako potem razmejiti v poročilu.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti z nevladnimi organizacijami o Načrtu statuta REKOM, Banja Luka, BiH, 5. junij 2010

(...) sugeriram, da bi bilo pri simboličnih reparacijah jasno navedeno, da je neizogibna izgradnja kulture spominjanja, skozi dneve spominjanja na vojne dogodke, postavitev spomenikov. In zato mislim, da ni slabo, da tukaj pri simboličnih reparacijah točno navedemo, kaj bo to pomenilo.

Druga zadeva, s katero mislim, da bi se REKOM moral ukvarjati, je, da poleg krutih in brutalnih primerov iz vonje preteklosti v regiji obstajajo tudi pozitivne zgodbe (...) Dobro bi bilo, da v javna zaslišanja vključimo ljudi, ki so v hudih časih (...) tudi nekoga rešili.

Izjava: Ljiljana Spasić, Državljanska akcija, Pančevo, Srbija, Regionalni posveti z večnacionalnimi skupnostmi o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Mostar, BiH, 28. avgust 2010

Mislim, da je bistvenega pomena, da odgovornost medijev in novinarjev, urednikov, pride v središče preiskovanja komisije in da bo to zapisano v poročilu.

Izjava: Jovana Mihajlović-Trbovc, Mirovni inštitut, Ljubljana, Slovenija, Regionalni posveti z novinarji o Načrtu statuta REKOM, Ljubljana, Slovenija, 10. september 2010

Mislim, da bi REKOM naredil ogromno napako, če njegovo poročilo, s katerim se končuje njegovo delo, ne bi imel uvoda, v uvodu pa je jasno navedena terminologija ali pojmovnik, kaj REKOM razume pod pojmom žrtev v najširšem smislu besede. Mi smo (...) rekli, katera hudodelstva in zločine bomo preiskovali, ampak v skladu s tem moramo klasificirati žrtev. Če bi se omejili samo na civilne in vojaške žrtve ali samo na ubite in pogrešane, se mi zdi, da bi naredili eno hudo krivico veliki skupini ljudi, ki so doživeli druge oblike kršenja njihovih pravic, to pa so posilstva, prisilna zapiranja, psihična in fizična maltretiranja (...) to, kar morda izgubljam o vidika, je to, da bo REKOM svoje delo zaključil s poročilom, kjer morajo biti v zadnjem delu poročila priporočila.

Izjava: Amir Kulaglič, Srebrenica, BiH, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...) dobro bi bilo, da bi ta ključna priporočila postala obligacija za države.

Izjava: Đorđe Gunjević, civilna žrtev vojne, Pakrac, Hrvaška, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Pakrac, Hrvaška, 22. oktober 2010

(...) želela bi, da v REKOM pride eno od priporočil, da se verouk odstrani iz šole in da se vključi kultura religije. Da vsak otrok razume, kaj je druga vera, verske skupnosti pa naj se ukvarjajo s tem, s čimer se ukvarjajo.

Izjava: Željka Katanić, Združenje staršev invalidnih otrok in mladine Leptir, Srebrenica, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo, Bratunac, BiH, 27. november 2010

[Komisija] bi morala dati priporočilo, kot že obstaja iniciativa za pisanje enotnega učbenika na nivoju celega Balkana, da se faktografija, ki se bo

ugotovila v mandatu dela komisije, mora vnesti v učbenike zgodovine. Interpretacija je nekaj povsem drugega, fotografija pa bi morala biti enaka za vse.

Izjava: Renata Eremić, Fakulteta političnih ved, podiplomske mirovni študiji, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 17. december 2010

Ugotovitve o vojnih zločinih in hudih kršitvah človekovih pravic

1. Komisija je pooblaščenca, da na podlagi ugotovljenih dejstev v sklepnem poročilu ugotovi, da obstaja resen sum, da je določena oseba storila vojni zločin oziroma hudo kršitev človekovih pravic. Taka ugotovitev nima učinka sodne obsodbe in ne prejudicira izida morebitnega sodnega postopka.

2. Komisija ne more v sklepnem poročilu objaviti ugotovitev v zvezi s posameznikom, če ni storila vseh razumnih korakov, da:

(a) obvesti to osebo o svojem namenu, da objavi tako ugotovitev;

(b) sporoči tej osebi vsebino ugotovitve, podatke, na podlagi katerih je prišla do ugotovitve, in razloge, na katerih temelji ugotovitev;

(c) omogoči tej osebi, da v razumnem roku odgovori na tako ugotovitev;

(d) preveri ugotovitev o preminuli osebi pri najmanj treh neodvisnih virih.

3. Glede primerov, ki so bili v navzočnosti obtoženega obravnavani pred mednarodnimi ali domačimi sodišči, se bo komisija v sklepnem poročilu sklicevala na ustrezno sodbo. Komisija lahko pri tem ugotavlja nova dejstva.

Stališča udeležencev/udeleženck:

(...) Je tukaj treba nekoga imenovati ali vi s svojimi dejstvi, ki opisujejo situacijo to lahko, ne vem, državnemu pravobranilstvu, DORH-u in tako dalje, ampak ne izdati ugotovitve, na kateri piše: 'Mi na osnovi tega sklepamo, da je xy oseba storilec'. To se mi zdi malo pre, premočno.

Izjava: Katarina Kruhonja, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvatska, Nacionalni posveti s organizacijami

civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 1. junij 2010

Jasno piše, da REKOM ni sodni organ. Ampak iz izkušenj vshe komisij za resnico, mora na koncu priti do poročila in tu se neke stvari morajo navesti. Morajo se navesti dejstva – to je tisto, kar zahtevajo žrtve – kdo so eventualni storilci ipd. V zaključnem poročilu REKOM-a se to mora navesti, ker če to izločimo s pojasnilom, da je to naloga sodišča, tisti, katerim je to namenjeno, ne bodo absolutno zadovoljni.

Izjava: Goran Miletić, pravni svetovalec za človekove pravice, Civil Rights Defenders, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Po mojem mnenju bi se točka 'REKOM ima pooblastilo, da v zaključnem poročilu potrdi, da zbrana dejstva kažejo na to, da je določena oseba storila vojni zločin oziroma težko kršitev človekovih pravic. Takšna ugotovitev nima učinka na sodniške sodbe' lahko izločila, a točka 'V zvezi s primeri, ki so procesuirani, v prisotnosti obtoženega, pred mednarodnim ali domačim sodiščem, se lahko REKOM v poročilu sklicuje na odgovarjajočo sodbo' bi se lahko, v zvezi s primeri, ki so procesuirani, vključila v člen [vsebina zaključnega poročila] na konec, samo (...) da se glasi 'REKOM ne predstavlja sodnega organa in zato ne ugotavlja individualne kazenske odgovornosti za vojne zločine in hude kršitve človekovih pravic'.

Izjava: Siniša Štimac, odvetnik, Split, Hrvatska, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvatska, 11. junij 2010

Mislim, da si ta komisija v nobenem primeru ne bi smela dovoliti oziroma se ji ne bi smelo dati takšnih pooblastil, da ona kaže na storilca posameznega zločina. Zato je kazanje na storilce posameznih zločinov še posebej nevarno tam, kjer so ti storilci že mrtvi, ker je praksa, mi pa se s temi preiskavami soočamo, in tudi jaz sedaj praktično govorim o svoji izkušnji, da v enem mestu za eno osebo resnično obstaja veliko število dokazov, da je storil pomembne zločine. Seveda nimamo pravice reči, da je, ampak veliko tega kaže, da oni so, da dobesedno skozi preiskave vse priče pravijo, vse je storil on in potem bi mi tukaj padli v dvojni problem. Najprej z vidika družine tega eventualnega zločinca, seveda je v interesu te družine, da se ne izkaže, da je on storil vse vojne zločine, on je morda izvršil nekatere. Po drugi strani pa bi eventualno predstavljalo problem v bodočih preiskavah. REKOM mora predstaviti podatke, ki se jim dobesedno lahko verjame.

Izjava: Munib Halilović, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Te sodbe postanejo pravila mednarodnega običajnega prava in tudi dejstva, ugotovljena s temi sodbami, postanejo dejstva, ki so zavezujoča. Glede na to tukaj ni ugibanja, to je dejstvo, ki razen, seveda ni najboljši primer, razen če za neka dejstva REKOM zagotovi verodostojne dokaze, ki izven razumnega dvoma peljejo v dvom in sum to ugotovljeno dejstvo v Haagu, potem lahko REKOM zavzame svoje stališče o tem in ugotovi to dejstvo na drugačen način. Ampak mislim, da bo zelo malo prostora, da REKOM postopa, spreminja neka dejstva, ugotovljena s pravnomočnimi sodbami v Haagu. Kar se tiče sodb pred domačimi sodišči, še posebej tistih, ki so bile izrečene v minulem obdobju, te so, kar se tiče dejstev, ki so v njih ugotovljena, zelo nagnjene k spremembam, tako da bo imel REKOM imel veliko dela, kar se tiče tega, da dejstva, ki so v teh sodbah, ne bo mogel sprejeti ad hoc kot ugotovljena dejstva in da reče, da je to dejstvo, ki ga je ugotovilo sodišče in to se mora spoštovati. In še kako bo imel REKOM obveznost, da prouči takšna dejstva in da o njih zavzema stališča.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...) ali je odredba (...) da v zaključnem poročilu REKOM ugotovi, da na osnovi zbranih dokazov kaže, da je določena oseba storila vojni zločin in ali to predstavlja kršitev domneve nedolžnosti Jaz mislim, da bi bilo treba to odredbo analizirati in eventualno preformulirati, če se ocenjuje, da je to v koliziji z osnovnimi principi o človekovih pravicah. Zato je vedno treba imeti v vidu, da REKOM ni sodišče in ni sodni organ.

Izjava: Teki Bokshi, odvetnik, Đakovica/Gjakovë, Kosovo, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Recimo, da o zločinu dva neodvisna vira govorita na isti način. Mi moramo vire primerjati, da bi prišli do resnice, do resnice se pride takrat, ko se primerjajo različni [viri].

Izjava: Miodrag Vuković, Demokratična stranka socialstov, Podgorica, Črna Gora, Nacionalni posveti s politikami in političarkami o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Podgorica, Črna Gora, 30. junij 2010

Ali je to morda kršitev človekovih pravic te osebe, ki bo na nek način, brez upoštevanja relevantnosti

teh dejstev, v javnosti prikazana kot storilec, za kar edino sodišče lahko ugotovi ali je ali ni?

Izjava: Branislav Vorkapić, Organizacija za državljanske iniciative, Osijek, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

'Takšna ugotovitev nima učinka sodbe sodišča' – tega sploh ni treba, to pisati je brezpredmetno. Ker to je normalno. Niti ne more imeti.

Izjava: Slavko Kecman, Združenje za mir in človekove pravice, Bilje, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

Vsak od nas mora posamezno in tudi REKOM, če je storjeno kaznivo dejanje, kakršno koli, v tem primeru vojni zločin, to prijaviti državnemu pravobranilstvu. Glede na to bomo čakali zaključno poročilo ...

Izjava: Veselinka Kastratović, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

(...) ta formulacija lahko ostane. Vsak državljan je dolžan prijaviti storilca kaznivega dejanja. Glede na to REKOM ne bo imel mandata, da reče, on je storil kaznivo dejanje, ampak da reče, da iz tega, kar je izvedel, kaže, da je ta oseba storila kaznivo dejanje.

Izjava: Dragan Pjevač, Združenje družin ubitih in pogrešanih Srbov s Hrvaške, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

(...) postavljam vprašanje – kaj, če komisija nekaj takega ugotovi in nekaj takega objavi in potem se izpelje kazenski postopek in oseba se osvobodi in ugotovi se, da tega ni storila (...) Ne moremo v interesu človekovih pravic kršiti, ravno tako, človekovih pravic.

Izjava: Jasminka Biloš, odvetnica, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Kdo bo pred komisijo, kdo bo tisti, ki je kompetentna, kdo bo presodil, da določena dejstva, ki smo jih zbrali, kažejo na to, da je določena oseba storila vojni zločin? Veste, to je sodnikom težko ugotoviti. To so ljudje, ki imajo izkušnje, ki poznajo svoje delo, oni morajo to ugotavljati.

Izjava: Jasminka Biloš, odvetnica, Hrvaška, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Jaz mislim, da mora REKOM absolutno obdržati pooblastilo, da lahko v svojem poročilu potrdi, ali je določena oseba storila vojni zločin. Ker če bo

REKOM delal samo kompilacijo ugotovitev žrtev, mislim, da nismo veliko naredili.

Izjava: Ivan Jovanović, Misija OEBS v Srbiji, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) povsem konkreten predlog, na začetku piše 'komisija ima pooblastilo', predlagam, da se za pooblastilom doda 'in obveznost'

Izjava: Đorđe Gunjević, civilna žrtev vojne, Pakrac, Hrvaška, Nacionalni posveti z lokalnimi skupnostmi o Načrtu statuta REKOM, Pakrac, Hrvaška, 22. oktober 2010

Žrtev bi morala dobiti zadoščenje z nekim procesom, da se vojni zločinec kaznuje tudi po njegovi smrti. Imamo sojenje, ki se je zgodilo v Beogradu za 2.300 žrtev ali bolj natančno povedano 1.300 žrtev z območja občine Zvornik oziroma 1.500. Krivec je obsojen na pet let, kar je žalostno. Tako da so ta sodišča v tem trenutku nerealna in menim, da bo REKOM s svojimi aktivnostmi nekaj doprinesel. Iz tega razloga bom kot predsednik Združenja državljanov povratnikov maksimalno podprl to organizacijo in menim, da bi morala biti ena moralna podpora žrtvam.

Izjava: Omer Selimović, Združenje državljanov povratnikov občine Zvornik, BiH, Posveti z lokalno skupnostjo o Inicijativi za ustanovitev REKOM, Bratunac, BiH, 27. november 2010

Absolutno mislim, da nihče na tem svetu, razen sodišč, ni pristojen, da dela nekaj takega, in niti UN ne morejo formirati takšne komisije, ki jo bodo pooblastili, da ugotavlja individualno krivdo (...) Če komisija pride do takšnih podatkov in gre za živega človeka, naj te podatke dostavi pristojnemu tožilcu, ampak ni treba, da gre to v poročilo.

Izjava: Munib Halilović, Tožilstvo BiH, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

REKOM mora biti močen znotraj sebe, ker tukaj bodo trije narodi, katerih predstavniki sedijo v predsedstvu in ki se sprašujejo, ali naj dajo negativno mnenje o teh politikih. Treba je reagirati s sredstvi, ki so dovoljena z zakonom, obveščanjem preko medijev, pritiskom na stranke, da takšnih ljudi več ne dajejo na sezname, ravno tako tudi na osebe, ki negirajo razne vidike trpljenja, kot so taborišča (...) REKOM mora razširiti svojo dejavnost, da daje mnenje o osebah, ki so v pretekli vojni ravnale nečastno. Če REKOM to zmore, torej če dojame, da pristanejo, da te ljudi ovadijo, toliko možnosti bo imel, da obstane.

Izjava: Gordan Zeljko, Županijski odbor HDZ, Mostar, BiH, Lokalni posveti s predstavniki združenj taboriščnikov in družin

žrtev, Medugorje o Inicijativi za ustanovitev REKOM, BiH, 11. december 2010

(...) če določena oseba nima možnosti, da odgovori na to ugotovitev, kako naj se potem to stori, ker, kaj če je nekdo umrl, kot ste vi navedli primer gospoda Miloševića.

Izjava: Danilo Ajković, Pravna fakulteta, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

(...) biti moramo zelo previdni, ker ne moremo rušiti enega od osnovnih načel prava, da se osebi ne more dvakrat soditi za isto kaznivo dejanje, morda bi morali najti moralno sankcijo za te prestopnike.

Izjava: Jovana Ramović, Pravna fakulteta, Podgorica, Črna Gora, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

Mislim, da bi morali najti elegantni pravniški izraz, morda da 'zbrana dejstva kažejo', na primer, 'da je bil na tem mestu storjen vojni zločin in da se je zgodilo to in to, pri tem dogodku so sodelovale osebe te in te'. Ali pa takole: določena oseba storila vojni zločin, to je formulacija, ki jo lahko da samo sodišče.

Izjava: Nikola Bešenski, Okrožno sodišče v Vukovaru, sodnik, Vukovar, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Tudi mene, ravno tako, skrbi ta člen ... Tem zankam bi se izognil na naslednji način, pa bi rekel: da 'komisija ima pooblastila, da v zaključnem poročilu ugotovi, da zbrana dejstva kažejo na obstojanje osnov za sum, da je določena oseba storila vojni zločin oziroma težko kršitev človekovih pravic.' In ni treba, da se besedilo nadaljuje – da ne prejudicira izida eventualnega sodnega postopka.

Izjava: Ibro Bulić, Tožilstvo BiH, tožilec, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Jaz se s kolego Ibrom popolnoma strinjam. Torej ta utemeljeni sum je nižja stopnja in to bi na ta način lahko šlo skozi.

Izjava: Daniela Milovanović, Okrožno sodišče v Banja Luki, sodnik, Banja Luka, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) zdi se mi, da splošno vstopanje v gradacijo po kazenskem pravu oziroma kazensko procesnem pravu, kaj so temelji, kaj je utemeljeni sum, kaj izven razumnega dvoma, zakaj bi komisija sploh dajala te kvalifikacije, če sploh ni sodni organ in kjer ne bodo sedeli pravniki, ki bi lahko ocenili, kaj je temelj, kaj so temelji, kaj je izven razumnega dvoma. Zato se mi zdi najboljša, kar je rekel

Bogdan, da vstavimo kolokvialno besedo 'resen sum', da prekinemo ta začarani krog (...) Če obstaja resen sum, da je neka oseba nekaj storila, mislim, da je povsem normalno in v redu, da se to tudi napiše, ne pa da se zaradi spoštovanja do nekoga temu izogiba in da se vse posplošuje in se skrči na splošno pričo – da se neki ljudje nekaj naredili.

Izjava: Bojan Gavrilović, Beograjski center za človekove pravice, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) jaz bi predlagala tole formulacijo: 'v zaključnem poročilu komisija ne more predstaviti ugotovitve o resnem sumu, če ni podvzela vseh razumnih korakov.' Sem bolj za kolokvialni in ne za pravni termin, ker mislim, da to blaži strahove.

Izjava: Vesna Teršelič, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) piše – 'storila vojni zločin oziroma hudo kršitev človekovih pravic.' Jaz mislim, da bi bilo treba uvesti tudi kategorijo 'in sodelovala pri prikrivanju zločinov.'

Izjava: Katarina Kruhonja, Osijek, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Jaz sem popolnoma proti temu členu. (...) Toda argumenti so, da komisija ne bi smela iti toliko v podrobnosti. Mislim, da nima te kapacitete, da bi lahko na kakovosten način imenovala osebe, ki so bile v tej meri vpletene v zločin, da bi se tako navedle. Ali v tej meri vpletene v dogodek, ne v zločin, ampak v dogodek.

Izjava: Tomislav Višnjić, odvetnik, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Sem pristaš mnenja gospoda odvetnika Višnjića.

Izjava: Radmilo Golijanin, Liga za zaščito človekovih pravic in zasebne lastnine, Trebinje, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) utemeljeni sum je termin ZKP-ja in mislim, da bi bolj odgovarjalo, da se reče, da obstaja resen sum.

Izjava: Teki Bokshi, član Delovne skupine za izdelavo načrta statuta REKOM, Priština/Priština, Kosovo, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Moj predlog je v tem smislu – 'komisija ima pooblastila, da v zaključnem poročilu, ne 'ugotovi', ampak 'predstavi dejstva, ki kažejo, na kakšen način je določena oseba, formacija ali institucija bila

povezana z izvršitvijo vojnega zločina ali hude kršitve človekovih pravic.'

Izjava: Katarina Kruhonja, Osijek, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) mislim, da bi se začetek moral glasiti ravno tako: 'Komisija ima pooblastila, da v zaključnem poročilu, ko je ugotovila relevantna dejstva o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic, opiše vlogo vsake osebe ali posameznika.'

Izjava: Nikola Bešenski, Okrožno sodišče v Vukovaru, sodnik, Vukovar, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniki, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Jaz se resnično zavzemam, da pridejo v poročilo vsi storilci zločinov, ali so živi, ali so mrtvi, za katere obstaja utemeljeni sum, da so sodelovali pri izvrševanju zločinov.

Izjava: Ibro Bulić, Tožilstvo BiH, tožilec, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) ime nekoga, ki se bo znašlo na seznamu in v dokumentu, ki bo trajni dokument, ki ga bodo brali tudi bodoče generacije, kako on lahko reče, da njegov ded ali oče ni bil zločinec in kako se lahko opraviči?

Izjava: Anđelko Kvesić, Hrvaško združenje taboriščnikov v kantonu Središnja Bosna, Busovača, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) v tretjem odstavku uporabljamo izraz 'nacionalna sodišča', ne domača. In posebej zaradi tega, kot je bilo že večkrat rečeno, da se bo zbirala dokumentacija, predvsem od organov, institucij in tako naprej z območja. Vendar obstajajo sodbe tudi drugih sodišč, sojenja v Nemčiji in tako naprej.

Izjava: Jelena Stevančević, Misija OEBS v Srbiji, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Kar bi priporočila, je, da se misli na to, kaj je institut mišljenja o vrednotah, kaj je institut dejstev in tisto, kar je institut mišljenja. Mislim, to se zelo pogosto uporablja v sodbah evropskega sodišča, prav vis-à-vis klevet. Tako je bolj za zaščito članov komisije.

Izjava: Margarita Nikolovska, Inštitut za človekove pravice, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) jaz bi pustil možnost, da komisija tudi poleg dejstev, ki so ugotovljena s pravnomočnimi sodbam, da komisija v poročilu lahko navede tudi druga dejstva, ki jih bo ugotovila.

Izjava: Ibko Bulić, Tožilstvo BiH, tožilec, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniko o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) ne nasprotuje sodbam možnost, da se lahko ugotovi nova dejstva.

Izjava: Nikola Bešenski, Okrožno sodišče v Vukovaru, sodnik, Vukovar, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniko o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Obveznost parlamentov in vlad, da obravnavajo sklepno poročilo

1. Po objavi sklepnega poročila pošlje predsednik/predsedstvo vsake pogodbene strani poročilo predsedniku parlamenta. Predsednik parlamenta v enem mesecu po tem, ko prejme poročilo, skliče posebno sejo parlamenta, na kateri se obravnavajo ugotovitve in priporočila iz poročila, ali pa uvrsti to temo v dnevni red rednega zasedanja. Na seji sodeluje eden ali več članov komisije.
2. Vlada v vsaki pogodbeni strani v 6 mesecih po objavi sklepnega poročila komisije sprejme in objavi v uradnem glasilu pogodbene strani stališče o izvajanju priporočil.

Predsednik parlamenta v vsaki pogodbeni strani skliče v razumnem roku po odgovoru vlade iz 2. odstavka tega člena posebno sejo parlamenta, na kateri se obravnava odgovor vlade in možno angažiranje parlamenta za izvajanje priporočil komisije.

Stališča udeležencev/udeleženk:

(...) REKOM bi moral svoje delo zaključiti tistega dne, ko bo predal poročila s priporočili vladam, parlamentom, ne govorimo pa, kdo bo potem nadaljeval monitoring.

Izjava: Amir Kulagić, Srebrenica, BiH, Regionalni posveti s žrtvami o Načrtu statuta REKOM, Sarajevo, BiH, 18. september 2010

Torej gre za resen in zelo seriozen dokument in zato bi zaradi narave zadeve to poročilo morali, razen predsedniku parlamenta, dostaviti tudi glavnemu državnemu pravobranilcu ali javnemu tožilcu, ker je on najbolj kompetenten za pregon kaznivih dejanj.

Izjava: Željko Horvatović, okrožno sodišče v Zagrebu, sodnik, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) poročilo komisije, ko jo že ustanavljajo države, mora biti za države zavezujoče, torej, da se vnese klavzula, da morajo biti ugotovitve, do katerih pride komisija, sprejete v parlamentu, ker boste samo na tak način dobili zakonsko zaščito.

Izjava: Edin Smailović, Filozofska fakulteta, podiplomski študij, Ljubljana, Slovenija, Regionalni posveti s študenti in mladimi znanstveniki o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 17. december 2010

RAZNO

Kazenske določbe

1. Za vsako osebo, ki je:

- (a) komisiji oziroma organu ali osebi, ki deluje v njenem imenu, zavestno dala lažen podatek;
- (b) z grožnjo, s silo, z dejanjem ali obljubo koristi napeljala drugo osebo, da je dala lažen podatek ali da ni dala podatka komisiji oziroma organu ali osebi, ki deluje v njenem imenu;
- (c) z namenom, da komisiji prepreči raziskovanje, uničila kakšen dokument ali predmet;
- (d) objavila ali kako drugače razkrila podatek, ki ga je komisija prejela pod pogojem zaupnosti, ali razkrila identiteto osebe, ki je dala podatke pod pogojem zaupnosti,

se bo štelo, da je storila kaznivo dejanje, za katero je predvidena zaporna kazen v trajanju do 1 leta ali denarna kazen, ekvivalentna znesku do 5.000 evrov.

2. Sankcije iz 1. odstavka veljajo tudi za uradno ali privatno osebo, ki brez upravičenega razloga ne ravna po zahtevi komisije oziroma organa ali osebe, ki deluje v njenem imenu, da predloži oziroma da na vpogled dokument ali drug vir.

3. Če se oseba noče odzvati na poziv ali noče dati izjave komisiji, se uporabljajo določbe 8. odstavka 17. člena tega statuta.

Stališča udeležencev/udeleženk:

Mi ne moremo predpisovati kazni za lažno izjavo, lahko pa se s pogodbo sklicujemo indirektno na državni zakon in s tem naredimo eno specifično vez med pogodbo in zakonom in ustvarimo možnost kaznovanja.

Izjava: Velija Murić, Črnogorski komite pravnikov za človekove pravice, Črna Gora, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Jaz bi vgradil tudi pojem dajanja lažne izjave, torej bi postavil to pogodbo na raven zakona, vgradil pa bi tudi možnost sporazuma o krivdi (...) da se (...) uporabljajo odredbe zakona držav pogodbenic v smislu strokovnega mnenja, pozivanja.

Izjava: Velija Murić, Črnogorski komite pravnikov za človekove pravice, Črna Gora, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

(...) bi lahko statut REKOM-a kot mednarodna, meddržavna pogodba predpisal novo kaznivo dejanje.

Izjava: Ivan Jovanović, Misija OEBS v Srbiji, Srbija, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Dejstvo je, da se tukaj pravi, da se lahko kaznuje z denarno kaznijo 5.000 EUR, ampak tukaj manjka tudi minimum in ne ve se, ali je znesek 5.000 EUR maksimum ali minimum kazni.

Izjava: Sabit Maliqi, odvetnik, Kosovo, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Če statut predpisuje posebno kaznivo dejanje, bo težko sprejeto v parlamentih, ker moramo imeti v mislih vse države, ki morajo to sprejeti.

Izjava: Nikola Bešenski, Okrožno sodišče v Vukovaru, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Mi z enim statutom, s katerim se določa notranje delovanje enega organa ugotavljamo kazniva dejanja, to je nemogoče (...) 'Kazniva dejanja in sankcije' - to se ne more ugotavljati z novim aktom (...) Uporabiti je treba nacionalno zakonodajo v delu kazensko pravnih sankcij na neodzivanje in uporabi se v skladu s postopkom. Zakaj ne obstaja usklajena uporaba?

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) da se navede, da se uporabljajo nacionalni zakoni držav pogodbenic.

Izjava: Sabit Maliqi, odvetnik, Kosovo, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) ta dejanja so že predpisana s kazenskim zakonikom v Bosni in Hercegovini, tako da mislim, da je to nepotrebno (...) Tudi če grem čez to, tudi če bi se moralo inkriminirati kaznivo dejanje, potem začnimo od kaznivega dejanja pod (a). Mislim, da mu manjka pravna posledica. Kaj je to, kar ima za posledico? Kaj je posledica tega, če da nekdo zavestno komisiji lažen podatek? In kateri standard je to, lažni podatek? (...) kazniva dejanja pod (b), 'pod grožnjo uporabe sile, nudenjem ali obljubljanjem koristi navede drugo osebo na dajanje lažnih podatkov' Torej podobno temu prvemu, tukaj samo spodbuja k dajanju lažnih podatkov. Ni posledice (...) toda kaj je to lahko izzvalo ... Potem 'uniči nek dokument ali predmet z namero preprečiti komisiji, da izpelje preiskavo.' Zelo, zelo širok pojem. Veste, kdaj bi bil nekdo obsojen za to dejanje? Nikoli. (...) Ko gre za predpisovanje kaznivega dejanja, bi morala biti navedena obveznost, da v državah pogodbenicah to dejanje predpiše v njihovih zakonih. Samo tako, da je v statutu, pa mislim, da pravno ne bi bilo mogoče.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Mislim, da sta odveč drugi in tretji odstavek, ker tukaj pravi 'vsaka oseba', potem pravi 'uradna oseba'. Se ne podrazumevata oba kot uradno?

Izjava: Nikola Bešenski, Okrožno sodišče v Vukovaru, sodnik, Vukovar, Hrvaška, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) bolj sem za to, da ostane tako kot je oziroma kot posebno delo, ki je predvideno s statutom. To je ena zadeva. Druga zadeva, strinjam se, da se besedilo lahko malo prilagodi glede na nacionalne zakonodaje.

Izjava: Tomislav Višnjic, odvetnik, Beograd, Srbija, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Jaz sem zato, da piše 'Smatralo se bo, da je storila kaznivo dejanje, ki se kaznuje po kazenskem zakoniku držav pogodbenic.' Torej, da se izognemo sankcijam (...) ne glede na to, kako mi formuliramo ta člen, se bo zahtevala sprememba, poseg, zamenjava, dopolnitev kazenskega zakonika v Bosni in

Hercegovini. Mislim na našo državo pogodbenico. Tako bo verjetno tudi v ostalih državah.

Izjava: Milena Savić, CIPP, Zvornik, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Vloga komisije pri kazenskem pregonu

Komisija je pooblaščenca, da:

- a) **v primeru, kadar oseba, za katero obstaja resen sum, da je storila vojni zločin ali drugo hudo kršitev človekovih pravic**, sporoči komisiji podatke, pomembne za odkrivanje lokacije s posmrtnimi ostanki pogrešanih in/ali za odkrivanje možnih drugih storilcev in drugih dejanj, priporoči, naj sodišče, pred katerim se vodi kazenski postopek, na zahtevo obtoženega šteje to kot olajševalno okoliščino, ki je bistvenega pomena pri odmeri višine kazni;
- b) **za storilca kaznivega dejanja predlaga delno pomilostitev, če to ni v nasprotju z zakonskimi določili države, če sporoči komisiji podatke, pomembne za odkrivanje lokacije s posmrtnimi ostanki pogrešanih in/ali za odkrivanje možnih drugih storilcev in drugih dejanj;**
- c) **predlaga izredno omilitev kazni storilcu kaznivega dejanja, če to ni v nasprotju z zakonskimi določili zadevne države, če ta sporoči komisiji podatke, pomembne za odkrivanje lokacije s posmrtnimi ostanki pogrešanih in/ali za odkrivanje možnih drugih storilcev in drugih dejanj.**

Stališča udeležencev/udeleženk:

Ne vidim, da se bo en storilec, obsojenec, se opravičujem, nekdo, ki je obsojen zaradi izvršenega kaznivega dejanja vojnega zločin, sedaj po nekaj letih prestajanja kazni strinjal, da komisiji pove, ne strinjal, ampak se bojim določene zlorabe, ker on kazni že prestopa in je imel na sodišču priložnost, da v svojo obrambo pove, kdo so drugi storilci in kje so lokacije [množičnih grobišč] in menim, da bi to bila zanj olajševalna okoliščina, vsaj sodišča bi tako sprejela ali tožilstva. Če je nekdo želel to povedati, je imel možnost za svojo obrambo ali tožilstvu ali da bi bil priča sotorilec ali kakor koli, imel je možnost. Ne vem, spet se bojim neke

zlorabe, ker komisija predloži izredno ublažitev kazni nekemu, ki kazni že prestopa za nekaj, kar je storil.

Izjava: Mevludin Lupić, Združenje družin ujetih in pogrešanih občine Zvornik, Zvornik, BiH, Nacionalni posveti z združenji žrtev o Načrtu statuta REKOM, Tuzla, BiH, 29. maj 2010

Vsaka informacija, vsako spoznanje ali nek drug podatek, ki je lahko iniciativa državnemu pravobranilstvu za postopek, zbiranje ugotovitev, preiskovalno dejanje, toda vse z namenom ugotavljanja in odkrivanja storilcev kaznivih dejanj vojnih zločinov, je koristna in dobrodošla. Poleg tega mislim, da je to dobra iniciativa in kar se tiče pogovorov s pričami in žrtvami, da sodelujejo na sojenjih za vojne zločine, ker mi vsi, ki smo profesionalci in ki smo delali na zadevah vojnih zločinov, vemo, kako težko je osebam, ki so bile žrtve in oškodovanci vojnih zločinov, govoriti o teh travmatičnih spominih po preteku časa; prvič zato, ker je vsako takšno spominjanje na vojne zločine travmatično samo po sebi, drugič pa, ker so bile te osebe pogosto izpostavljene raznim pritiskom, pa jim je bilo to pričanje še težje. Zato, vsaka podpora tem pričam, vsaka dejavnost, ki jim bo olajšala prihod pred sodišče in pričanje, je dobrodošla. Moram pa povedati še to, da izjave teh prič, če niso dane pred sodiščem, torej, če ne gre za izjave prič v sodnem postopku, ne morejo biti dokaz na sodišču. Sodbe lahko temeljijo samo na dokazih, ki so pridobljeni v sodnem postopku, izjave oseb pa se ne morejo uporabiti v sodnem postopku in ne morejo biti temelj sodbe. Torej so takšne izjave lahko vir spoznanja za državno pravobranilstvo in organe pregona in odkrivanje kaznivih dejanj.

Izjava: Jasmina Dolmagić, namestnica glavnega državnega pravobranilca Republike Hrvaške, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Doprinos k odkrivanju kaznivih dejanj ali aktivno sodelovanje v postopku kot podpora tožilstvu je pozitivno, toda individualno krivdo je treba omejiti na sodišče kot na edino merodajno institucijo.

Izjava: Mira Smajlović, sodnica, Sodišče Bosne in Hercegovine, Oddelek za vojne zločine, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Zbrane informacije je treba usmeriti na tožilstvo. Te informacije so lahko osnovni sum – ne utemeljeni sum, ampak samo osnovni sum – tisto, kar v predkazenskem postopku tožilec lahko obdela in vloži zahtevek za preiskavo, zato ker obstaja utemeljeni sum, potem ko oceni kakovost prejetih informacij.

Izjava: Goran Rodić, odvetnik, Črna Gora, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

(...)v mnogih državah obstajajo dobesedno zakonske ovire za te zadeve. Na primer v BiH za točki 2 in 3 ni nobene možnosti izredne ublažitve kazni, niti ne obstaja možnost pomilostitve iz točke 2. Torej smo že omejeni z zakonskimi odredbami, da REKOM ne more imeti teh pooblastil.

Izjava: Munib Halilović, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Zakaj ne bi šli s tem, da ima REKOM jutri pooblastilo, da predlaga izredno ublažitev kazni. In tisti, ki kaj takega nima predvidenega v svojem zakonu, pa naj ga predvidi jutri. Če se REKOM-u da pooblastilo, pa naj se to naredi jutri, naj bo to prednost sporazuma, jutri naj se to vključi v zakon te države, ki tega nima. Imuniteta. Če ta država nima imunitete, naj v svojem zakonu predvidi imuniteto. Torej vsa ta vprašanja, ki se kažejo kot koristna perspektivna, dajmo to nasloviti na to mednarodno pogodbo, da se z njo regulirajo ta vprašanja.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Če obstajajo temelji za sum, nacionalna zakonodaja v Črni Gori ali Bosni pa ni sprožila postopka, kaj bo naredila komisija? Zakaj ni nikjer v nalogah in v [tem] členu (...) ne piše natančno in jasno: REKOM bo sprožil postopek, če iz katerega koli razloga obstaja obstrukcija.

Izjava: Branislav Radulović, Združenje pravnikov Črne Gore, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Zagreb, Hrvaška, 11. junij 2010

Ta NN ubijalec, ki mi je ubil mamo, da ga sedaj najdem, jaz bi mu rekel, če boš povedal, kaj vse se je zgodilo, izrazil obžalovanje, sočutje, ugotovil, kako velik je ta idiotizem, ki si ga storil, jaz, kar se mene tiče, dvignem roke, da si svoboden.

Izjava: Dragan Pjevač, Združenje družin umrlih in pogrešanih Srbov s Hrvaške, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Ne morem si dovoliti, da odpustim tistim, ki so moji mami povzročili takšno trpljenje, da so iz objema ugrabili dva sinova in mojim sorodnikom, jo nasilno pregnali, odpeljali v taborišče, da se še danes ne more vrniti na svoje ognjišče, kjer nas je vzgajala, ker nam je oče mlad umrl. Menim, da

bi se morale družine posamezno izjasniti o tem, ali odpustiti ali ne odpustiti. Jaz ne bi hotela, da nekaterim členom tukaj dodamo, ne želim kot ses-tra in verjetno jih bo še mater in staršev in očetov otrok, ki ne morejo odpustiti zločincem, tudi če bi tako rekli.

Izjava: Olgica Božanić, sekretar Združenja družin ugrabljenih in pogrešanih oseb na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

To traja že leta, vprašanje ali odpustiti ali ne, ampak to je spet individualna zadeva, ali odpustiti ali ne. Čeprav jaz sem bolj za rešitev odpustiti, toda ne pozabiti.

Izjava: Snežana Zdravković, Združenje družin ugrabljenih in pogrešanih oseb na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Jaz je nimam, ne morem reči, s temi prioritetami, s temi cilji mi je bilo vedno do tega, da pridem do resnice, kot da nekdo posebej odgovarja. Mi je do tega, da se procesuirá, ampak jaz imam en večji motiv, da pridem do posmrtnih ostankov in da se enkrat te kosti in na nek način te žrtve pomirijo.

Izjava: Nail Kajević, družina ugrabljenega z vlaka v Štrpcih na progi Beograd - Bar, Prijepolje, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Sedaj pa postavljam vprašanje sebi, če ga ne bi dobila in če ne vem, kje je. Jaz bi njim tudi odpustila zaradi njega samega. Ker mi je veliko bolj pomembno, da povedo, kje je in da ga pokopljem, tako kot je treba in da vem, kam grem lahko prižgat svečo.

Izjava: Lozanka Radojičić, Združenja staršev Vera, nada, ljubav, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

(..) Jaz mu ne bom odpustil, v sebi nikdar, sem pa za to, da mu sodišče ublaži kazen, če bo za vas pet ali deset ali dvajset povedal, kje so grobišča, povedal, kdo so storilci.

Izjava: Dragan Medić, Združenje staršev in družin ujetih, zaprtih in pogrešanih oseb z območja Srbije in Črne Gore, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Ne, pozabiti ne morem, lahko pa odpustim. Bi odpustil, če bi našel posmrtno ostanke in jih dostojno pokopal.

Izjava: Milosav Stojković, Združenja centra zaščite družin žrtev vojne na Kosovu in Metohiji, Beograd, Srbija, Nacionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 3. julij 2010

Regionalne konsultacije sa pravničkom zajednicom, Beograd, Srbija, 04.12.2010.

Če se govori o tem, da se da REKOM-u priložnost, da nekoga predlaga, toda za delno pomilostitev, kateri so ti kriteriji, ki se bodo ocenjevali, ali ta oseba lahko ali ne. Brez teh kriterijev tega ni treba tukaj.

Izjava: Veselinka Kastratović, Center za mir, nenasilje in človekove pravice, Osijek, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

Jaz grem od člena 1. Definicija je torej 'ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih ...' in sedaj, da ne berem naprej, kaj to pomeni, in pridem do člena – vloga REKOM-a v kazenskem procesuiranju. Vse razmišljam, kaj na koncu, recimo komisija opravi to delo in dela te stvari (...) 'predlaga obsojenega storilca za delno pomilostitev, ublažitev kazni' in tako naprej, čeprav so to samo predlogi. To meni sploh ni všeč in mislim, da komisija nima mandata za kaj takega in se bojim, da bi bilo delo komisije razvrednoteno, kot bodo na to gledali posamezniki. Vedno bo nekdo, ki mu to ne bo všeč. Jaz bi pustila, da pravosodje dela svoje, komisija pa naj ostane v mandatih, ki so opisani v definiciji.

Izjava: Draga Solar, Documenta, Zagreb, Hrvaška, Lokalni posveti z organizacijami civilne družbe o Načrtu statuta REKOM, Osijek, Hrvaška, 13. julij 2010

(...) eno od najbolj pomembnih pooblastil REKOM-a, ko gre za odnos do pravosodja, je, najbolj konkretno povedano, priprava vseh predpostavk in situacij,

kadar je mogoče dosežati sporazum o priznanju krivde. To predvideva prihod za mizo, v seveda zelo določenih situacijah, in žrtve in storilca, in možnost sporazuma o priznanju krivde. En takšen sporazum o priznanju krivde, ki bi se formuliral na nivoju REKOM-a, ne bi pomenilo dokončnega sporazuma, ampak bi pomenil en zelo resen, zelo spoštljiv predlog pristojnemu tožilcu, da takšen predlog sprejme in zaključi sporazum.

Izjava: Ibro Bulić, Tožilstvo BiH, BiH, Sedmi regionalni forum za tranzicijsko pravičnost, Delovna skupina: Pooblastila in odnos REKOM s pravosodjem, Zagreb, Hrvaška, 16. oktober 2010

Zakaj bi človek prišel in obtožil samega sebe, naredil svojo kazensko prijavo in odšel v zapor. Cela ideja (...) je, da ljudem, ki (...) imajo potrebo, da priznajo svoj greh, ponudite nekaj v zameno, to pa je amnestija. Ne vidim, da bi mi tukaj imeli ta mehanizem (...) Kakšno garancijo imamo, tudi če dosežemo dogovor z državami? (...) Kakšno garancijo imamo, da bodo ti ljudje dobili amnestijo?

Izjava: Zdravko Grebo, Pravna fakulteta, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

(...) pravi predlaga delno pomilostitev in nižje pravi izredna ublažitev kazni (...) to je pravno zdravilo, ki ga lahko izkoristi samo stranka. To je v njegovem interesu. Komisija lahko podpre, da mnenje, da je to dobro itd., ne more pa predlagati. Drugače bomo

dobili kaj? Na nek način bomo dobili predlog, ki bo zavrnjen. In kaj je narejenega – nič. Ni v pravnem interesu, da komisija to zahteva, ampak komisija ima na osnovi vseh teh dejstev itd. možnost, da podpre in da poda na nek način svoje mnenje, zakaj je potrebna pomilostitev ali izredna ublažitev kazni itd.

Izjava: Margarita Nikolovska, Inštitut za človekove pravice, Skopje, Makedonija, Regionalni posveti s pravniško skupnostjo o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 4. december 2010

Ker gre le za težji zločin, bi se moralo dodati 'v samem stiku z družino, članom družine, nad katerim je storjen zločin'. Če družina to sprejme.

Izjava: Lozanka Radoičić, Združenje staršev Vera, nada, ljubav, Beograd, Srbija, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 17. december 2010

(...) predpostavimo Subašić Munira je odkrila in njej se sodi, in ti boš rekel REKOM-u – zahtevam, da se Subašić Muniri zmanjša kazen, zato ker je povedala za to in to množično grobnico, ki je zelo pomembna družinam pogrešanih. Tukaj dajem polno podporo.

Izjava: Munira Subašić, Združenje Gibanje mater enklav Srebrenice in Žepe, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 17. december 2010

Popolnoma se strinjam s tem predlogom za priče, da se jim ublaži kazen, ker vsi mi nestrpno čakamo, da izvemo, kje so naši najdražji.

Izjava: Milorad Trifunović, Združenje družin ugrabljenih in pogrešanih na Kosovu in Metohiji, pisarna v Mitrovici, Mitrovica, Kosovo, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 17. december 2010

Popolnoma sem prepričana, da bi se družine žrtev strinjale s tem predlogom, da REKOM da predlog, da se ublaži kazen tistemu, ki odkrije, kje je množično grobišče, ampak mislim, da to ni tako enostavno, ker je verjetno v nekaterih državah to v nasprotju z zakonodajo teh držav.

Izjava: Gordana Đikanović, Združenje družin ugrabljenih in pogrešanih na Kosovu in Metohiji, Pančevo, Srbija, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 17. december 2010

(...) jaz se ne strinjam s tem, da kdor razkrije zločin, kdor je storil zločin, se sedaj javi, da pove o tem, in se mu ublaži kazen. To je v nasprotju s samimi pravili pravice.

Izjava: Ymer Merlaku, Združenje bivših političnih zapornikov, Klina, Kosovo, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 17. december 2010

(...) vprašanje o zmanjšanju kazni, če odkrijem kje je grobišče, množično ali posamezno. Jaz mislim, da tu ni dvoma, če žrtve in družina na to pristanejo, mislim, da tudi danes obstaja zmanjšanje kazni za priče sotorilce, pokesance.

Izjava: Ružica Spasić, Združenje družin pogrešanih in nasilno odpeljanih oseb srbske narodnosti, Vukovar, Hrvatska, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 17. december 2010

Po tem, kar smo mi videli v Makedoniji, praksa s stimulativnimi denarnimi nagradami ne deluje, zato ker pri nas je bila nagrada 500.000 ne vem česa in nismo dobili nobenih rezultatov. Zato sem skeptičen, da je praksa nagrade dobra.

Izjava: Branislav Jakimovski, Združenje Nadež, Tetovo, Makedonija, Regionalni posveti z združenji žrtev in družin žrtev o Načrtu statuta REKOM, Priština/Prishtinë, Kosovo, 17. december 2010

(...) v zvezi z odstavkom (a), ker tukaj je navedeno, da komisija lahko v primeri procesuiranja predlaga sodišču kot olajševalno okoliščino. To ne gre, ker komisija ni stranka v postopku, samo stranke v postopku lahko predlagajo olajševalne in oteževalne okoliščine v zaključnih besedah.

Izjava: Daniela Milovanović, sodnik, Okrožno sodišče v Banja Luki, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

V tem prvem odstavku pravi 'predlaga, da v primeru, da oseba, za katero ima komisija resne indice, da ja storila vojni zločin in druge kršitve človekovih pravic', jaz bi tukaj rekel 'da v primeru, da oseba, za katero ima komisija osnove za sum, da je storila vojni zločin, prizna izvršitev vojnega zločina ali druge hude kršitve človekovih pravic, bo komisija na njegovo zahtevo v sodnem postopku, ki se vodi proti njej ... v kazenskem postopku, ki bo voden proti njej, dala priporočilo, ki bo služila kot olajševalna okoliščina proti njemu.' In drugič, REKOM bo v takšni situaciji iniciral postopek pogajanja o pogojih priznanja krivde v sodnem postopku.

Izjava: Ibro Bulić, tožilec, Tožilstvo za vojne zločine BiH, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

Po mojem mnenju je boljše, da se preformulira. Ima možnost pomeni, ne ko gre že za obsojeno osebo, ampak v fazi, ko je obtožena, ko je v teku glavna preiskava, da se mu izreče blažja kazenska sankcija od tiste, ki je predvidena v zakonu.

Izjava: Daniela Milovanović, sodnik, Okrožno sodišče v Banja Luki, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

(...) čakati tri leta, da REKOM [vroči tožilstvu], če je prišel do relevantnega spoznanja, ki kaže na storilca kaznivega dejanja, čakati tri leta je zelo dolgo

obdobje, ker nam biološki dokazni material izginja. Priče umirajo, umirajo osumljeni, obtoženi.

Izjava: Mira Smajlović, sodnica, Sodišče BiH, Sarajevo, BiH, Regionalni posveti s pravniki o Načrtu statuta REKOM, Beograd, Srbija, 22. – 23. januar 2011

KOALICIJA ZA REKOM

STATUT

REGIONALNE KOMISIJE ZA UGOTAVLJANJE DEJSTEV
O VOJNIH ZLOČINIH IN DRUGIH HUDIH KRŠITVAH
ČLOVEKOVIH PRAVIC NA OBMOČJU NEKDANJE SFRJ

PREDLOG
26. marec 2011

Preambula

Pogodbene strani, ki

ugotavljajo, da sojenja pred Mednarodnim kazenskim sodiščem za nekdanjo Jugoslavijo in domačimi sodišči, ki sicer pomembno prispevajo h kaznovanju storilcev zločinov, ne zadovoljujejo v polni meri potrebe žrtev po pravici in sama po sebi ne morejo ustvariti zadostnih pogojev za trajen mir v regiji;

izražajo sočutje z žrtvami vseh narodov na območju nekdanje SFRJ in nasprotujejo zlorabi žrtev v politične namene in tekmovanju v viktimizaciji;

spoznavajo, da je pobuda, ki je dana na regionalni ravni in temelji na odkritem dialogu, raziskovanju in analizi dejstev, najboljša pot do vseobsegajočega zgodovinskega zapisa o zločinih, storjenih v navedenem obdobju, ter o vlogi nacionalnih elit, institucij in posameznikov v travmatičnih dogajanjih;

so pripravljene, da v največji možni meri pripomorejo, da se ugotovi usoda velikega števila posameznikov, ki se še vedno vodijo kot pogrešani;

so pripravljene, da skupaj prispevajo k sprejemanju dejstev o vojnih zločinih in hudih kršitvah človekovih pravic do vseh žrtev in k obnovi zaupanja med posamezniki, narodi in državami v regiji;

želijo krepiti demokracijo, vladavino prava in kulturo spoštovanja človekovih pravic,

razglašajo

ustanovitev Regionalne komisije za ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic na območju nekdanje SFRJ v obdobju od leta 1991 do leta 2001.

I. DEL – POMEN POJMOV V TEM STATUTU

1. člen

Pomen pojmov v tem statutu

- „**Borci**“ so v kontekstu *mednarodnega* oboroženega spopada:
- pripadniki oboroženih sil ene strani v spopadu ter pripadniki milic in prostovoljskih enot, ki spadajo v sestavo teh oboroženih sil,
- pripadniki drugih milic in drugih prostovoljskih enot, s čimer so mišljena tudi organizirana odporniška gibanja, ki pripadajo eni strani v spopadu in ki delujejo izven ali v okviru svojega lastnega ozemlja, tudi če je to ozemlje zasedeno, če te milice ali prostovoljske enote, s čimer so mišljena tudi organizirana odporniška gibanja, izpolnjujejo naslednje pogoje:

- a) da je na njihovem čelu oseba, odgovorna za svoje podrejene;
- b) da imajo določen znak za razlikovanje, ki ga je mogoče opaziti na razdalji;
- c) da odkrito nosijo orožje;
- d) da se pri svojem delovanju ravna po vojnih zakonih in običajih;

- pripadniki rednih oboroženih sil, ki izjavljajo, da pripadajo eni vladi ali oblasti, ki je ni priznala sila, pod oblastjo katere se nahajajo;
- prebivalstvo nezasedenega ozemlja, ki zaradi približevanja sovražnika prostovoljno seže po orožju, da bi se zoperstavilo vdoru sovražnika, vendar ni imelo časa, da bi se organiziralo kot redna oborožena sila, če odkrito nosi orožje in če spoštuje vojne zakone in običaje (t.i. *levee en masse*).

Za borce v *nemednarodnih* oboroženih spopadih se štejejo:

- pripadniki oboroženih sil države in
- pripadniki disidentskih oboroženih sil in drugih organiziranih oboroženih skupin, ki pod odgovornim poveljstvom nadzorujejo določen del ozemlja, kar jim omogoča izvajanje stalnih in usklajenih vojaških operacij, če se ravna po določbah mednarodnega humanitarnega prava iz II. Dopolnilnega protokola k štirim Ženevskim konvencijam;
- „**Civilisti**“ so vse osebe, ki niso borci;
- „**Član/članica komisije**“ je oseba, ki jo po postopku, določenem v VII. delu tega statuta, izbere predsednik pogodbene strani;
- „**Hude kršitve človekovih pravic**“ so: poboji, zasužnjevanje, protipravno zapiranje, mučenje, prisilna izginotja, deportacije in prisilno premeščanje prebivalstva, sistematična diskriminacija ter druge kršitve človekovih pravic, predvidenih z mednarodnimi sporazumi o človekovih pravicah in drugimi mednarodnimi pogodbami o človekovih pravicah, obveznimi za vse pogodbene strani, za katere komisija oceni, da imajo po svojih lastnostih in posledicah značaj „hudih kršitev človekovih pravic“;
- „**Komisija**“ je Regionalna komisija za ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic na območju nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije (skrajšano ime: REKOM);
- „**Kraj zapiranja**“ je zaprt ali odprt prostor, na katerem se nahaja ena ali več oseb, ki jim je bila

odvzeta prostost;

- „**Minister, pristojen za človekove pravice**“, je minister/ministrica za človekove in manjšinske pravice v državah, v katerih obstaja tako ministrstvo, sicer pa minister/ministrica za pravosodje oziroma minister/ministrica za skupnosti in povratek;
- „**Parlamentarno telo, pristojno za človekove in manjšinske pravice**“ – s tem izrazom so odvisno od imena v različnih pogodbenih straneh območju mišljeni parlamentarni odbori ali komisije, pristojni za človekove pravice ali mednacionalne odnose;
- „**Pogrešana oseba**“ je oseba, ki so jo državni organi ali oborožene skupine ujeli, zaprli, ugrabili ali ji na kakršen koli drug način odvzeli prostost, katerim se je aktivno zoperstavljala; ali pa so to storile osebe ali skupine oseb, ki ravnaajo po pooblastilu, ob podpori ali soglasju državnih organov ali oborožene skupine, nato pa organi ali osebe oziroma skupine, ki so osebi odvzeli prostost, tega nočejo priznati ali prikrivajo usodo pogrešane osebe ali kraj, kjer se ta oseba nahaja; in/ali oseba, ki je izginila v oboroženem spopadu, katere okoliščine izginotja so znane pristojnim državnim organom ali pa se še vedno raziskujejo;
- „**Pripadniki oboroženih sil**“ so pripadniki regularnih oboroženih sil države ter skupin in enot pod poveljstvom, ki je odgovorno državi;
- „**Socialistična federativna republika Jugoslavija (v nadaljnjem besedilu: SFRJ)**“ je država, ki jo je sestavljalo šest republik, in sicer Bosna in Hercegovina, Črna gora, Hrvaška, Makedonija, Slovenija in Srbija ter dve avtonomni pokrajini – Kosovo in Vojvodina, in je obstajala *de facto* od 29. novembra 1943 do razpada federativne skupnosti leta 1991; v tem času je nekajkrat spremenila ime;
- „**Storilec**“ je oseba, ki je pravnomočno obsojena kot storilec, sotorilec ali udeleženec pri vojnem zločinu, zločinu proti človeštvu, genocidu ali dejanju, ki pomeni drugo hudo kršitev človekovih pravic;
- „**Vojna ali druga oblika oboroženega spopada**“ pomeni uporabo oborožene sile med državami ali podaljšano oboroženo nasilje med oblastjo in organiziranimi oboroženimi skupinami oziroma med organiziranimi oboroženimi skupinami znotraj ene države;
- „**Vojni zločin**“ ima pomen izraza „vojni zločin“ v mednarodnem humanitarnem pravu, genocid in zločini proti človeštvu in obsega naslednje zločine, vendar se ne omejuje samo nanje:
 - a. genocid;
 - b. izgon;
 - c. umore;
 - d. zasužnjevanje;
 - e. protipravno zapiranje;
 - f. mučenje;
 - g. prisilna izginotja;
 - h. deportacijo in prisilno premeščanje prebivalstva;
 - i. posilstvo in druge hude oblike spolnega nasilja;
 - j. odvzem in uničevanje premoženja velikih razsežnosti;
 - k. jemanje talcev;
 - l. uničevanje verskih in kulturnozgodovinskih objektov;
 - m. uporabljanje civilistov in vojnih ujetnikov kot „živih ščitov“;

- „**Žrtve**“ so osebe, ki so individualno ali kolektivno utrpeli škodo, tudi telesno poškodbo ali duševno bolečino, duševno trpljenje, ekonomsko izgubo ali občutno omejitev svojih temeljnih pravic zaradi storitev ali opustitev, ki pomenijo hudo kršitev z mednarodnim pravom priznanih človekovih pravic ali hudo kršitev mednarodnega humanitarnega prava. Izraz žrtev vključuje tudi najožje družinske člane ali osebe, ki jih je neposredna žrtev vzdrževala, kot tudi osebe, ki jim je bila povzročena škoda ob intervenciji, katere namen je bil pomagati žrtvi ali preprečiti nove kršitve.

II. DEL – SPLOŠNE DOLOČBE

2. člen

Definicija

1. Regionalna komisija za ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic na ozemlju nekdanje SFRJ je mednarodna organizacija, ustanovljena s tem pravnim aktom.
2. Okrajšava imena je REKOM.

3. člen

Oznake

Komisija odloča o svoji vizualni identiteti, ki vključuje znak, logo in pečat.

4. člen

Sedež in Izvršni sekretariat

1. Sedež komisije je v Sarajevu.
2. Članom in članicam komisije zagotavlja podporo pri delu Izvršni sekretariat v njenem sedežu.

5. člen

Pravni status

1. Komisija ima pravno subjektiviteto.
2. Komisija sprejema proračun, poslovnik in pravilnike, s katerimi ureja organizacijo in izvajanje svojih nalog v skladu s tem statutom.
3. Komisija bo s pristojnimi oblastmi Bosne in Hercegovine sklenila sporazum o aranžmajih države gostiteljice.

6. člen

Obdobje delovanja

1. Komisija deluje tri leta.
2. Obdobje delovanja komisije ne obsega obdobja priprav, ki se začne po konstitutivni seji in traja največ šest mesecev.

3. Komisija lahko podaljša obdobje delovanja največ za šest mesecev.

7. člen
Zastopanje in predstavljanje

1. Komisijo zastopa in predstavlja predsedujoči/a komisije.
2. Komisija lahko sklene, da jo predstavlja drug član ali članica.

8. člen
Uporaba jezikov

1. Pri delu komisije se enakovrno uporabljajo albanski, bosanski, črnogorski, hrvaški, makedonski, slovenski in srbski jezik, cirilica in latinica ter znakovni jezik gluhih in naglušnih oseb, ki je v skladu z območjem, s katerega oseba prihaja.
2. Komisija s poslovníkom podrobneje ureja uporabo jezikov in pisav, pri čemer upošteva načelo učinkovitosti in ekonomičnosti.
3. V komunikaciji s komisijo ima vsakdo pravico uporabljati svoj jezik in pisavo.
4. Na javnih poslušanjih govorijo udeleženci v svojem jeziku.
5. V pisarnah v pogodbenih straneh se glede jezika izvajajo predpisi države, v kateri je pisarna.

9. člen
Pravica do prispevanja k delu komisije

Vsakdo ima v skladu s statutom pravico prispevati k delu komisije, če je ta mnenja, da bi to prispevalo k uresničevanju njenih ciljev.

10. člen
Načela delovanja komisije

Člani/članice in osebje komisije morajo pri svojem delu upoštevati naslednje vrednote in načela:

- (a) spoštovanje človekovega dostojanstva;
- (b) neodvisnost in nepristranskost;
- (c) predanost resnici;
- (d) enakost in spoštovanje človekovih pravic in svoboščin;
- (e) odgovornost, dostopnost in odkritost;
- (f) skrbno proučevanje dejstev in pravičnost postopka;
- (g) integriteta, odločnost in ravnanje po najvišjih standardih poklicne etike
- (h) posebno varstvo žrtv spolnega nasilja in oseb, ki so bile v obdobju, na katerega se nanaša mandat komisije, mladoletne;
- (i) varovanje zaupnosti.

III. DEL – OBVEZNOST SODELOVANJA S KOMISIJO

11. člen

Obveznost sodelovanja pogodbene strani s komisijo

1. Pogodbene strani morajo sodelovati s komisijo in ji omogočiti učinkovito opravljanje nalog v skladu s statutom.
2. Pristojni organi oblasti v pogodbeni strani bodo na zahtevo komisije pravočasno zagotovili dostop do podatkov in dokumentov ter možnost jemanja izjav od predstavnikov državnih institucij in terensko raziskovanje, razen če bi s tem prišlo do kršitve predpisov pogodbene strani o tajnosti podatkov.
3. Podatki ali dokumenti, ki opozarjajo na to, da je bil storjen vojni zločin oziroma druga huda kršitev človekovih pravic, in/ali na možne storilce, in dokumenti, pripravljeni z namenom prikrivanja storjenega zločina oziroma kršitve človekovih pravic, se ne štejejo za tajnost.
4. Če je pogodbeni strani mnenja, da bi bilo odkrivanje določenega podatka ali dokumenta, ki ga je zahtevala komisija, v nasprotju s predpisi o tajnosti podatkov, bodo storjeni vsi razumni ukrepi za premostitev sporne situacije s skupnim angažiranjem komisije in države. S temi ukrepi je mišljeno, vendar ni omejeno na:
 - (a) izjavo komisije o relevantnosti podatka ali dokumenta, ki ga zahteva; in
 - (b) dogovor o pogojih odkrivanja podatka, med drugim tudi delno odkrivanje vsebine dokumenta, omejevanje objavljajanja podatka in drugi ukrepi za varstvo zaupnosti podatkov.

12. člen

Sodelovanje komisije z drugimi državami in z mednarodnimi organizacijami

Komisija lahko sklene sporazume o sodelovanju z državami izven območja nekdanje SFRJ in z mednarodnimi organizacijami.

IV. DEL – CILJI IN NALOGE KOMISIJE

13. člen

Cilji

Komisija ima naslednje cilje:

- a) ugotoviti dejstva o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic na območju nekdanje SFRJ v obdobju od 1. januarja 1991 do 31. decembra 2001, političnih in družbenih okoliščinah, ki so vplivale na to, da je prišlo do teh dejanj, in o posledicah teh zločinov in kršitev pravic;
- b) priznati krivice, povzročene žrtvam, da bi se gradila kultura solidarnosti in sočutja;
- c) prispevati k uveljavljanju pravic žrtev;
- d) prispevati k temu, da politične elite in družbe v pogodbenih straneh sprejmejo dejstva o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic;
- e) prispevati k razsvetljevanju usode pogrešanih;
- f) prispevati k preprečevanju ponavljanja vojnih zločinov in drugih hudih kršitev človekovih pravic.

14. člen

Naloge

Komisija ima naslednje naloge:

- a. zbrati podatke o primerih vojnih zločinov in drugih hudih kršitev človekovih pravic, podrobno opisati ta dejanja, prikazati obrazce kršitev pravic in njihove posledice;
- b. zbrati podatke o usodi pogrešanih in sodelovati s pristojnimi telesi, ki se v pogodbenih straneh ukvarjajo z iskanjem pogrešanih;
- c. izdelati popise človeških izgub v zvezi z vojno ali drugo obliko oboroženega spopada:
 - i. civilistov, ki so izgubili življenje ali so pogrešani v povezavi z vojno ali drugo obliko oboroženega spopada; in
 - ii. borcev, ki so izgubili življenje ali so pogrešani v povezavi z vojno ali drugo obliko oboroženega spopada;
- d. zbrati podatke o krajih zapiranja v povezavi z vojno ali drugo obliko oboroženega spopada, o osebah, ki so bile protipravno zaprte, izpostavljene mučenju in nečlove-

škemu ravnanju, in narediti njihov vseobsegajoč popis ob varovanju identitete, kjer je to nujno;

- e. raziskati politične in družbene okoliščine, ki so odločilno prispevale k izbruhu vojn ali drugih oblik oboroženega spopada in k temu, da so bili storjeni vojni zločini in druge hude kršitve človekovih pravic;
- f. organizirati javna poslušanja žrtev in drugih oseb o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic;
- g. priporočiti ukrepe, ki se nanašajo na preprečevanje ponavljanja kršitev človekovih pravic in na reparacije žrtvam; in
- h. pripraviti, objaviti in predstaviti sklepno poročilo na način, da bo lahko dostopno čim širšemu krogu ljudi v državah na območju nekdanje SFRJ.

V. DEL - PRISTOJNOST KOMISIJE

15. člen

Obdobje in območje raziskovanja

Komisija ugotavlja dejstva o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic v obdobju od 1. januarja 1991 do 31. decembra 2001 v državah na območju nekdanje SFRJ in raziskuje politične in družbene okoliščine, ki so odločilno prispevale k izbruhu vojn ali drugih oblik oboroženega spopada in k dogajanju vojnih zločinov in drugih hudih kršitev človekovih pravic, in posledice zločinov in kršitev človekovih pravic, ki so se pokazale tudi v obdobju po letu 2001.

16. člen

Kršitve pravic v pristojnosti komisije

Komisija ugotavlja dejstva v zvezi s hudimi kršitvami mednarodnega humanitarnega prava in drugimi hudimi kršitvami človekovih pravic, navedenimi v 1. členu statuta, pri čemer ti zločini in kršitve vključujejo, vendar se ne omejujejo na naslednje: genocid, izgon, umore, zaslužjevanje, protipravno zapiranje, mučenje, prisilna izginotja, deportacijo in prisilno premeščanje prebivalstva, posilstva in druge hude oblike spolnega nasilja, odvzem in uničevanje premoženja velikih razsežnosti, jemanje talcev, uničevanje verskih in kulturnozgodovinskih objektov, uporabljanje civilistov in vojnih ujetnikov kot "živih ščitov" in sistematično diskriminacijo.

VI. DEL - POOBLASTILA KOMISIJE

17. člen

Jemanje izjav

1. Komisija jemlje izjave o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic iz svoje pristojnosti od žrtev, prič, predstavnikov institucij in storilcev.
2. Komisija si prizadeva zagotoviti prostovoljno dajanje izjave ob pridržanju pooblastil iz 8. odstavka tega člena.
3. Žrtve dajejo izjave o svojem trpljenju ali o trpljenju družinskih članov izključno na prostovoljni podlagi.
4. Če oseba zavrne dajanje izjave komisiji in se sklicuje na zakonsko dolžnost varovanja tajnosti podatkov, se uporabijo določbe 3. in 4. odstavka 11. člena tega statuta.
5. Določbe zakona o kazenskem postopku pogodbene strani se uporabljajo glede pravice, da oseba ne odgovori na posamezna vprašanja in da je odvezana dolžnosti pričevanja, ter na druga vprašanja v zvezi z zasliševanjem oseb, ki niso urejena s statutom komisije.
6. Na zahtevo osebe, ki daje izjavo, lahko komisija omogoči dajanje izjave ob varovanju identitete.
7. Komisija poziva osebe iz 1. odstavka po pravilih o pozivanju prič iz zakonov o kazenskem postopku pogodbene strani. Komisija lahko s pogodbenimi stranmi sklene posebne sporazume o načinu pozivanja.
8. Če komisija meni, da je to smotrno, lahko vloži kazensko ovadbo pri krajevno pristojnem tožilstvu, da bi zagotovila navzočnost osebe oziroma zaradi izrekanja kazni osebi, ki zavrne dajanje izjave, v skladu z zakonom o kazenskem postopku države, v kateri ima oseba stalno oziroma začasno prebivališče.
9. Pred in med dajanjem izjave ter po dajanju izjave komisija po potrebi zagotovi psihosocialno pomoč žrtvam in pričam.
10. Komisija jemlje izjave:
 - a. v kraju stalnega ali začasnega prebivališča osebe, ki daje izjavo;
 - b. v svojih pisarnah;
 - c. v diplomatsko-konzularnih predstavništvih pogodbenih strani, če gre za jemanje izjav v tretjih državah; in
 - d. na ozemlju tretjih držav, če to ni v nasprotju z njihovimi zakonskimi določili, kadar žrtve, priče in druge osebe ne morejo dati izjave v konzulatih in veleposlaništvih pogodbenih strani.

18. člen
Zbiranje dokumentacije

1. Komisija zbira relevantno dokumentacijo in drugo gradivo, v številu:
 - (a) dokumentacijo vlad, parlamentov, predsedstev, lokalnih in teritorialnih samouprav, javnih in zasebnih podjetij, vojske, policije in obveščevalnih služb;
 - (b) sodne obsodbe, transkripte, sodne in tožilske spise Mednarodnega kazenskega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo, nacionalnih sodišč in tožilstev v državah pogodbenicah in drugih sodišč, ki so vodili postopke za vojne zločine, storjene na ozemlju nekdanje SFRJ;
 - (c) arhivsko gradivo drugega izvora;
 - (d) časopisna besedila, televizijske in radijske posnetke;
 - (e) pisna mnenja strokovnjakov in predstavnikov institucij in organizacij, pripravljenih na zahtevo komisije ali na pobudo samih avtorjev.
2. Državni organi, druge pravne osebe in državljani držav pogodbenic morajo na zahtevo komisije pravočasno predložiti na vpogled vse dokumente in ostalo gradivo, ki bi utegnili biti pomembni za uresničevanje njenih ciljev.
3. Pri pošiljanju zahtev za predložitev dokumentov ali ostalega gradiva si komisija prizadeva čim natančneje določiti vrsto podatkov, ki naj bi jih vsebovalo zahtevano gradivo.
4. Če oseba ali državni organ zavrne predložitev na vpogled dokumentacije komisiji in se pri tem sklicuje na zakonsko dolžnost varovanja tajnosti podatkov, se uporabljajo določbe 3. in 4. odstavka 11. člena tega statuta.

135

19. člen
Terenska raziskovanja in obiski

1. Komisija ugotavlja relevantna dejstva z odhodom na lokacije zločinov, krajev zapiranja, množičnih grobišč in vse druge lokacije, pomembne za ugotavljanje dejstev o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic.
2. Komisija lahko sklepa memorandume o razumevanju s pristojnimi državnimi organi o obiskovanju navedenih lokacij.
3. Komisija lahko obiskuje lokacije zločinov in množičnih grobišč zaradi izražanja pietete do žrtev.

20. člen
Javno poslušanje žrtev in drugih oseb

1. Komisija organizira javno poslušanje, kjer žrtve govorijo o svojem trpljenju in trpljenju svojih bližnjih.

2. Javno poslušanje velja tudi za storilce dejanj, ki imajo značaj vojnega zločina ali druge hude kršitve človekovih pravic, ter za priče in osebe, ki so pomagale žrtvam.
3. Dajanje izjave na javnem poslušanju je prostovoljno.
4. Pred in med javnim poslušanjem in po njem lahko komisija izvaja ukrepe za zavarovanje identitete, posebne ukrepe za zavarovanje psihične in fizične integritete ter ukrepe za psihosocialno pomoč.
5. Elektronski mediji v državni lasti oziroma javni servisi na ozemlju pogodbenih strani neposredno ali naknadno predvajajo javno poslušanje. Način predvajanja se uredi s sporazumom med komisijo in javnimi servisi. Komercialni elektronski mediji imajo pod enakimi pogoji in po pravilih, ki veljajo za medije v državni lasti oziroma javne servise, pravico predvajati javno poslušanje.
6. Javno poslušanje se lahko organizira na različnih lokacijah.

21. člen *Tematske seje*

1. Komisija lahko posveti javno sejo obravnavanju delovanja državnih institucij, političnih organizacij, kulturnih in znanstvenih ustanov, cerkev in verskih skupnosti ter medijev pred in med vojno oziroma drugo obliko oboroženega spopada, in sicer v zvezi z vojnimi zločini in drugimi hudimi kršitvami človekovih pravic.
2. Udeležba na tematski seji je obvezna. Če se redno pozvana oseba brez opravičenega razloga ne odzove na poziv komisije za udeležbo na tematski seji ali pa se pojavi in zavrne dajanje izjave, se izvaja 8. odstavek 17. člena statuta.
3. Elektronski mediji v državni lasti oziroma javni servisi na ozemlju pogodbenih strani neposredno ali naknadno predvajajo tematske seje komisije. Način predvajanja se uredi s sporazumom med komisijo in javnimi servisi. Komercialni elektronski mediji imajo pravico predvajati tematske seje pod enakimi pogoji in po pravilih, ki veljajo za medije v državni lasti.
4. Komisija ima lahko tematske seje na različnih lokacijah.

22. člen *Pravilniki komisije*

Komisija sprejema posebne pravilnike, ki urejajo enotno metodologijo za:

- jemanje izjav;
- zbiranje dokumentacije;
- urejanje postopka javnega poslušanja;
- urejanje tematskih sej;
- izdelavo popisa človeških izgub;
- zagotavljanje psihosocialne pomoči žrtvam; in
- druga vprašanja, pomembna za delo komisije.

VII. DEL – IZBOR ČLANOV IN ČLANIC KOMISIJE

23. člen

Sestava komisije

Komisijo sestavlja dvajset članov in članic:

- (a) v Bosni in Hercegovini se izbere pet članov/članic;
- (b) na Hrvaškem, na Kosovu in v Srbiji se izberejo po trije člani/članice;
- (c) v Črni gori, Makedoniji in Sloveniji se izbereta po dva člana/članici.

24. člen

Merila za izbor članov in članic komisije

1. Član/članica Komisije je:

- (a) državljan/državljanica pogodbene strani;
- (b) visoko moralna oseba z integriteto in ugledom, predana tolerantnemu dialogu in konstruktivnemu reševanju sporov, ki lahko uživa zaupanje v vseh pogodbenih straneh;
- (c) oseba, ki je psihofizično sposobna za učinkovito in kontinuirano opravljanje dolžnosti člana/članice komisije.

2. Pogodbena stran izbere najmanj eno žensko oziroma najmanj enega moškega za članico/člana komisije.

3. Pogodbena stran si bo pri izboru članov in članic komisije prizadevala zagotoviti tudi njeno etnično reprezentativno sestavo, tako da bo poleg pripadnika/pripadnice najštevilčnejše etnične skupnosti skušala izbrati tudi enega/eno ali več pripadnikov/pripadnic druge etnične skupnosti oziroma drugih etničnih skupnosti v tej pogodbeni strani.

4. Član/članica komisije ne more biti oseba:

- (a) ki je opravljala vidno politično funkcijo v zadnjih dveh letih pred razpisom izbora članov/članic komisije ali v obdobju, v katerem traja pristojnost komisije;
- (b) za katero obstaja resen sum, da je odgovorna za kršitev človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava, ali da je podpirala, pomagala ali spodbujala izvršitev takih dejanj, ali da je prispevala k nekaznovanju za ta dejanja, ali da je tesno povezana z osebo, obsojeno, obtoženo ali je v preiskavi za taka dejanja.

25. člen

Istovetnost postopka za izbor članov in članic

V vsaki pogodbeni strani se člani in članice komisije izberejo po istovetnem postopku, predpisanem s tem statutom.

26. člen

Kandidiranje članov in članic

1. Združenja državljanov, izobraževalne ustanove, znanstvene institucije, verske skupnosti, sindikati ali 30 državljanov pogodbene strani lahko predlagajo kandidata/kandidatko, ob njegovem/njenem soglasju, za člana/članico komisije iz te pogodbene strani.
2. Postopek kandidiranja in primarne selekcije kandidatov/kandidatk v pogodbeni strani opravi selekcijski odbor.

27. člen

Sestava in izbor selekcijskih odborov

1. Selekcijski odbor v vsaki državi sestavlja devet članov/članic, ki morajo izpolnjevati merila, ki veljajo za izbor članov/članic komisije, razen prepovedi opravljanja vidne politične funkcije v obdobju zadnjih dveh let pred razpisom izbora članov in članic komisije in v obdobju, v katerem traja pristojnost komisije.
2. Člani/članice selekcijskega odbora se ne morejo kandidirati za članstvo v komisiji.
3. Tri člane/članice selekcijskega odbora imenuje minister, pristojen za človekove pravice, ob soglasju parlamentarnega odbora ali komisije za človekove pravice ali mednarodne odnose.
4. Tri člane/članice selekcijskega odbora izberejo člani in članice Koalicije za REKOM v pogodbeni strani.
5. Prvih šest članov/članic selekcijskega odbora se imenuje oziroma izbere na podlagi 3. in 4. odstavka tega člena v 45 dneh po zadnji ratifikaciji mednarodne pogodbe o ustanovitvi komisije.
6. Pristojni minister razglasi izbor šestih članov in članic selekcijskega odbora in v osmih dneh objavi razpis za izbor preostalih treh članov/članic odbora.
7. Šest predhodno imenovanih oziroma izbranih članov/članic odbora si bo prizadevalo izbrati preostale tri člane/članice odbora s konsenzom, če to ne bo mogoče, pa z večino glasov.
8. Pristojni minister, Koalicija za REKOM in člani/članice selekcijskega odbora, imenovani in izbrani na podlagi 3. in 4. odstavka tega člena, bodo zagotovili, da najmanj tretjino članstva odbora sestavljajo ženske oziroma moški, in si prizadevali zagotoviti, da tretjino članstva sestavljajo predstavniki/predstavnice združenj žrtev, všteti tudi združenja žrtev, ki niso člani Koalicije za REKOM, če so registrirana najmanj tri leta pred podpi-

som pogodbe o ustanovitvi komisije.

9. Pristojni minister razglasi izbor selekcijskega odbora in zagotovi pogoje za njegovo delo.
10. Selekcijskemu odboru predseduje najstarejši/a član/članica, ki v 45 dneh po objavi razpisa iz šestega odstavka tega člena skliče konstitutivno sejo.

28. člen

Izbor kandidatov/kandidatk za članstvo v komisiji, za katerega so pristojni selekcijski odbori

1. Selekcijski odbor v vsaki državi v osmih dneh po konstitutivni seji objavi razpis za izbor članov in članic komisije; razpis traja 30 dni.
2. Selekcijski odbor v osmih dneh po poteku razpisa objavi na spletni strani pristojnega ministrstva iz 3. odstavka 27. člena:
 - (a) celotno število prispelih kandidatur;
 - (b) seznam imen kandidatov/kandidatk, katerih candidature bo obravnaval.
3. Selekcijski odbor lahko sklene, da bo zaslišal vse ali posamezne kandidate/kandidatke. Zaslišanja so odprta za javnost.
4. Selekcijski odbor lahko od državnih organov in javnih ustanov zahteva informacije o kandidatu/kandidatki, ti pa morajo na to zahtevo odgovoriti po hitrem postopku.
5. Selekcijski odbor si bo prizadeval, da o vsem odloča soglasno, kadar pa konsenz ne bo možen, bo odločal z večino 5 članov/članic.
6. Selekcijski odbor ocenjuje izpolnjevanje pogojev kandidatov/kandidatk, katerih candidature obravnava, in zoži izbor na seznam, na katerem je dva do trikrat večje število kandidatov in kandidat, kot je število članov in članic komisije, ki se izberejo v pogodbeni strani.
7. Selekcijski odbor v štiridesetih dneh po poteku razpisa objavi seznam kandidatov/kandidatk in ga še istega dne pošlje predsedniku/predsedstvu pogodbene strani.

29. člen

Izbor članov in članic komisije, ki jih imenujejo predsedniki/predsedstvo Pogodbenih strani

1. Predsednik/predsedstvo pogodbene strani dokončno izbere člane in članice komisije, ki se v pogodbeni strani izbirajo izmed kandidatov in kandidat s seznama, ki mu ga pošlje selekcijski odbor.
2. Predsedniki/predsedstvo pogodbenih strani bodo tridesetega dne po dnevu, ko jim selekcijski odbori pošljejo sezname kandidatov, obvestili drug drugega o svojem izboru,

preden o tem obvestijo javnost.

- 3. Predsedniki/predsedstvo pogodbenih strani objavijo imena članov in članic komisije petnajstega dne od dneva, ko vsi prejmejo obvestila iz 2. odstavka tega člena.**

30. člen

Konstitutivna seja

- 1. Najstarejši član/članica komisije skliče konstitutivno sejo v sedežu komisije v 15 dneh po dnevu izbora in predseduje komisiji do izvolitve predsedujočega člana/predsedujoče članice.**
- 2. Slovesnemu, uvodnemu delu konstitutivne seje komisije prisostvujejo predsedniki/člani predsedstva pogodbenih strani.**
- 3. V uvodnem delu konstitutivne seje podpišejo člani in članice komisije izvod statuta ter izgovorijo in podpišejo naslednjo izjavo: »Prisegam s svojo častjo, da bom funkcijo člana/članice komisije opravljal v skladu s statutom, predano, nepristransko in neodvisno, v prizadevanju, da opravičim pokazano mi zaupanje in prispevam k uresničevanju ciljev komisije«.**

31. člen

Izvolitev predsedujočega/predsedujoče in sprejetje poslovnika

- 1. Člani in članice komisije izvolijo predsedujočega člana/predsedujočo članico in sprejmejo poslovnik o delu komisije v 60 dneh po konstitutivni seji.**
- 2. Člani in članice komisije lahko sklenejo, da se funkcija predsedujočega/predsedujoče omeji na določeno časovno obdobje.**

32. člen

Sklepčnost in odločanje

- 1. Komisije je sklepčna, kadar je pri delu navzočih 14 njenih članov/članic.**
- 2. Komisija si prizadeva, da o vsem odloča soglasno, kadar pa konsenz ni možen, mora z odločitvijo soglašati najmanj 14 članov/članic.**
- 3. Komisija lahko sklene, da za sprejetje proceduralne odločitve zadostuje soglasje navadna večine vseh članov in članic.**

33. člen

Prenehanje mandata člana/članice

1. Članu/članici komisije preneha mandat s potekom mandata komisije in v primerih:
 - (a) predložitve odstopa v pisni obliki;
 - (b) smrti;
 - (c) pravnomočne sodne odločbe o omejitvi ali odvzemu poslovne sposobnosti;
 - (d) pravnomočne obsodbe na brezpogojno zaporno kazen;
 - (e) razrešitve.
2. V primerih iz točk (a), (b), (c) in (d) 1. odstavka tega člena ugotovi komisija prenehanje mandata in o tem obvesti predsednika/predsedstvo pogodbene strani, ki v 15 dneh izbere novega člana/članico komisije s seznama, ki ga je določil selekcijski odbor v postopku predlaganja kandidatov za člane in članice komisije.
3. Član/članica komisije je lahko razrešen/a dolžnosti v primeru neizpolnjevanja obveznosti iz 35. in 37. člena, v primeru pravnomočne obsodbe za kaznivo dejanje, ki škoduje integriteti in kredibilnosti člana/članice komisije ter v primeru neprekinjene nezmožnosti opravljanja dolžnosti zaradi neugodnega mentalnega, emocionalnega ali fizičnega stanja.
4. Komisija odloča o predlogu za razrešitev člana/članice ob njegovem/njenem izvetju in ga pošlje predsedniku/predsedstvu pogodbene strani, v kateri je bil/a izbran/a član/članica komisije, katerega/katere razrešitev se predlaga. Pred odločanjem o predlogu za razrešitev komisija omogoči članu/članici, o katerega/katere razrešitvi se odloča, da se seznani z dokazili zoper njega/njo in da predstavi dokazila v svoje dobro.
5. Predsednik/predsedstvo pogodbene strani v 15 dneh po prejemu predloga odloča o razrešitvi in v primeru razrešitve izbere novega člana/novo članico komisije s seznama, ki ga je določil selekcijski odbor v postopku predlaganja kandidatov/kandidatk za članstvo v komisiji.

141

34. člen

Začasna odstavitev z dolžnosti člana/članice

Če se zoper člana/članico komisije začne preiskava v kazenskem postopku za kaznivo dejanje, ki ogroža njegovo/njeno kredibilnost, ali če komisija izve za drugo okoliščino v zvezi s članom/članico, ki resno ogroža ali utegne ogroziti integriteto in kredibilnost komisije, ali če je opravljanje dolžnosti člana/članice komisije oteženo zaradi njegovega/njenega mentalnega, emocionalnega ali fizičnega stanja, lahko komisija sklene, da začasno odstavi z dolžnosti člana/članico, na katerega/katere se nanašajo taki razlogi, dokler komisija ne prouči njihove utemeljenosti oziroma dokler ne prenehajo obstajati.

VIII. DEL – PRAVICE IN OBVEZNOSTI ČLANOV/ČLANIC IN OSEBJA KOMISIJE

35. člen

Vestnost, neodvisnost in nepristranskost

1. Člani in članice, zaposleni ali kako drugače angažirane osebe v komisiji, morajo ravnati v skladu z določbami tega statuta in drugih aktov, ki jih sprejema komisija, vestno, nepristransko in neodvisno od interesov katerekoli politične stranke, vlade ali drugega organa oblasti, interesne skupine ali druge osebe.
2. Člani in članice komisije in druge osebe, zaposlene v komisiji, ne smejo opravljati nobene druge dejavnosti, ki bi utegnila ogroziti njihovo opravljanje dolžnosti v komisiji ali pripeljati v dvom njihovo neodvisnost in nepristranskost. Član/članica komisije in drugi zaposleni v komisiji morajo komisijo obvestiti o obstoječi ali možni koliziji interesov.
3. Če komisija izve, da gre pri članu/članici komisije ali zaposlenem/zaposleni v komisiji za kolizijo interesov, bo izvzela to osebo iz nadaljnega dela v zvezi z zadevo, ki vključuje kolizijo interesov, ali pa bo razrešila oziroma začasno odstavila člana/članico oziroma odpustila zaposlenega/zaposleno iz komisije.
4. Če komisija ne bo pravočasno obveščena o okoliščini, ki opozarja na kolizijo interesov člana/članice komisije ali druge osebe, zaposlene v komisiji, ta oseba pa je sodelovala pri odločanju ali je ukrepala v zvezi z zadevo, ki vključuje kolizijo interesov, bo komisija, takoj ko bo izvedela za tako okoliščino, ponovno proučila storjeno dejanje oziroma sprejeto odločitev in če bo nujno, bo poskrbela, da se ponovi odločanje o tem vprašanju oziroma ponovno izpelje postopek brez sodelovanja te osebe.

36. člen

Posebne pravice in imuniteta

1. Za ohranitev neodvisnosti komisije in zagotovitev njenega nemotenega delovanja imajo člani/članice komisije in zaposleni/zaposlene v komisiji med opravljanjem svojih funkcij naslednje posebne pravice in imunitete:
 - (a) imuniteto glede pripora in zaplembe osebne prtljage;
 - (b) imuniteto glede vseh vrst pravnih postopkov zaradi izraženega mnenja in ravnanja, v dobri veri, v okviru opravljanja dolžnosti;
 - (c) izvzetje iz kakršnekoli omejitve svobode gibanja v zvezi z opravljanjem del in nalog komisije ter v zvezi z odhodom iz države in vrnitvijo v državo, v kateri opravljajo funkcijo.
2. Imuniteta iz točke (b) 1. odstavka tega člena glede izraženega mnenja velja tudi po prenehanju dolžnosti člana/članice komisije oziroma po koncu dela v komisiji.
3. Komisija ima obveznost odvzeti imuniteto članu/članici in zaposlenemu/zaposleni, če

ugotovi, da bi imuniteta onemogočila pravičnost in ogrozila zaupanje javnosti v njeno delo.

37. člen

Varovanje virov in zaupnih podatkov

Člani in članice komisije, zaposleni ali osebe, ki jih kako drugače angažira komisija, morajo varovati tajnost vseh podatkov, do katerih pridejo med opravljanjem svojih dolžnosti v komisiji, všteti identiteto osebe, ki je dala podatke pod pogojem zaupnosti, in jih ne smejo uporabljati v osebne namene, vse dokler komisija ne sklene, da te podatke objavi v obliki uradnega sporočila. Ta obveznost se ne nanaša na splošno znana dejstva.

38. člen

Status članov in članic komisije in osebja komisije

1. Člani in članice komisije in zaposleni v komisiji praviloma opravljajo dolžnost poln delovni čas.
2. Plače in nadomestila članom/članicam komisije, zaposlenim in drugim osebam, ki jih angažira komisija, se uredijo s pravilnikom komisije in so sestavni del njenega proračuna.

IX. DEL – STRUKTURA KOMISIJE

39. člen

Izvršni sekretariat in tematski oddelki

1. Komisija ustanovi centralno pisarno v Sarajevu pod imenom Izvršni sekretariat, katerega naloga je nuditi tehnično, administrativno in operativno pomoč članom komisije in koordinirati delo med različnimi pisarnami in tematskimi oddelki, ki jih ustanovi komisija.
2. Komisija imenuje in razrešuje izvršnega sekretarja in vodje tematskih oddelkov.
3. Zaposleni in druge osebe, angažirane v Izvršnem sekretariatu in tematskih oddelkih, se angažirajo ne glede na državljanstvo.
4. Pri izbiri zaposlenih in drugih oseb v Izvršnem sekretariatu, tematskih oddelkih, timih in drugih telesih, ki jih ustanovi komisija, se uporabljajo določbe 4. odstavka 24. člena tega statuta.

40. člen

Pisarne komisije v pogodbenih straneh

1. Komisija ustanavlja pisarne v pogodbenih straneh in na predlog izvršnega sekretarja imenuje in razrešuje osebe, ki jih vodi.
2. Komisija v Sarajevu lahko po posvetu z Izvršnim sekretariatom v Sarajevu in pisarno v pogodbeni strani ustanovi mobilne preiskovalne time in območne pisarne v drugih krajih na ozemlju pogodbene strani ter imenuje in razrešuje vodje timov oziroma območnih pisarn.
3. Komisija lahko na predlog izvršnega sekretarja ustanovi mobilni preiskovalni tim s pooblastilom, da zbira podatke v katerikoli izmed pogodbenih strani.
4. Zaposleni in druge osebe, angažirane v pisarnah v pogodbenih straneh in timih, se angažirajo ne glede na državljanstvo.

41. člen

Arhiv

1. Izvršni sekretariat ustanovi Oddelek za arhiv in bazo podatkov komisije, ki določi metodologijo arhiviranja in digitalizacije zbrane dokumentacije.
2. Ko Oddelek za arhiv in bazo podatkov določi metodologijo iz prvega odstavka, najpozneje pa šest mesecev po ustanovitvi, postane Arhiv in baza podatkov komisije, katerega naloga je arhivirati in digitalizirati zbrano dokumentacijo.

3. Vsaka pisarna v državi mora ustanoviti oddelek za arhiv in bazo podatkov z nalogo, da arhivira in digitalizira zbrano dokumentacijo. Ti oddelki najpozneje šest mesecev po ustanovitvi postanejo arhivi in baze podatkov na ravni pisarne.
4. Arhiv in baza podatkov komisije v Sarajevu bosta najpozneje tri mesece pred prenehanjem dela komisije združena z arhivi in bazami podatkov pisarn v državah.
5. Najpozneje 15 dni pred prenehanjem dela izroči komisija kopije združenega arhivskega gradiva in baze podatkov državnim arhivom pogodbenim stranem in/ali institucijam, ki imajo zmogljivosti za njihovo hrambo.
6. Arhivsko gradivo in baza podatkov komisije sta po prenehanju njenega dela dostopna brez omejitve vsem zainteresiranim institucijam in osebam, razen dokumentacije, za katero velja obveznost varovanja tajnosti podatkov.

X. DEL – FINANCIRANJE KOMISIJE

42. člen

Financiranje

1. Komisija se financira iz prispevkov pogodbenih strani in donacij.
2. Prispevki članic so prispevki iz letnih proračunskih sredstev pogodbenih strani, ki se določijo v rednem proračunskem postopku med trajanjem komisije.
3. Prispevki pogodbenih strani se zagotavljajo v nominalnih zneskih, ki ustrezajo procentualnemu deležu držav članic v skupno določenem znesku, potrebnem za financiranje komisije.
4. Pogodbene strani se bodo dogovorile o prispevkih, potrebnih za delo komisije.
5. Donacije se zagotavljajo iz različnih virov, in sicer tako mednarodnih organizacij kot tudi domačih pravnih oseb.
6. Donacije so "sredstva, s katerimi se neposredno upravlja" in se uporabljajo v skladu s pogodbami, ki jih bo komisija sklepala z mednarodnimi organizacijami in domačimi pravnimi osebami.
7. Prispevki v naturi, v številu tudi take prispevke pogodbenih strani, se ne štejejo za del prispevkov iz 2. odstavka 42. člena.

43. člen

Finančno poročanje

1. Izvršni sekretariat v skladu s finančnimi pravilniki komisije pripravlja letna poročila o izvršitvi osnovnega proračuna.
2. Izvršni sekretariat v skladu s finančnimi pravilniki komisije in zahtevami donatorjev pripravlja poročila o uporabi donacij.
3. Neodvisni revizor opravi letno neodvisno revizijo uporabljanja osnovnih proračunskih sredstev in donacij, prejetih od pogodbenih strani ali drugih donatorjev. Po končanem ustreznem postopku daje komisija javnosti na vpogled končne rezultate revizije skupaj s svojimi komentarji.
4. Poročila iz 1. in 2. odstavka tega člena mora pregledati neodvisni revizor.

XI. DEL – SKLEPNO POROČILO KOMISIJE

44. člen

Izdelava in objava sklepnega poročila

1. Tri mesece pred koncem svojega mandata objavi komisija sklepno poročilo.
2. Komisija istočasno izroči sklepno poročilo predsednikom/predsedstvu držav pogodbenic in ga istočasno v vseh uradnih jezikih držav pogodbenic objavi na svoji spletni strani ter v angleškem jeziku in v avdio obliki.
3. Komisija mora poskrbeti za to, da bo hkrati ali po izročitvi sklepnega poročila javno dostopen tudi njegov povzetek.

45. člen

Vsebina sklepnega poročila

1. Sklepno poročilo vsebuje uvod, relevantna dejstva o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic v skladu z nalogami komisije iz 14. člena statuta; popis človeških izgub, seznam pogošenih, seznam krajev zapiranja, zaprtih oseb in oseb, ki so bile izpostavljene mučenju ter priporočila.
2. Priporočila se med drugim nanašajo na:
 - (a) nadaljnje korake pogodbenih strani za povečanje zaupanja med državami in skupnostmi na ozemlju nekdanje SFRJ;
 - (b) ustrezen model materialnih in simboličnih reparacij, način reforme institucij in mehanizme, ki zagotavljajo integracijo ugotovljenih dejstev v izobraževalne sisteme pogodbenih strani;
 - (c) način spremljanja izvajanja priporočil komisije, kar lahko vključuje tudi predlog oblikovanja posebnega mehanizma za uresničevanje tega namena.

147

46. člen

Ugotovitve o vojnih zločinih in hudih kršitvah človekovih pravic

1. Komisija je pooblaščenca, da na podlagi ugotovljenih dejstev v sklepnem poročilu ugotovi, da obstaja resen sum, da je določena oseba storila vojni zločin oziroma hudo kršitev človekovih pravic. Taka ugotovitev nima učinka sodne obsodbe in ne prejudicira izida morebitnega sodnega postopka.
2. Komisija ne more v sklepnem poročilu objaviti ugotovitev v zvezi s posameznikom, če ni storila vseh razumnih korakov, da:
 - (a) obvesti to osebo o svojem namenu, da objavi tako ugotovitev;

- (b) sporoči tej osebi vsebino ugotovitve, podatke, na podlagi katerih je prišla do ugotovitve, in razloge, na katerih temelji ugotovitev;
 - (c) omogoči tej osebi, da v razumnem roku odgovori na tako ugotovitev;
 - (d) preveri ugotovitev o preminuli osebi pri najmanj treh neodvisnih virih.
3. Glede primerov, ki so bili v navzočnosti obtoženega obravnavani pred mednarodnimi ali domačimi sodišči, se bo komisija v sklepnem poročilu sklicevala na ustrezno sodbo. Komisija lahko pri tem ugotavlja nova dejstva.

47. člen

Obveznost parlamentov in vlad, da obravnavajo sklepno poročilo

1. Po objavi sklepnega poročila pošlje predsednik/predsedstvo vsake pogodbene strani poročilo predsedniku parlamenta. Predsednik parlamenta v enem mesecu po tem, ko prejme poročilo, skliče posebno sejo parlamenta, na kateri se obravnavajo ugotovitve in priporočila iz poročila, ali pa uvrsti to temo v dnevni red rednega zasedanja. Na seji sodeluje eden ali več članov komisije.
2. Vlada v vsaki pogodbeni strani v 6 mesecih po objavi sklepnega poročila komisije sprejme in objavi v uradnem glasilu pogodbene strani stališče o izvajanju priporočil.
3. Predsednik parlamenta v vsaki pogodbeni strani skliče v razumnem roku po odgovoru vlade iz 2. odstavka tega člena posebno sejo parlamenta, na kateri se obravnava odgovor vlade in možno angažiranje parlamenta za izvajanje priporočil komisije.

XII. DEL – RAZNO

48. člen *Kazenske določbe*

1. Za vsako osebo, ki je:

- (a) komisiji oziroma organu ali osebi, ki deluje v njenem imenu, zavestno dala lažen podatek;
- (b) z grožnjo, s silo, z dejanjem ali obljubo koristi napeljala drugo osebo, da je dala lažen podatek ali da ni dala podatka komisiji oziroma organu ali osebi, ki deluje v njenem imenu;
- (c) z namenom, da komisiji prepreči raziskovanje, uničila kakšen dokument ali predmet;
- (d) objavila ali kako drugače razkrila podatek, ki ga je komisija prejela pod pogojem zaupnosti, ali razkrila identiteto osebe, ki je dala podatke pod pogojem zaupnosti,

se bo štelo, da je storila kaznivo dejanje, za katero je predvidena zaporna kazen v trajanju do 1 leta ali denarna kazen, ekvivalentna znesku do 5.000 evrov.

2. Sankcije iz 1. odstavka veljajo tudi za uradno ali privatno osebo, ki brez upravičenega razloga ne ravna po zahtevi komisije oziroma organa ali osebe, ki deluje v njenem imenu, da predloži oziroma da na vpogled dokument ali drug vir.

3. Če se oseba noče odzvati na poziv ali noče dati izjave komisiji, se uporabljajo določbe 8. odstavka 17. člena tega statuta.

49. člen *Vloga komisije pri kazenskem pregonu*

Komisija je pooblaščen, da:

- (a) v primeru, kadar ji oseba, za katero resno sumi, da je storila vojni zločin ali drugo hudo kršitev človekovih pravic, sporoči komisiji podatke, pomembne za odkrivanje lokacije s posmrtnimi ostanki pogrešanih ali za odkrivanje možnih drugih storilcev in drugih dejanj, priporoči, naj sodišče, pred katerim se vodi kazenski postopek, na zahtevo obtoženega šteje to kot olajševalno okoliščino, ki je bistvenega pomena pri odmeri višine kazni;
- (b) za storilca kaznivega dejanja predlaga delno pomilostitev, če to ni v nasprotju z zakonskimi določili države, če sporoči komisiji podatke, pomembne za odkrivanje lokacije s posmrtnimi ostanki pogrešanih in/ali za odkrivanje možnih drugih storilcev in drugih dejanj;
- (c) predlaga izredno omilitev kazni storilcu kaznivega dejanja, če to ni v nasprotju

z zakonskimi določili zadevne države, če ta sporoči komisiji podatke, pomembne za odkrivanje lokacije s posmrtnimi ostanki pogrešanih in/ali za odkrivanje možnih drugih storilcev in drugih dejanj.

XIII. DEL – KONČNE DOLOČBE

50. člen

Konec dela komisije

- 1. Komisija v treh mesecih po objavi sklepnega poročila preneha z delom.**
- 2. V tem časovnem obdobju se izvajajo ukrepi za sistemiziranje, razporejanje in hrambo arhiva, razporejanje premoženja, izpolnjevanje obveznosti do tretjih oseb, distribucijo in predstavitev sklepnega poročila in izdelavo finančnih poročil in poročila o delu komisije.**

51. člen

Uveljavitev statuta

- 1. Izvirnik tega statuta, katerega besedila v albanskem, bosanskem, črnogorskem, hrvaškem, makedonskem, slovenskem in srbskem jeziku se štejejo za istovetna z njim, se deponira pri pristojnem organu Bosne in Hercegovine kot države gostiteljice.**
- 2. Pogodbene strani bodo o ratifikaciji obvestile druge pogodbene strani.**
- 3. Statut začne veljati prvega dne v mesecu po petnajstih dneh od datuma zadnje ratifikacije.**

Vsebina

I. Konzultacijski proces o mehanizmih vzpostavitve in pripovedovanje dejstev o vojnih zločinih in drugih težkih kršitvah človekovih pravic v postjugoslovanskih državah	
Poročilo.....	3
II. Konzultacijski proces o Pobudi za REKOM	
Poročilo.....	17
III. Konzultacijski proces o iniciativi in ustanovitvi REKOM.	
Pregled mnenj, predlogov in priporočil.....	33
IV. Konzultacijski proces o Načrtu Statuta REKOM	
Poročilo.....	49
V. Predlog Statuta REKOM.....	123